

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ANKARA İLİ BALA İLÇESİ AFŞAR YÖRESİ FOLKLORU

Seçil ÇOŞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2017

©2017-Seçil ÇOŞAN

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ANKARA İLİ BALA İLÇESİ AFŞAR YÖRESİ FOLKLORU
ANKARA CITY BALA TOWN AFŞAR REGION FOLKLORE

Hazırlayan
Seçil ÇOŞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

KIRŞEHİR-2017

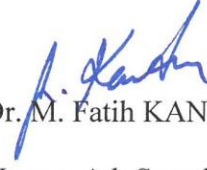
KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Dalı yüksek lisans öğrencisi, Seçil ÇOŞAN tarafından hazırlanan “Ankara İli Bala İlçesi Afşar Yöresi Folkloru” adlı tez çalışması ..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ (İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye: Doç. Dr. M. Fatih KANTER (İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Üye: Yrd. Doç. Dr. Cavit GÜZEL (İmza)

Unvanı Adı Soyadı

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../20..

(İmza)

Unvan, Adı-Soyadı

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Seçil ÇOŞAN

Öğrencinin Adı Soyadı

İmza

ÖZET

ANKARA İLİ BALA İLÇESİ AFŞAR YÖRESİ FOLKLORU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Seçil ÇOŞAN

Danışman: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Yıl - Toplam Sayfa: 2017 – (XV+369)

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Doç. Dr. M. Fatih KANTER

Yrd. Doç. Dr. Cavit GÜZEL

Her milletin kendine özgü maddi ve manevi değerleri vardır. Bu değerler insanların geçmişi ve geleceği arasında bir köprüdür ve insanların yaşama biçimlerinin birer göstergesidir. İnsanoğlu, değişen toplum yapısına ve gelişen teknolojiye karşı meydana getirmiş olduğu bu değerlere sahip çıkmalı ve bu değerleri gelecek nesillere aktarılmalıdır.

Bu çalışmada Afşar yöresi folklorunun tespit edilmesi, teknoloji karşısında geleneksel yapısını yitirmeye başlamış olan yörenin kültürel değerlerinin hafızalardan silinmeden derlenip yazıya geçirilmesi ve bu kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır.

Çalışmada ilk olarak Afşar yöresinin tarihi ve coğrafi yapısından bahsedilmiştir. Geçmişten gelen ve hala günümüzde yaşatılan doğum, evlenme ve ölüm törenlerinde yapılan gelenekler ve görenekler hakkında bilgi verilmiştir. Bayramlar, millî törenler, dinî törenler ve mevsimlik törenlere değinilmiştir. Yöredeki bazı geleneksel uygulamalar anlatılmıştır. Yörenin sofraya gelenek ve göreneklerine, yemek çeşitlerine, el sanatlarına, giyim kuşam kültürüne, çocukların ve büyüklerin kendi aralarında eğlenmek amacıyla oynadıkları oyunlara yer verilmiştir. Hastalıkları iyileştirmek için uygulanan tedavi yöntemleri ile toplumu ve insan hayatını etkileyen halk inanışları derlenmiştir.

Halk kültüründe sözlü ürünler önemli bir yer tutar. Her yörenin kendine has bir sözlü edebiyatı bulunmaktadır. Bu yöreye ait sözlü edebiyat ürünleri de derlenerek konuşmalık türler, anlatmalık türler ve söylemelik türler olmak üzere üç temel başlık altında ele alınmıştır.

Araştırmamızın sonuç bölümünde ise kaybolmaya yüz tutmuş olan maddi ve manevi değerlerimizin tümünün bir önce kayıt altına alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Sözlü ve yazılı kaynaklar, dizin ve özgeçmiş ile nihayete ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afşar, monografi, halk kültürü, halk edebiyatı, halk bilimi.

ABSTRACT

ANKARA CITY BALA TOWN AFŞAR REGION FOLKLORE

Master Of Science

Preparer: Seçil ÇOŞAN

Advisor : Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Year – Page:2017 – (XV+369)

Ahi Evran University Institute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature

Jury

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Assoc. Prof. Dr. M. Fatih KANTER

Asst. Prof. Dr. Cavit GÜZEL

Every nation has its own material and spiritual values. These values are a bridge between people's past and future, and are a sign of how people live. Mankind must adhere to these values that it has brought to the changing society structure and developing technology, and these values must be transferred to future generations.

In this study, it was aimed to determine Afşar regional folklore, to compile the cultural values of the region which has not started to lose its traditional structure in the face of technology, and to transfer this cultural heritage to future generations.

In the study, the history and geographical structure of the Afşar region was first mentioned. Information about traditions and customs made in past, present and present birth, marriage and death ceremonies was given. The festivals, national ceremonies, religious ceremonies and seasonal ceremonies are mentioned. Some traditional practices in the field are explained. The traditions and customs of the table are accompanied by a variety of dishes, handicrafts, clothing, culture, games played by children and elders to enjoy themselves among themselves. The treatment methods used to cure diseases and public beliefs affecting society and human life have been compiled.

In folk culture, verbal products take a serious place. Each area has its own oral literature. Oral literary products belonging to this region are also compiled and classified under three main headings: speaking types, narrative types and discourse types.

In the conclusion of our research, it is emphasized that all of our material and moral values, which have been lost to face, should be registered as soon as possible. Oral and written sources, directory and curriculum vitae have reached the final.

Key Words: Afşar, Monographs, folk culture, folk literature, folklore.

ÖN SÖZ

Kültür, bir milleti ayakta tutan ve bir toplumun var olduğu gösteren maddi ve manevi değerler bütünüdür. Bu değerler gelecek kuşaklara aktarılan en büyük hazinedir. Nesilden nesile aktararak günümüze kadar getirilen maddi ve manevi değerler sayesinde milletler varlığını korur. Değerlerine sahip çıkmayan bir millet zamanla yok olmaya mahkûm olur.

Bu çalışmada sözlü ve yazılı kaynaklardan faydalanarak Afşar yöresindeki halkbilimi ve halk edebiyatı ürünleri toplanmaya çalışılmıştır.

Çalışma Afşar yöresinin toplumsal yapısını ortaya koyma açısından önem taşıdığı kadar yörenin halk edebiyatı ürünlerinin tanıtılması, yöreye has maddi ve manevi kültürel unsurların yazıya geçirilmesi bakımından ve Anadolu kültürüne sağlayacağı katkı açısından önemlidir. Zengin bir halk kültürüne sahip olan bu yöre hakkında belli bir çalışma yapılmamıştır. Yöre toplumsal değişim süreci içinde olmasına rağmen hala birçok kültürel zenginliği bünyesinde barındırarak günümüze kadar taşımayı başarmıştır.

“Ankara İli Bala İlçesi Afşar Yöresi Folkloru” adlı bu çalışma on bir bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Afşar’ın tarihi, coğrafi özellikleri, iklimi, bitki örtüsü ve geçim kaynaklarından bahsedilmiştir.

“Geçiş Dönemleri” adlı ikinci bölümde doğumdan ölüme kadar uygulanmakta olan gelenekler ve görenekler alt başlıklara ayrılarak ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm “Bayramlar ve Törenler” başlığı altında bayramlar, kandiller, sünnet törenleri, asker uğurlama ve karşılama törenleri, yağmur duası, koyun kırkım töreni, hacı uğurlama ve karşılama törenlerinden bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde köy odası, çamaşır ve yün yıkama, kerme kaldırma ve tezek kesme, madımak toplama, çiğdem kazma, kurt ağzı bağlama ve tuz çevirme gelenekleri “Bazı Gelenek ve Uygulamalar” başlığı altında verilmiştir.

“Mutfak Kültürü” adlı beşinci bölümde yörenin sofraya gelenek ve görenekleri, yemek çeşitleri ve belirli gün ve törenlerde yenilip içilen yiyecek ve içeceklerle yer verilmiştir.

Altıncı bölümde “El Sanatları ve Giyim Kuşam Kültürü” hakkında bilgi verilmiştir.

“Oyunlar ve Eğlenceler” adlı yedinci bölümde çocukların ve büyüklerin eğlenmek, gülmek ve vakit geçirmek için oynadıkları oyunlar yer almaktadır.

Sekizinci bölüm “Halk Hekimliği” başlığı altında yapılan uygulamalar, halkın hastaneye gitme olanağı bulunmadığı zamanlarda ve başka nedenlerden dolayı hekime başvurmak istemeyince hastalıkları tedavi etmek için veya diğer hastalıklardan korunmak için geliştirdikleri kendileri özgü yöntemlerden oluşur.

Halk inanışları, insanların hayata bakış açılarını, olayları algılama biçimlerini etkilemesi ve geçmiş ile günümüz arasındaki kültürel bağ açısından oldukça önemlidir. Bu inanışlar kültürel değerler, coğrafi şartlar ve dini uygulamalar gibi nedenlerden dolayı yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Dokuzuncu bölümde de Afşar yöresindeki inanışlar “Halk İnanışları” başlığı altında ele alınmıştır.

Onuncu bölüm “Sözlü Edebiyat Ürünleri” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm “Konuşmalık Türler”, “Anlatmalık Türler” ve “Söylemelik Türler” olarak üç kısma ayrılmıştır. Konuşmalık türler başlığı altında “atasözleri”, “deyimler”, “alkışlar”, “kargışlar”, “tekerlemeler” ve “lakaplar”a yer verilmiştir. Söylemelik türler “maniler”, “ninniler”, “türküler” ve “ağıt”lardan oluşmaktadır. Anlatmalık türler başlığı ise “efsaneler”, “fıkralar” ve “memorat”lardan oluşur.

On birinci bölüm ise yörenin dil özellikleri ve yöresel söyleyişlerden oluşmaktadır.

Sonuç bölümünde yapılan çalışma değerlendirilmiştir. Kaynakça bölümünde ise yararlanılan yazılı, sözlü ve elektronik kaynaklara yer verilmiştir.

Çalışma süresince her zaman yanımda bulunan annem Zübeyde ÇOŞAN’a, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen babam Ömer COŞAN’a, kardeşlerime, çalışma sonuna kadar ki geçen zamanda ve eğitim hayatımda emeğini ve hoşgörüsünü esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ’ye ve kaynak kişilere sonsuz şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ.....	1
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	1
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	1
BÖLÜM I.....	3
1. AFŞAR'IN TARİHİ VE COĞRAFİ YAPISI.....	3
1.1. AFŞAR'IN TARİHİ.....	3
1.2. AFŞAR'IN COĞRAFİ YAPISI.....	8
1.3. EKONOMİK YAPISI.....	9
1.4. NÜFUS ÖZELLİKLERİ	11
1.5. EĞİTİM DURUMU	12
1.6. SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISI.....	12
1.7. ZİYARET YERLERİ	12
BÖLÜM II.....	15
2. HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİ.....	15
2.1. DOĞUM.....	15
2.1.1. Doğum Öncesi Âdetler	16
2.1.1.1. Gebelikten Korunma.....	16
2.1.1.2. Kısırlık Giderme.....	16
2.1.1.3. Gebe Kalma ve Aşırma.....	17
2.1.1.4. Bebeğin Cinsiyeti.....	18
2.1.1.5. Gebe Kadının Uygulamaları ve Kaçınmaları.....	19

2.1.2. Doğum Âdetleri	20
2.1.2.1. Göbek Kesme/ Yıkama/ Tuzlama.....	21
2.1.3. Doğum Sonrası Âdetler	22
2.1.3.1. Bebeğe Ad Verme	22
2.1.3.2. Lohusalık.....	23
2.1.3.3. Ebe Hakkı	23
2.1.3.4. Bebeğin Nazardan Korunması	24
2.1.3.5. Al Basması ve Kırk Basması.....	25
2.1.3.6. Kırklama	26
2.1.3.7. Sarılık	26
2.1.3.8. Konuşamayan Çocuk	27
2.1.3.9. Bebeğin Dışasını Kesmek	27
2.1.3.10. Diş Hediği.....	27
2.1.3.11. Dua (Bebe Görmesi)	27
2.1.3.12. Umsuluk	28
2.2. EVLENME	28
2.2.1. Evlenme Biçimleri	29
2.2.1.1. Görücü Usulü Evlilik.....	29
2.2.1.2. Akraba Evliliği.....	30
2.2.1.3. Severek Evlilik	30
2.2.1.4. Kız Kaçırma.....	30
2.2.2. Evlenme Çağı.....	31
2.2.3. Evlilik Öncesi.....	31
2.2.3.1. Kız İsteme- Söz Kesme	31
2.2.3.2. Görme.....	33
2.2.3.3. Bayram Arifesinde Gelin Kızı Ziyaret/ Arife Götürme.....	34
2.2.3.4. Bayram Payı.....	34
2.2.3.5. Hedik Payı.....	35
2.2.3.6. Nişan/Şerbet İçme/Yüzük	36
2.2.3.7. Nişanlılık Dönemi	38
2.2.3.8. Düğün Günü Belirleme	39
2.2.3.9. Yün Yıkama	39

2.2.3.10. Yün Görmesi.....	40
2.2.3.11. Dürürlük Dağıtma/Davetiye Dağıtma	40
2.2.3.12. Çeyiz Asma.....	41
2.2.3.13. Pazarlık Bozma.....	42
2.2.3.14. Davetler	43
2.2.3.15. Cenaze Evlerini Gezme	43
2.2.4. Düğün.....	44
2.2.4.1. Yol Dağıtma	44
2.2.4.2. Sağdıçlık.....	45
2.2.4.3. Ağ Bayrak Dikme	46
2.2.4.4. Al Bayrak Dikme ve Bayrak Ekmeği.....	46
2.2.4.5. Kına Davarı.....	49
2.2.4.6. Adam Toplama	50
2.2.4.7. Baş Yıkama ve Kına Gecesi	51
2.2.4.8. Gelin Alma/ Gelin Çıkarma.....	58
2.2.4.9. Gelin İndirme.....	60
2.2.4.10. Damadın Saklanması.....	62
2.2.4.11. Nikah	62
2.2.4.12. Gerdek Gecesi.....	62
2.2.5. Düğün Sonrası	63
2.3. ÖLÜM.....	63
2.3.1. Ölüm Öncesi	64
2.3.1.1. Ölümü Düşündüren Belirtiler	64
2.3.1.2. Ölümden Kaçınma İşlemleri.....	65
2.3.2. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler	66
2.3.2.1. Ölüm Anı.....	66
2.3.2.2. Ölümün Duyurulması	66
2.3.2.3. Cenazenin Hazırlanışı ve Gömülmesi	67
2.3.3. Ölüm Sonrası.....	68
2.3.3.1. Anma Günleri İle İlgili İnançlar ve Uygulamalar.....	70
BÖLÜM III	72
3. BAYRAMLAR VE TÖRENLER.....	72

3.1.BAYRAMLAR.....	72
3.1.1. Dinî Bayramlar.....	72
3.1.1.1. Arife Günü	72
3.1.1.2. Ramazan Bayramı	73
3.1.1.3. Kurban Bayramı.....	74
3.1.1.4. Kandiller	74
3.1.1.5. Adak	76
3.1.2. Millî Bayramlar.....	76
3.2. TÖRENLER.....	77
3.2.1. Dinî ve Millî Kökenli Törenler.....	77
3.2.1.1. Sünnet Törenleri.....	77
3.2.1.2. Askere Uğurlama ve Karşılama Törenleri	79
3.2.1.3. Hacı Uğurlama ve Karşılama Töreni.....	81
3.2.2. Mevsimlik Törenleri	83
3.2.2.1. Yağmur Duası.....	83
3.2.2.2. Koyun Kırkımı Töreni	85
BÖLÜM IV	87
4.BAZI GELENEKSEL UYGULAMALAR.....	87
4.1. Köy Odası	87
4.2. Çamaşır ve Yün Yıkama	90
4.3. Kerme Kaldırma ve Tezek Kesme.....	92
4.4. Madımak Toplama.....	94
4.5. Çiğdem Kazma	95
4.6. Etter ve Bohçacı	96
4.7. Kurt Ağızı Bağlama	97
4.8. Tuz Çevirme	97
BÖLÜM V.....	98
5. MUTFAK KÜLTÜRÜ	98
5.1. SOFRA GELENEK VE GÖRENEKLERİ	98
5.2. YİYECEK TÜRLERİ VE YAPILIŞLARI.....	98
5.2.1. Çorbalar.....	99

5.2.1.1. Dügün Çorbası / Yarma Çorbası.....	99
5.2.1.2. Süt Çorbası.....	99
5.2.1.3. Pirinç Çorbası.....	100
5.2.1.4. Tarhana Çorbası.....	100
5.2.1.5. Un Tarhanası Çorbası.....	101
5.2.1.6. Karın (İşkembe) Çorbası	101
5.2.2. Yemekler	102
5.2.2.1. Topalak.....	102
5.2.2.2. Madımak / Madımalak.....	103
5.2.2.3. Yağlıca.....	104
5.2.2.4. Bea Cacığı.....	104
5.2.2.5. Pezzik Cacığı.....	105
5.2.2.6. Yemlik Otu ve Tekesakalı Otu Yemeği.....	105
5.2.2.7. Başğıç / Kelle.....	106
5.2.2.8. Türlü.....	107
5.2.2.9. Tirit.....	107
5.2.2.10. Bulgur Pilavı	108
5.2.2.11. Bakla Denesi.....	108
5.2.2.12. Erişte Yemeği.....	109
5.2.2.13. Kabak Gülü Dolması	109
5.2.2.14. Çullama	110
5.2.2.15. Tırnak Yakan.....	110
5.2.2.16. Cilbir.....	111
5.2.2.17. Kuymak.....	111
5.2.2.18. Köremez	111
5.2.2.19. Kanırlak.....	112
5.2.2.20. Homa	112
5.2.2.21. Kesme Makarna	113
5.2.3. Hamurlu Yiyecekler.....	114
5.2.3.1. Çörek	114
5.2.3.2. Katmerli/ Katmelli, İşli Çörek, Gözleme	114
5.2.3.3. Döndürme / Ekmek Gevretmesi.....	115

5.2.3.4. Omaç.....	116
5.2.3.5. Sac Arası Kömbe	116
5.2.3.6. Kabartlama	117
5.2.4. Kışlık Yiyecekler	117
5.2.4.1. Tarhana	117
5.2.4.2. Erişte.....	119
5.2.4.3. Kurutulmuş Sebzeler ve Meyveler	120
5.2.4.4. Tike ve Sirinsi	123
5.2.4.5. Hedik / Bulgur	124
5.2.4.6. Yarma.....	125
5.2.4.7. Pıtırıtı Yapımı.....	126
5.2.4.8. Tereyağı ve Peynir Yapımı	126
5.2.4.9. Pekmez Yapımı	128
5.2.4.10. Un Tarhanası	128
5.2.4.11. Salça Yapımı	128
5.2.4.12. Konserve Yapımı	129
5.2.4.12. Turşu Yapımı.....	129
5.2.4.12.1. Sebze Turşusu.....	129
5.2.4.12.2. Kelem Turşusu	130
5.2.4.12.3. Kırmızı Pancar Turşusu	131
5.2.4.13. Kış Ekmeği.....	131
5.2.4.14. Kömbe	132
5.2.4.15. Reçeller	132
5.2.5. Tatlılar	133
5.2.5.1. Sini Tatlısı	133
5.2.5.2. �kelek / �kertme.....	133
5.2.5.3. Uyumta.....	134
5.2.5.4. Ağız.....	134
5.2.5.5. Kabak Tatlısı	135
5.2.5.6. Kaşık Tatlısı.....	135
5.2.5.7. Haside.....	136
5.2.5.8. Höşmerim.....	136

5.2.5.9. Öküz Helvası	137
5.3. BELİRLİ GÜN VE TÖRENLERDE YENİLİP İÇİLENLER VE ONLARIN YAPILIŞLARI .	137
5.3.1. Doğum ve Doğum Âdet ve İnanmalarıyla İlgili Yemekler, İçecekler	137
5.3.2. Evlenme ve Evlenme Âdet ve İnanmalarıyla İlgili Yemekler ve İçecekler	137
5.3.3. Ölüm ve Ölüm Âdet ve İnanmalarıyla İlgili Yemekler	138
5.3.4. Dini Bayramlarda ve Özel Günlerle İlgili Yemekler	139
5.3.5. Yağmur Duası İçin Yapılan Yemekler	139
5.4. MUTFAK EŞYALARI VE GEREÇLERİ	139
BÖLÜM VI	141
6. EL SANATLARI VE GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ	141
6.1. EL SANATLARI.....	141
6.1.1. Dokumacılık	141
6.1.2. Çorap ve Patik Örücülüğü	141
6.1.3. İşlemecilik ve Dantel Oyası	142
6.1.4. Yemeni Oyalama ve Lif Örgüleri	144
6.2. GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ	145
6.2.1. Geleneksel Kadın Kıyafetleri	146
6.2.2. Geleneksel Erkek Kıyafetleri	147
BÖLÜM VII.....	148
7. OYUNLAR VE EĞLENCELER.....	148
7.1. BÜYÜKLERE MAHSUS EĞLENCELER	148
7.2. KÜÇÜKLERE MAHSUS EĞLENCELER.....	152
BÖLÜM VIII	167
8. HALK HEKİMLİĞİ	167
BÖLÜM IX	174
9. HALK İNANIŞLARI	174
9.1. Tabiat Olayları İle İlgili İnanışlar	174
9.2. Doğum İle İlgili İnanışlar	175
9.3 Evlilik İle İlgili İnanışlar	176
9.4. Ölüm İle İlgili İnanışlar	177

9.5. Rüya İle İlgili İnanışlar	178
9.6. Hayvanlar İle İlgili İnanışlar	179
9.7. Belirli Zaman ve Günler İle İlgili İnanışlar	179
9.8. Nazar İle İlgili İnanışlar	180
9.9. Uğursuzluk ve Bereketsizlik Getirdiği Düşünülen İnanışlar	180
9.10. Uğur ve Bereket Getirdiği Düşünülen İnanışlar	182
9.11. Olağanüstü Varlıklar İle İlgili İnanışlar	183
9.12. Türbeler ve Yatırlar İle İlgili İnanışlar	183
9.13. Diğer İnanışlar	183
BÖLÜM X.....	186
10. SÖZLÜ EDEBİYAT ÜRÜNLERİ	186
10.1. KONUŞMALIK TÜRLER.....	186
10.1.1. Atasözleri	186
10.1.2. Deyimler.....	203
10.1.3. Alkışlar (Dualar)	214
10.1.4. Kargışlar (Beddualar).....	220
10.1.5. Tekerlemeler.....	225
10.1.6. Lâkaplar	239
10.2. SÖYLEMELİK TÜRLER.....	244
10.2.1. Maniler.....	244
10.2.2. Ninniler	263
10.2.3. Ağıtlar	268
10.2.4. Türküler.....	281
10.2.4.1. Yapıları Bakımından Afşar Türküleri.....	285
10.2.4.1.1. Bentleri İki Mısra Olan Türküler	285
10.2.4.1.2. Bentleri Üç Mısra Olan Türküler	287
10.2.4.1.3. Bentleri Dört Mısra Olan Türküler	293
10.2.4.1.4. Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	299
10.2.4.1.5. Karşılıklı Türküler /Atma Türküler	309
10.3. ANLATMALIK TÜRLER	310
10.3.1. Efsaneler	310

10.3.1.1. Dut Dede Efsanesi.....	311
10.3.1.2. Rüstem Dede Efsanesi	311
10.3.1.3. Garip Dede Efsanesi	312
10.3.2. Memoratlar.....	312
10.3.3 Fıkralar	316
BÖLÜM XI	325
11. DİL ÖZELLİKLERİ VE YÖRESEL KELİMELER.....	325
11.1. DİL ÖZELLİKLERİ	325
11.2. YÖRESEL KELİMELER.....	327
SONUÇ	349
DİZİN	351
KAYNAKÇA	354
ÖZGEÇMİŞ.....	369

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

Bu araştırmanın konusunu toplumsal değişim süreci içinde hala birçok kültürel zenginliği bünyesinde barındırarak bu zenginliği günümüze kadar taşımayı başarmış olan Ankara ilinin Bala ilçesine bağlı Afşar yöresi oluşturmaktadır. Kültürel açıdan zengin bir yapıya sahip olan Afşarlıların hayatındaki kültürü, gelenek görenekleri, törenleri, inanışları ve anonim halk edebiyatı ürünleri derlememizin konusunu oluşturur. Yöredeki folklor ürünleri daha önce hiç kayıt altına alınmamıştır. Konuyla ilgili en temel problemimiz ise değişen sosyal, siyasi ve ekonomik şartlar içerisinde halkbilimi ve halk edebiyatı ürünlerinin yok olmaya başlamasıdır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmada amaçlanan Afşar yöresinin folklorunu tespit etmektir. Teknoloji karşısında geleneksel yapısını yitirmeye başlamış olan yörenin kültürel değerlerinin tamamıyla yok olmadan derlenip yazıya geçirilmesi ve bu kültür mirasının gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır. Çalışmada Afşar yöresinin kültürü, geçiş törenleri, ninnileri, manileri, türküleri, inanışları ve halk edebiyatı ürünleri derlenip tanıtılmak istenmiştir.

Çalışma Afşar yöresinin toplumsal yapısını ortaya koyma açısından önem taşıdığı kadar yörenin halk edebiyatı ürünlerinin tanıtılması ve yöreye has maddi ve manevi kültürel unsurlarının yazıya geçirilmesi bakımından önemlidir. Zengin bir halk kültürüne sahip olan bu yöre hakkında ise bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma ile yörenin halk kültüründeki yerinin belirlenmesine katkı sağlaması açısından da önemlidir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmamıza örnek teşkil etmesi sebebiyle önceden yapılmış olan köy ve şehir monografileri incelenerek başlanmıştır. İncelenen bu monografiler çalışmayı nasıl yürüteceğimiz konusunda fikir sahibi olmamızı sağlamıştır.

Her bilimsel çalışmalarda olduğu gibi folklor araştırmalarında da çalışmanın doğru bir şekilde yürütülüp sonuçlandırılabilmesi için belli başlı yöntemler kullanılmaktadır. Folklor araştırmalarında daha çok “alan araştırması yöntemi”, “klavuz ve kaynak kişilerden yararlanma yöntemi” kullanılır. Bu alan araştırmasında derleyicinin derleme

çalışması sırasında başvurduğu gözlem ve görüşme teknikleri gibi araştırma teknikleri vardır. Bu teknikler sayesinde derlenecek bilgiler sistemli bir şekilde saptanır.

Bu çalışmada kullanılan temel yöntem alan araştırması olmuştur. Gözlem, görüşme, kılavuz ve kaynak kişilerden yararlanma yöntemleriyle inceleme alanındaki kişilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Gözlem tekniklerinden “katılımlı gözlem” yoluyla araştırılan topluluğun içerisinde yaşayarak sağlıklı ve ayrıntılı bilgiler edinmek amaçlanmıştır. Diğer bir araştırma tekniği olan görüşme için; görüşme öncesinde kişilere sorulacak sorular hazırlanıp, bir sohbet havasında sorulara cevap alınmaya çalışılmıştır. Bu cevaplar ses kaydetme cihazı, kamera vb. araç ve gereçler yardımıyla kaydedilmiş ve daha sonra yazıya geçirilmiştir. Önemli bulunan görüntülerin resmi çekilmiştir. Derleme yapılan kişilerle ve derlenen malzemelerle ilgili çekilen fotoğraflar çalışmaya eklenmiştir.

Çalışma yapılan alanda, derlemede bulunan halk bilimi ve halk edebiyatı ürünlerini elde etmede genellikle gözlem yöntemine başvurulmuştur. Geçiş dönemleri dediğimiz düğünler, sünnet ve ölüm gibi uygulamaların büyük bir kısmına bizzat katılarak gözlem yapılmıştır. Katılımın mümkün olmadığı bazı uygulamalar, kaynak kişiler vasıtasıyla tanıtılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızda her konuda değilse bile bazı konularda var olan verileri genişletmek ve derlenen mani, türkü, ağıt gibi ürünlerin türlerinin doğruluğunu kabul etmek için yazılı kaynakları tarama metodu kullanılmıştır.

BÖLÜM I

1. AFŞAR'IN TARİHİ VE COĞRAFİ YAPISI

1.1. AFŞAR'IN TARİHİ

Oğuz boyları, Oğuz Han'ın 6 oğlundan ve 24 torunundan meydana gelmiştir. Bu Oğuz boyları şunlardır:

Bozoklar:

1. Gök Han'ın oğulları: Kayı, Bayat, Alka-evli ve Kara-evli
2. Ay Han'ın oğulları: Yazır, Döğer, Dodurga ve Yaparlu
3. Yıldız Han'ın oğulları: Avşar, Kızık, Beğdilli ve Karkın

Üçoklar:

4. Gün Han'ın oğulları: Bayındır, Peçene, Çavundur ve Çepni
5. Dağ Han'ın oğulları: Salur, Eymür, Yüregir ve Alayuntlu
6. Deniz Han'ın oğulları: İğdir, Büğdüz, Yıva ve Kınık (Sümer, 1980: 210)

Avşarlar, Oğuzların Bozok kolundan gelen Yıldız Han'ın büyük oğlu Avşar'ın teşkil ettiği boydur. Avşar boyunun adı, Kaşgarlı Mahmud (XI. yüzyıl) ve Fahreddin Mübarek Şah'ın (XIII. yüzyıl başı) listelerinde Afşar, Reşidüddin (XIV. yüzyıl başı) ile ona dayanan Yazıcıoğlu (XV. yüzyıl) ve Ebu'l-Gazi Bahadır Han (XVII. yüzyıl) listelerinde de Avşar olarak geçmektedir. Moğol istilâsından önceki vakayinamelerde de Avşar şekline rastlanılmıştır. XIV.-XVII. yüzyıllarda Anadolu'da her iki isim de görülmekle beraber Avşar şekli çok daha yaygındır. İran kaynaklarında ise bu boyun adı XVI. yüzyıldan itibaren Afşar şeklinde yazılmaktadır (Kaya, 2004: 25).

Avşar kelimesinin sözlük anlamı “aceleci, çevik ve ava meraklı” olarak ifade edilmektedir. Kaşgarlı Mahmud Afşar kelimesini “işlerini çabuk yapan” anlamında kullanmaktadır. Reşidüddin ise, bu kelimeyi Avşar biçiminde tespit etmiştir. Reşidüddin'e göre Avşar kelimesi “çevik ve vahşi hayvan avına hevesli” anlamına gelmektedir. G. Nemeth, Avşar adının Kırım lehçesinde “avş” fiilinden geldiğini ve bu kelimenin “itaat etmek, müsaade etmek” anlamında olduğunu bildirir (Özdemir, 1985: 19).

Türklerin, bazı hayvanları ve yırtıcı kuşları kutsal sayarak onları kendilerine sembol edinmeleri bir inanıştır. Oğuzlarda ise her dört boyun ortak bir yırtıcı kuş (doğan kuşunun türleri) sembolü vardır. Bunlara ongun denilmektedir. Ancak ongunların Moğol tesiriyle

oluştugu düşünülebilir. Avşar boyunun ongunu da Reşidüddin ve Yazıcıoğlu'na göre tavşancıl kuşu (kartala benzeyen fakat daha küçük ve kahve renkli bir kuş), Ebulgazi Han'a göre ise çure-laçin kuşudur (Kaya, 2004: 26).

Oğuz boylarının hepsinin aynı zamanda kendine has bir damgaları vardır. Bu damgalar hayvanlara vurulmakta, halı ve kilim motifi olarak kullanılmakta, aşı boyası ile evlerin duvarlarına resmedilmekte, nazar değmemesi ve uğur getirmesi için bazı giyim eşyalarına konulmakta, hatta mezar taşlarına, abidelere, yapıtlara ve kayalara kazılmakta, devletlerin bastırıldığı paralarda Boy'un belirtisi olarak kullanılmaktadır. Avşar Boyu damgasının ters çevrilmiş şekline benzeyen imler, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bereket sembolü olarak kullanılmakta, mezar taşlarına da işlenmektedir. Avşarların "kengöz" için kullandıkları mezarlık imi ise, Altın- Orda bayrağına benzemektedir. Ayrıca, Avşarlar gamalı haç şeklindeki damgaları da kullanmışlardır. Eski zamanlarda Oğuz boylarının toylarda yiyeceği koyun etinin kısımları da belli bir kaideye bağlanmıştır. Bu kısımlara sünük (kemik) denir. Ongunlar gibi her dört boyunda müşterek sünüğü vardır. Yıldız Han Oğulları'nın (Afşar, Bey-dili, Karkın, Kızık) sünüğü de sağ umaca yani kalça (sağrı) kemiği kısmıdır (Kaya, 2004: 27).

Avşarlar, Bozoklar adı verilen Oğuz Kağan'ın büyük oğullarından Yıldız'ın en büyük oğlunun adı olan Avşar'dan gelmektedir. Avşarlar, diğer Oğuz boylarıyla birlikte Orta Asya'dan göç ederek Anadolu'nun çeşitli yerlerine, İran, Irak, Suriye, Afganistan ve Azerbaycan'a yayılmışlardır. Avşarlar Oğuz'un öteki torunları Kınıklar ve Kayılar gibi devlet kurmuş, büyük hükümdarlar ve sülaleler yetiştirmiştir (Özdemir, 2004: 18).

Avşarlar, Dede Korkut Destanları'nda geçen ve Oğuzeli olarak bilinen Sir-Derya bölgesinde yaşadıkları bilinir. Büyük göç ile birlikte Huzistan, Horasan yoluyla Anadolu'ya gelmişlerdir. Bunlardan bir kol da Irak ve Suriye yoluyla Anadolu'ya gelmiştir. Anadolu Avşarlıları iki gruba ayırılır. Bunlardan birinci grup, Selçuklular zamanından itibaren ve daha sonraki yıllarda yurdumuzun çeşitli illerine dağılmış, oralara çok eskiden yerleşmiş olan Avşarlardır. Germiyanoğulları, Karamanoğulları gibi. İkinci grup Avşarlar ise Derviş ve Ahmet Cevdet Paşa'ların Fırka-i İslâhiye hareketiyle iskân edilen Avşarlardır. Bu Afşarlar Recepli Afşarlar olarak anılır. Dadaloğlu bu ikinci grup olan Avşarların içinden çıkmış, onlarla birlikte dolaşmış ve onlarla beraber yaşamıştır. Bugün bu Afşarlar Kayseri'nin Pınarbaşı, Sarız-Tomarza ilçeleriyle bu ilçelere bağlı köylerde yaşamaktadır (Özdemir, 2004: 20).

Uzun Yayla, Sarız Suyu, Pınarbaşı ve Zamantı çevresi Avşarların yaylaklarıydı. Avşarlar 300 yıldan fazla bir süre buraları yaylak olarak kullanmışlardır. Kozan'dan Misis'e kadar olan bölge ise kışlak yurduydü. En zorlu aşiret Avşar aşiretiydi. Avşarlar, Çukurova'da canın istediği yere konabilir, önüne geçen olmazdı (Özdemir, 1985: 27-28).

Avşarlar yaylalarda ve kışlaklarda diğer Türkmen oymaklarıyla dost ve komşu olarak yaşamışlardır. Bu oymaklar birbirlerinden kız alıp vermişler, düğünlere, bayramlara karşılıklı buyur etmişler oymak ve oba ileri gelenlerine özel şölenler düzenlemişlerdir. Bütün bunlara karşın zaman zaman bu Türkmen oymakları ve oba beyleri arasında çatışmalar, zorlu kavgalar olmuştur. Bu kavgalarda Avşarların yerleşik halk üzerindeki baskısı oldukça büyüktür. Avşarların baskılarından yorulan yöre halkı, durumlarını anlatan çok sayıda arzuhaller yazarak Avşarlardan şikayetçi olduklarını yöneticilere bildirmişler (Özdemir, 1985: 28-29)

Avşarların bu baskılarını sonlandırmak ve Türkmenleri yerleşik hayata geçirmek için Mareşal Derviş Paşa ve Ahmet Cevdet Paşa tarafından "Fırka-i İslâhiye" adında bir ordu kuruldu. Yapılan bu iskan zora dayalıdır. Bu iskan yüz binlerce hayvan besleyen göçmenleri bazı otlaklardan yoksun bıraktığı için aşiretin çıkarlarını aykırıydı. Bu noktada konu bir çıkar sonucu oluştuğu için Dadaloğlu şöyle demiştir:

Belimizde kılıcımız Kirmanî

Taşı deler mızrağımız temreni

Hakkımızda devlet vermiş fermanı

Ferman padişahın dağlar bizimdir (Özdemir, 1985: 107)

Avşarlar, uzun mücadeleler sonunda Fırka-i İslâhiye ile anlaşmaya varmışlar ve Uzun Yayla'ya yerleşmeye razı olmuşlar. Ancak Kırım Savaşı'nın arkasından Kafkasya'dan gelen Çerkez muhacirleri Padişah Abdülaziz tarafından Uzun Yayla'ya yerleştirilince Afşarlar ortada kalmış. Bu yüzden Afşarlar ve Çerkezler karşı karşıya gelmişler. Uzun kavgalardan ve yağmalardan sonra Avşarlar Çerkezlerin tekrar geldikleri yere gönderilmesi için dilekçe yazmışlar. Ama kavgalar, yağmalar durmak bilmemiş. Sonunda Çerkezler, "Erkek atı dişi kısrakla yenerler." diye Avşarların beylerine kız verirler. Bundan sonra Afşarlar ve Çerkezler arasında Pınarbaşı'na bağlı Potuklu köyü sınır kabul edilir (Özdemir, 1985: 44- 45)

Böylece Avşarlar zamanla Sarız, Pınarbaşı, Zamantı yörelerine yerleşmiş olurlar. Bunun arkasından yeni yerleşim birimleri, köyler, kasabalar kurulur. Sonra Avşarlar ilk kez nüfus kütüklerine resmen Osmanlı vatandaşı olarak geçtiler (Özdemir, 1985: 48).

İskanın ilk on, on beş yılı oldukça karışık geçmiştir. Akraba olanlar, aralarında özel dostluklar bulunanlar aynı köylere ya da yakın köylere yerleşmişler. Bu yıllar içerisinde, ilk yerleştikleri köylerden göçüp başka köylere yerleşenler de olmuştur. Yeni kurulan köylere köy adları bu zamanda verilmeye başlanmış. Avşarlar, nüfus oranları bakımından öteki Türkmenlere nazaran çok kalabalık olmalarına karşın, dar, verimsiz ve dağlık bölgelere yerleştirilmek zorunda kalmışlardır. Bunlar topluca Kayseri'nin Pınarbaşı, Sarız-Tomarza ilçelerinde ve bu ilçelere bağlı köylerde iskan edilmişlerdir. Oysa Ceritler, Tecirliiler, Bozdoğanlar ve öteki Türkmenler Çukurova'nın en verimli topraklarında iskân etmişlerdir. Yayla yöresine yerleşenlere Çukurova'ya gitmek yasaklanırken, Çukurova'da yerleşenlerin de yayla yöresine gitmesi yasaklanmıştır. Bu karışık dönemin arkasından Avşarlar, yaylada ilk kış aylarını geçirmeye başlamışlar. İlk birkaç yıl içinde hastalıktan, soğuktan çok ölenler olmuş. Çok sayıda hayvan sürüleri telef olmuştur (Özdemir, 1985: 52-53).

Avşarlar, Türkiye'nin neredeyse hemen her yerine yayılmışlardır. En yoğun buldukları bölgeler ise Pınarbaşı, Sarız ve Tomarza ve bunlara bağlı olan yörelerdir. Bunun yanı sıra Adana, Maraş, Hatay, Karaman, Gaziantep, Sivas, Amasya, Tokat, Çankırı, Manisa, Malatya, Kastamonu, Aydın, Afyon, Isparta ve Ankara gibi illerde de Afşarlara rastlamak mümkündür.

Kayseri yöresinde bulunan Avşarların bazıları Sarız, Pınarbaşı ve Yozgat'tan koparak önce Kırıkkale yöresinde 4-5 yıl gibi kısa süre konaklamışlar. Bu yörenin yerleşik halkından olan oba beyinin Avşar kızına gönlünü kaptırması ve Avşarların bundan rahatsız olmasından dolayı yerleşik halkla Avşarların arasını açılmış. Avşar güzelini oba beyine vermek istemeyen insanlar oba beyinin başını keserek beyin zulmünden kurtulmaya çalışmışlar. Yerleşik halk başı kesilen beylerinin intikamını almak için Avşar halkıyla çatışmaya başlamışlar. Bu durumdan rahatsız olan Avşarların ileri gelenleri yeni yerleşim yeri bulmak için göç etmişlerdir. Kırıkkale'den kan davası nedeniyle ayrılmak zorunda kalmışlar. Bir, iki yıl gibi kısa bir süre çeşitli yerlerde konaklayarak Üçem Köyüne kadar gelmişler. On yıl gibi bir süre Bala ilçesine bağlı Üçem köyünde yaşamışlardır (<http://www.avsarobasi.com/forum/index.php/topic,56605.0.html>, 11.05.2017/ 19:07).

Üçem Köyünde on yıl kalan Avşarlılar, konar göçer hayat yaşadıklarından hayvancılıkla uğraşmışlardır. On yılda hayvanları çoğalan Avşar çobanları, o bölgenin su ve mera bakımından yetersiz olması nedeniyle, hayvanlarını otlatacak ve sulayacak daha verimli yerler aramak zorunda kaldıkları gibi hayvanlarını da daha uzak bölgelere götürmek zorunda kalmışlar. Avşar çobanları hayvanlarını otlatırken Yavaşlar ve Yancak bölgelerinin daha sulak, çayır çimen bakımından daha verimli olduğunu ve bir yerleşim yerinin de terk edildiğini Avşarların ileri gelenlerine bildirmişler. Avşarların ileri gelenleri bölgeyi inceleyip değerlendirdikten sonra Üçem köyünden kalkıp şimdi yaşadığımız Afşar yöresinin bulunduğu bölgeye yerleşmişler. Bu yöre daha önceden bugünkü Emirler köyünün terk ettiği bir yerleşim alanıymış. Emirler Köyü'nün ileri gelenleri bu bölgede konaklarken şimdiki Emirler bölgesini yayla olarak kullanıyorlarmış. Bu bölgeye gelip gitmek zor olduğundan ve yaşadıkları bölgede gördükleri kediden dolayı korkmuşlar ve evlerini yıkarak işe yarayacak taş ve ağaçları alarak burayı terk etmişler. Kendi yaylalarına yerleşmişler. Emirlerli insanlar 15-20 yıl gibi bir süre boş kalan bu bölge iyice örenleşmiş. Afşarlar 19. yüzyılın başlangıcında yani 1835-1841 yılında bu bölgeye yerleşmiş. 170 - 200 yıllık bir geçmişe sahiptir. Elimizde kesin deliller olmamakla birlikte yaşlıların bizlere anlattıklarına göre Afşarlar olarak köyümüze ilk yerleşen kabileler şöyle sıralanmaktadır.

Kayseri Pınarbaşı-Sarız

1. Kanlıoğulları, Ganneliler, Mollaömerler (Kandemirler),
2. Gökçealioğulları (Tuncerler),
3. Adeller (Sarılar),
4. Battaloğulları (Balıdedeler),
5. Köseler (Güngörler),
6. Dericioğulları (Çoşanlar),
7. Muslular(Yurtlar, Aslanlar),
8. Yolasığmazlar (Erler),
9. Torunoğulları (Küçükler),
10. Arapoğulları, (Durmuşlar, Araslar)

Daha sonra Afşar köyüne dışarıdan gelen şu kabileler yerleşmiştir.

1. Çayanlar ve Çapanoğulları (Yozgat'tan),
2. Aydınlar (Kırşehir'den),
3. Ünerler (Muş'tan)
4. Yiğitler (Kürk uşağı Deliömerler),

5. Vahapoğulları (Kılıçlar, Uslular, Yazarlar, Buğdaylar - Çamlıdere'den).

6. Ürkmezler, Ballılar (Erzurum)

7. Ahatlar (Muş)

Küçükler'den Cıncıklar, Üsükler, Üçem'den Afşar'a gelen kafiye Çatalören köyünden katılmışlardır.

Bugün yaşadığımız yöre Hacı Zekeriya KÜÇÜK'ün notlarına göre 1835 -1841 yılları arası hem yayla hem köy olarak, Afşar köyü olarak da 1841 de kurulmuştur (<http://www.avsarobasi.com/forum/index.php/topic.56605.0.html>, 11.05.2017/19:07).

2014 yılına kadar Afşar Belediye ile yönetilmiştir. 2014 yerel seçimlerinden sonra Afşar, Bala İlçesine mahalle olarak bağlanmıştır.

1.2. AFŞAR'IN COĞRAFİ YAPISI

Afşar, Ankara ili Bala ilçesine bağlıdır. Yerleşim alanlarının bulunduğu yerlerde Kara Tepe, Kırk Kabuk Tepesi ve Garip Dede Tepesi bulunmaktadır. Ankara – Konya karayoluna mesafesi 25 kilometre, il merkezi olan Ankara'ya uzaklığı 75 kilometre, Bala ilçesine uzaklığı ise 15 kilometredir.

Karasal iklim tipi özellikleri gösteren yörede yazları sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve yağışlıdır. Don olayları çok fazla görülmektedir. Yağış miktarı çok fazla olmayıp genelde yağışlar ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde düşer. Bitki örtüsü, Karasal iklime bağlı olarak bozkırdır.

Zengin yer altı ve yer üstü kaynakları mevcut değildir. Yörede yağmur sularından meydana gelen sel ile oluşmuş bir gölet mevcuttur. Yöredeki insanlar tarafından bu gölet baraj olarak nitelendirirler.

Resim 1: Afşar Gölü

1.3. EKONOMİK YAPISI

Afşar yöresinde yaşayan insanların geçim kaynağı daha çok tarım ve hayvancılığa dayanır. Yörenin tarımda en önemli gelir kaynağı arpa ve buğday tarımıdır. Bunun nedeni iklimin ve bitki örtüsünün tahıl tarımına uygun olmasıdır. Yörenin büyük bir kısmı tarafından bu tahılların tarımı yapılmaktadır.

Afşar'da arpa ve buğday tarımının yanı sıra diğer tahıl ürünleri, baklagiller, yem bitkileri, şeker pancarı, sebze ve meyve de yetiştirilmektedir.

Yörenin kadınları her nisan ayının sonu veya mayıs ayının başında sulu arazilere bostan ekerler. Bu bostanlarda domates, biber, patlıcan, patates, salatalık, soğan, mısır, nohut, fasulye, bal kabağı, kabak, ayçiçeği, kavun ve karpuz gibi ürünler yetiştirirler. Yetiştirdikleri bu ürünlerin fazlasını bostan ekmeyen yöredeki insanlara ve yakın köylere satarak kazanç sağlarlar.

Resim 2: Bostan Ürünleri

Afşar'da meyve üretimi de gelişmiştir. Yöredeki insanlar evlerinin bahçesinde, bağlarda ve diğer arazilerde elma, armut, erik, ayva, şeftali, kiraz, vişne, üzüm, ceviz, badem gibi meyveler yetiştirirler. Bu meyvelerle de belli bir gelir elde ederler.

Yörenin diğer önemli geçim kaynaklarından birisi de hayvancılıktır. Hayvanlar için yöredeki insanlar yonca ve slaj yapmak için yem bitkileri üretirler. Arpa ve buğday biçiminden sonra kalan saplar balye haline getirilip hayvan yiyeceği olarak kullanılır veya saman makinesinde saman haline getirildikten sonra hayvanların yiyeceği olarak kullanılır.

Resim 3: Slaj, Balye ve Saman Yapımı

Afşar, hayvancılıkta gelişmiştir. Önemli sayıda büyükbaş ve küçükbaş hayvanları mevcuttur. Özellikle koyun yetiştiriciliği yaygındır. Koyunların etinden, sütünden ve yününden yöre halkı büyük gelir elde eder. Büyükbaş hayvancılık daha çok kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar yapılmaktadır. Yöredeki insanlar bu hayvanlardan elde ettikleri sütten tereyağı, peynir ve çökelek yaparlar. Bu süt ürünlerini satarak da geçimlerini sağlarlar. Bunun yanı sıra yörede kümes hayvancılığı da gelişmiştir. Herkesin en az üç dört kümes hayvanı vardır.

Resim 4: Hayvancılık

1.4. NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Afşar'ın toplam nüfusu 2970'dir. Yaklaşık 500 konut sayısı mevcuttur. Ekonomik sebepler, şehrin insanlara cazip görünmesi ve 2005-2007 depremlerinde çoğu evlerin büyük hasar görmesi nüfusun azalmasına neden olmuştur.

Afşar'a TOKİ tarafından 2010 yılında yapılan Afşar konutları sayesinde Afşar'ın nüfusu tekrar artmıştır. Afşar'dan göç eden insanlar tekrar bu konutlara yerleşmişlerdir. Nüfus sayısı yaz döneminde de çok fazla artmaktadır.

1.5. EĞİTİM DURUMU

Afşar'da okuma yazma oranı % 85'dir. Son yıllarda eğitime verilen önem daha da artmıştır. Yörede Afşar İlkokulu ve Ortaokulu ile Afşar Çok Programlı Anadolu Lisesi olmak üzere iki tane okul bulunmaktadır. Çevre köylerden de öğrenciler servislerle bu okullara gelmektedir. Yörede her meslekten yetişen insanlar mevcuttur.

1.6. SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPISI

Afşar yöresindeki insanlar kültürel değerlerine, gelenek ve göreneklerine, örf ve adetlerine bağlı yaşayan bir millettir. Bu gelenekleri yaşatmak için bütün gayreti gösterirler. Doğum, düşün, ölüm gibi törenlerde yıllardır süren gelenekleri hala devam eder.

Her Mayıs ayının ilk haftası yöredeki bütün insanlar toplanarak yağmur duası için Dut Dede Türbesi'ne giderler. Orada hep beraber kurbanlar keserler, dualar ederler. Yağmur duasına gelen insanları çadırlarına davet ederek onlara ikramlarda bulunarak misafirperverliklerini ortaya koyarlar.

Yöredeki insanlar bağ bahçe bellemeye, bostan ekiminde, davar sağımında, düşünlerde, cenazelerde, asker ve hacı uğurlama ve karşılamada, hastalık zamanlarında birbirlerine hep destek olurlar. Birbirleriyle hep bir dayanışma halindedirler. Koyunlardan elde ettikleri ilk sütü ve bostanlardan aldıkları ilk ürünleri maddi gücü zayıf olan insanlara, akrabalara, komşulara ikram ederler.

Dini bayramlarda ve önemli günlerde aile ve akrabaların ziyaret edilmesine çok önem verirler. Kandillerde yöredeki insanlar için programlar düzenlerler.

1.7. ZİYARET YERLERİ

DUT DEDE TÜRBESİ

Dut Dede olarak bilinen bu kişinin asıl adının "Şeyh Duran" olduğu ve bir rivayete göre Hacı Bayram Veli'nin kayın pederi bir rivayet göre kayın biraderi olduğu söylenmektedir. Dut Dede, bir süre Hacı Bayram Veli'nin köyü olan Solfasol'da yaşadıkdan sonra Hacı Bayram Veli tarafından Aydınogulları, Menteşeoğulları gibi toplulukların yerleşik hayata geçmesine yardımcı olması, İslam dinini yayması ve Türk birliğinin sağlaması için şu an Dut Dede Türbesi olarak bilinen bu bölgeye görevlendirildiği rivayet edilir. Vefat ettikten sonra ise kendisi, eş **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.** ve beş çocuğu yaşadıkları bu bölgeye defnedilmiştir.

Dut Dede, bu tepeye yerleştğinde Afşar köyü daha kurulmamış. Osmanlılar ise savaş hali içerisindeymiş. Bu savaşta mücadele eden askerlerin bir kısmı Dut Dede'nin bulunduğu tepeye gelerek acıktıklarını ve uzun süredir yolculuk ettiklerini söylemişler. Dut Dede'nin de bir avuç bulgurdan başka hiçbir şeyi yokmuş. Bu bulguru küçük bir tencere koyup pişirmiş. Dut Dede pilavı pişirirken askerler Dut Dede'ye pilavın yetmeyeceğini, çok kişi olduklarını söylemiş. Pilav pişmiş ve askerler yedikçe pilav artmış. Askerler karınlarını doyurduktan sonra su istemişler. Dut Dede elini havaya kaldırıp dua ettikten sonra esasını toprağa saplayarak oradan su çıkarmış. Askerler bu yaşanan olaylara çok şaşırılmış. Şaşkınlıkla akan sudan içmişler.

Dut Dede askerlerin dinlenmesi için gölgelik olsun diye dut ağacından yapılmış elindeki esasını “*dut yağ mübarek*” diyerek yere saplayıp bir keramet göstermiş. O esnada ağaçlar yetişip meyve vermeye başladığı ağaçlıklar oluşmaya başlamış.

Dut Dede hakkında daha fazla rivayetler anlatılmakla beraber en çok bilinen rivayet budur. Dut Dede vefat ettikten sonra yaşadığı yere ailesi ile beraber defnedilmiş ve orası türbe olmuştur.

Afşar yöresindeki insanlar her mayısının ikinci haftası yağmur duası için Dut Dede Türbesi'ne çıkarlar. Orada kurbanlar keserler. Yağmurun yağması için dua ederler. O yıl çok yağmur yağmışsa da şükrederler.

Dut Dede Türbesi'nde bulunan dut, dağdağ, alıç gibi meyve ağaçlarına bez bağlayarak dileklerde bulunurlar. Şifa arayan hastalar Dut Dede Türbesi'nin başında bulunan beyaz taşla ağrıyan yerlerine vururlar. Çocuğu olmayan kadınlar Dut Dede Türbesi'nin etrafında bulunan taşları kaldırırılar. Bu taşların altından karınca çıkarsa çocuklarının olacağına inanırlar. Dut Dede'nin esasını saplayarak çıkardığı suyun şifalı olduğuna inan insanlar o sudan şifa bulması için hasta insanlara götürürler (K.K.: 1).

Resim 5: Dut Dede Türbesi

Resim 6: Dut Dede Türbesi 1

Resim 7: Dut Dede Türbesi

BÖLÜM II

2. HAYATIN GEÇİŞ DÖNEMLERİ

İnsan yaşamının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar; doğum, evlenme ve ölümdür. Her biri kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, adet, töre, âyin dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı buldukları kültürlerin beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektir. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilere korumaktır. Çünkü bu yaygın olan inanca göre insan bu dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere açıktır (Örnek, 2000: 131).

Böylece *geçiş* dönemlerinde kümelenen âdetler, gelenekler, töreler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan işlemler ve uygulamalar bir ülkenin yada belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluşturur (Örnek, 2000: 132).

2.1. DOĞUM

Dünyaya gelen her çocuk sadece anne ve babasını değil aynı zamanda akrabaları, komşuları soyu ve sopu da sevindirmiştir. Çünkü, her doğum ailenin, akrabaların, soyun ve sopun sayısını artırmaktadır; sayı artışıysa gücün, dayanışmanın artması demektir. Özellikle küçük topluluklarda ve etnik gruplarda aileler, nüfuslarının çokluğu oranında kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. Yaygın olan, “*Çocuk, ailede ocağı tütürür*”, sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını açığa vurmaktadır (Örnek, 2000: 131).

Doğum kadına duyulan toplumsal saygınlığı artırır. Bu onun aile, akraba ve grup içindeki yerini de sağlamlaştırır. Erkek ise “*evlat sahibi*” olmakla hem geleceğe güvenle bakar, hem de dostlarının akrabalarının arasında saygınlık kazanmış olur. Türk halk kültüründe, kısır kadının doğurmadığı için, yakınlarınca küçümsenmesi gibi erkeğinin de aynı biçimde küçümsenmesiyle, çevrede gelen baskının “*erkek yerine konmamanın*” toplumsal ve ruhsal eziklik, çocuk isteği ve çocuğun doğumuyla birlikte gelen saygınlık ve sevincin en önemli nedenidir (Artun, 2015: 153).

2.1.1. Doğum Öncesi Âdetler

Yaşamın başlangıç noktası olan doğum yüzlerce âdetin, inanmanın uygulandığı bir dönemdir. Bu âdet ve inanmalar kadının gebe kalma isteğinden başlayarak etkisi altına alır. Gebe kadının gebeliğinin başlangıcından doğuma kadar geçen sürede pek çok âdete, inanmaya, geleneğe, göreneğe uyması beklenir (Artun, 2015: 154).

2.1.1.1. Gebelikten Korunma

Bazı aileler istenmeyen gebeliğe son vermek için tıbbi yöntemlerin yanında pek çok geleneksel yöntemlere de başvurmaktadır.

Yörede gebelikten korunmak için şu tür uygulamalar yapılır:

- Hamileliği sonlandırmak için ağır yükler kaldırılır (K.K.: 17).
- Katran küçük küçük yuvarlak hale getirilip yutulur (K.K.: 3).
- Kına ile suyu karıştırılarak içilir (K.K.: 3).
- Limon tuzu gibi ekşi yiyecekler tüketilir (K.K.: 3).
- Sabunu parçalar haline getirip su ile karıştırarak içilir veya rahime sokulur (K.K.: 3).
- Yüksek yerlerden atlanılır ve sürekli zıplanır (K.K.: 17).

Kaynak kişiler bu uygulamaların geçmişte çok fazla yapıldığını ve bir zarar görmediklerini, günümüzde ise bu uygulamaların nadir yapıldığını artık daha çok doktor kontrolünde gebeliğe son verildiğini belirttiler.

2.1.1.2. Kısırlık Giderme

Toplumumuzun kırsal kesimlerinde kadının saygınlık kazanabilmesi için mutlaka çocuk doğurması gerekir. Çocuğu olmayan kadın, kısır kadın kabul edilmekte, hor görülmekte ve kınanmaktadır. Kadının gebe kalamamasındaki kusur yalnız onda aranır. Bu baskıdan kurtulmak için kadın gebe kalmak ister. Kadın, çocuk sahibi olarak değerini kazanamazsa toplumda; kısır, zürriyetsiz, kör ocak, sonsuz, meyvesiz ağaç, erenlik, tutuk muamelesi görmektedir (Acıpayamlı, 1974: 13).

Afşar yöresinde çocuk isteği gelinin oğlan evine inmesiyle beraber başlar. Gelin oğlan evine iner inmez bir an önce çocuğu olsun ve ailenin soyu devam etsin diye gelinin kucağına hemen bir erkek bebek verilir (K.K.: 4).

Gelin ve damadın ilk çocuklarının erkek olması için gerdek günü yatacakları yatağın üzerinde oğlan çocuğu yuvarlarlar. (K.K.: 4).

Düğünden aylar geçmesine rağmen kadın gebe kalmamışsa herkes tarafından garip karşılanır. Geline ve kayınvalidesine sürekli, “*Daha çocuğunuz yok mu?, Kısır mı acaba?, Ebeye bir gösterseniz. Hiç mi göstermediniz?*” gibi sorular sorulur. Çocuğu olmayan kadınlar da bir an önce çocuk sahibi olmak için çeşitli yöntemlere başvururlar (K.K.: 3).

Bu yöntemlerin başında yöredeki ebelerin uygulamaları gelir. Ebe çocuğu olmayan kadının göbeğini ovalar, iki ayağından tutarak havaya kaldırır ve ayaklarından halı silkeler gibi üç defa silkeler. Sonra ağzına lokum gibi tatlı bir şey verir. Buna “*göbek çekme*” adı verilir. Göbek çekildikten sonra göbeği çekilen kadına birkaç gün ağır işler yaptırılmaz (K.K.: 3).

Ebenin tedavisi işe yaramazsa çocuğu olmayan kadınlar Dut Dede Türbesi’ne giderler. Türbede dualar ederler ve oradaki ağaçlara bez bağlayarak Dut dede’nin yüzü suyu hürmetine Allah’tan çocuk isterler (K.K.: 3).

Dut Dede Türbesi’nin etrafında taşlar bulunur. Çocuğu olmayan kadınlar bu taşları kaldırır. Bu taşların altından karınca çıktığı zaman çocuğunun olacağına inanılır (K.K.: 17).

Gebe kalamayan kadınların yaptığı diğer uygulamalardan biriside çeşitli bitkilerden ilaç yapımıdır. Komçek otu ve soğan kabuğu kaynatılarak içilir. Ebemgümece otu pişirilerek yenilir (K.K.: 17).

Çocuğu olmayan aileler çeşitli adaklar adayarak kurbanlar keserler, yöredeki fakir insanları doyururlar, oruç tutarlar, başkalarından dua isterler (K.K.: 17).

Çocuğu olmayan insanlara “*dölsüz*”, “*kısır*”, “*kör ocak*” gibi isimler verilir (K.K.: 4).

Günümüzde ise zaman zaman geleneksel tedavi yöntemlerine başvurulmasının yanında daha çok tıbbî yöntemler ön plandadır.

2.1.1.3. Gebe Kalma ve Aşerme

Hamile olduğunu anlayan kadın sadece yakın tanıdığı insanlara söyler. Bu olay her ne kadar mutluluk verici, sevindirici bir olay olarak kabul edilse de toplum içinde ve büyüklerin yanında konuşulması ayıp olarak karşılanır. Bu yüzden gelin sadece eşine, kız kardeşlerine ve kayınvalidesine söyler. Kayınvalidesi de kendi eşine ve gelinin annesine söyler. Aileyi gizliden bir sevinç kaplar. Hamile kadına “*iki canlı*”, “*yüklü*”, “*gebe*”,

“hamile”, “bebesi var”, “karnı burnunda” gibi isimler verilir. Kadın artık iki canlı olduğu için ona ayrı bir önem verilir. Ağır iş yaptırılmaz. Onu üzecek ve kızdıracak davranışlardan kaçınılır. El üstünde tutulur (K.K.: 17).

Halk arasında *aşerme* adıyla bilinen sözcüğün aslı *aş yeme* şeklinde olup yiyecek şeylerden tikslenme demektir. Aşerme, gebeliğin belirli dönemlerinde gebe kadında görülen bir durumdur. Beğenmemek, kötölemek anlamlarında aş yemek giderek halk arasında anlam değiştirerek, hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması anlamına gelmiştir. Bu dönemde gebe kadının istediği her şey verilir (Boratav, 1994: 146).

Ülkemizin çeşitli yerlerinde aşerme durumunu niteleyen ad, deyim ve yakıştırmalardan bazıları şu şekilde sıralayabiliriz: Aşeriyor, aşyeriyor, aşeren, aşveren, aşyeren, aş çalıyor, yerikliyor, yerüklü, yergin, yerikleme, başı kel, başı döngün, başı bozuk, başı bulanık, göğnü kötü (Örnek, 2000: 135).

Yörede hamile bir kadın aşerdiği zaman canının istediği yiyecek kadına yedirilmezse, doğacak çocuğun vücudunda bir eksikliğin olacağına veya lekelerin oluşacağına inanılır. Hamile kadın her şey aşerebilir. Temizlikte kullandıkları “baş kili, bile aşerebilir. Aşeren kadının canının istediği yiyecek bulunmazsa ona benzer yiyecekler yedirilir (K.K.: 3).

Hamile kadının tatlı yiyecek aşermesi erkek çocuğu olacağına, ekşi yiyecek aşermesi kız çocuğu olacağına inanılır (K.K.: 17).

2.1.1.4. Bebeğin Cinsiyeti

Yörede çocuğun cinsiyetinin belirlenmesi hamilelik döneminden daha önce gelinin erkek evine gelmesiyle beraber yapılır. Gelin oğlan evine gelince kucağına bir erkek çocuk verilir. Bunun amacı hem gelin ve damadın çocuk sahibi olması için hem de doğacak çocukları erkek olması içindir (K.K.: 4).

Gerdek gecesinden önce gelin ve damadın yataklarının üzerinde bir erkek çocuğun yuvarlanması da ilk çocuklarının erkek olması isteğinden dolayıdır (K.K.: 4).

Cinsiyeti tahmin etmek için genelde annenin fiziki özelliklerine bakılır. Anne hamilelik döneminde çirkinleşmişse karnındaki bebeğin kız olduğu ve annenin güzelliğini karnındaki bebeğin aldığına inanılır. Eğer anne hamilelik döneminde güzelleşmişse bebeğin erkek olduğuna inanılır (K.K.: 17).

Hamile kadının yüzü çillenmiş ve benek benek olmuşsa bebeğin kız olacağına inanılır (K.K.: 17).

Yörede karşılaşılan diğer bir cinsiyet tahmin etme şeklide eğer annenin karnı dik ise bebek erkek, dağınık ise bebek kızdır (K.K.: 17).

Hamile kadın tatlı yiyecek aş erirse erkek, ekşi yiyecek aş erirse kızı olacağı inancı vardır (K.K.: 3).

Hamile kadının yüzü beyazlaşmışsa bebek erkek, eğer kadın kararmışsa bebeğin kız olacağına inanılır (K.K.: 17).

Hamile kadının göğüsleri büyük ve kalçası geniş ise bebeğin erkek olacağına inanılır (K.K.: 17).

İlk doğan bebeğin iki kaşının arasındaki damar belliyse bu çocuktan sonra doğacak olan bebek erkek olur (K.K.: 24).

Çocuk erkekse eğer sürekli tekmeler ama kız öyle değildir (K.K.: 17).

2.1.1.5. Gebe Kadının Uygulamaları ve Kaçınmaları

Gebe kadının birtakım kaçınmaları vardır. Bu kaçınmalara Anadolu'nun her yerinde rastlanmaktadır. Çocuğun anne karnındayken bir takım olumlu ve olumsuz davranışlardan etkilenmesi söz konusudur. Gebe kadın doğacak bebeğin olumsuzluklarından etkilenmemesi için bazı eylemlerden kaçınır, bebeği olumlu etkileyecek bazı eylemleri uygular (Artun, 2015: 169).

Afşar yöresinde bebeği olumlu etkilemesi için uygulanan eylemler şunlardır:

- Hamile kadın ayva yerse doğacak olan bebeğin ayva gibi sarı ve gamzeli olacağına inanılır (K.K.: 28).
- Hamile kadın elma yerse doğacak olan bebeğin al yanaklı olacağına inanılır (K.K.: 37).
- Hamile kadın yeşil erik yerse doğacak olan bebeğin yeşil gözlü olacağına inanılır (K.K.: 37).
- Hamile kadın zeytin yerse doğacak olan bebeğin gözlerinin zeytin gibi siyah olacağına inanılır (K.K.: 17).
- Hamile kadının doğumunun kolay geçmesi için sürekli dua okumasını söylerler ve sürekli hareket ettirirler (K.K.: 3).

Afşar yöresinde bebeğin olumsuz etkilenmemesi için kaçınılan uygulamalar şunlardır:

- Hamile kadın birisini kınarsa doğacak olan bebekte doğduğunda annesinin kınadığı kişi gibi olacağına inanılır (K.K.: 24).
- Hamile kadın ciğer yerse doğacak olan bebeğin doğduğunda vücudunda lekeler oluşacağı inancı vardır (K.K.: 31).
- Hamile kadın güle dokunursa bebeğin vücudunda gül gibi şekillerin olacağına inanılır (K.K.: 33)
- Hamile kadın haram yemez. Haram yerse eğer bebek büyüdüğünde haramzade olur inancı vardır (K.K.: 17).
- Hamile kadın hırsızlık yaparsa ilerde çocuğunun hırsız olacağına inanılır (K.K.: 17).
- Hamile kadın kelle-paça yerse bebeğin kıllı olacağına inanılır (K.K.: 17).
- Hamile kadının insanlara karşı iyi olması gerektiği, kimseye kötü davranmaması gerektiği ve kötü şeylerden uzak durması gerektiği söylenir. Yoksa doğumunun iyi geçmeyeceğine inanılır (K.K.: 17).

2.1.2. Doğum Âdetleri

Doğum denen biyolojik olayın gerçekleştiği bu aşama çok önemlidir; bu nedenle çevresindeki doğumu kolaylaştıracak birtakım uygulamaların kümelenildiği görülmektedir. Çocuk isteğinden başlayıp, aşırme ve gebelik aşamalarından geçip, yeni bir canlının ortaya çıkacağı bu noktaya varma, yani doğurma eylemi, geçiş dönemlerinden birincisi olan doğumun en dramatik noktasıdır. Başka bir söyleyişle, bütün o hazırlıklar, doğum olayı ile yani çocuğun gizel dünyasından gelmesiyle gerçekleşecektir (Örnek, 2000: 140).

Yörede hamile kadının günün geldikçe hazırlıklar hızlanır. Bebek için ve anne için alışverişler yapılır. Eski zamanlarda doğum olayı ebeler tarafından gerçekleştirildi. Günümüzde ise doğumlar daha çok hastanelerde gerçekleşmektedir. Doğum yapacak olan kadın hastaneye giderken yolda doğum gerçekleşir diye bazen aileler yörede bulunan ebe de yanlarına alırlar. (K. K.: 3).

Yörede doğum olayının sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Doğum sancısı hissedildiğinde yörenin ebesi veya doğum yaptırmayı

bilen kadınlar getirilir. Doğum kolay geçsin diye anne doğumdan önce sürekli hareket halindedir ve her zaman dualar okur. Ebe hamile kadının doğum sancısı azalsın diye sürekli kadının karnını ovalar. Doğum sırasında ebe jilet, makas, bez, sıcak su, leğen, havlu, iplik kullanır (K.K.: 3).

Doğum olayı gerçekleştiikten sonra ebe doğum yapan kadının ağzına kadının saçını verir. Kadının saçtan midesi bulanır ve eşini düşürür (K.K.: 3).

Bebek doğduktan sonra çok yemek yesin diye bebeğin ilk ağzını çok yemek yiyen birisi açar (K.K.: 3).

Bebek büyüdüğü zaman huyu güzel olsun diye huyu güzel olan bir insan bebeğin ağzına tükürür (K.K.: 3).

Doğum bittikten sonra komşulara, akrabalara, eşe, dosta müjdelere verilir. Müjde veren kişi doğum yapan kişinin yakınları arayarak, “*Müjdem i isterim kızınız kurtuldu, oğlunuz veya kızınız oldu.*” gibi sözlerle güzel haberi verir. Müjde veren kişiye karşılığında hediye veya para verilir (K.K. :17).

2.1.2.1. Göbek Kesme/ Yıkama/ Tuzlama

Gebe kadının yediği içtiği şeylerin, baktığı kimse ve hayvanların karnındaki çocuğu etkileyeceği tasarımı ve inancı varsa çocukla göbeği ve “*eşi*” ya da “*sonu*” arasında da aynı inanç söz konusudur. Onun içindir ki, doğan çocuğun göbeği ve eşi birtakım işlemlerden geçirilir. Çocuğun geleceğini, ilerdeki uğraşısını ve işini etkileyeceği inancıyla göbek gelişigüzel atılmaz (Örnek, 2000: 142).

Yörede göbek kesme işlemi ebe tarafından gerçekleştirilir. Ebe göbeği kestikten sonra bebeğin göbeğini iple sıkıca boğdurur. Bebeğin göbeği düştükten sonra ebe bebeği ılık su ile yıkar. Bu yıkama sonrasında bebek pişik olmasın ve ilerde ayağı kokmasın diye tuzlanır. Temizlenen bebeğin basur olmaması ve kemiklerinin güçlü ve kuvvetli olması için bezin içine toprak koyularak “*höplek*” yapılır. Bebeği o höpleğin içine yatırır (K.K.: 3).

Eş göbeğinin anne karnından düşmesi için annenin ağzına saçı verilir. Annenin midesi bulanır ve eşi düşürür. Eğer kadın eşi düşürmezse karnında eşi şişer hastalanır veya ölür (K.K.: 3).

Bebeğin eş göbeği düştükten sonra belli yerlere bırakılır ya da gömülür. Bu bebeğin gelecekteki hayatını belirler. Eğer doğan bebeğin öğretmen olması isteniyorsa göbek

okulun bahçesine, bebeğin doktor olması isteniyorsa hastanenin bahçesine gömülür. Çocuğun göbeği pis bir yere atılırsa bebeğin ilerde pasaklı ve pis olacağına inanılır (K.K.: 17).

2.1.3. Doğum Sonrası Âdetler

Doğum sonrası yapılan uygulamalarda Anadolu'da büyük önem verilmektedir. Doğum yapan kadının ve çocuğun korunması için birtakım tedbirler alınır. Bu evrede göbek kesme, yıkama, tuzlama, lohusalık, al basması, ad verme, kırklama gibi işlemler için bazı tedbirler alınıp pratikler uygulanır (Artun, 2015: 172).

2.1.3.1. Bebeğe Ad Verme

Yeni doğmuş bebeğe isim verilirken genellikle ailede bulunan büyüklerin isimleri tercih edilir. Bu yaygın olan bir gelenektir. Bebeğe büyüklerinin adını vermeyen kişiler çevredeki kişiler tarafından ayıplanır. Bu geleneği yerine getirmek istemeyen anne ve babalar büyüklerinin isimlerini tek olarak değil de ikinci bir isim olarak koymayı tercih ederler. Bu şekilde hem kendi istedikleri isimleri koymuş olurlar hem de ayıplamalardan kurtulmuş olurlar (K.K.: 24).

Ad vermede bebeğin doğduğu ay, mevsim, günde dikkate alınıp isim verilebilir. Bayram günü doğan bebeğe Bayram, Ramazan ayında doğan bebeğe Ramazan gibi isimler verilir. Ailede birisi vefat etmişse o kişinin ismi de bebeğe verilir. Sevilen bitkiler, çiçek isimleri, aile bireyleri tarafından beğenilen şahsiyetlerin isimleri, dini kişilerin isimleri bebeğe verilebilir (K.K.: 24).

Bebeğin adı aileden biri tarafından ya da ailenin saygı gösterdiği biri tarafından koyulur. Bebeğe isim verilirken ilk olarak abdest alınır. İsim verecek olan kişi abdest aldıktan sonra bebeği kucağına alarak kibleye döner. Bebeğin kulağına ezan okuduktan sonra üç defa bebeğin ismini fısıldayarak bebeğe ismini verir (K.K.: 5).

Bebeğin ismi verildikten bir süre sonra eğer hastalanırsa veya huysuzlanırsa ismin bebeğe ağır geldiğini ve ismi kaldıramadığını düşünerek bebeğe yeni bir isim verilir. Bebeğe Yusuf, Muhammed gibi isimler ağır gelir. Bu yüzden bu isimlerin yanında ek isimde verilir (K.K.: 5).

2.1.3.2. Lohusalık

Yeni doğum yapmış kadına “*lohusa*” adı verilir. Doğum yapan kadının içindeki kanı temizlemek ve sıcak tutmak için yatağının altına toprak serilir ve bu toprağın üzerine yatırılır (K.K.: 3).

Lohusa kadın kırk gün dışarı çıkmaz. Evinde dinlenir. Yemesine, içmesine dikkat eder. Lohusa kadına su sızdır diye soğuk su verilmez. Genellikle hep sıcak içecekler ve yiyecekler tüketir. Ayağını üşütmemesine dikkat edilir (K.K.: 3).

Lohusalık döneminde anne ve bebeğe kötü ruhlar tarafından her türlü zarar gelebilir. Lohusa kadının başında “*Kırk gün kötü ruhlar kazma ve kürekle beklerler.*” ifadesi hep kullanılır. Bu yüzden anne ve bebek hiçbir zaman yalnız bırakılmaz. Anne ve bebeğin bulunduğu yere Kuran-ı Kerim, ekmek vb. şeyler bulundurulur (K.K.: 17).

Lohusalık döneminde eve misafir kabul edilmez. Yöredeki insanlar bunu bildiği için o eve gitmezler. Eğer giderler ise de çocuk ve doğum yapan kadının bulunduğu odaya kişi çok temiz olmadığı sürece giremez. İki lohusa kadın da hiçbir zaman aynı ortamda bulunmaz (K.K.: 17).

2.1.3.3. Ebe Hakkı

Doğum işlemi gerçekleştikten sonra doğumu gerçekleştiren ebeye emeğinin karşılığı verilir. Buna “*ebe hakkı*” denilir. Çocuğu olan kadın ebenin hakkını unutursa ebe bunu üç defa hatırlatır (K.K.: 3).

Bebeğin ailesi ilk olarak ebeden helallik ister. Daha sonra ebeye havlu, sabun, ışık (el feneri), kına, seccade, çorap, patik, kumaş, lif, yemeni, eşarp, lokum, bisküvi gibi yiyecekler verilir. Bu verilen eşyalardan bazılarının çeşitli anlamları vardır (K.K.: 3).

Sabun vermelerindeki amaç ebe elindeki doğum kanını yıkaması içindir (K.K.: 3).

Kına vermelerindeki amaç ebenin kanla uğraşarak dünyaya gelen bir canlının doğmasına vesile olduğu için karşılığında da dünyadaki o kanlı ellerin yerine ahrete kınalı ellerle gitmesi içindir (K.K.: 3).

Lokum ve bisküvi vermelerindeki amaç ebe, ailenin çocuğunu sağ salim kucaklarına vererek ağızlarını tatlı, hayatlarını huzurlu etmiştir. Ebenin de hayatı boyunca ağzının hep tatlı olması için lokum ve bisküvi verirler (K.K.: 3).

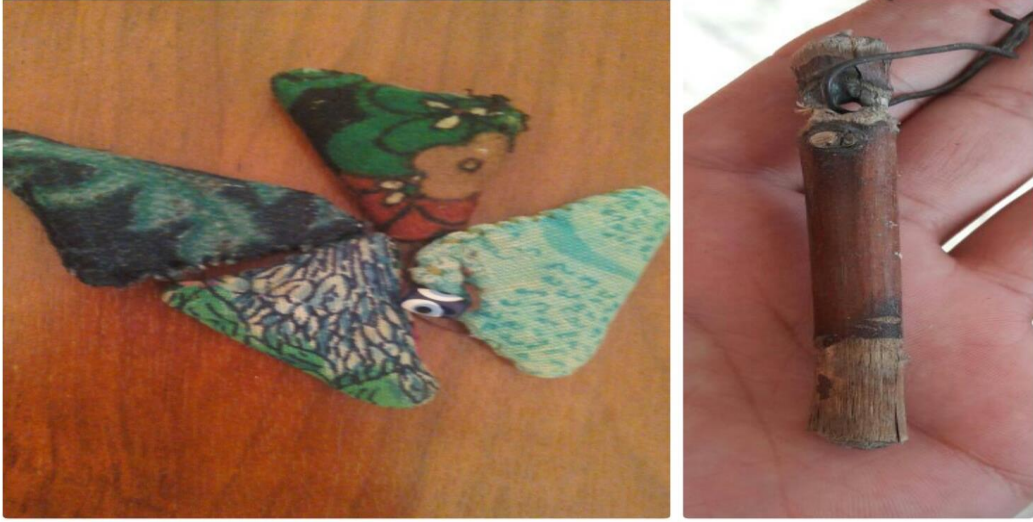
Işık vermeleri de ebe bir canın dünyaya gelmesine yardım ettiği için bu olay ahrette ebeye ışık olsun anlamındadır (K.K.: 3).

Ebe hakkı verilmezse eğer ahrette ebe eli kanlı olarak bebeğin annesinin karşısına çıkar ve anneden hakkını alır (K.K.: 3).

2.1.3.4. Bebeğin Nazardan Korunması

Bebeğin göze gelmemesi, göz değmemesi için çeşitli yöntemlere başvurulur:

- Çocuğa nazar değmesin diye kırkı çikana kadar dışarı çıkarılmaz. Bebeğin omzuna nazar boncuğu ve iğde dalının parçası oyularak takılır (K.K.: 4).
- Bebeğe güzel ve yeni kıyafetler giydirilmez. Bebeğin yüzüne kazan karası sürülür (K.K.: 20).
- Bal mumu ile çocuğun alnına veya saçına altın yapıştırılır (K.K.: 17).
- Bebeğin boynuna, koluna veya omzuna mavi boncuklu takılar takılır (K.K.: 24).
- Bebeği nazardan korumak için bir bez parçasının içine buğday, arpa, saç kılı, sürme koyulur. Bu bez parçası içindekilerle birlikte muska şeklinde dikilir. Daha sonra bebeğin omzuna takılır (K.K.: 17).
- Bebeğin yanında nazar edeceği düşünülen insanlar geldiğinde bebeğin kıcı kaşınır. Nazar eden kişilerin nazarından korunmak için “*Allah gözüne betiren yağdı damlasın.*” denilir (K.K.: 17).
- Bebekleri nazardan korumak için veya nazarı çıkarmak için avuca bir tutam tuz alınır. Bu tuz nazar bebeğin üzerinde Nazar duası, Ayete’l Kürsi ve üç defa İhlas suresi okunarak çevrilir. Her bir dua okunduğunda bebeğin üzerine üflenir. Üfleyen kişi Allah’tan şifa ister. Tuz çevrildikten sonra da tuzu çeviren kişi avucundaki tuzdan etrafındakilere dualı olduğu için tattırır. Geriye kalan tuzu da “*Nazar eden, nazar değenin gözü çıksın.*” diyerek ateşe atar. Eğer ateşe atılan tuzdan çatırtı sesi gelirse nazar çıkmış olur (K.K.13).
- Bebeğe nazar değdiği anlaşılınca Ayete’l Kürsi ve diğer dualar okunur. Her duanın sonunda bebeğe üflenir. Bebek veya bebeği kucağında tutan kişi esnedikçe nazar çıkar (K.K.4).
- Nazardan bebeği korumak için hocalara muska yaptırılır. Bu muska bebeğin omzuna çengelli iğne ile takılır (K.K.24).

Resim 8: Nazardan Korunmak İçin Muska ve İğde Dalı

2.1.3.5. Al Basması ve Kırk Basması

Halk kültüründe birtakım olağanüstü halleriyle insanların yaşamında etkileri olduğuna inanılan esrarengiz yaratıkların varlığına inanılmaktadır. Onları gördüklerini öne süren insanlar vardır. Ancak onlar hiçbir zaman iki kişi bir arada iken görülmemişlerdir. *Cin, peri, mekir* gibi adlarla anılan bu varlıkların işlerini gece yaptıklarına, horoz sesi ve ezan sesi duyar duymaz, dağılıp konaklara çekildiklerine; yaşadıkları yerlerin değirmenler, hamamlar, terk edilmiş tekin olmayan yerler, örenler, mezarlar, hanlar olduğuna inanılır (Boratav, 2003: 104).

- Yöremizde de anne ve bebeğe al basmasın diye al renkli kıyafetler giydirilir ve al yemeni örtülür veya başına kırmızı kurdele bağlanır (K.K.17).
- Anne ve bebeğin bulunduğu odada Kur'an-ı Kerim, ekmek ve su bulundurulur. Bebeğe ve anneye göğ boncuk (nazar boncuğu) takılır (K.K.4).

Lohusa kadın ve çocuğun kırk gün içinde hastalanmasına kırk basması adı verilir. Bunlardan kaçınmak için ve şifa için bazı pratikler uygulanır. Bu kırk gün içinde anne ve çocuğu hastalıklardan, nazardan korumak için çeşitli önlemler alınmalıdır.

- Yörede doğum yapan kadını ve bebeği kırkı çıkana kadar kötü ruhlardan korurlar. Bu kötü ruhlar anne ve bebeğe musallat olurlar. (K.K.: 5).
- Yeni doğan bebeği kırk basmasın diye yüzü herkese gösterilmez (K.K.: 5).
- Kırkı çıkmamış bebeğin çamaşırları gece dışarıda bulundurulmaz (K.K.: 17).
- Bir evde kırkı çıkmamış bir bebek olursa o evin yakınlarından gelin arabası geçerse kırkı kırk basmasın diye gelin arabasının üzerine toprak atarlar (K.K.: 17).

- İki tane kırkı çıkmamış bebekleri kırkı kırk basmasın diye yan yana koymazlar. Koyarlarsa eğer bebekler hastalanır veya ölür (K.K.: 3).
- Kırkı kırk basmasın diye kırkı çıkmamış gelin ile kırkı çıkmamış bebek aynı yerde bulundurulmaz (K.K.: 3).
- Bebeğin kırkı kırk basmasın diye kırk gün bebek dışarı çıkarılmaz. Bebeğin omzuna muska takılır (K.K.: 3).
- Kırkı çıkmamış iki kadın kırkları karışmasın diye konuşturulmaz ve aynı ortamda bulundurulmaz (K.K.: 17).

2.1.3.6. Kırklama

Lohusaya veya çocuğa kırk basmaması için kırk gün içerisinde yapılan bir işlem vardır ki, bunun adına kırklama denir. Bu yaygın adın dışında, bu işleme *kırk dökme*, *kırk çıkarma* dendiği de olur. Kırklama işlemi için en yaygın süre kırk günlük süredir (Örnek, 2000: 146).

Yörede de doğumdan kırk gün sonra bebeği ve anneyi temizlemek, hastalıklardan ve kötülüklerden korumak için yapılan uygulamaya kırklama adı verilir.

Kırk taş toplanır. Bir kazan su kaynatılır. Toplanan taşlar kaynayan suyun için atılır. Daha sonra birkaç tane de nazar boncuğu atılır. Kibleye dönülerek üç İhlas suresi ve bir Fatıha suresi okunarak bebek yıkanmaya başlar. Kırk taş kevgire konulup bebeğin üzerine tutulur. Daha sonra bu kevgirin üzerinden bebeği yıkamak için su dökülür. Bebek yıkandıktan sonra annesi yıkanır. Kırkı çıkan anne ve bebek artık dışarı çıkabilir (K.K.: 3).

Çocuğun kırkı çıkıncaya kadar tırnaklarının ve saçının kesilmesi uygun değildir. Çünkü tırnakların kesilmesi ile bebeğin ilerde hırsız olacağına inanılır. Saçının kesilmesi de ömrünün kısa olacağı inancı vardır. Ancak kırkı çıktıktan sonra bebeğin tırnakları ve saçı kesilebilir (K.K.: 17).

Gözleri şaşı olmasın diye kırk gün bebek sallanmaz. Kırkı çıkan bebek artık sallanabilir (K.K.: 24).

2.1.3.7. Sarılık

Çocuk doğduktan sonra sarılık olmasın diye çocuğa sarı yemeni örterler ve çocuğa sarı kıyafet giydirirler. Altın sarı renkte olduğu için bebeğe altın takarlar. Bebek sarı ışığın altına yatırılır (K.K.: 17).

2.1.3.8. Konuşamayan Çocuk

Çocuklar uzun süre konuşamazsa kurban bayramından sonra yedi komşunun evi tek tek gezilerek kurbanlarının dili toplanır. Toplanan diller pişirilerek çocuğa yedirilir. Çocuğun bundan sonra konuşacağına inanılır (K.K.: 24).

2.1.3.9. Bebeğin Dışasını Kesmek

Yöredeki bazı çocuklar uzun süre yürüyemezse bebeğin dışasını keserler. Yaşlı bir kadın çocuğun ayağına ip bağlar. Evin çevresinde hızlı hızlı gezdirir. Daha sonrada çocuğun ayağındaki ipi keser ve bundan sonra çocuğun yürümesi beklenir (K.K.: 24).

2.1.3.10. Diş Hediği

Yörede “*diş hediği*” çocuk ilk dişlerini çıkarmaya başladığında yapılır. Diş hediğindeki amaç çocuğun dişlerinin buğday ve nohut taneleri gibi iri iri çıkması içindir (K.K.: 28).

Diş hediği yapıldıktan sonra akrabalar davet edilir. Çocuk güzelce hazırlanır. Herkes toplandıktan sonra çocuğun önüne makas, kalem, altın gibi eşyalar bırakılır. Çocuk eşyalardan hangisi alırsa ilerde o mesleği yapacağına inanılır. Daha sonra akrabaların ve komşuların getirdiği hediyeler toplanır. Komşulara ve akrabalara yemek ve hedik ikram edilir. Kalan diş hediği de mahalledeki insanlara dağıtılır (K.K.: 28).

2.1.3.11. Dua (Bebe Görmesi)

Bebeğin kırkı çıktıktan sonra akrabalara, yakın komşulara haber verilir. Bebek için “*dua*” yapılır. Duaya “*bebe görmesi*” adı da verilir. Dua sadece her ailenin ilk doğan çocuğuna yapılır. Bebeğin ailesi sabahın erken saatlerinde kapı kapı gezerek komşulara duaya buyurmaları için haber verirler. Dua genellikle öğleden sonra yapılır (K.K.:17).

Akrabalar ve komşular bebek için battaniye, zıbın, tulum, çorap, kıyafet, mendil gibi eşyalar getirirler veya para, altın verirler. Sesi gür olan birisi ortaya geçer ve komşuların getirdiklerini tek tek göstererek söyler. Yakın akrabaların ise çocuğa altın getirir. Gelen eşyalar tek tek atıldıktan sonra topalak yerler ve dua biter. Herkes evine gider (K.K.: 17).

Resim 9: Bebe Duası

2.1.3.12. Umsuluk

Doğumdan sonra annenin sütü bol olsun diye anneye canı ne isterse yedirirler. Annenin canı bir şey istediği zaman hemen bulunmalıdır. Çünkü anne canının istediğini yemezse *umsuluk* olur. Göğüsleri şişer ve sütü çekilir. Bunun üzerine annenin istediği yiyecek bulunur ve anneye yedirilir. Umsuluk bu defa da geçmezse yörede bilgili kişilere götürülür. O kişi annenin göğsünü çalıyı yakarak çalının çingisi ile dağlar. Umsuluk böylece geçer (K.K.: 17).

2.2. EVLENME

Hayatın geçiş dönemlerinden biri de evliliğdir. İnsan yaşamının bir gerçeği olan evlilik, doğum ve ölüm arasında yaşanan en önemli olaydır. Belli bir yaşa gelen, maddi yükümlülüğü kaldırabilecek ve kendini hazır hisseden her gencin evlilik yapması doğal ilerleyişin bir getirisidir. (Gönen, 2006: 62).

Kız ve erkeğin bir aile olarak sosyal yaşama katılma sürecinin başladığı önemli bir dönemdir. Ailenin toplumsal yapının temelini oluşturması, bu birliği sağlayan evlenme olayına evrensel bir değer kazandırmıştır. Her toplumda evlenme, bağlı bulunduğu kültür tipinin belirli kurallarına uyularak gerçekleştirilir. Bu nedenle, evlenmede uygulanan töre, adet, gelenek ve görenek o toplumun evlenme kültürünü oluşturur (Artun, 2015: 193 [Başçetinçelik, 2009: 149]).

2.2.1. Evlenme Biçimleri

Evlenme biçimleri yöreden yöreye, evlenecek kişilerin ekonomik durumlarına, eğitim durumlarına, sosyal çevresine ve aile yapısına göre değişiklik göstermektedir.

Afşar yöresinde de dört tür evlenme biçimi vardır. Bunlar:

1. Görücü Usulü Evlilik
2. Akraba Evliliği
3. Severek Evlilik
4. Kız Kaçırma

2.2.1.1. Görücü Usulü Evlilik

Oğlu evlenme çağına gelmiş olan kadınlar, komşularına, akrabalarına oğullarını evlendirmek istediklerini ve ehli namuslu, becerikli, saygılı, eli ayağı düzgün, iki ailenin de birbirine denk olacağı bir kız bulmalarını isterler. Buna göre akrabaları münasip gördükleri kızı oğlanın annesine söylerler. Eğer anne uygun görürse o kızı sorur, soruşturur. Uygun görmezse de, “*O bize ayak uyduramaz veya biz onların dengine çıkamayız.*” diyerek işi kestirip atar. (K.K.: 20).

Düğün, cenaze, bebe duası, mevlitler veya altın günleri gibi yerlerde de anneler oğullarına kız ararlar. Anne, becerikli, her işi bilen, diktiği giyilir, yaptığı yenilir kızları gözlerine kestirir. Daha sonra o kızın akrabalarına, komşularına kızı sorar. Kızın görünüşü ve huyları eğer annenin hoşuna giderse oğluna ve diğer aile üyelerine danışır. Onlarında onayını alır (K.K.: 20).

Oğlan, annesinin beğendiği kızı hiç görmemişse akrabaları düğünlerde, bayramlarda veya herhangi bir yerde kızı uzaktan gösterirler. Bazen de oğlana kızın resmini gösterirler. Oğlan ve ailesi kızı beğendikten sonra akrabalarından bir veya iki kişiyi kızın evine gönderirler. Kızın evine gelen akrabaları hayırlı bir iş için geldiklerini, kızlarına talip olduklarını ve oğullarına eş olarak gördüklerini söylerler. Kızın annesinin kızını vermeye gönlü yoksa, “*Bizim kız daha okuyor, bizim kız daha küçük, bizim kız evlenmeyi daha düşünmüyor.*” gibi sözlerle bu işi kestirip atar. Eğer annenin o kişiye kızını verme için gönlü varsa kızın babasına ve kızına danışacağını söyler. Babaya ve kıza danıştıktan sonra eğer onlarda kabul ederlerse oğlan tarafına haber gönderilir. Oğlan tarafı da kendi aralarında birgün belirleyerek kızı istemeye giderler (K.K.: 20).

2.2.1.2. Akraba Evliliği

Akraba evliliği yörede, “*Kendi kahrımızı kendimiz çekeriz, kaynana ve kayınbaba ele ayağa düştüğünde akraba daha iyi bakar, kendi kötümüz elin iyisinden daha iyidir, el kızına laf söylenmez, kendi kazancımızı el yiyene kadar kendimiz yiyelim.*” gibi düşüncelerle gerçekleştirilen evliliklerdir. Genellikle amca, hala, dayı ve teyze çocukları arasında gerçekleştirilir (K.K.: 20).

2.2.1.3. Severek Evlilik

Yörede beş altı yıl öncesine baktığımızda eğitime gereken önem verilmiyordu. Özellikle kızların okuması pek hoş karşılanmıyordu. “*Kız kısmı okumaz, kız başına elin memleketinde ne işi var*” düşünceleri yaygındı. Daha sonra eğitim arttıkça gençlerde okumak için başka şehirlere gittiler. Yörede eğitime bir hayli önem vermeye başlandı ve daha çok kızlar okumaya heveslendi. Gençler gittikleri şehirde yeni yeni insanlarla tanıştılar. Artık köyden değil de daha çok diğer şehirlerden insanları sevmeye ve onlar ile gelecek kurmaya başladılar. Kendi eşlerini kendileri seçtiler. Ailelerin onayını aldıktan sonra evlendiler. Bu sadece başka şehirde okuyan insanlar için değil yörede okumayan insanlar içinde geçerli oldu (K.K.: 17).

Bu evlilik biçiminde kız veya erkek eğer sevdiği kişi başka bir şehirde ise ailesine durumu anlatır ve ailesinin görüşlerini alır. Onlarda uygun görürse iki aile tanır ve anlaşır. İki aile anlaştıktan sonra kızını isterler ve aralarında söz yaparlar (K.K.: 17).

2.2.1.4. Kız Kaçırma

Yörede bir evlenme biçimi de kız kaçırarak gerçekleştirilen evlenme biçimidir. Kızın ailesi kızını vermek istemezse, iki aile arasında anlaşmazlık ve uyuşmazlık olursa veya erkek tarafının düğün yapacak kadar maddi gücü yoksa kız ve oğlan kendi aralarında anlaşır ve kaçarlar (K.K.: 20).

Oğlan, tanıdığı insanlardan birinin evine kızını kaçıtır. Birkaç gün o evde kalırlar. Kaçtıktan sonra herhangi bir akrabalarına kaçtıklarını haber ederler. Yöredeki insanlar, “*Falancanın oğlu falancanın kızını kaçırmış.*” diyerek bu olayı herkese duyururlar. Kızın kaçarak evlenmesi yörede hoş karşılanan bir durum değildir. Kızın namusunu hiçe saydığını ve babasının boynunu yere eğdirdiğini düşünürler. Kız kaçtıktan sonra kızın ailesi kızlarının tekrar gelmesini kabul etmezler. Kabul etseler bile tekrar kaçtığı oğlana verirler. Bazıları kızını kaçırdıktan sonra kızın ailesine nispet yapar gibi düğün yaparlar (K.K.: 20).

Kız ve oğlanın aileleri, yakın tanıdıkları birbirlerine darılırlar. Yörenin ileri gelenleri bu iki aileyi barıştırmak ister fakat çoğu aile uzun süre barışmaz. Bazı ailelerde kız ve erkeğin çocukları olduğu zaman barışırlar (K.K.: 20).

2.2.2. Evlenme Çağı

Yöredeki aileler askerden gelmiş oğullarını, ergenlik çağına gelmiş kızlarını bir an önce baş göz etmek isterler. Anneler kız yükünün tuz yükü olduğunu düşünürler. Kız gütmenin zor olduğunu söylerler. Kızlarının bir an önce yerini yurdunu bulmasını ve kızlarının başında bir eşlerinin olması gerektiğini düşünürler (K.K.: 17).

Evlenme çağı yörede kızlar için 18-25 yaş arasında değişirken, erkeklerde 25-30 yaş arasındadır. Evlenme çağına gelmiş olan oğlan veya kız eğer yaşça büyük ağabeyi veya ablaları varsa onun evlenmesini beklemek zorundadır. Beklemek istemeyen gençler ise ağabeylerinden ve ablalarından izin aldıktan sonra evlenebilirler (K.K.: 17).

2.2.3. Evlilik Öncesi

Ülkemizde geleneksel kültürde evlilikler görücü usulü yapılır. Bu tür evliliklerde uygulanması gereken bir dizi eylem vardır. Bunlar; gelin yada güvey seçimi, görücülük, kız isteme, söz kesimi ve nişandır (Artun, 2015: 201).

2.2.3.1. Kız İsteme- Söz Kesme

Erkek tarafı kendilerine ve oğullarına münasip bir kız bulduktan sonra bir iki kişiyi kızın evine gönderirler. Bunlara “*dünürcü*” denir. Dünürçüler hayırlı bir iş için geldiklerini, kızlarına talip olduklarını söylerler. Kızın annesi kıza ve babasına danışacağını söyler. Baba ve kıza danıştıktan sonra eğer onlarda kabul ederlerse erkek tarafına haber gönderilir (K.K.: 20).

Kız ve oğlanın aileleri anlaştıktan sonra akrabalarına danışırlar. İlk olarak ailenin en yaşlıları olan dedelerine ve ebelerine danışırlar ve onların rızalarını alırlar. Daha sonra amcası, dayısı, halası, teyzesi ve yakın gördüğü akrabalarına danışırlar. Onlarında rızalarını aldıktan sonra evliliğe ilk adımı atarlar. Ailelerden herhangi biri, “*Hayır bu iş olmaz.*” dese bile artık bu iş bitmiştir. Kızın ve oğlanın anneleri ve babaları veya kız ve oğlan hayır demediği sürece bu iş bitmez. Danışma artık eskisi gibi değil formalite olarak yapılmaktadır (K.K.: 22).

Kız tarafından olumlu cevap geldikten sonra oğlanın dedesi, ebesi, annesi, babası ve ailenin diğer büyükleri kıza istemeye ve söz almaya giderler. Kız istemeye eskiden

damat gitmezdi. Fakat günümüzde damatta kız istemeye gitmektedir. Kız istemeye giderken çikolata ve çiçek götürürler. Erkek tarafı kız evine varınca yöre ve yöredeki insanlar hakkında konuşmaya başlarlar. Daha sonra büyüklerden birisi buraya gelme nedenimiz belli, hayırlı bir iş için geldik der ve söze başlar. “Allah’ın emri peygamberin kavli ile kızınızı oğlumıza istiyoruz.” der. Kız tarafı “Allah nasip ettiyse olur.” der (K.K.: 20).

Kız isteme olayı gerçekleştikten birkaç gün sonra aileler ve yakın akrabalar arasında “küçük tatlılık” yenilir. Kızın dedeleri, ebeleri, annesi, babası, dayıları, amcaları, halaları, teyzeleri, kuzenleri ve yakın akrabaları gelir. Oğlanında aynı akrabaları gelir. Aralarında söz keserler ve işi ciddiye bindirirler. Çikolata yerler ve kahve veya çay içerler. Kıza yüzük, küpe, bilezik, bileklik, saat takarlar. Kızın başına da bir ağ tülbent örterler. Bu kızın artık başının bağlı olduğunu gösterir. Kız misafirlerin elini tek tek öper. Gelen misafirlere lokum ve bisküvi dağıtılır. Böylece küçük tatlılık yenmiş olur (K.K. :17).

Yörede bazı ailelerde küçük tatlılık yerine “büyük tatlılık” yerler. Erkek tarafının yakın akrabaları ve komşuları, kız tarafının yakın akrabaları ve komşuları birde yörenin ileri gelenleri büyük tatlılığa katılır. Erkek tarafının akrabaları, komşuları ve yöreden tanıdıkları erkek evine toplanırlar. Herkes toplandıktan sonra bekar kızlara darısı bulaşsın diye çiçek ve çikolatayı vererek kız evine doğru yol alırlar. Erkek tarafı konvoy şeklinde kız evine gelir. Kadınlar kızın evine girerler, erkekler için ise bir oda açılır (K.K. 17).

Kız güzelce süslenir ve bir köşede oturur. Erkek tarafı kıza bakmak için kızın bulunduğu odaya girerler ve kıza bakarlar. Kız hakkında yorumlar yaparlar. Gelinin başına beyaz bir tülbent örterler. Daha sonra yüzük, küpe, bilezik, bileklik saat takarlar. Kız büyüklerinden başlayarak orada bulunan bütün herkesin elini öper. Erkek tarafı misafirlere lokum ve bisküvi dağıtılır. Erkeğin akrabalarından birisi lokum ve bisküviden sarma yaparak sarmanın yarısını kıza ısırtıp diğer yarısını da oğlana satar. Tatlılık yendikten sonra herkes evine dağılır (K.K.: 17).

Oğlanın annesi, babası ve kardeşleri tatlılıktan sonra bir müddet daha kız evinde oturup sohbet ederler. Sohbetten sonra onlarda evlerine giderler. Oğlan tatlılıktan sonra kızın evine ziyarete gelir. Bazıları utandığı için veya ayıp olmasın diye kızın ailesinin yanına girmez. Sadece kız ile görüşüp gider. Böylece kız ve erkeğin ilk görüşmeleri gerçekleşmiş olur. Tatlılıktan sonra bazı aileler imam nikahı kıydırır. Bazı ailelerde düğünün son günü kıydırır. (K.K.: 22).

Resim 10: Söz Kesme

2.2.3.2. Görme

Yörede söz kesildikten ve tatlılık yendikten sonra oğlanın ailesi bu haberi bütün yöre halkına duyurmak için büyük bir nişan veya görme yapar (K.K.: 20).

Görme adından da anlaşılacağı üzere kız görme ve tanımadır. Görmeye “*gelin görmesi*” veya “*çaput görmesi*” adı da verilmektedir. Kız tarafından ve oğlan tarafından birkaç kişi sabahın erken saatlerinde yöredekilerin kapısını çalarak, “*Görmeye buyurun, falancanın kızının öğleden sonra görmesi var ona buyurun.*” diyerek herkesi davet ederler (K.K.: 20).

Kız evinde de yemeklerin yapılması için kazanlar kurulur. Görmenin olmazsa olmaz yemeği topalakdır. Topalak yapılmazsa kimse bunu görme olarak kabul etmez. Her görme olan evin kapısının önünde bir topalak kazanı kesinlikle kaynar. Topalağın yanında salata, patlıcan, uyutma, kavun, karpuz gibi yiyeceklerde bulunur (K.K.: 20).

Yöredekiler yavaş yavaş kız evinde toplanmaya başlar. Erkek tarafından birkaç kişide görme başlamadan önce kıza pay getirir. Payda yemeni, çinti, havlu, çorap, patik ve yiyecek olur. Erkek tarafı payı teslim ettikten sonra tekrar erkek evine dönerler (K.K.: 17).

Kız tarafı gelen misafirlerin oturması için kapının önüne halı, kilim veya çadır sererler. Herkes toplandıktan ve topalak piştikten sonra erkek tarafı alkışlar, vılılıklar ve türküler eşliğinde kız evine gelirler. Gelen misafirlere ilk olarak şerbet veya diğerk içecek

türlerinden ikram edilir. Gelin görmesidir fakat geline nazar edilir düşüncesi ile gelin hiç dışarı çıkarılmaz (K.K.: 20).

Görmede erkek tarafı gelinin kıyafetini, çorabını, havlusunu, patiğın, lifini, terliğini, çantasını, ayakkabısını, fistanlığını, seccadesini, şekerini, kolonyasını, yatak örtüsünü ve birçok kullandığı eşyasını getirirler. Ayrıca dedeleri, ebeleri, annesi, babası, kardeşleri, amcaları, dayıları, halaları ve teyzeleri için de hediye getirirler. Görmeye gelen kadınların içinden sesi gür olan bir kadın kalabalığın ortasına çıkararak erkek tarafının getirmiş olduğu bütün eşyaları tek tek sayarak ve havaya kaldırarak “*Bu da ebesinden, bu da kaynanasından, bu da görümcesinden, bu da teyzesinden...*” diyerek kalabalığa gösterir. Buna “*öteberi atma*” denir. Görme gelen diğer yöredeki insanlarda akrabalık derecesine göre para getirirler. Bir kişide o paraları toplar. Eşyalar atıldıktan sonra görmeye gelenlere lokum ve bisküvi ikram edilir. Sonrada herkes yemeğini yedikten sonra dağılırlar (K.K.: 20).

Görme akşamı erkeğin annesi, kız kardeşleri ve yengesi kimin ne attığına bakmak için ve eşyaları düzenlemek için kızın evine gelirler. Kız bu eşyaları çeyizine koyar. Evlenene kadar bu eşyaları kullanmaz. Görmeden sonra kızın evine erkek tarafının akrabaları ve yöredeki insanlar hayırlı olsun gelirler. Erkek tarafı elleri boş gelmez. Kıza kıyafet, terlik, yemeni, çorap, patik ve yiyecek getirirler (K.K.: 22).

2.2.3.3. Bayram Arifesinde Gelin Kızı Ziyaret/ Arife Götürme

Erkek tarafının kızları iş bittikten sonraki ilk bayram arifesinde gelin kızı ziyarete gelirler. Ziyarete gelirken kıza arife (gözleme), yakınlık derecesine göre para veya altın götürürler. Bunun yanında tatlı, yaprak sarması ve et gibi yiyeceklerde götürülür. Kızlar erkek evine toplandıktan sonra hep birlikte kız evine giderler. Arifeyi verdikten sonra çay içerler, sohbet ederler ve kız evinden ayrılırlar (K.K.: 24).

2.2.3.4. Bayram Payı

Bayram payı bayramın ikinci günü gerçekleşir. Erkek tarafı sabahtan hazırlanır. Oğlanın annesi hem kendi akrabalarına hem de kız tarafına “*bayram payı*” götüreceğini söyler. Zaten âdet olduğu için herkesin haberi vardır (K.K.: 24).

Resim 11: Pay Kapları

Resim 12: Gelin Kız Payı

Her evde eskiden beri bulunan pay kapları vardır. Bu pay kaplarının içerisine et, tatlı, yaprak sarması, patlıcan, domates, biber, yağ, pirinç, şehriye, şeker gibi yiyecekler koyulur. Daha sonra bunlar tepsiye dizilir. Herkes toplandıktan sonra kadınlar bu tepsiyi kafalarına alarak kız evine doğru yol alırlar. Payın yanında altın veya para da götürürler. Kız tarafı da onları kapıda karşılar. Getirdikleri payları ve parayı gelin kıza teslim ederler. Daha sonra kız evinin onlar için hazırlamış olduğu yemekleri yerler, çaylarını içerler ve evlerine giderler (K.K.: 24).

2.2.3.5. Hedik Payı

Hedik payı, oğlan tarafından kız tarafına götürülür. Damadın annesi, amcalarının hanımları, dayılarının hanımları ve yakın tanıdıklar toplanıp kız tarafına giderler. Damadın

annesi hedik yapar. Hediğin yanında altın, terlik, havlu, yemeni, namazla, kıyafet gibi eşyalar da götürürler. Tanıdıklar da böyle eşyalar götürürler. Kız evine geleceklerini birgün önceden haber ederler. Daha sonra kız evi de hazırlıklarını yaptıktan sonra toplanıp giderler. Orada yemek, çay ile beraber hediği yerler. Hediyeledi verdikten sonra biraz oturup evlerine giderler (K.K.: 26).

2.2.3.6. Nişan/Şerbet İçme/Yüzük

Yörede eskiden nişan yani yüzük dünürçülükten sonra olurdu. Annesi kızdan izin alır yüzük takarlardı. Oğlanın babası çereze giderdi. Çerez eskiden iğde, fıstık, boyalı köpüklü şeker olurdu. Gelin kıza küpe bulabilirlerse saat alınırdu. O zaman kol saati pek bulunmazdı. Sadece zengin olanlar takarlardı. İki aile kararlaştırdıktan sonra yüzük takılırdı. Yörenin içine dört kişi çıkardı. İki erkek ikisi kız olurdu. Yöredekileri buyur ederlerdi. Yüzük akşam takılırdı. Yatsı sırasında ya da yatsıya kalmazdı. Herkes odada toplanırdu. Her kabilenin kendi odası vardı. Kadınlar ayrı erkekler ayrı toplanırdu. Kadınlar evde erkekler odada olurdu. Gelmeyen var mı diye bakarlardı. Sonradan bize küsmesin derlerdi. Elektrik olmadığı için ellerinde löküs ya da gaz feneri olurdu. Löküs bir yerde devamlı asılı dururdu. Şehirden gelenlerin ellerinde de el feneri olurdu. Birbirine selam verdikten sona büyükler baş köşeye oturur küçükler içeri bile giremezdi. Sağdan soldan konuşurlardı. Yüzük zamanı kış aylarında olurdu. Yaz aylarında imkan yoktu (K.K.: 19).

Yüzük takılmadan önce çerez okunurdu. Delikanlılarda dışarıda oynarlardı. İmam çerezi okuduktan sonra küçük bir tepsinin içinde çerez getirirlerdi. Bir zarf olur içinde de yüzük sahibinin durumuna göre para olurdu. Eskiden saz çalgı olmadığı için delikanlılar teft çalarak eğlenirlerdi. Çerez dağılırken herkes önüne mendil sererdi. Eğer birine fazla verirse cezalandırılırdı. Suya atarlardı. Gelin kızını görmek zordu. Oğlan hiç göremezdi. Oğlan gelse bile bir köşede arkadaşlarıyla dururdu. Her şey kız evinde olurdu. Oğlan evinde kimse kalmazdı. Kadınlarda kendi aralarında eğlenirlerdi. Teft çalarlardı. Teft bulamazlarsa tepsiyle çalarlardı. Herkes gittikten sona kaynana, kayınbaba, kayın, elti, görünce kalırdı. Onlara ikram hürmet ayrı olurdu. Damatta akşamları gelini görmeye gelirdi. Damat görüşmeye gelirken altın, üzüm tatlı getirirdi (K.K.: 19).

Günümüzde ise nişan düğünden bir iki ay önce veya düğün haftası cuma günü yapılır. Nişandan birkaç gün öne oğlan tarafı gelin kızını alışverişe götürür. Gelinin eksik olan eşyalarını tamamlarlar.

Nişan için sabahın erken saatlerinde gelini hazırlamak için hazırlıklar başlar. Gelinin saçlarını yaptırmak için kuaföre götürürler veya kız evine oğlan evi tarafından kuaför getirilir. Gelin saçları yapıldıktan sonra “şerbetliğini” giyer. Damatta sağdıçları tarafından hazırlanır. Herkes hazırlandıktan sonra damat sağdıçları tarafından kız evine getirilir. Damadın arkasından erkek tarafı türküler söyleyerek, vıvılık kurarak davul ile beraber kız evine gelirler. Kız evine nişana gelen misafirlere gofret ve şerbet ikram edilir. Gelin kızın ve damadın bulunduğu odanın kapısı açılmaz. Erkek tarafı belli bir miktarda “kapı yolu” verdikten sonra kapıyı açarlar. Erkek evinden gelen iki kızda geline fıstık ve kına satarlar. Gelin bunları almak zorundadır. Gelinin satın aldığı kınadan erkek tarafı gelinin boynuna veya eline biraz sürer. Geline nazar değmesin diye küçük bir nazarlık takarlar. Görümcüleri tebrik ettikten sonra vıvılık kurarak damadı ve gelini yüzük ve takı takmak için dışarı çıkarırlar (K.K.: 22).

Gelin ve damat bir masanın başında ayakta beklerler. Nişandaki herkes onların etrafında toplanırlar. Nişanda bulunan yaşlı bir kişi gelerek gelin ve damadın hayırlı bir yuva kurması için dua eder. Herkes *amin* dedikten sonra gelin ve damadın yüzükleri takılır. Gelin kızın yakın tanıdıklarından birisi yüzüğün kurdelesini keser. Kurdeleyi kesen kişinin başının bütün olması yani annesi ve babası sağ veya eşinden ayrılmamış kişilerin olması gerekir. Kurdeleyi kesen kişi, “*Makas kesmiyor.*” diyerek bahşiş ister. Orada bulunan damadın akrabaları kurdeleyi kesen kişiye bahşiş verir. Kurdeleyi kesen kişi bahşişi aldıktan sonra nişan kurdelesini keser ve takı töreni başlar (K.K.: 22).

Nişanda sesi gür olan birisi ortaya çıkar. Gelin ve damada atılanları tek tek söyler. Bir kişi de bu atılan takıları kimin attığını kağıda not alır. Çünkü gelin ve damadın ailesi o kağıda göre kimden takı geldiyse insanlara düğünlerinde o takıları tekrar götürür. Takı töreni bittikten sonra gelin ve damadın akrabaları oynarlar, halay çekerler. Daha sonra da nişana gelenlere lokum, bisküvi veya fıstık, şeker dağıtılır (K.K.: 22).

Resim 13: Nişan

2.2.3.7. Nişanlılık Dönemi

Nişanlılık dönemi nişan ve düğün arasındaki geçen süredir. Bu dönemde gelin, damat ve aileleri birbirini daha iyi tanır.

Nişanda dini nikah yapıldığı için damat gelini görebilir. Damat gelinin evine gelirken gelinin annesine, babasına, ağabeyine ve yöredeki insanlara görünmeden gizli gelir. Kızın evine elini kolunu sallayarak gelirse insanlar ayıplar. Bu yüzden genellikle gelin ile görüşmek için gece gelir. Damat görüşmeye gelirken eli boş gelmez. Geline hediye ve yiyecek bir şeyler getirir (K.K.: 17).

Oğlanın ailesi bu dönemde sürekli gelini ziyaret eder. Gelinin yanına giderken geline altın, kıyafet ve yiyecek götürürler. Kız evi de bu dönemde oğlan evine bohça hazırlayarak onları ziyaret eder. Damadın akrabaları da gelini görmek ve hayırlı olsun demek için gelini görmeye giderler. Geline hediyeler götürürler. Yöredeki bütün insanlarda gelin ve damadın evine “*Hayırlı olsun.*” demek için giderler (K.K.: 17).

Gelin bu dönemde damadın akrabalarının düğün, sünnet ve dua gibi bütün şenliklerine ve önemli günlerine katılır. Damatta hiç kimseye saygıda kusur etmez. Özellikle kızın akrabalarına daha fazla önem verir. Kızın babası ile aynı ortamda pek bulunmaz (K.K.: 21).

Nişanlı kız bundan sonra hal ve hareketlerine daha çok dikkat eder. Nişanlısının ve büyüklerinin sözünden hiç çıkmaz. Nişanlı kız artık daha olgun davranır. Düğünlerde ve

eğlencelerde fazla oynamaz. Damadın akrabaları ile karşılaştığında onların ellerini öper ve hal hatır sorar (K.K.: 21).

Eskiden damatlar bu dönemde gelinleri görebilmek için dibeklere gidermiş. Eğer sevdiği dibek dövüyorsa onu görmek, onun yanında olabilmek için yardım edermiş. Dam başının çelenlerinde sevdiği kızın evini gözetlerlermiş. O yüzden çevresindekiler hep “*Çelenleri eskittin.*” diye dalga geçerlermiş (K.K.:1).

Nişanlılık dönemi en fazla bir yıl sürer. Nişandan sonra kız ve oğlan arasında veya aileler arasında anlaşmazlık çıkarsa nişan atılır. Yörede buna “*bohça atma*” adı verilir. Bohça atıldıktan sonra aileler birbirlerinin takılarını ve eşyalarını tekrar birbirlerine iade ederler. Yörede bohça atmak hoş karşılanmaz. Bohçası atılan kızın da tekrar bir başkası ile evlenmesi zorlaşır (K.K.: 22).

2.2.3.8. Düğün Günü Belirleme

Eskiden düğün olması için harmanın kalkması gerekirdi. Ya da Ekim’e yakın olurdu. Düğün haziran ya da temmuz da yapılmazdı. Çünkü yeteri kadar durumları olmazdı. Düğün sahiplerinin düğün etmek için tarla, koyun veya tiftik satması gerekirdi (K.K.: 21).

Düğün gününü belirlemek için oğlan evi hediyeler ile kız evine giderler. Burada kız evi hangi günü münasip görürse düğün o gün olur. Genellikle ağustos ve eylül ayları uygun görülür (K.K.: 21).

Düğün gününü belirlerken hastası olan ailelerden izin alınır ve o hafta kimin düğünü varsa o göz önüne alınır. Birbirlerinin maddi durumları da göz önünde bulundurulur. “*Geri dönüp sizin minderinize oturacağız, hısım olduk, hasım olmadık ya, yarın bu borç harç ödenirken senin kız yorulur.*” gibi sözlerle işi tatlıya bağlarlar. Düğünün nasıl yapılacağı net ve sorunsuz bir şekilde belirlenir (K.K.: 21).

2.2.3.9. Yün Yıkama

Yörede kız ve oğlan için yastık, yorgan ve döşek yapmak için yün yıkanmaya gidilir. Erkek tarafı belli bir kiloda yün alır. Sabahın erken saatlerinde yün yıkamak için birkaç kadın ve genç kız toplanırlar. Kız evinden de gelin kız, kız kardeşleri ve yakın akrabalarından birkaç kişi gelir. Yün, tokaç, sabun, leğen aldıktan sonra traktöre binerek yün yıkamaya giderler. Yün yıkama genellikle köyün yakın çeşmelerinde gerçekleşir. Kızlar yün yıkamaya giderken:

Caminin taşlarına

Yem attım kuşlarına

Ayşe'de kurban olsun

Ali'nin kaşlarına

Amman Amman ammaney

Dağlar dummaney

Seni alır kaçarım

Arpa Buğday zamaney gibi türküler ve alkışlar eşliğinde yola düşerler.

Yün yıkama akşam saatlerine kadar sürer. Yün yıkayan kişiler işlerini kolaylaştırmak için yün yıkarken türküler söylerler ve oynarlar. Bir kadında yün yıkayanlara yemek yapar. Yün yıkanırken damat yün yıkayan kadınların yanına gelir. Oradakiler damattan bahşiş almak için damadın boynuna yün dolarlar. Yün bittikten sonra gelin kızı suya basarlar. Sonra herkes birbirini ıslamaya başlar. Biraz eğlendikten sonra vililik kurarak köye gelirler. Kız yünü de tıpkı erkek yünü gibidir. Fakat kız yününün yıkanması zorunlu değildir. Kız tarafı isterse yıkar (K.K.: 26).

2.2.3.10. Yün Görmesi

Erkek tarafı ve kız tarafı yün yıkadıktan sonra bu yünü çırparlar. Yün çırpılırken kız tarafı ve erkek tarafı birbirlerine hayırlı olsuna giderler (K.K.: 17).

Erkek tarafı yün görmesinde kızı hayırlıya gelen komşulara hizmet etmesi için daha erken götürürler. Kızı zaten erkek tarafı düğün zamanına kadar her yere götürür. Kızı akrabalarına gösterirler. Kız tarafı yün görmesine gelirken oğlan tarafına tavuk, kola, gofret getirir. Oğlan tarafı da kız tarafına topalak, salata, patlıcan, tatlı, uyutma gibi yiyecekler hazırlar. Yün görmesine gelenler, “*Hayırlı olsun, Allah güle güle yatırsın.*” gibi dualar ettikten sonra yemeklerini yerler ve oğlan evinden ayrılırlar (K.K.:17).

2.2.3.11. Dürülük Dağıtma/Davetiye Dağıtma

Dürülük düğünden bir hafta önce kız evi tarafından dağıtılır. Kız evinin dağıttığı bu dürülükler erkek evi tarafından alınır. Erkek evi toplarla kumaş, havlu, yemeni alır. Bunları kız evine getirirler. Kız evi de birkaç yakın akrabaları ile bu kumaşları metresine uygun keserler. Bu kumaşların, havluların, yemenilerin üzerine akrabaların, komşuların ve yöredeki insanların isimlerini yazarlar. Kumaşları en yakın akrabalara verirler. Havlu ve yemenileri ise komşulara ve diğer tanıdıklarına dağıtırlar. Bu bir nevi düğün başlayacağına işarettir. Dürü dağılırken gelin kızın dayılarından birisine “*dayı yolu*” amcalarından birisine de “*emmi yolu*” verir. Emmi yolu ve dayı yolu genelde fistanlık olur. Bu fistanlığın

karşılığında geline dayısı ve emmisi halı gibi hediyeler getirir. Dürü verdiği kişilerde dürünün karşılığı olarak kıza mutfak eşyası, süs eşyası, halı gibi hediyeler getirirler (K.K. 24).

Düğün kartını da oğlan tarafı dürü dağıtmadığı için davetiye olarak dağıtır. Kız tarafı da dürü vermediği kişilere kart verir (K.K.: 24).

2.2.3.12. Çeyiz Asma

Yöredeki kızlar küçük yaştan itibaren çeyiz yapmaya meraklıdırlar. Çeyiz, dantel, oyalı yemeni, patik, çorap, kıyafet, döşek, yorgan, yastık, örgü, mutfak eşyası, terlik gibi eşyalardır. Çeyiz düğünden birkaç gün sonra asılır. Öncelikle evin bir odası boşaltılır. Gelinin arkadaşları gelinin çeyizinde olan işlemleri, dantelleri hep birlikte yıkayıp ütülerler. Sonra bu çeyizi odaya güzelce süsleyerek asarlar (K.K.: 17).

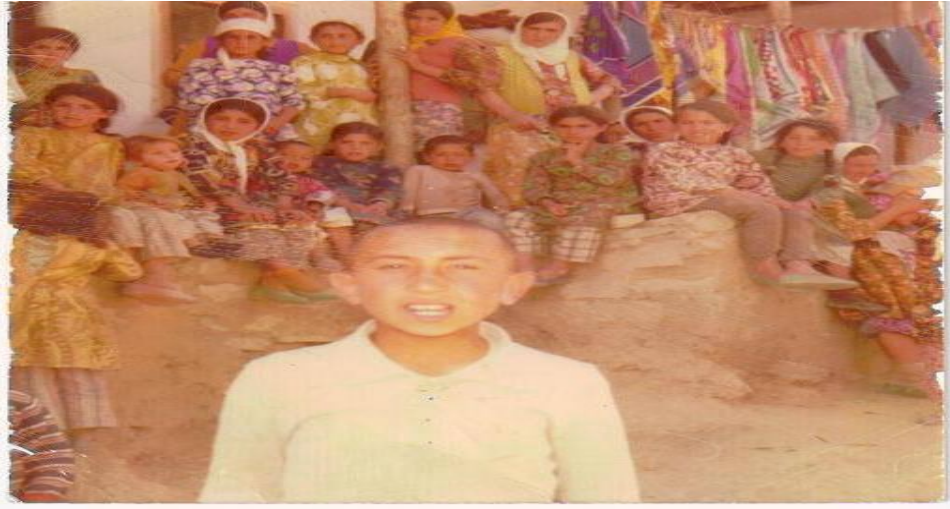
Resim 14: Çeyiz Hazırlığı

Düğüne gelenler çeyiz odasına girerek kızın çeyizine bakarlar. Çeyize bakmaya gelen kadınlar eli boş gelmezler. Hediyesi ile beraber gelirler. Gelen misafirlere sağdıçlar gofret ikram eder. Cumartesi akşamı da kızın çeyizi arkadaşları tarafından toplanır. Pazar sabahı gelin çıkarken oğlan evine götürülür. Gelin çeyizindeki fazla olan eşyalardan annesine verebilir. Gelinin çeyizinin bir parçası da kayın validesi tarafından düğünden sonra akrabalara hediye olarak gönderilir (K.K.: 17).

Resim 15: Çeyiz Odası

Yörede eskiden çeyiz, kına gecesi günün ikindi vakti kız evinin balkonuna ipe asılırmış. Halılar, kilimler, yorganlar döşekler dam başlarına serilirmiş. Yörenin imamı gelip dua edermiş ve bu çeyizin içinden hoşuna giden herhangi bir şeyi alırmış. Erkekler ve kadınlar çeyize baktıktan sonra herkes tarafından çeyiz tekrar toplanıp evin içine alınırmış (K.K.: 4).

Resim 16: Eskilerin Çeyiz Asma Geleneği

2.2.3.13. Pazarlık Bozma

Pazarlık bozma, gelinin ve damadın ev eşyalarını karşılamak için yapılan büyük alışverişidir.

Eskiden düğün etmeden önce oğlan evi kız evine bir peygam salardı. “*Düğün edeceğiz ve pazarlığa gideceğiz.*” diye izin alırlardı. İzin alınca liste hazırlayıp pazara giderlerdi. Başlık parası almaya gidilirdi. Başlık kesilirdi. Başlık parası kıza harcanırdı.

Kıza eşya alınır. Bakır, çaydanlık, büfe, halı, koltuk takımı olurdu. Hemen hemen bütün eşyası alınır. Pazarlık da düğüne çay şeker alınır. Eşya kız evine yıkılır (K.K.: 19).

Günümüzde ise başlık parası kaldırılmıştır. Gelin pazarlık bozmaya kaynanası, kayınbabası, gelin ve gelinin yakınlarından bir kişi ile gider. Gelin ve damadın evi için yatak odası, oturma grubu, masa, sandalye, halı, vitrin gibi eşyalar alınır. Gelin ve damadın evi hazırlanır (K.K.: 19).

2.2.3.14. Davetler

Gelinin dürü verdiği kişiler düğünden bir hafta önce gelini ve gelinin arkadaşlarını kahvaltıya, öğle yemeğine, akşam yemeğine veya yatılı olarak evine davet ederler (K.K.: 17).

Kızlar davetlerde kendi aralarında oyunlar oynar. Gelinden önce yemek yiyen olursa hemen o kişiye ceza uygularlar. Davetteki kızlara çay tutan kişi bardak tutar. Tutulan bardağı alan kişinin şanslı olacağına inanılır. Yatılı gittikleri evlerde erken uyuyan kızları boyarlar veya döşeğe, yorgana dikerler (K.K.:17).

Geline ilk yatılı gittiği evde “ana kınası” vurulur. Ana kınası kızın gelin olduğuna ve düğün başladığına işarettir. (K.K.: 17).

Resim 17: Gelin Davetleri

2.2.3.15. Cenaze Evlerini Gezme

Düğün başlamadan birkaç gün önce düğün sahipleri köyde cenaze evlerini, üzerinden daha bayram geçmemiş vefat eden insanların evlerini ve ölüm döşeğinde yatan

insanların evlerini ziyaret ederek onlardan düğün için izin isterler. Baş sağlığı ve geçmiş olsun dilerler. Onlarda izinlerini verirler. “*Ölüde bizim, düğünde bizim.*” derler. Tekrar iyi dileklerde bulunduktan sonra o evden ayrılırlar (K.K.: 1).

Düğün sahiplerinin yakın bir akrabası yakın bir sürede vefat etmişse aileler düğüne saz ve davul getirecekse bunun suçunu gençlere atarlar. “*Zamanın bebeleri ne yapalım? Getirdi işte söz geçiremiyoruz.*” derler. Bazı ailelerde “*Benim kızım dul değil o yüzden biz davulda zurnada isteriz, bir daha düğünü olmayacak .*” diyerek şenlikli bir düğün istediklerini dile getirirler (K.K.: 1).

2.2.4. Düğün

Düğün, evlenme denilen geçiş döneminin en belirgin özelliğidir. Düğünün geleneklere en uygun biçimde kutlanmasına çaba sarf edilir. Düğüne mümkün mertebe çok kişinin katılmasına çalışılır. Yüz yüze bakan toplumlarda kimsenin unutulmamasına ve küstürülmemesine özen gösterilir. Düğün, davet edilmeyenlere de açıktır ve davet edilmiş gibi ilgi ve alaka görür. Düğünün zamanı ve yeri, kimler arasında olduğu düğün öncesinden çıkarılan “*okuyucular*” tarafından bildirilir. Geleneksel toplumlarda hala bu çağrı işini okuyucular yapar. Bu işe “*okuntu çıkartma*” da denir. Davetiye bastırıp yollama ise daha çok yeni göreneklere açık ilçeler ve kentlerde görülmektedir. Okuyucular ülkemizin çeşitli yerlerinde çağrılılara hediye götürdükleri gibi, çağrılılardan hediye alırlar. Gelenekselliğin ağırlığını duyurduğu yerlerde, düğünde kadınlar ve erkekler ayrı ayrı yerlerde oturarak törene katılır ve eğlenir (Örnek, 2000: 196-197).

Afşar yöresinde düğünler pazartesi gününden itibaren başlar. Ama asıl düğün perşembe günü başlayıp pazar günü sona erer. Pazartesi gününden perşembe gününe kadar uzun süren düğün hazırlıklarının son aşamaları gerçekleşir(K.K.: 17).

2.2.4.1. Yol Dağıtma

Pazartesi günü düğün için erkek tarafı düğün ekmeği eder. Akrabalar ve yöredeki kadınlar toplanır. En az iki tandırda ekmek ederler. Bu ettikleri ekmek düğüne gelen misafirlere yemeklerin yanında ikram edilir. Ekmek edildikten sonra son yoğrulmuş hamur ile ekmekçiler katmerli ederler. Bu katmerliyi küçük dürümler halinde bölerek poşetlere koyarlar. Birkaç çocuk bu dürümleri dağıtır. Buna “*yol dağıtma*” adı verilir. Çocuklar yolu ilk önce kız evine gelin kıza götürürler. Karşılığında gelin kız para verir. Daha sonra gelinin annesine ve köydeki diğer tanıdıklara götürürler ve onlardan para alırlar (K.K.: 5).

Resim 18: Düğün Ekmeği

Topladıkları parayı da ekmek edenlere verirler. Yol dağıtan çocuklara belli bir miktar para verildikten sonra bu parayı ekmekçiler kendi aralarında eşit şekilde paylaşırlar (K.K.: 5).

Çarşamba günü de kız tarafı ekmek etmeye başlar. Erkek evinde erkek edilirken yapılan bütün faaliyetler kız tarafında da yapılır. Bu sefer yol damada, damadın ailesine ve akrabalarına birde kızın akrabalarına dağıtılır (K.K.: 5).

2.2.4.2. Sağdıçlık

Düğünde gelin ve damadın ikişer tane sağdıcı bulunur. Bu sağdıçlar gelinin bekar en yakın akrabaları veya en yakın arkadaşları olur. Sağdıçlar sağdıç olduklarını belirtmek için sağ kollarına kırmızı kurdele takarlar. Sağdıçların düğünde büyük rolleri vardır. Düğün boyunca gelin ve damadın bütün yükünü sağdıçlar üstlenir. Gelinin çeyiz odasına düzenlemede, çeyiz odasına gelen misafirleri karşılamada gelini ve gelinin eşyalarını korumada, gelini nişana hazırlamada, bahşişleri ödemede, baş yıkamaya gidildiğinde orada gelini yıkamada, baş yıkandıktan sonra gelinden önce insanların elini öpmede gelinin sağdıçlar ön plandadır. Damadın sağdıçları ise damadın hazırlanmasında, al bayrak ve ağ bayrak dikilirken bayrağı taşımada, kız evinin ihtiyaçlarını karşılamada, kına davarını götürmede ve kesmede daha birçok işten sağdıçlar sorumludur (K.K.: 17).

Kız tarafı damadın sağdıçlarına bohça hazırlar. Bohçada patik, çorap iç çamaşırı, kuru yemiş, sigara, yemeni, havlu ve yiyecekler bulunur. Düğünün sonunda bu bohça damadın sağdıçlarına verilir (K.K.: 17).

Resim 19: Gelin ve Damadın Sağdıçları

2.2.4.3. Ağ Bayrak Dikme

Perşembe günü “*ağ bayrak*” dikilir. Erkek evinin bütün akrabaları toplanır. Kızın çeyizinden alınan beyaz tülbent değneğe başı bütün olan bir kişi tarafından dualar eşliğinde bağlanır. Onun ucuna da gelinin gittiği eve kök salması için soğan ya da elma takılır. Bu bayrağı da orta yaşlarında bir çocuğun eline verirler. Çocuk önde düğündekiler arkada türküler ve alkışlar eşliğinde oğlan evinin etrafında dolanırlar. Dolandıktan sonra bu bayrağı oğlan evinin balkonuna takarlar. Bu bayrak cuma gününe kadar “*al bayrak*” dikilene kadar balkonda durur. Al bayrak dikildikten sonra damat pazar günü kimin evinde saklanacaksa bayrak o kişinin evinin balkonuna dikilir. Bu damadın onlarda saklandığının işaretidir (K.K.:20).

2.2.4.4. Al Bayrak Dikme ve Bayrak Ekmeği

Cuma günü sabahın erken saatlerinde herkes toplanır. Genç kızlar köyün içine dağılarak, “*Bayrak ekmeğine buyurun.*” diye yöredikleri bayrak dikmeye davet ederler. Bayrağa davet edilmeyen, unutulmuş kişi olur diye birde köyde ilan verilir (K.K.: 22).

Bayrak yemeğinin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Koca koca kazanlar kurularak, yörede “keyveni” adı verilen aşçılar tarafından en güzel yemekler yapılır. Düğün çorbası, pilav, et, patlıcan veya fasulye, salata, tatlı gibi yiyecekler yapılır. Keyveniler bu yemeklerden düğüne gelenlere kaşıkla tutarak onlardan karşılığında para alır. Düğün bitene kadar bütün gelen misafirlere yemek ikram edilir. Vakit ne zaman olursa olsun düğünden kimse aç gönderilmez. Her gelen için sofralar kurulur (K.K.: 20).

Resim 20: Bayrak Yemeği Hazırlayan Keyveniler

Düğün sahipleri cuma namazından sonra caminin etrafında arabalarla beklerler. Namazdan çıkanları düğün evine bayrak yemeğine götürürler. Erkekler yemeklerini yedikten sonra kadınlar için ayrı sofralar kurulur. Daha sonra oğlan evinden birkaç kişi toplanıp kız evindeki kızları bayrak dikmek ve yemek yemek için getirirler. Kız evinin kızlarına büyük sofralar kurulur ve çok ilgi gösterilir. Herkes yemeğini yedikten sonra imam eşliğinde ellerini açarlar ve bu evlenen çiftler için dualar ederler. Düğün sahiplerine, “*Bayrağınız hayırlı olsun, Allah utandırmasın, Allah bir ömür boyu mutluluk nasip etsin.*” gibi iyi dileklerde bulunurlar. Düğün sahipleri de, “*Allah razı olsun, darısı senin bebelerine olsun.*” gibi dualarda bulunur. Dualardan sonra *al bayrak* dikilir (K.K.:20).

Resim 21: Bayrak Yemeği

Damadın sağdıçları al bayrağı eline alarak davulcu ile birlikte en önden giderler. Onun arkasından da düğün sahipleri, komşular, kız evinin kızları ve düğünde bulunan kişiler giderler. Alkışlar ile düğün odasına giderler. Damadın kız kardeşleri sevinçlerini belli etmek için davulun önünde atlayarak giderler. Düğün odasının etrafını dolandıktan sonra dua edilir. Dua bittikten sonra kırmızı bayrağı getirip ağ bayrağın yerine asarlar. Düğün al bayrağın dikilmesiyle tamamen başlar. Ağ bayrağı da damadın saklanacağı evin sahibine teslim ederler. Bayrak dikildikten sonra saz kurulur. Kız evinin kızları sazın önünde hep birlikte oynayıp, halay çektikten sonra kız evine giderler (K.K.:20).

Resim 22: Al Bayrak Dikme

2.2.4.5. Kına Davarı

Cuma günü bayrak dikildikten sonra erkek evi, kız evine davul türküler eşliğinde giderler. Damadın sağdıçları da koyunu en güzel şekilde süslerler. Damat ve gelinin baş harflerini koyunun üzerine yazarlar. Bu koyunu “*kına davarı*” olarak kız evine götürürler. Kına davarını kız evine indirerek orada koyunu keserek yüzerler. Yüzdükten sonra onu kız evine teslim ederler. Kına davarı kesildikten sonra oğlan tarafı oynar, halaylar çekerler. Daha sonra tekrar erkek evine giderler. Gün boyu her iki tarafta kendi evlerinde eğlenirler (K.K.: 19).

Köylüler hayırlıya gelirler. Ohuntular cuma gününden itibaren gelmeye başlar. Düğün sahiplerinin yakın akrabaları ohuntu olarak koyun, keçi getirirler. Yöredeki bazı insanlarda ohuntu olarak zarf içinde para verirler. Başka şehirden, uzak yoldan gelen ohuntulularda davul ile karşılanır. Davulcu, ohuntuludan para alana kadar davulu çalar (K.K.: 19).

Cuma gününden itibaren hem kız hem oğlan evinde erkekler için odalar açılır. Bu odalarda çaycılar bulunur. Bu çaycı genelde çok varlıklı insanlar değildir. Gelen misafirler çaycıya çay başına akrabalık derecesine göre belli bir miktarda para verirler. Kadınların bulunduğu yerde de bir çaycı bulunur. Kadınlarda bu çaycıya çay başına akrabalık derecesine göre belli bir miktar para verirler (K.K.: 21).

Resim 23: Kına Davarı

2.2.4.6. Adam Toplama

Yörede adam toplama düğün içerisinde yapılır. Düğün sahiplerinin yakın akrabaları düğünde bulunmazsa hemen o kişinin evine traktörle veya el arabası ile giderler. Gittikleri evin kapısının önünde ev sahibi çıkana kadar halay çekerler. Ev sahibi çıktıktan sonra römorka veya el arabasına bindirirler. Kapısının önündeki tavuklarından veya horozlarından alarak düğün evine getirirler. Getirdikleri kişiyi düğün evinin önünde eşine veya çocuklarına para veya yiyecek bir şeyler karşılığında satarlar. Daha sonrada hep birlikte oynarlar. Adam toplamannın belli bir saati yoktur. Gecenin geç saatlerinde bile adam toplamaya giderler (K.K.: 17).

Eskiden ise adam toplamaya eşek ile gidilirmiş. Düğüne gelmeyen kişinin kafasına leğen geçirilip eşeğe ters bindirilerek düğün evine getirilirmiş (K.K.: 21).

Resim 24: Düğünde Adam Toplama

2.2.4.7. Baş Yıkama ve Kına Gecesi

Yörede kına gecesi cumartesi günü yapılır. Gelin kızın arkadaşları kız evinde toplanırlar. Bütün kızlar toplandıktan sonra kızın dayısının evine giderler. Dayısı yoksa anne tarafından herhangi birisinin evine “*baş yıkamaya*” giderler Yörede baş yıkamaya “*baş yuma*” da denir.. Baş yıkamaya giderken gelinin sağdıçlarından bir tanesi gelini, diğeri de gelinin bindallısını, ayakkabısını ve diğere eşyalarını korur. Baş yıkamaya giden kızların gözü gelinin eşyalarında ve gelinin üzerindedir. Gelin veya eşyalarını kaçırdıkları zaman para karşılığında sağdıçlara satarlar. Baş yıkamaya türküler ve alkışlar eşliğinde giderler (K.K.: 24).

Ev sahibi baş yıkamaya gelen kızlar için çorba, salata, pilav, et, patlıcan, fasulye, tatlı gibi yiyecekler yapar. Kızlar bu yemekleri yedikten sonra kendi aralarında oyunlar oynarlar. O sırada gelinin sağdıçlarından biri gelini yıkar, diğere sağdıçta gelinin eşyalarını korur (K.K.: 24).

Sağdıçlar gelini hazırladıktan sonra damada haber yollar. Baş yıkamaya gelen kızlar damat gelirken damattan yiyecek ve içecek isterler. Damat bu yiyecekleri aldıktan sonra gelinin bulunduğu eve gelir. Eve gelen damat ve sağdıçlar kızlar tarafından karşılanır. Damat eve girince birkaç kız damadın ayakkabısını saklar. Ayakkabıları damada para karşılığında satarlar. Bazı uyanık damatlar ise eve gelirken yanlarında poşet getirir ve ayakkabılarını ona koyarak yanlarına alırlar. Gelin ve damat biraz sohbet ettikten sonra damat kızın sağdıçlarına kızı hazırladıkları için “*tarak batmaz*” adı verilen bahşişi verir.

Sonrada sağdıçlarla birlikte oradan ayrılırlar. Damat gittikten sonra gelin kız arkadaşları ile vedalaşır. Daha sonra ev sahibi ile helalleşir. Ev sahibine hediye olarak lif, çorap, yemeni verir. Baş yıkamaya gelirken giymiş olduğu kıyafeti de o eve hatıra olarak bırakır. Sağdıçlar gelin kızın kollarına girerek türküler eşliğinde kız evine giderler (K.K.: 24).

Gelin kız ve arkadaşları eve geldiğinde annesi, ebeleri, akrabaları ve yöredeki kadınlar gelin kızını beklemektedir. Kız ilk olarak büyüklerinin ellerini öptükten sonra annesinin boynuna sarılarak uzun uzun ağlar. Sağdıçlar gelin ve annesini ayırdıktan sonra diğer akrabaları ile vedalaştıktan sonra çeyiz odasına getirilir. Erkek tarafı kızın baş yıkamadan geldiği haberini alınca kız evine kına yakmaya giderler. Hep beraber toplandıktan sonra davulcu önde erkek tarafı arkada tongul söyleyerek kız evine yol alırlar (K.K.: 17).

TONGUL

Tongul geldi kapımıza dayandı (dayandı)

Çıplak gelin al yeşile boyandı (boyandı)

Öttü horoz hep düşmanlar uyandı (uyandı)

Aman tongul evleriniz nerd'olur (nerd'olur)

Eller sarar yüreğime derd olur (derd olur)

İşte geldik kızınızı gotürük gotürük

Yüreğine taş bağlarda yatırık yatırık

Efkâr etme bayramlarda getirrik getirrik

Aman tongul evleriniz nerd'olur nerd'olur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Tongullünün samanlıkta sarayı sarayı

Nasıl uydurdun gevur kızını arayı arayı

Öğrenmiş altını almaz parayı parayı

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Dam başından guppür guppür geldiler geldiler

Odamıza dolu dolu girdiler girdiler

Anamın elinden beni aldılar aldılar

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Çay taşını okka diye tartarlar tartarlar
Kara üzümü leblebiye katarlar katarlar
Sen gidince nişanımı satarlar satarlar

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Evleri yırakta çeşmenin ardında ardında
Zalım tongul sarayında sardında sardında
Uyandılar ilk horozun ardından ardından

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Evlerine gide gele yol ettim yol ettim
Küçük kıızı ben kendime yar ettim yar ettim
Büyük kıza pencereden el ettim el ettim

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Evlerine varamadım aradan aradan
Benlerini sayamadım yareden yareden
Yazmaz olsun seni bana yaradan yaradan

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur (K.K.: 8)

Kız evi tongulun geldiğini duyunca bütün kapıları ve pencereleri kapatırlar. Erkek evi kız evinin önüne gelince hala tongul söylemeye devam eder. Kız evi tongulu istedikleri kadar erkek evine söyletebilirler. Sonra kapıları açarlar. Damadı ve gelini insanların içine çıkarırlar. Genç kızlar gelin ve damadın etrafında kına tepsisi ile dolanırlar. Yaşlı bir kadın damat ve gelinin yanına gelerek gelin övmesi yapar (K.K.: 17).

GELİN ÖVMESİ

Elimi soktum astara
Elimi kesti testere
Allah şirinlik göstere

Arhadaş kınan kutlu olsun

Ahrenim ağzın datlı olsun

Sizin atlar bizim atlar

Çıhar selamette yatar

Emmim, dayım muhanetler

Vermen beni, vermen beni

İmdat ele salman beni

Biner atın iyisine

Sürer yolun kıyısına

Çağrın bea dayısına

Dayısız kız gelin olmaz

Dayısız kız ata binmez

Arhadaş kınan kutlu olsun

Ahrenim ağzın datlı olsun

Sizin küllük bizim küllük

Aşırırlar tünnük tünnük

Ben gidince edin dirlik

İşte getdim elinizden

Kurtulaydım dilinizden

Yeşilbaşlı ördek olsam

Sular içmem golünüzden

Hatladı çıktı eşiği

Sofrada kaldı kaşığı

Büyük evin yahışıği

Arkadaş kınan kutlu olsun

Ahrenim ağzın datlı olsun

Evlerinin önü marul

Sular ahar harıl harıl

İnce belden sıhça sarıl

Arhadaş kınan kutlu olsun

Ahrenim ağzın datlı olsun

Karadeniz çağlamıya
Anan gelir ağlamıya
Senin gonlün gardaş ister
Kuşağını bağlamıya

Kız anam kınan kutlu olsun

Ahrenim ağzın datlı olsun (K. K. : 8, K. K. : 9, K. K. : 12)

Gelin övmesi bittikten sonra kına türküsünü söyleyerek gelin ve damada kına yakılır. Gelin elini açmaz. Gelin elini açmayınca damadın annesi altın getirir ve gelin avucunun içine koyar. Gelin elini açtıktan sonra kınaları yakılır. Vıllık kurularak davul vurulur. Gelin, damat ve akrabaları halaya durur. Halaydan sonra erkek tarafı konvoylar halinde erkek evine giderler (K.K.: 17).

Resim 25: Kına Gecesi

Erkek tarafı eve gittikten bir süre sonra kız evi erkek evine kına yakmaya giderler. Gelin kız, erkek evine vardığında arabanın kapısı açılmaz. Erkeğin akrabalarından birisi gelerek bahşiş verir ve arabanın kapısı açılır. Gelin ve damada kına yakılması için düğünün orta yerine getirilir. Bu seferde damat elini açmaz. Kızın sağdıçlarından birisi gelerek damadın eline altın koyar ve damat elini açar. Daha sonra kına yakılır. Kına yakıldıktan sonra oyun oynarlar, halay çekerler. Gelin kız evine götürülür. Gecenin ilerleyen saatlerinde damadın arkadaşları damat için tekrar bir kına yakarlar. Yöredeki bütün erkekler toplanır. Damat ve sağdıçları evin içine alınır, kapılar kapatılır. Erkekler tongulu söyleyerek damadın bulunduğu evin kapısını yumruklarlar. Tongul bittikten sonra kapıyı açıp damadın bulunduğu odaya giderler. Damadı ayakkabısız, çorapsız kucaklarına alarak düğün ortasına getirirler. O esnada damadı bir taraftan çimdiklerler, bir taraftan iğne

batırırlar. Damada biraz eziyet ettikten sonra sandalyeye oturtup kına türküsünü söyleyerek damadın dedelerini, ebelerini, annesini, babasını, amcalarını, dayılarını, halalarını, teyzelerini ve diğer akrabalarını tek tek çağırırlar (K.K.: 17).

Bismillah deyin kınaya

Çağrın gelsin anaya

Sağ elin sohsun kınaya

Arhadaş kınan kutlu olsun

Ahrenim ağzın datlı olsun

Biner atın iyisine

Sürer yolun taşlısına

Çağrın ağ başlısına

Arhadaş kınan kutlu olsun

Ahrenim ağzın datlı olsun

Elimi saktum astara

Elimi kesti testere

Çağrın gelsin babasına

Arhadaş kınan kutlu olsun

Ahrenim ağzın tatlı olsun (K. K.: 12)

Bu türkü ile damadın bütün akrabaları toplanır ve onlardan para alınır. Paraları topladıktan sonra hep birlikte damadın kınası yakılır. Kınası yakıldıktan sonra kendi aralarında oyunlar oynarlar. Topladıkları paraların yarısını sazıcı ve davulcuya, yarısı ile de yiyecek bir şeyler alırlar. Sabaha kadar yerler, içerler, eğlenirler (K.K.: 19).

Eskiden kınada gençler tura ve sinsin oynarlarmış. Atı arabası iyi olan gençler diken getirmeye giderlermiş. Bu diken kızı evine indirirlermiş. Gecede bu diken yakıp sinsin oynarlarmış (K.K.: 19).

Gece damadın arkadaşları herkes uyuduktan sonra kız evine “yan halay” getirirler. Eskiden yan halayın başını çekene mendil ve ayna verilirmiş. Erkekler kız evine yan halayı getirdikten sonra erkek evine tekrar dönerler (K.K.: 19).

Kız evinde de gelin artık yavaş yavaş toparlanmaya başlamıştır. Gelinin annesi kızın ellerini kınalar ve kız ile vedalaşır. Gelinin arkadaşları da gelinin eşyalarını toparlar. Gelin başında yatan gelinin arkadaşları içinde ekmek kızartması yapılır. Kızlar kızartmayı

yedikten sonra ellerini kınalarlar ve uyurlar. Uyumayan kızlar uyumuş olan kızları boyarlar veya onları döşeğe dikerler (K.K.: 17).

Resim 26: Gelin Başı

Düğün odasında damadın başında yatarlar. Damadın başında yatan arkadaşlarına ekmek kızartırlar. Çay ile birlikte kızartma ikram edilir. Damat ve arkadaşları gece geç yatarlar. Erken yatana ceza verirler ve o kişiyi döşeğe dikerler (K.K.: 19).

Resim 27: Damat Başı

2.2.4.8. Gelin Alma/ Gelin Çıkarma

Yörede pazar günü gelin alma günüdür. Kız evi sabahın erken saatlerinde uyanır. Erkek evinden birisi gelerek kızın saçlarını yaptırmak için gelin ve sağdıçlarını kuaföre götürür. Damatta evde sağdıçları tarafından hazırlanır. Gelin hazırlandıktan sonra evine getirilir. Eve gelen ilk olarak babası ile vedalaşır. Daha sonra ailenin diğer erkek üyeleri ile vedalaşır. Ebesi, annesi ve diğer yakın akrabalarının elini öptükten sonra boyunlarına sarılarak ağlarlar (K.K.: 20).

Gelin kızın bekar arkadaşları gelinin ayakkabısının altına bahtları açılması ve darısı bulaşması için isimlerini yazarlar. Gelin kızın erkek kardeşi, erkek kardeşi yoksa amcası veya amcasının çocukları “*kızın kuşağını*” bağlar. Kuşak üç defa kızın belinde bir Fatıha üç İhlas suresi okunarak dolandırılır. Daha sonra bağlanır. Kuşak kızın namuslu olduğunu simgeler. Kuşak bağlandıktan sonra ailesi ve diğer akrabaları ile veda fotoğrafı çekilir (K.K.: 20).

Resim 28: Kuşak Bağlama

Kız evinde vedalaşma bittikten sonra erkek tarafına haber edilir. Erkek tarafı süslemiş oldukları gelin arabası önde konvoylarla kornolar eşliğinde kız evine gelin kızı almaya gelirler. Erkek tarafı geline bakmak için gelinin bulunduğu odaya girmek ister. Fakat kapı açılmaz. Erkek tarafı kapıyı tutan kişiye bahşiş verdikten sonra kapı açılır. Düğün sahipleri geline bakarken diğer taraftan da damadın arkadaşları gelinin çeyizini ve eşyalarını arabaya yüklerler. Eşyalar yüklenirken çocuklar gelinin baş yastığını kaçırlar

ve bahşış isterler. Bahşışı alan çocuklar yastığı tekrar düğün sahiplerine teslim ederler. Kızın akrabalarından birisi de sandığın üzerine oturarak “*sandık yolu*” ister. Bahşış karşılığında sandığın üzerinden kalkar (K.K.: 20).

Gelin kız evden çıkarken bir koluna kardeşi, kardeşi yoksa babası, veya amcası diğer koluna damat girer. Gelin, baba evinin kapısından çıkmadan önce yaşlı birisi bu çiftlerin hayırlı bir yuva kurması için dua eder. Dua bittikten sonra gelin ve damat gelin arabasına bindirilir. Eskiden gelin arabası yerine traktör ve römork kullanılmış. Gelinin ve damadın ayağının altında tezek konulmuş (K.K.: 20).

Gelin arabasına sağdıçları veya kız kardeşleri biner. Konvoydaki arabalara kızın çeyizinden yemeniler verilir ve arabalara bağlanır. Gelin arabası da yemeniler ve seccade ile süslenir. Gelin arabasının önünden Türk bayrağı olan bir araba gider. Arkasından gelin arabası ve diğer arabalar kornolar eşliğinde köyün içinde gezerler. Bu konvoya “*geliñçiler*” denir. Mezarların yakınına gelince konvoy durur ve dua edilir. Eğer gelin ve damadın annesi, babası veya çok yakın bir akrabası vefat etmişse gelin ve damat mezarın içine girerek o kişiyi ziyaret ederler. Sonrada yörenin içinde gezmeye devam ederler. Yöredeki bazı çocuklar bahşış almak için gelin arabasının önünü keserler. Düğün sahipleri önceden hazırlamış oldukları zarflardan yol kesen çocuklara verirler. Bazen bu yol kesen çocuk değil yetişkin bireylerde olabilir. Yörenin bütün her yeri gezildikten sonra erkek evine gelinir (K.K.: 20).

Resim 29: Gelini Evinden Alma

2.2.4.9. Gelin İndirme

Gelin oğlan evine gelince gelin arabasını kullanan kişi gelin ve damadı arabadan indirmez. “*Gelin arabadan inmiyor kaynana ve kayınbaba bu yeni gelinine ne veriyor?*” diyerek damadın yakınlarından para, koyun, keçi, kuzu gibi şeyler isterler. Daha sonra gelin ve damat arabadan indirilir. Gelin arabada inerken ilerde kaynanasından hep korksun ve sözünü tutsun diye kaynana üzerine bir bez örterek geline yaklaşır. Elinde de gelin eve bereket getirsin diye içi para, bulgur, şeker, üzün, fıstık, para, arpa dolu kavanoz vardır. Bu kavanozu gelinin önünde kırar. Kavanoz kırıldıktan sonra düğündeki çocuklar kavanozun içindeki parayı toplamak için yarışa girerler (K.K.: 17).

Gelin indikten sonra damadın ailesi hep birlikte oynar, halay çekerler. Gelin eve girerken gelin ilerde güçlü ve becerikli olsun diye kapının eşğinde kaşık veya tabak kırılır. Gelin güler yüzlü, yağcı ve eve bereket getirsin diye kapının üzerine yağ sürdürülür. Gelinin eve sağ ayakla girmesini uygun görürler (K.K.: 17).

Resim 30: Gelin Arabası ve Gelinin Kapıya Yağ Sürmesi

Gelin evin içine girdiği zaman kaynanası veya görümceleri gelerek gelin kıza hoş geldin yaparlar.

Gelin gelin hoş geldin

Oğlumuz eş geldin

Evimize bereket getirdin

Gelin gelin hoş geldin
Kardaşıma eş geldin
Evimize getirdin (K.K.: 17).

Herkes bu sırada gelini süzmeye gelir. Gelinin tez zamanda çocuğu olsun diye kucağına bebek verirler. Bu bebek genelde erkektir. Çünkü soylarını devam ettirmek için ilk çocuğun erkek olmasını isterler. Gelinde bu çocuğa önceden hazırlanmış olduğu patiği ve parayı verir (K.K.: 17).

Resim 31: Gelinin Kucağına Erkek Çocuğu Verilmesi

Gelin kız kendi evine ne kadar bağlı ise gelin gittiği eve de o kadar bağlı olsun diye kızın baba evinden getirilen bir çivi damadın evine çakılır. Gelin ve damadın ağızları ömür boyu tatlı olsun ve gelin tatlı dilli diye gelin ve damadın diline bal sürülür (K.K.: 22).

Gelinin ilerde kaynanası ve kayınbabasının sözünden çıkmaması için kaynana ve kayınbabanın tükürdüğü şerbet gelin ve damada içirilir (K.K.: 17).

Kız evinin kızları ve düğün sahipleri için hazırlanmış olan son yemek “baş ekmeği” yenilir. Baş yemeğinde salata, çorba, biber dolması, pilav, et, patlıcan, tatlı olur. Baş yemeği yendikten sonra düğündeki kişiler yavaş yavaş dağılmaya başlar (K.K.: 20).

Damatta sağdıçları ile birlikte ağ bayrağın bulunduğu eve gider. Damadın diğer arkadaşları da o eve gelir. Yatsı ezanına kadar orada eğlenirler (K.K.: 19).

Gelinin kız kardeşi veya yengesi ikindiye doğru kızın yanına gelirler ve kızın annesi bu kişilerden kızına, damadın sağdıçlarına, yemek yapan keyvenilere ve çaycıya emeklerinin karşılığı olarak yiyecek, lif, çorap, patik, ve bir miktar para yollar (K.K.: 17).

Herkes dağıldıktan sonra damadı saklandığı evden getirirler. Yörenin imamı tarafında gelin ve damadın imam nikahı kıyılır. Nikah kıyıldıktan sonra damat tekrar saklandığı eve götürülür (K.K.:17).

2.2.4.10. Damadın Saklanması

Gelin oğlan evine indikten sonra damadın sağdıçları damadı saklamak için ağ bayrağın olduğu eve götürürler. Damadın saklandığı evin sahibi yemekler hazırlar. Damat arkadaşları ile beraber o yemeği yedikten sonra damadın başına erkekler toplanır ve aralarında oyun oynarlar. Oyunda yanarı cezalandırılır. Damat saklandığı evde ev sahiplerinden helallik almak için havlunun arasına veya leğenin altına para bırakır (K.K.: 19).

Ağ bayrağa çok önem verilir. Bayrak en yüksek yere asılır. Bayrak çalınırsa sağdıçlar cezalandırılır. Ağ bayrağı büyük bir saygıyla sökerler. Yatsı ezanına kadar damat arkadaşlarıyla bu evde eğlendikten sonra damat evine götürülür (K.K.: 19).

2.2.4.11. Nikah

Yörede hem dini nikah hem de resmi nikah kıyılmaktadır. Dini nikah tatlılıktan, nişandan sonra veya gelin çıktığı gün kıyılır. Resmi nikahta düğünden bir hafta önce kıyılır (K.K.: 20).

2.2.4.12. Gerdek Gecesi

Medenî ve dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine gerdek denir. Böylece gelin ve güveyin evliliği yasa, din ve bağlı buldukları toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur (Örnek, 2000: 197).

Gelin ve damat için bir oda hazırlanır. Gelin ve damat ömür boyu mutlu olsun diye bu yataklarının üzerinde mutlu bir çift yuvarlanır. Gelin ve damadın erkek çocukları olsun diye bu yatağın üzerinde bir erkek çocuk takla atar (K.K.: 17).

Yatsı ezanına doğru damat arkadaşları tarafından evine getirilir. Damadın arkadaşları evin önünde damadın sırtına yumruklar indirip damadı tebrik ederler. Onu evin içine iterler. Damat gelinin yüzünü açmak için geline “*yüz görümlüğü*” verir. Daha sonra damat ve gelin iki rekat namaz kılar (K.K.: 17).

Gelin ve damat karı koca olduktan sonra damadın kız kardeşleri veya yengeleri gelin ve damadın yataklarını toplamaya gelir ve çarşafı ilgilenir. Damat yengeleri için yatağın altında belli bir miktar para bırakır (K.K.: 17).

2.2.5. Düğün Sonrası

1. Duvak Açma: Pazartesi sabahı “*duvak açmak*” günüdür. Akrabalar ve mahalledeki kadınlar toplanarak duvak açmaya gelirler. Gelin yastığa oturarak duvağını üzerine örterler. Orada bulunan çocuklardan birinin eline tahta kaşık verirler. Çocuk bildiği duaları okuyarak kaşıkla üç defa duvağı açar. Kaşık duvağı açan çocuğun olur. Duvağı açmaya gelen kadınlara da kuru yemiş, lokum veya şeker ikram edilir (K.K.: 20).

2. Gelinlik Etme: Düğünden sonra gelin ve damat bir hafta dışarı çıkmaz. Damadın akrabaları olan genç kızlar gelin sıkılmasın diye onu ziyarete gelirler. Gelinin patiğinden yeleşine kadar bütün kıyafetleri beyaz olur. Gelin ilk günler kayınbabası ve diğer büyüklerle pek konuşmaz. Bu gelinin utandığı ve onlara karşı saygı gösterdiği anlamına gelir. İlk zamanlar yemeği bile onlarla birlikte yemez. Yemek için onlarla birlikte sofraya otursa bile utanarak, sıkılarak yavaş ve az yemek yer. Kayınbabasının yanında yemenisini iki yandan bağlayamaz, çorapsız gezemez, sesini yükseltmez, eşine ismiyle hitap edemez. Buna “*gelinlik etme*” veya “*gelinin süzülmesi*” denir (K.K.: 20).

Yörede çok süzülen, ağır hareket edenler içinde “*Yeni gelin gibi süzülme.*” deyimini de kullanılır (K.K.: 20).

3. El Öpme: Gelin ve damat evlendikten bir hafta sonra akrabalarına el öpmeye giderler. Buradaki amaç birbirlerinin akrabalarını tanımak, onlarla tanışmak ve kaynaşmak içindir. Ziyarete gittiklerinde gelin kıza altın veya para verilir (K.K.: 20).

4. Gelinin Hediyesi: Düğünden birkaç hafta sonra gelin, çeyiz sandığını açarak çeyizinden eşinin akrabalarına çorap, seccade, patik, yemeni, lif, havlu gibi hediyeler koyar. Bu hediyeleri tek tek damadın akrabalarına gönderir (K.K.: 20).

2.3. ÖLÜM

Ölüm insan yaşamının sona ermesidir. Her toplumda doğum ve evlenmede olduğu gibi ölüm çevresinde de birçok âdet ve inanmalar kümelenmiştir. İnsan topluluklarının inanış ve törenlerinde doğum ve evlenme gibi ölüm de bir geçiş aşamasıdır. Ölümle ilgili âdet ve inanmalarda, korku büyük rol oynayan bir etken olarak görülmektedir. Din, ölüm korkusunu hafifletmekte, ancak tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Ölümle ilgili uygulamalarda; ölenin öte dünyaya gidişini kolaylaştırmak, onun öte dünyada mutlu bir ölü olmasını sağlamak amacıyla uygulamalar yapılır. Eski kültürlerden beri, bütün toplumlarda bir *öte dünya* tasarımı oluşmuştur. Buna göre ölen kişi öldükten sonra yaşamını öte dünyada sürmektedir. Gerek eski çağlarda gerekse günümüzde bu evrensel görüş, dinlerin

öte dünya tasarımıyla da beslenmiş ve desteklenmiştir. Ölümle ilgili yapılan uygulamaların bir bölümünde de; ölenin geri dönüşünü önlemek, yakınlarla kötülükte bulunmasını, zarar vermesini engellemek amacıyla yapılan işlemler görülür. Ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını düzeltmek, sarsılan toplumsal ilişkileri düzenlemek ve onları yeniden topluma katılmalarını sağlamak amacıyla da bir dizi uygulama yapılmaktadır (Örnek, 1971: 108-109).

2.3.1. Ölüm Öncesi

Hayatın son durağı olan ölüm insanı korkutan, çaresiz kılan ve sırrına erişilmeyen bir geçiş dönemidir. Ölüm insanı o kadar çaresiz kılar ve korkutur ki insanlar çevresinde olup biten olayları, eşyanın şu yada bu şekilde duruşunu ölümün ön belirtisi saymıştır. İnsan bunun için kendine ölümü sezdirenen olaylardan ve nesnelere uzak durmuştur (Örnek, 2000: 208).

2.3.1.1. Ölümü Düşündüren Belirtiler

Bir takım davranışlar, olaylar, sesler, rüyalar, alışılmamış durumlar ölüm işareti ve ölümün ön belirtisi olarak yorumlanır (Artun, 2015: 230).

Afşar yöresinde de ölümü hatırlatan ve ölümü insanlara düşündüren bazı olaylar ve inanışlar mevcuttur. İnsanlar bir kişinin ne zaman ya da nasıl öleceğini böylelikle tahmin edebilirler.

- Ayakkabının ters dönmesi ölüme işarettir (K.K.: 3).
- Ayaktaki çorabın alt tarafının üste gelmesi ölüme işarettir (K.K.: 3).
- Baykuş sürekli bir evin çatısına konuyorsa ve o evin çatısında uzun süre bekliyorsa bu ölümün geleceğine işarettir (K.K.: 17).
- Bir evin çatısına karga sürüsü konuyorsa ve orada sürekli ötüyorsa o evden cenaze çıkacağına inanılır (K.K.: 17).
- Bir insan çok neşe doluysa o insanın uzun süre yaşamayacağına inanılır (K.K.: 17).
- Bir kız kendini gelinlikle ve altınla süslenmiş görürse ölüme işarettir (K.K.: 8).
- Bir kişi yanında bulunan insanların kim olduğunu yavaş yavaş unutuyorsa ölüme işarettir (K.K.: 17).
- Bir kişinin eli ayağı soğumuşsa o kişinin öleceğine işarettir (K.K.: 3).
- Eve banyo havlusu alınması ölümün geleceğine işarettir (K.K.: 17).

- Hasta bir kişi insanların yüzüne çok içten ve dikkatli bakıyorsa, sürekli düşünüyorsa, dalıyorsa, durgunsa ve kimse ile konuşmuyorsa o kişinin öleceğine işarettir (K.K.: 17).
- Hasta bir kişi sürekli vefat etmiş kişileri sayıklıyorsa o kişinin öleceğine işarettir (K.K.: 4).
- Hastanın ayaklarının şişmesi ölümünün yaklaştığına işarettir (K.K.: 3).
- Hastanın sürekli tavana bakması hastanın öleceğine işarettir (K.K.: 4).
- Köpek uzun uzun ulursa birinin öleceğine inanılır (K.K.: 24).
- Rüyada bir evin yıkıldığını görmekte o evden bir ölünün çıkacağına işarettir (K.K.: 24).
- Rüyada çıplak insan görmek ölüme işarettir (K.K.: 3).
- Rüyada kefen veya tabut görmek ölüme işarettir (K.K.: 24).
- Rüyada pişmiş et görmek ölüme işarettir (K.K.: 8).
- Rüyada yün çırpmaq ölüme işarettir (K.K.: 17).
- Rüyada inek görmek ölüme işarettir (K.K.: 17).

2.3.1.2. Ölümünden Kaçınma İşlemleri

Ölümü hatırlatan ölüme ön belirti sayılan, yerine getirilmediğinde ölüm getirileceğine inanılan birtakım işlemler ve davranışlar vardır. Bunların nedeni ölenle ilgili araç-gerecin, davranışın ve durumun ölüm getireceğine duyulan korkudur. Bu korkudan kurulmak için kimi pratikler uygulanır (Örnek, 1971: 212).

- El süpürgesinin üzerine oturulmaz. Oturulursa oturan kişinin annesinin öleceğine inanılır (K.K.: 4).
- Eve alınan patıskanın (kumaş) kenarından yırtılması gerekir. Yırtılmazsa ölümün geleceğine inanılır (K.K.: 17).
- Kefenden artan kumaş ölüm gelmesin diye eve konulmaz (K.K.: 3).
- Vefat eden bir kişi, yaşayan bir kişinin rüyasına girdiği zaman ölümüm geleceğine inanılır. Bu yüzden ölüm diye gelmesin kuşlara bulgur atarlar, su ile uzaklara gitsin diye su akıtılarak suya anlatılır. Çöp yakarlar ve bu çöpu evden çok uzağa atarlar (K.K.: 4).

- Vefat eden bir kişinin çarşafı tekrar ölüm gelmesin diye eve konulmaz (K.K.: 17).
- Vefat kişi yıkanırken kullanılan malzemeler tekrar kullanılmaz. Kullanılırsa tekrar bir ölümün yaşanacağına inanılır (K.K.: 5).

2.3.2. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler

2.3.2.1. Ölüm Anı

Bir kişinin öleceği anlaşıldığı zaman yanında eşi, çocukları ve yakın akrabaları bulunur. Komşuları ve tanıdıkları “*Geçmiş olsun.*” dileğinde bulunmak için ailenin yanına gelirler. Hastanın başında Kur’an-ı Kerim okutulur. Hastaya sürekli Kelime-i Şehâdet getirmesini, tövbe etmesini, dua etmesini söylerler. Şeytan hastayı sana su vereceğim diye kandırıp abdestini bozduymasın diye hastanın ağzına pamukla veya damlatarak su verilir (K.K. : 2).

Hasta vefat etmeden önce eşine ve çocuklarına öğütler verir. Vasiyette bulunur. Nereye gömülmek istediğini söyler (K.K.: 2).

Hastanın ayakları ve elleri soğur, morarır. Burun delikleri olduğundan daha fazla büyür. Gözleri perdelenir. Boğazına bir hırıldak takılır. Hasta öldükten on dakika sonra tekrar boğazına bir hırıldak daha takılır. Bu hırıldak ölünün huyunun çıktığını gösterir. Hasta son nefesini vererek dünyadan göçer. Eğer ölen kişi ölürken sağ tarafa bakıyorsa amelinin iyi olduğuna sol tarafına bakıyorsa amelinin kötü olduğuna inanılır. Ölen kişinin yüzünde tebessüm varsa o kişinin cennete gittiğine inanılır (K.K.: 1).

Bazı ölümlerde aniden gerçekleşen ölümlerdir. Trafik kazası, kalp krizi gibi sebeplerden gerçekleşen ölümlerdir.

2.3.2.2. Ölümün Duyurulması

Bir kişi öldüğü zaman o evden çıkan acı feryatlar komşulara duyulur. Komşular kötü bir şeyin olduğunu anlayarak vefat eden kişinin evine gelirler. Ölüm ilk olarak bu şekilde yakın komşulara duyurulur. Daha sonra komşular yakın akrabalara ve tanıdıkları haber verir. Yakın akrabalar ve tanıdıklarda o eve toplanırlar. Ölen kişinin gurbette yakın akrabası veya çocuğu varsa o kişiye direkt öldü haberi verilmez. Gurbetteki kişiye ya hasta olduğu söylenir ya da yaşlı bir insanın öldüğü söylenir. Çevredekilere ise ölüm olayı selâ ile duyurulur. İmam selâyı verdikten sonra “*Falancanın eşi, falancanın oğlu-kızı, falancanın annesi-babası*” şeklinde üç defa söyler. Daha sonra cenazenin ne zaman kaldırılacağını söyler (K.K.: 1).

İmam selâyi verdikten sonra yöredeki insanlar cenaze sahiplerini teselli etmek için ve onlara destek olmak için cenaze evine giderler. Kadınlar cenaze evine girebilirler fakat erkekler için cenaze evinin yakınına bir oda açılır. Erkekler orada otururlar (K.K.: 1).

2.3.2.3. Cenazenin Hazırlanışı ve Gömülmesi

Vefat eden kişinin uzaktan gelecek akrabaları varsa cenaze en fazla birgün bekler. Çünkü ölünün bekletilmesi hem dinimizce günahdır hem de vefat eden kişi bekledikçe şişer. Bununda ölüye eziyet olduğu düşünüldüğü için bekletilmez (K.K.: 2).

Ölen kişinin kıyafetleri makasla kesilerek çıkarılır. Gözleri kapatılır ve çenesi çatılır. Baş parmakları birbirine bağlanır. Kolları iki tarafa uzatılır. Üzerine beyaz bir çarşaf örtülür. Vefat eden kişi akşamdan öldüyse şişmesi için düz bir yere yatırılır. Karnına bıçak gibi demirden yapılmış eşyalar konulur. Ölü kokmasın diye ölünün bulunduğu odanın camları açılır. Ölüye eziyet etmesinler diye kapılar kilitlenir (K.K.: 1).

Eğer ölen kişi başka bir şehirde veya hastanede ölmüş ise ailesinin son defa görmesi için evine getirilir.

Cenaze evinin önüne ölünün yıkanması için kara kazan kurulur. Bu kazanda su kaynatılır. Vefat eden kişi erkek ise erkekler, kadın ise kadınlar tarafından yıkanır. Yıkarken sünger, sabun, havlu, su, gül suyu, zenzem suyu kullanılır. Bu kullanılan malzemeler bir daha kullanılmaz. Çünkü tekrar ölümün yaşanacağına inanılır (K.K.: 15).

Ölen kişi cenaze yıkama aracının içine alınır. Cenazeyi yıkayan kişiler ilk önce cenazenin taharetini aldırırlar. Daha sonra cenazenin abdestini verirler. Abdestini verdikten sonra tüm vücudunu su ile baştan yıkayarak ayağından çıkarırlar. Daha sonra cenazenin ilk sağ tarafını sonra sol tarafını sabunlarlar. Bu işlemi üç defa gerçekleştirirler. Üçüncüde tekrar cenazeye son bir kez daha taharet aldırırlar. Daha sonra bütün sabunu baştan aşağı yıkarlar. Saçları uzunsa saçlarını ikiye bölüp önüne getirerek boynuna dolarlar. Sağ gözünü açık bırakırlar. Daha sonrada dinimize uygun şekilde kefenlerler. Kefenin üzerine kına ve çörek otu atarlar. Hacdan getirilmiş olan zenzem suyu ve acı yağ dökerler. Eskiden ölen kişi kadın ise ellerine kına yakarlarmış. Kefenlenen ölüyü tabuta veya sala koyarlar. Onun üzerine ölen kişi kadın ise yemenisi, erkek ise ceketi örtülür. Halı, kilim, seccade de örtülür (K.K.: 15).

Kadınların mezara gitmesi uygun görülmez. Kadınlardan cenaze mezara götürülmeden önce helallik istenir. Erkekler omuzlarında vefat eden kişiyi götürürler. Mezarın yakınlarındaki musalla taşına vefat eden kişiyi koyarlar. Erkekler hocanın

öncülüğünde cenaze namazına kılarak vefat eden kişi için son görevini gerçekleştirilir. Namazdan sonra hoca üç defa, “*Merhuma hakkınızı helal ediyor musunuz?*” diye sorar. Cemaat üç defa, “*Helal olsun.*” dedikten sonra cenaze defin edilmeye mezarlığa götürülür (K.K.: 1).

Cenaze sahibinin oğulları ya da kardeşleri kabristana girerek cenazeyi kabrine yerleştirirler. Cenazeyi defin ettikten sonra önüne tahta dayarlar. Kabrinin üzerine kürekle orada bulunan herkes toprak atar. Mezarın ayakucuna ve başucuna tahta veya taş dikilir. Başucundaki taşa ölen kişinin adı ve soyadı yazılır. Ölen kişi kadınsa eğer başucundaki taşa yemeni bağlarlar. Mezarın üzerine su dökerler. Cenazeyi defin ettikten sonra Kur’an-ı Kerim’den ayetler veya sureler okurlar. Cenaze sahibine baş sağlığı dilenir. “*Toprağı bol olsun, mekanı cennet olsun, peygamberimize komşu olsun.*” gibi dualar edilir. Daha sonra mezardaki cemaat cenaze odasına gelirler. Komşular tarafından hazırlanmış olan yemekleri yerler. Camii hocası ve köydekiler Kur’an-ı Kerim okurlar (K.K.: 1).

2.3.3. Ölüm Sonrası

Cenaze defnedildikten sonra yöredeki insanlar cenaze evine gelirler. Cenaze evine gelen kişiler, “*Allah rahmet eylesin, Allah toprağını bol eylesin, mekanı cennet olsun, peygamberimize komşu olsun, başınız sağ olsun, yattığı yer nur olsun, geride kalanlara bol sabır versin, kalan ömrünü geride kalanlara versin, Allah başka acı vermesin, Allah nur içinde yatsın, kabri geniş olsun, hepimizin yeri orası, Ölenle ölümez tövbe de.*” gibi dualar ederler. Aile üzgün ve yaslı olduğu için hiçbir şey yapamaz. Bu yüzden cenaze evine gelenlerin hizmetini yakın akrabalar ve komşular yapar. Gelen misafirlere çay ve lokum ikram edilir (K.K.: 15).

Cenazenin ilk günü cenaze sahipleri baş sağlığına gelen kişilere yemek yapamazlar. Yemekler komşular tarafından yapılır. Cenaze sabah defin edildiyse komşular gelen misafirlere sabah kahvaltısı, öğlen veya akşam defin edildiyse yemek ya da pide verirler. Komşular desteklerini hiçbir zaman esirgemezler. Cenaze sahiplerini et, sebze, ekmek, çay, çay şekeri, gül suyu, lokum veya bir miktar para getirirler. Ev sahipleri de bu malzemeleri taziyeye gelenlere ikram etmek için kullanırlar (K.K.: 15).

Cenaze sahipleri bir köşede oturur. Üzüntülerini dövünerek, ağıtlar yakarak belirtirler. Yakın akrabalar, komşular gelerek cenaze sahiplerinin boyunlarına sarılarak ağıtlar yakarlar. Cenaze evi dağılana kadar boyuna sarılma ve ağıt yakma devam eder. Bu ağıtlar akşam vakti yakılmaz. Komşular “*Akşam ağıt yakılmaz, yatanın yerini sulandırma,*

günahtır.” diyerek cenaze sahiplerinin susmasını sağlarlar. Bir haftaya yakın akşamları cenaze evinin ışığı kapatılmaz. Bunun sebebi ölen kişinin eve geleceği umudu ve evini aydınlık görmesidir (K.K.: 15).

Cenaze sahibi çok fazla isyan etmesin üzülmesin diye yörenin bilgili, akli başında, tanınmış kişilerini getirterek cenaze sahiplerine öğütler verirler. Bilgili kişi, “*Ağaç ne kadar yüksek olursa olsun birgün yaprağı düşer, insanda böyledir ne kadar uzun yaşarsa yaşasın birgün o da yaprak gibi toprağa düşecek, ölüm Allah’ın emri, ölüm Allah’ın huzuru, ağlayarak Allah’a isyan etme, Allah verdi ve yine tekrar Allah aldı.*” gibi öğütlerle kişinin rahatlamasını sağlar. O kişi cenaze sahibinin içindeki ateşi hafifletmek için yer, gök dua üstüne diyerek dualar yazar. Bu duaları suyun içine atarak cenaze sahiplerine içirir. Tuzu okur ve cenaze sahiplerinin yemeklere katıp yemesini ister. Vefat eden kişi eğer genç ise anne ve babasının içindeki ateşini hafifletmek için vefat eden kişinin mezarından toprak getirilir. Bu toprak su ile ıslanarak anne ve babaya içirilir (K.K.: 15).

Vefat eden kişinin arkasından sürekli Yasin-i Şerif okunur ve okutulur. Yöredeki kadınlar hep birlikte cenaze sahibinin evinde toplanarak vefat eden kişi için Mevlid-i Şerif okurlar (K.K.: 17).

Komşuları ve akrabaları cenaze sahiplerini uzun süre yalnız bırakmazlar. Akşamları bile bir iki hafta bazı yakınları evlerine gitmez. Cenaze evinde kalırlar. Cenaze sahibinin erkekleri ise evdeki kalabalık dağılana kadar eve gitmezler. Akrabalarının, komşularının evlerinde yatarlar. Erkekler bir hafta kadar hiç tıraş olmazlar. Onlar için cenaze odasına berber gelir ve berber bütün cenaze sahiplerini toplu tıraş eder (K.K.: 1).

Cenaze evine genç kızlar veya yeni evlenmiş kızlar vefat eden kişi çok yakın olmadığı sürece cenaze evine gitmez. Genellikle evin ağ başlısı, en büyüğü gider (K.K.: 5).

Yakın köylerden insanlar toplanarak yöreye baş sağlığına gelirler. Buna “*yaşçılar*” adı verilir. Yaşçılar elleri boş gelmezler. Koyun, keçi, sebze, şeker, çay, lokum, çay şekeri, gül suyu gibi malzemeler getirirler. Cenaze odasında Kur’an-ı Kerim okuturlar. Cenaze sahipleri de onlar için yemek hazırlar. Yemeklerini yedikten sonra baş sağlığı diledikten sonra cenaze evinden ayrılırlar (K.K.: 2).

Cenaze bir ay boyunca devam eder. Yakın tanıdıkları evlerinde uzun süre televizyon açmazlar. Ellerine, saçlarına kına vurmazlar. Renkli, süslü kıyafetler giymezler. Halı, kilim, yün yıkamazlar. Cenaze evlerine giderken başlarını kapatırlar. Düğün, nişan gibi eğlenceli ortamlara gitmezler. Gitseler bile “*Biz yaşlıyız*” diye düğünlerde oynamazlar.

Düğün, nişan, sünnet gibi törenler yapılacaksa vefat eden kişinin üzerinden bayramı geçtikten sonraya ertelenir (K.K.: 4).

Yörede aşağı ve yukarı mezarlık olmak üzere iki tane mezarlık vardır. Vefat eden kişinin yakınları hangi mezarda ise kişi o mezara defin edilir. Vefat eden kişinin mezarı bir ay veya daha uzun bir süre sonra yapılır. Yapılan mezarın etrafına ve üzerine çiçekler dikilir. Kuşlar su içsin ve mezarda yatan kişiye sevap yazılsın diye mezarın üzerinde su tasları koyulur. Mezar yapıldığı gün komşular, akrabalar vefat eden kişinin evinde Mevlid-i Şerif okurlar. Vefat eden kişinin ailesi de vefat eden kişinin sevdiği yemekleri yapar ve misafirlere ikram ederler (K.K.: 1).

2.3.3.1. Anma Günleri İle İlgili İnançlar ve Uygulamalar

1. İlk Gecesi: Vefat eden kişi defnedildiği ilk günün gecesinden itibaren yöredeki insanlar baş sağlığına gelmeye başlar. Yasin-i Şerif okurlar ve dualar ederler. İlk zamanlar bütün odaların ve balkonun ışıklarını yakarlar. Bu ölü için yas tutulduğunun ve onun tekrar gelebileceğinin umudunu taşıdıklarının bir işaretidir (K.K.: 15).

2. Yedisi/ Tatlısı: Vefat eden kişinin üzerinden yedi gün geçtikten sonra tatlısı verilir. Bazen bu vefattan sonra gelen ilk cuma günü de yapılır. Tatlısında yemekler ve tatlı yapılır. Vefat eden kişi için camilerde Mevlid-i şerif okutulur. Camiden çıkan insanlara tatlı ikram edilir ve cemaati yemeğe davet ederler. Cenaze evinde misafirlere yemekler verilir. Kadınlar sürekli Kur'an-ı Kerim okurlar. Çocuklara yiyecek dağıtılır (K.K.: 15).

3. Kırkı: Kadınlar cenaze sahibinin evinde toplanırlar. Vefat eden kişi için Mevlid-i Şerif okuturlar. Daha sonra yemekler ikram edilir. Vefat eden kişinin sevdiği yemekler yapılır ve misafirlere ikram edilir. Yemeği yiyen kadınlar vefat eden kişi için dualar ederler. “*ağzında bulunsun, Allah mekanını cennet eylesin.*” derler. Camilerde Mevlid-i Şerif okutulur ve yiyecek bir şeyler dağıtılır (K.K.: 15).

4. Bayram Arifesi: Bayram arifesinde yörededekiler gözleme yaparlar. Aileden vefat eden kişi varsa gözlemenin kokusuna gelip tandırın bacasında oturduklarına inanırlar. Her bayramın arifesinde cenaze sahipleri ölen kişi için hayırlı işler yapar. Açları doyururlar, çıplakları giydirebilirler. Mezar ziyareti yaparlar ve vefat eden kişilere dua ederler (K.K.: 15).

5. Bayram: Vefat ettikten sonra gelen ilk bayram ölen kişinin son bayramıdır. Vefat eden kişinin evi yine cenazenin ilk gününe döner. Yöredeki bütün insanlar bayramın ilk günü cenaze evlerini gezerler. Ev sahipleri ve yakınları ağıtlar yakarak ağlarlar. “*Bayram geldi sen gelmedin...*” gibi sözler söylerler. Baş sağlığına gelenlere çay ve lokum

ikram edilir. Baş sağlığı diledikten sonra uzun süre oturmazlar. Cenaze evinde bayramın ilk günü böyle geçer. Cenaze sahipleri bu bayram kimsenin evine bayram ziyaretine gitmez. zerinden bayram geçen kişinin artık cenazesini kalkmış olur (K.K.: 15).

Vefat eden kişi için artık sadece hayratlar yaptırırılar. Kandillerde ve mübarek günlerde Mevlid-i şerif okuturlar. O kişi adına yardım yaparlar ve bol bol dua ederler (K.K.: 15).

BÖLÜM III

3. BAYRAMLAR VE TÖRENLER

3.1.BAYRAMLAR

3.1.1. Dinî Bayramlar

Bayramlar, bir dizi gösterilerden oluşur, onların biçimlenişini, kurallarını gelenek belirlemiştir. Bayram bir topluluğun bütünü için ve bütününce düzenlenen uygulanan törenlerin bileşimidir. Dini bayramların günleri kameri takvime göre hesaplandığı için her yıl dönümünde güneş takviminin aynı günlerine rastlamaz. Yılda on gün geriler. Uzun bir zaman sonra bayramların mevsimleri de değişir. Bu değişim bayramların her mevsimde yapılmasını sağlayarak bayramlara bir çeşitlilik kazandırır. Dini bayramlar bilindiği gibi Ramazan ve Kurban Bayramlarıdır. Bu bayramların başlıca özelliği dost ve akrabaların birbirlerini karşılıklı bayramlaşmak için ziyaret etmeleridir (Artun, 2015: 298).

3.1.1.1. Arife Günü

Arife günü, bayramlardan bir önceki gündür. Arife günlerinde yöredeki bütün kadınlar gözleme yaparlar. Bu gözlemeye *arefe* adı verilir (K.K.: 17).

Resim 32: Arife Günü Arefe Yapılışı

Kadınların yapmış olduğu bu gözlemeleri çocuklar yakın akrabalarına, komşularına dağıtırlar. Komşular arefe getiren çocuklara şeker, ceviz veya para verirler (K.K.: 17).

Arife günü gelin kızlarda ziyaret edilir. Damadın akrabaları toplanıp geline harçlık ve gözleme götürürler (K.K.: 24).

Arife günü kadınlar bayram için yaprak sarması, tatlı ve ayran çorbası gibi yiyecekler yaparlar (K.K.: 24).

Yöre Ankara'dan gelen insanlara dolup taşar. Arife günü mezar ziyaretleri yapılır (K.K.: 17).

3.1.1.2. Ramazan Bayramı

Ramazan ayı öncesinde yöredeki kadınlar genel bir temizlik yaparlar. Bostanlarını, bahçelerini ekerler. İftar ve sahur için birçok yiyecek hazırlarlar. Yörede maddi gücü iyi olan insanlar yoksullara erzak yardımında bulunurlar. Ramazanın başlamasıyla kadınlar ve erkekler camilerdeki mukabelelere, teravih namazlarına katılırlar. İftarlarda komşular, akrabalar davet edilir. Sahur için komşular birleşerek hep beraber gözleme, börek gibi hamur işi yiyecekler yaparlar. Sahur yörede “dünyalık ve temçit” olarak isimlendirilir. Ramazan ayının sonunda yapılan hatimler, dualar, tesbihatlar camide dualanır. Yöredeki insanlar lokum, mevlit şekeri, çikolata gibi yiyecekler dağıtır.

Bayram gelmeden önce yöredeki bütün insanlar evlerini ve evinin etrafını temizlerler. Bayramda güzel görünmek için yeni kıyafetler alırlar. Gelen misafirlere ikram etmek için şeker ve kolonya alınır (K.K.: 37).

Bayram sabahı evin erkekleri namaza giderler. Kadınlar ise erkekler namazda iken mahalle odalarına kahvaltı hazırlarlar. Bayram namazından sonra camiden çıkan erkekler birbirleriyle bayramlaşırlar. Mezar ziyareti yaparlar. Daha sonra kahvaltı için yörede bulunan odalara giderler. Kahvaltıdan sonra aileleri ile bayramlaşırlar. Odalardaki erkekler, vefat etmiş ve üzerinden bayram geçmemiş kişiler için açılan ölü odalarını ziyaret ederek baş sağlığı dilerler (K.K.: 18).

Çocuklar bayram sabahı bayramlıklarını giyip ailesi ile bayramlaştıktan sonra yöredeki evleri dolaşarak şeker ve harçlık toplarlar. Bu çocuklar için değişmez bir mutluluktur (K.K.: 18).

Bayramda büyükler ziyaret edilerek onların elleri öpülür. Akrabalar, komşular, dünürleri birbirleri ile bayramlaşırlar. Gelin kızlar ve damatlar bayramlarını kutlamak için birbirlerinin ailelerini ziyaret ederler. Gelin kızlara hediyeler ve bayram payı götürülür. Gelen misafirler için kolonya, şeker, tatlı, dolma, çay ve meyve ikram edilir (K.K.: 18).

Resim 33: Bayram Sabahları Köy Odaları

3.1.1.3. Kurban Bayramı

Ramazan bayramında yapılan hazırlıklar bu bayramda yapılır. Aileler yine alışverişini, temizliğini ve ikramlarını yaparlar. Aileler maddi durumlarına göre büyükbaş veya küçükbaş olan kurbanlıklarını alırlar. Bayram sabahı bütün aile erkenden uyanır. Evin erkekleri bayram namazına giderler. Kadınlar odalara kahvaltı hazırlarlar. Erkekler namazdan sonra birbirleri ile bayramlaştıktan sonra mezar ziyareti yaparlar ve kahvaltı için yöredeki odalara giderler. Kahvaltıdan sonra herkes evine gider (K.K.: 18).

Aile üyeleri birbirleriyle bayramlaştıktan sonra kurbanlık kesilmek için hazırlanır. Kurban kesilirken yönü kibleye doğru çevrilip birkaç kişi ile birlikte yıkılır. Besmele ve dualar eşliğinde kurban kesilir. Kurban kesildikten sonra kurbanın kanı çocuklarının alınına sürülür. Kurbanın sahibi namazını kıldıktan sonra evin önüne sac kurularak bütün aile et pişirip et yerler. Bir taraftan da kurban ortakları ile kurban eti paylaşılır. Herkes etini aldıktan sonra evlerine giderler (K.K.: 18).

Akrabalar, komşular, dünürlere bayramlaşmak için birbirlerini ziyaret ederler. Gelin kızlar ve damatlar birbirlerinin ailelerini ziyaret ederler. Gelin kıza pay götürülür. Gelen misafirlere kolonya şeker, et, yaprak sarması, tatlı, ayran, çay, meyve ikram edilir (K.K.: 26).

3.1.1.4. Kandiller

Kadir Gecesi, Miraç Kandili, Berat Kandili ve Mevlit Kandilinde insanlar günahlarını affettirmek için ibadet ederler. Namaz kılarlar, tespih çekerler, oruç tutarlar, camilere giderek cami imamını dinlerler ve camilerde dualar ederler. Yöredeki hocalar,

kadınlar, erkekler ve çocuklar tarafından programlar düzenlenir. Kadınlar yiyecekler hazırlayıp programa gelen insanlara ikram ederler (K.K.: 24).

Resim 34: Kandil Programı Gösterisi

Resim 35: Kandil Programı

Kandil günü mezar ziyaretleri yapılır. Ölmüş insanlar için camilerde, evlerde mevlit okutulur. Ölmüşlerin ağzında bulunsun diye camilerde bir şeyler dağıtırlar. Fakirlere hediyeler alınır ve onlara yardım edilir (K.K.: 17).

Kandil günü kandil böreği yapılır. Komşulara dağıtılır ve onlardan dualar istenir (K.K.: 27).

3.1.1.5. Adak

Yöredékiler bir dilekte buldukları zaman veya kötü bir şeyden kurtulmak için Allah'a dua ederek adakta bulunurlar.

Çocuğu olmayan kadınlar çocuk sahibi olmak için, hastalıklardan şifa bulmak için, aileler oğullarının askerden sağ salim gelmesi için, felaketlerden korunmak için, aileden herhangi birisi iş sahibi olduğu için, kaybettiğı bir şeyi bulduğu için, oğlu veya kızı sınavı kazandığı ve iyi bir bölüme girdiğı için vb. birçok adaklarda bulunurlar (K.K.: 3).

Bu dilekleri gerçekleştirdiğı zaman ise adaklarını gerçekleştirirler ve bir hayvan kurban ederler. Adak ettikleri bu hayvanın etini de komşulara ve fakir insanlara dağıtırlar. Kendileri bu adak etinden yemezler (K.K.: 3).

3.1.2. Millî Bayramlar

Millî Bayramlarımız, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı ve 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'dır.

Bayramlardan bir ay önce öğretmenler ve öğrenciler tarafından çalışmalar başlar. Öğrencilere şiirler ve yazılar okuması için görevler verilir, yarışmalar düzenlenir, çocuklara oyunlar öğretilir. 19 Mayıs için hareket gösterileri öğretilir. Bayram yaklaştıkça provalar artar. Bayramdan bir hafta önce sınıflar süslenir (K.K.: 36).

Bayram sabahı herkes temiz ve güzel bir şekilde okula gelirler. Bütün herkes toplandıktan sonra yörenin meydanında bando eşliğinde bayraklar ve Atatürk resmi önde yürüyüş yapılır. Afşar halkı da öğrenciler ile birlikte yavaş yavaş okula gelerek törene katılırlar. Konuşmalar yapıldıktan sonra öğrenciler etkinliklerini yapmaya başlarlar. Törenin sonunda yarışmalarda birinci olan öğrencilere hediyeler verilir. Müzik eşliğinde tören biter ve herkes dağılır (K.K.: 36).

Resim 36: Milli Bayramların Kutlanması

3.2. TÖRENLER

3.2.1. Dinî ve Millî Kökenli Törenler

3.2.1.1. Sünnet Törenleri

Türkiye’de çocukla ilgili geleneksel işlemlerden birisi de sünnettir. Dinsel ve töresel işlemler içerisinde en katısı ve en yaygın olanı sünnet geleneğidir. Hiçbir çocuk sahibi anne ve baba bu köklü geleneğin dışında kalmak istemez. Sünnet geleneğinin yaptırımını, bu konuda bir karşı koyuşa ve tartışmaya meydan veremeyecek kadar güçlüdür (Örnek, 2000: 171).

Yöremizde sünnet töreni önemli geleneklerden biridir. Erkekliğe geçişin ilk aşaması olarak kabul edilir. Yörede çocuğun sünnet olması için kesin bir yaş ve zaman yoktur. Bazı aileler çocuklarını doğduktan bir iki ay sonra sünnet ettirirken bazı aileler de okul çağına yakın veya ilkokul yıllarında sünnet ettirir. Aradan çıksın diye bazen de küçük kardeşleri ağabeyleri ile birlikte sünnet ettirilir.

Çocuk sünnet olurken yanında ailesi ve kirve olarak seçtikleri yakın tanıdıklarından birileri de bulunur. Kirve sünnet töreni bitene kadar çocuğun yanında bulunur (K.K.: 25).

Çocuk sünnet olduktan sonra sünnet düğünü yaparlar ve mevlit okuturlar. Sünnet düğününden bir hafta önce yöredekileri sünnet düğününe davet etmek için sünnet kartı

dağıtılır. Çocuğa “*Maşallah*” yazılı sünnet kıyafeti alınır. Çocuk için evin bir odası balonlarla, süslerle, bayraklarla süslenir. Odaya çocuk için güzel bir yatak hazırlanır (K.K.: 37).

Çocuğun yatağının bir köşesine nazar değmesinler diye nazarlık takılır (K.K.: 4).

Sünnet düğünü cumartesi veya pazar günleri yapılır. Sünnet düğününe eğlenmek için saz getirilir. Sabahtan saz kurularak düğün sahipleri eğlenmeye, oynamaya başlarlar. Öğlen vakti yöredekilere yemek verilir. Öğle yemeğinden sonra çocuk için araba süslenir. Süslenen araba önde diğer arabalar arkada konvoy şeklinde meydanda gezerler. Böylelikle oğullarının sünnet olduğunu, artık büyük adam olduğunu herkese duyururlar. Meydan gezildikten sonra çocuk, annesi ve babası karşılıklı oynarlar. Yakın akrabalarda onların çevresinde alkış tutarlar ve çocuğun etrafından para saçarlar. İlerleyen saatlerde çocuğa kına gecesi yapılır. Çocuğun arkadaşları çocuğun etrafını sararlar. Çocuğun annesi de kına tepsi ile çocuğun etrafında döner. Çocuğun kınası yakılmadan babasını, dedelerini, dayısını, amcasını, halalarını, teyzelerini çağırarak para isterler. Para toplandıktan sonra çocuğun kınası yakılır. Herkes oynar ve halay çeker. Kınaya gelen misafirlere de kına ve kuru yemiş dağıtılır (K.K.: 26).

Çocuk için birde mevlit okutulur. Mevlit ya kına gecesinden birgün önce yada kına gecesi günü öğle vaktinde okutulur. İmam camide, “*Falanca kişinin oğlunun mevlidi ve sünnet yemeği vardır.*” diyerek yöre halkını yemeğe davet eder. Öğle namazından sonra insanlar sünnet yemeğine giderler. Yemeğe giden kişiler elleri boş gitmezler. Yakınlık derecesine göre çocuğa para, altın götürürler. “*Hayırlı olsun*” derler. Yemeklerini yedikten sonra dağılırlar (K.K.: 18).

Resim 37: Sünnet Töreni

3.2.1.2. Askere Uğurlama ve Karşılama Törenleri

Türk halkı askerliği kutsal bir görev sayar. Askerlik çağına gelmiş delikanlının askere yolcu edilmesi, askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Her törende olduğu gibi askerliğin etrafında da bir âdetler, inanmalar, pratikler zinciri oluşmuştur (Artun, 2015: 306).

Asker uğurlama, karşılama Türk halk kültüründe günümüzde de sürdürülen bir gelenektir. Askerlik insan hayatında bir geçiş dönemi olması yönüyle çeşitli aşamaları yüzyıllardır tören olarak kutlanmaktadır. Askere gönderme, karşılama törenleri dinsel, toplumsal ve kişiseldir. Bu törenlerde yemek yeme, ziyafet verme, adak, kurban vb. iç içedir. Bu önemli aşamaların çevresinde birçok inanç, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel işlem kümelenerek söz konusu geçişi bağlı bulunduğu kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun biçimde yönetmektedir. Bunların hepsinin amacı da askere gidecek kişinin yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda askere gidecek kişiyi askerlikte yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Askere yolcu etme ve karşılama çevresinde kümelenen adetler, gelenekler, törenler ve bunların içinde yer alan işlemler ve uygulamalar o yörenin geleneksel kültürünü yansıttığı için önemlidir (Artun, 2015: 308).

Afşar'da askere gidecek kişiler belli olduktan sonra yöredekiler “*Falancanın oğlu askere gidiyormuş, şu da gidiyormuş.*” gibi sözlerle birbirine duyururlar (K.K.: 21).

Askere gidecek olan gençlere “*asker uşağı*” denilir. Askere gidecek olan gençler bütün işlerden elini çeker. Askere gitmeden iki hafta önce birlikte gezer ve eğlenirler. Asker uşağına o dönemde çok fazla değer verirler. Gençler bu değer farkında oldukları için yöredekilerin kümeslerinden tavuk, horoz, culuk, kaz gibi hayvanları toplayarak keser ve yerler. Geceleri herkes uyurken asker uşağı gezer ve eğlenirler. Bazen de yöredeki evlerin, parkların duvarlarına isimlerini, doğum tarihlerini, sevdiklerinin isimlerini, maniler, şiirler ve askerden dönüş tarihleri gibi birçok yazı yazarak anılar bırakırlar. Bir hafta boyunca sabahlara kadar köyün içinde sayacı gibi gezerler. Yöredekiler de askere gidecek olan gençleri evlerine yemeğe davet ederler. Asker uşağı elinde teyple davet gezerler. Davetler çok eğlenceli geçer (K.K.: 19).

Yöredelikler tarafından askere gidecek olanların evleri ziyaret edilir ve onlara harçlık, iç çamaşırını, havlu, çorap, lif gibi hediyeler götürülür. Böylece yöredeliklere askere gidecek kişilere ve ailelerine destek olurlar (K.K.: 21).

Askere gidecek olan gençler için aileleri cuma günü mevlit okutup yöre halkına yemek verir ve hayır dualarını alırlar. Ayrıca asker gecesi yaparlar ve kına yakarlar. Kınayı ya parmağına ya da eline yakarak oğullarını kınalı kuzu olarak askere yollarlar. Yörenin gençleri ve askerinin akrabaları toplanır ve çeşitli oyunlar oynarlar. Saz ve davul eşliğinde sabaha kadar eğlenirler (K.K.: 37).

Asker uşağı için pazar günü asker duası yapılır. Sabah erkenden bütün herkes mezarlığın önünde toplanır ve askerler sıraya girerler. Yörenin imamı gelerek askere gidecek gençlerin vatana ve millete hayırlı olması için dualar eder, iyi dileklerde bulunur ve onlara öğüt verir. Herkes *amin* dedikten sonra askerlerin aileleri, askerlerin dizildikleri yerden sandığa koymak için bir avuç toprak alarak beze sararlar. Eskiden de askerler dağılmadan önce bir çavuş gelir ve askerleri sıkı bir eğitimden geçirmiş. Askerler daha sonra toplu olarak fotoğraf çekinirler. Herkes yavaş yavaş dağılmaya başlar. Daha sonra gençler bayrakla süslenen arabalarla kornalar eşliğinde en büyük asker bizim asker diye bağırarak yörenin içinde gezerler. Asker uğurlama yöre halkı için hem hüznün hem de mutluluktur. Asker annesi için ise gözyaşındır. Askerlerin gezme işi bittikten sonra herkes evine giderek ailesi ve akrabasıyla “*ayrılık ekmeği*” yerler (K.K.: 19).

Resim 38: Askerin Ayrılık Ekmeği

Yörede daha önce askere gidip de şehit olmadan gelen bir ailenin evinden dürüm alınır. Bu dürüm askere gidecek olan gence ısırtılır. Dürümün geri kalan kısmı da askerden gelene kadar sandıkta saklanır. Teslim günü gelen askerler ailesi ve arkadaşları terminale giderek yolcu ederler. Arkadaşları en büyük asker bizim asker diyerek asker olan kişiyi havaya atarlar. Askeri eğlendirmek için oyunlar oynarlar, halaylar çekerler. Akrabaları asker için gözyaşı dökerler. Daha sonra askeri uğurlarlar (K.K.: 15).

Askerden izne gelirken askeri ailesine getiren kişiye tavuk ya da horoz verilir. Bazen de ailesi gidip getirir. Ailesi askerin sevdiği yemekleri yapar ve akrabalar askere hoş geldin için gelirler. Askerlik bittiği zaman ailesi ve akrabaları terminale askeri karşılamaya giderler. Oğlu sağ salim gelen aileler yemek verir ve adaklarını gerçekleştirirler. Askerden gelen kişi akrabalarına ve çocuklara hediyeler getirerek onları sevindirir (K.K.: 17).

Resim 39: Asker Duası ve Asker Uşağı

3.2.1.3. Hacı Uğurlama ve Karşılama Töreni

Hacca gitmek İslam'ın Şartlarından biridir. Yörede hacca gidecek olan kişiler belli olduktan sonra yöredekiler kimlerin hacca gideceğini birbirine duyurur. Bunun üzerine

hacca gidecek olan kişilerin evlerine ziyarete giderler. Ziyarete giderken de iç çamaşırı, çorap, tülbent ve para götürürler. Hacca gidecek olan kişiye, “*Pencerene vurdular mı da hacca gidiyorsun?*” diyerek o kişinin kendini hacca gitmeye hazır hissedip hissetmediğini sorarlar. Hacca gidecek olan kişiyle helalleşirler. O kişiden kutsal topraklarda kendileri için dua etmelerini isterler. Daha sonra ev sahibi lokum ikram eder. Yakın akrabalar hacca gidecek olan kişiyi evlerine yemeğe davet ederler (K.K. :1).

Hacca gitme günü yaklaşınca hacca gidecek olan kişiler yöre halkına büyük bir yemek verirler. Camide Mevlid-i Şerif okuturlar. Sonra yöre halkından helallik istenir. Hac gününe birkaç gün kala yörede bulunan aşağı mezarlığın orada hacı duası yapılır. İmam dua eder ve hacılar yöredeki insanlarla vedalaşır (K.K.: 2).

Eskiden hacı adaylarının parasının uğur getireceğine inanıldığı için hacı adayları tepsilerin üzerine bozuk para dökerek okuldaki çocuklara dağıtırlarmış ve hacı duasından sonra para saçarlarmış. Daha sonra hacı adayları mezar ziyareti yaparlarmış (K.K.: 19).

Hacı adayları aileleri ve akrabaları tarafından uğurlanır. Hac görevini yerine getirip dönen hacılar karşılanır. Hacdan gelen kişi bir ay dışarı çıkmaz ve akrabaları ziyarete gelir. Bu kişiye bundan sonra “*hacı*” diye hitap edilir. Hacı olan kişinin avuç içi öpülür, zezem suyu ve hurma ikram edilir. Zemzem suyu kibleye dönülerek üç yudumda içilir. Daha sonra hacdan gelen hediyeler komşulara, akraba ve çocuklara dağıtılır. Genelde seccade, kolye, yüzük, kına, saat, tespih gibi hediyeler dağıtırlar. Hacdan gelen kişilere nefislerine hakim olması ve kutsal toprakların yolunu sürmesi temenni edilir. Hacdan gelen kişiler bundan sonra bir daha düğün yerlerinde oynamazlar ve alkol içmezler (K.K.: 1).

Resim 40: Hacı Duası

3.2.2. Mevsimlik Törenleri

3.2.2.1. Yağmur Duası

Afşar'da her mayıs ayının ikinci haftası Dut Dede Türbesi'ne yağmur duasına çıkılır. Yağmur duasına çıkılmadan bir hafta önce bütün Afşar halkına haber edilir. Onlar da kurbanlarını alırlar ve yavaş yavaş hazırlıklarını yaparlar. Yağmur duası gelenek haline geldiği için mayıs ayının ilk haftası olduğunu halk zaten bilir (K.K.: 1).

Cumartesi akşamından itibaren Ankara ve diğer şehirlerde yaşayan köylüler yağmur duası için köye gelmeye başlarlar. Pazar sabahı da bütün yörede yaşıyan insanlar traktörlerle, arabalarla, kamyonlarla kurbanlarını alarak Dut Dede Türbesi'ne doğru yol alırlar. Oraya vardıklarında insanlar gruplaştığı kişilerin ve davar bölükçülerinin gelmesini beklerler. Herkes geldikten sonra kurbanlarını keserler. Kurban kesildikten sonra kadınlar pilav, et, salata gibi yiyecekleri yaparlar. Çocuklar ellerinde su bidonlarıyla, şişelerle Dut Dede çeşmesinin başında su sırası bekler. Bu suyun şifalı olduğuna inanırlar. Erkekler ise dua etmek için tepeye çıkarlar. Cami hocasının eşliğinde Allah'a, yağmur yağmadığı zaman bereket duası için yağmur o yıl çok yağdıysa da şükür için dua ederler. Dua bittikten sonra erkekler tepeden çadırlarına inerler. Yağmur duasına yakın köylerden de çok gelen olur. Afşar halkı onları kendi çadırlarına ve sofralarına davet ederler. Misafirperverliklerini orada insanlara gösterirler. Kadınların hazırlamış olduğu yemekleri yerler. Yemeklerini yedikten sonra da oradan yavaş yavaş ayrılırlar. Genç kızlar ve kadınlar Dut Dede Türbesi'ne çıkarak orda bulunan dut ağaçlarına, alıç ağaçlarına kumaş bağlarlar ve dileklerde bulunurlar (K.K.: 2).

Eskiden de yörede Lorke dede adında bir kişi varmış. Yağmur duasına çıkmadan önce pijamalarını giyer ve başına bir gözer alarak okula giden çocuklarla beraber ev ev dolaşmış. Buna “*yağmur gelini*” adı verilirmiş. Her gittiği evin sahibi başındaki gözere bir sürahi su döküp Lorke dedeye bulgur ve yağ verirmiş. Bütün yöreyi gezdikten sonra Lorke dede çocuklar ile beraber Garip Dede Tepesine gelip orada topladığı bulgur ve yağ ile keyveniye bir pilav pişirterek çocuklar ile beraber yermiş. Yedikten sonra da çocuklar ile beraber Allah'a dua ederlermiş. “*Yağmuru almadan gitmeyiz.*” diye ağlarmış. Çocuklara da “*Sizde ağlayın sizin duanız kabul olur.*” dermiş. Dut Dede Türbesi'ne yağmur duası için çıkarken de ağıldaki, ahırdaki bütün hayvanları Dut Dede Türbesi'ne doğru sürerek giderlermiş. Yöredekiler ve okuldaki çocuklarda yürüyerek yağmur duasına katılırlarmış (K.K.: 15).

Yağmur yağmadığı zamanlarda yörenin imamı yöredekilere küçük küçük bir sürü taşlar verirmiş. Bunları okumasını istermiş. Camideki insanlarda bunları evine götürerek ailesi ile beraber her bir taş için Şura Suresi 28. ayeti okurlarmış. Okuduktan sonra yağmur yağması için bu taşı dilleriyle ıslatırlarmış. Daha sonra bu taşların hepsi camide tekrar toplanırmış ve Dut Dede Türbesi'nin çayırına veya herhangi bir sulu alana gömerlermiş veya boşaltırlarmış. Bu taşları boşaltma işini de günahının az olduğunu düşündükleri yörenin en saf ve en temiz kişisine yaptırırlarmış. Okudukları bu taşı boşalttıktan sonra yağmurun yağmasını beklerlermiş (K.K.: 3).

Yağmur yağmadığı zamanlar yörede en kırs olan kişinin ayakkabısını alıp dereye gömerlermiş ve böylece yağmurun yağacağına inanırlarmış (K.K.: 3).

Resim 41: Dut Dede Türbesi'nde Dua

Resim 42: Dut Dede Türbesi'nde Bulunan Yöredeki İnsanlar

3.2.2.2. Koyun Kırkımı Töreni

Yörede çoğu kişinin davarı yani küçükbaş hayvanı vardır. Küçükbaş hayvanı olan birkaç insan bu hayvanları yaz boyu tek bir çobanın gütmesi için davarlarını birbirine katarlar. Davarını birbirine katan kişilere “*bölükçü*” denir. Bölükçüler kendi aralarında anlaşarak bir çoban ve çona tutarlar. Bu tuttıkları çoban ve çona yaz boyu onların koyunlarını, keçilerini, veya kuzularını güder. Bu hayvanların karışmaması için bölükçüler kendi hayvanın kulağına “*en*” yapar. En her bölükçüye göre farklıdır. Bölükçünün biri hayvanın kulağını bir çizikle keser, diğeri iki çizikle keser, başka birisi çapraz çizik atar. Bu şekilde koyunlarını daha iyi tanırlar. Davar genellikle yöreden uzak yerlerdeki ağıllarda durur. Bölükçüler her gün birinin traktörüyle davarlarını sağmaya giderler (K.K.: 25).

Her mayıs ayında mutlaka küçükbaş hayvanların kırkımı olur. Bölükçüler kendi aralarında birgün belirler. Kadınlar o gün için yemekler, tatlılar, içecekler hazırlarlar. Kırkım yapmayı bilen komşularını, torunlarını, yakın akrabalarını kırkımaya davet ederler. Kırkımaya gittiklerinde ağılın havlusunu ikiye bölerler. Kadınlar ağılın havlusunun yarısında hayvanları sağlarlar. Erkekler de ağılın havlusunun diğer yarısında sağılan hayvanları tutarak kırklık makası ile kırkarlar. Çocuklar bu sırada kendilerine eğlence çıkarmak için kertenkele yakalamaya çalışırlar. Kırkımın sonunda yemek için koyunlar kesilir. Kadınlar kesilen bu eti pişirirler. Yanına bulgur pilavı yaparlar. Evlerinden getirmiş olduğu tatlıları, yiyecekleri ve içecekleri de koyarak erkekler ve kadınlar için ayrı ayrı güzel bir sofraya hazırlarlar. Hep birlikte güzel bir vakit geçirdikten sonra evlerine dönerler (K.K.: 29).

Resim 43: Koyun Kırkımı Töreni

Resim 44: Kırkım Töreni

BÖLÜM IV

4. BAZI GELENEKSEL UYGULAMALAR

4.1. Köy Odası

Odalar soğuk günler ve kış ayları başladığında hoş vakit geçirmek için yöre halkının akşamları bir araya gelerek sohbet ettiği, eğlenceler düzenlediği, misafirler ağırladığı yöredeki kişiler tarafından inşa edilen veya yöredeki insanların kullanmadığı eski evlerdir. Yörede her kabilenin kendine ait bir odası vardır. Bu odalar düğün, bayram ve cenaze olduğunda sürekli açıktır (K.K.: 18).

Odaların ihtiyaçları odaya gelen kişiler tarafından karşılanır. Bu kişiler evlerindeki veya yöredeki insanların kullanmadığı halı, kilim, perde, duvar yastığı, minder, soba, çaydanlık, bardak, tabak, tepsi, gibi eşyaları alarak odayı düzerler. Sobayı yakmak için tezek, odun ve kömür alırlar. Odaya gelen kişiler kendi aralarında sıralama yapar ve her gün biri odayı temizler ve sobayı yakar. Diğerleri de tek tek odaya gelmeye başlar. Odaya gelen misafirler ve yaşça büyük olanlar odanın baş köşesine oturtulur. Diğerleri yaşa göre sıralanır. Küçükler daha çok kapıya doğru oturur. Odalarda çay tutma gibi hizmetleri daha çok yaşlı küçük olanlar yapar. Odalarda büyüklere saygıda ön plandadır. Büyüklerin yanında ayak ayak üstüne atılmaz, sigara içilmez, büyükler konuşurken onların sözlerine karışılmaz (K.K.: 19).

Odadaki sohbet konuları yörede yaşanan komik olaylar, odaya gelen kişilerin başından geçen olaylar, tarla ekimi ve biçimi gibi konular, hayvanlar ile ilgili konular, siyaset ve ekonomik durum gibi çeşitli konular hakkında konuşurlar (K.K.: 29).

Odaya gelen kişiler eğlenmek için askercilik oyunu ve yüzük saklama oyunu gibi çeşitli oyunlar çıkarırlar. Oyunlarda yanan kişilere ceza verirler. Ceza olarak odada bulunan kişilere yiyecek aldırırlar, odayı temizletirler, çay tuttururlar (K.K.: 32).

Saz ve diğer müzik aletleri eşliğinde türküler söylerler. Saz çalmasını bilen kişiler bu odalarda saz çalmasını öğrenmek isteyen çocuklara saz öğretirler (K.K.: 29).

Yörede anlatmaları ve hareketleri ile insanları güldüren kişilerde bu odalara gelerek insanları eğlendirir. O kişi yalan söylüyor olsa da odadakiler o kişiyi gerçekmiş gibi heyecanla dinlerler (K.K.: 19).

Odadaki insanlar pişmaniye çekerler. Bu pişmaniyenin şerbetinin kıvamını alması için daha çok soğuk havaları tercih ederler. Bu yüzden pişmaniye çok soğuk ve karlı havada çekerler. Odadaki güçlü ve kuvvetli insanlara çiğ köfte yoğurturlar (K.K.: 29).

Odalarının bazılarında da sabah veya öğlen vakitlerinde kadınlara Kur'an-ı Kerim öğretilir. Kış günü yolda kalmış olan insanlar, kurban bayramlarında et toplamak için gelen insanlar bu odalarda ağırlanır (K.K.: 17).

Bu odalar birlik ve beraberliğin sağlanmasında, gençlerin ve çocukların kaynaşmasında ve yöredekilerin misafirperverliğini göstermesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

Resim 45: Köy Odası 1

Resim 46: Köy Odası 2

Resim 47: Köy Odası 3

Resim 48: Köy Odası 4

Resim 49: Köy Odası 5

4.2. Çamaşır ve Yün Yıkama

Eskiden çamaşır makinesi olmadığı için kadınlar çamaşırlarını yörenin çeşmelerinde, derelerinde veya kuyularında yıkarlarmış. Kadınlar komşularını da alarak biriken çamaşırları oralara götürürlermiş. Nişanlı olan kızlarda kaynanasına yardım etmek için onlarla beraber gidermiş Genç kızlar çamaşır yıkarken hep birlikte türküler söylermiş. Seslerinin çeşmeden uzağa gidip gitmediğini öğrenmek için çeşmenin ötesine çocuk yollarlarmış. Sesleri uzağa duyuluyorsa buna çok mutlu olurlarmış (K.K.: 15).

Günümüzde genelde çamaşır makineleri kullanılmaktadır. Yazları yörede sular kesildiği zaman yöredeki kadınlar çeşmelere çamaşır yıkamaya giderler. Çeşmelere gidip çamaşır yıkamak hala günümüz kadınları tarafından da yapılmaktadır. Kadınlar gittikleri çeşmenin başına kazan kurarlar. Bu kazanın altını odun, tezek, çalı ve çirpi ile yaktıktan sonra içine su ve çamaşır suyu koyarlar. Su kaynarken beyaz kıyafetleri bu kazana doldururlar. Kazandaki beyaz çamaşırlar kaynarak temizlenirken kadınlarda diğer renkli çamaşırları yıkarlar. Çamaşır yıkarken kullandıkları malzemeler genellikle kil, sabun, çamaşır suyu, tokaç, leğen, kazan gibi malzemeler kullanılır. Çeşmeden akan suyu leğenlere çevirmek için uzun su boruları ve soba boruları kullanılır. Çamaşır yıkarken daha temiz olsun diye taşların üzerinde çamaşırları tokaçlar ile tokaçlarlar ve iyice duruladıktan sonra çeşmelerin başına kuruması için sererler. Çamaşır yıkama işi bittikten sonra kazanları kül ile küllerler ve diğer malzemeleri de yıkadıktan sonra evlerine giderler. Çamaşır yıkamaya yörede “astap yuma” denir (K.K.: 15).

Resim 50: Yün Yıkama

Resim 51: Yün Çırpma

Yün yıkama geleneği yöremizde önemli bir gelenektir. Yörede kırkım olduktan sonra kadınlar evde kullanmak için, oğullarının veya kızlarının çeyizlerine koymak için bu yünlerle minder, yastık, yorgan ve döşek yaparlar. Kırpılan bu yünleri dere kenarlarına,

çeşmelere götürüp komşular ve yakın tanıdıklarıyla yıkarlar. Yıkanan bu yünler kurutulup yün çubuğu ile çırpılır. Daha sonra yastık, yorgan, minder veya döşek yapımında kullanılır (K.K.: 8).

Resim 52: Yorgan Yüzü Çekilişi

Çeşmelerde, derelerde, kuyularda çamaşır yıkama ve yün yıkama sosyal ilişkiler bakımından da önemlidir. Kadınlar çeşmeye giderken komşusunu da götürür. Hem yardımlaşma açısından hem de çeşmede bir sohbet ortamı oluşturma açısından oldukça güzeldir.

4.3. Kerme Kaldırma ve Tezek Kesme

Hayvancılık yöredeki insanların geçim kaynaklarından biridir. Yöredeki insanlar hayvanın etinden, sütünden hatta dışkılarından bile faydalanırlar. Her ahırın yakınında büyükbaş hayvanların dışkısını biriktirmek için bir “teslik” bulunur. İnsanlar bu tesliklerde kış boyunca hayvanların dışkısını biriktirir. Mayıs ayı gibi yörenin kadınları, genç kızlar ve gelin kızlar toplanıp sırayla her gün birinin tesliğindeki dışkıyı keserler (K.K.: 24).

Aralarında birgün belirleyip o gün sabah erkenden kimin evinde tezek kesilecekse oraya kasnaklarını alıp giderler. Tesliğe girmeden önce kıyafetleri kokmasın diye kıyafetleri çıkarıp eski kıyafetler giyerler. Ellerine eldivenlerini, ayaklarına cırıklarını giydikten sonra tezek kesmeye başlarlar. Kasnağın altına saman atıp bu kasnakların içine dışkıyı doldururlar. Kasnağın üzerinde ayaklarıyla dışkıyı kasnağın içine yerleştirene kadar altını üstünü çevirerek çiğnerler. Dışkı kasnağa oturduktan sonra kuruması için düzgün bir yere kestikleri bu tezeği yerleştirirler. Kesilen tezeğin daha kolay düşmesi için arada birde kasnağı suya basarlar (K.K.: 24).

Tezek kesilirken eğer o ailede nişanlı bir oğlan varsa onun nişanlısını da tezek kesmesi için getirirler. Tezekten sonra gelin kıza tezek kestiğinin yerine yemeni, havlu, çorap, fistanlık, yiyecek gibi hediyeleri pay olarak götürürler. Gelin kızın kendi ailesi tezek keseceği zamanda oğlan tarafından kıza yemeklik pay gider (K.K.: 17).

Tezek kesilirken komşular, yoldan geçen insanlar tezek kesenlere kola, sakız veya gofret gibi yiyecekler getirir. Tezek kesenlerin ağzından sakız eksik olmaz. Bir taraftan tezek keserler. Bir taraftan da kendi aralarında şakalaşırlar. Dışkı bittikten sonra da tezeğin sahibi kızlara yemek hazırlar. Yemeklerini yedikten sonra herkes evine gider (K.K.: 29).

Kış vakti küçükbaş hayvanlar dağlardan evlerde bulunan ağıllara gelir. Kış bitene kadar bu ağıllarda beslenir ve bakılır. Hayvanlar sürekli ağılda bakıldığı için kaldıkları ağılın tabanı hayvan dışkısı ile dolar. Hayvanlar bu dışkının üzerinde gezdikçe dışkı daha da sertleşerek yer ile birleşir. Kış bittikten sonra bu hayvanlar tekrar dağlara götürülür. Ağılların tabanındaki dışkı da bel ile kare kare kaldırılır. Kuruması için bir köşeye sırası ile dizilir (K.K.: 25).

Tezek ve kerme kış aylarında yörede en çok tercih edilen yakacaktır. Tandır ocaklarında, sobalarda, közde mısır pişirirken, süt kaynatırken kullanılır. Tezek ve kermeler toplandıktan sonra altında kalan ufak tezeklere *ğı* adı verilir. *Ğı* daha çok çörek ve ekmek ederken kullanılır. Tezeğin altındaki toz gibi dışkıya da *fışgı* adı verilir. *Fışgı* da hayvanlar ahırda ağılda üşümesin diye altına saçılmak için kullanılır (K.K.: 4).

Hayvanların dışkısı ile kerme veya tezek yapmak isteyen insanlar ise bu dışkıyı gübre olarak kullanılır. Römorka doldurarak tarlalara gübre niyetine saçar (K.K.: 18).

Resim 53: Tezek Kesme

4.4. Madımak Toplama

Baharın gelmesiyle dağlarda yetişen, yörenin en önemli yemeklerinden biri olarak kabul edilen bir ot türüdür. Yörede “*madımak, madımalah*” gibi isimler verilir. Yöredeki kadınlar mart ayının sonu ve nisan ayında dağlara, çevre köylere traktörlerle madımak toplamaya giderler. Madımak toplamaya genellikle ya o kadınlardan birisinin eşi götürür. Ya da yöreden birini şoför olarak tutarlar. Madımak toplamaya daha çok yaşlılar gider. Genç kızlar madımak toplamaktan çok çabuk sıkılırlar. Sabahın erken saatlerinde kadınlar azzıklarını, bıçkısını, bıçağını, peşkirini ve topladığı madımağı koymak için çuvalını aldıktan sonra traktöre binip madımak aramaya başlarlar. Madımağın bol olduğu yerlerde şoför durur. Kadınlar oturup buldukları o madımağı toplarlar. Madımağın yanında tekesakalı, yemlik, hardal, karöcü gibi ot türlerinden de toplarlar (K.K.: 6).

Madımak toplaması zordur fakat kadınlar kendi aralarında komik şeyler anlatarak birbirlerini güldürerek bunu bir eğlence haline dönüştürürler. Kadınlar için madımak hem bir yiyecek arama hem de bir kaynaşmadır. Kadınlar madımağı topladıktan sonra tekrar traktöre binip madımak aramaya devam ederler. Kadınlar mezarlıkta bulunan ve pis yerlerde bulunan madımakların yenmeyeceğini bildikleri için toplamazlar. Mezarlıkta yetişen madımağın acı olduğunu söylerler. Akşam saatlerine kadar toplayabildikleri kadar madımak toplarlar. Akşam olunca kadınlar eğer çok madımak topladıysa neşeli ve mutlu bir şekilde evlerine dönerler. Hiç madımak bulamadıysa yöredeki madımağa gidecek olan kadınlara, “*Biz gittik orda hiç yok, başka yerlere gidin.*” gibi öğütler verirler (K.K.: 24).

Kadınlar dağlardan topladıkları bu madımağı ilk olarak diğer otlardan temizlerler. Sonra yıkayıp güneşin altına sererler. Madımak kuruduktan sonra çuvalara doldurarak kışlık yiyecek olarak kullanırlar. Yöredeki bazı kadınlarda madımağı konserve yaparak kışa hazırlık yaparlar (K.K.: 17).

Resim 54: Madımak Toplama

Resim 55: Madımak Temizleme ve Kurutma

4.5. Çiğdem Kazma

Yörede karlar eridikten sonra mart ayının sonu ile nisan ayında çiğdemler baş göstermeye başlar. Çiğdemler çıktıktan sonra yöredeki çocuklar toplanıp hep birlikte dağlara, harmanlara yürüyerek bazen de eşeklerle çiğdem toplamaya giderler. Çocukların ellerinde çiğdem kazmak için ucu sivri, demirden yapılmış birer küsküç bulunur. Küsküçü olmayan çocuklar da çubukların uçlarını bıçakla sivriltilip çiğdemi onunla kazarlar. Çiğdem toplamak çocuklar için ayrı bir eğlencedir. Yöreden çok uzak yerlere giderler fakat yorulmak bilmezler. Kendi aralarında eğlenceler düzenlerler. Kim daha çok çiğdem kazacak diye yarışlar yaparlar. Hava kararmaya başlayınca yöreye tekrar dönerler. Bir yere oturup topladıkları çiğdemleri kabuğundan ayırırlar. Çiğdem çok kabuklu olduğu için *kırk*

kabuk adı da verilir. Yöredeki insanlar çocukların elindeki çiğdemi görünce baharın geldiğini daha iyi anlarlar (K.K.: 13).

Resim 56: Çiğdem Kazma

4.6. Etter ve Bohçacı

Etter ve bohçacı yöredeki insanların ihtiyaçlarını karşılayan bir çeşit satıcılardır. Yöredeki insanlar bu satıcılardan bütün eksik olan eşyalarını satın alırlar.

At arabalarıyla veya eşeklerle köye gelen etter kırık leblebi, keçi boynuzu, kuru üzüm, kuru incir, leğen, çamaşır mandalı, iğne, iplik, boncuk, sepet, tabak, çay bardağı, çatal, bıçak, kaşık satarlardı. Yöredeki insanlarda yumurta, yün ve para karşılığında bu yiyeceklerden satın alırdı. Bu satıcılara “*çerçici*” adı da verilir (K.K.: 13).

Bohçacılar daha çok çeyiz eşyası satarlar. Perde, havlu, kumaş, yorgan yüzü, işleme gibi eşyalar satarlar. Bu eşyaları bir bohça yapıp sırtlarına alırlar. Yörenin her yerinde “*Bohçacı geldi bohçacı*” diyerek gezerler. Yöredeki kadınlar bohçacının bohçasını açtırıp her şeye bakarlar. Hoşuna giden bir şey olursa satın alırlar. Kadınların parası yoksa bohçacıya bir daha gelişinde verirler. Bohçacı sürekli geldiği için yöredeki herkesi tanır. Bu yüzden parasını sonra almayı kabul eder (K.K.: 13).

Etter ve bohçacılar yörede uzun süre kalırlarsa yörenin içinde bir yere çadır kurarlar. Elindeki malzemeler satılana kadar orada yaşarlar. Bazen de köy odalarında yöre halkı onları ağırlar (K.K.: 17).

4.7. Kurt Ağzı Bağlama

Yörede birinin hayvanı kaybolduğu zaman o kişi kaybolan hayvanını kurt, tilki gibi hayvanlardan korumak için “*kurt ağzı*” bağlar. Kurt ağzı bağlamak için ya bir bez parçası, ya bir ip, ya da bir açılıp kapanan bıçağa ihtiyaç vardır. Kurt ağzı bağlayacak olan kişi ilk olarak abdest alır ve niyetlenir. Daha sonra bir Fatıha üç İhlas surelerini okuyarak elindeki ip veya beze düğüm atar, bıçak ise ağzını kapatır. Hayvanını bulduktan sonra ağzını bağladığı hayvanlar açlıktan ölmesin, günah olmasın diye bağladığı ipi çözer veya kapattığı bıçağı açar. Kurt ağzını kim bağladıysa kurt ağzını tekrar o kişi açmak zorundadır (K.K.: 3).

Resim 57: Kurt Ağzı Bağlama

4.8. Tuz Çevirme

Bebekleri ve yeni gelinleri nazardan korumak için veya nazarı çıkarmak için avuca bir tutam tuz alınır ve tuz çevirme yapılır. Bu tuz bebeğin veya gelinin üzerinde Nazar duası, Ayete'l Kürsi ve üç defa İhlas suresi okunarak tuz çevrilir. Her bir dua okunduğunda bebeğin üzerine üflenir. Üfleyen kişi Allah'tan şifa ister. Tuz çevrildikten sonra da tuzu çeviren kişi avucundaki tuzdan etrafındakilere dualı olduğu için tattırır. Geriye kalan tuzu da “*Nazar eden, nazar değenin gözü çıksın.*” diyerek ateşe atar. Eğer ateşe atılan tuzdan çatırtı sesi gelirse nazar çıkmış olur (K.K.: 13).

BÖLÜM V

5. MUTFAK KÜLTÜRÜ

Mutfak kültürü, beslenmeyi sağlayan yemek, yiyecek, içecek türleri ve bunların hazırlanma, pişirilme, saklanma ve tüketilme sürecini; buna bağlı mekan ve ekipmanı, yeme içme geleneği ile bu çerçevede gelişen inanış ve uygulamalardan oluşan bir bütünlüğü ve kendine özgü bir kültürel yapıyı ifade eder (Artun, 2015: 415).

5.1. SOFRA GELENEK VE GÖRENEKLERİ

Afşar yöresinde yemek yenmeden önce bir sofraya bezi serilir. Bunun üzerine kasnak ve kasnağın üzerine de tepsi dediğimiz sini koyularak sofraya kurulur. Sofra kurulunca sofraya bekletilmez düşüncesiyle hemen sofraya geçilir. Bu kurulan sofraya ilk olarak ailenin büyükleri oturur. Daha sonra diğer aile üyeleri sofraya geçer. Eskiden kayınbaba ile gelin saygıdan dolayı aynı sofrada bulunmazmış. Kayınbaba yemeği yedikten sonra gelin oturmuş. Günümüzde ise bu durum çok nadir görülür (K.K.: 1).

Evin büyüğü besmele ile yemeğe başladıktan sonra diğerleri de yemeğe başlar. Yemeği sağ elle yerler. Sol elle yenen yemeğin haram olduğunu söylerler. Sol elle yemek yiyen kişi uyarılır. Sofraya uzak oturulmaz. Sofrada konuşulmaz, gülünmez veya insanları tiksindirecek davranışlardan kaçınılır. Büyükler yemek yerken utanılmaması gerektiğini söylerler. Sofradakilerin utanmaması ve çok yemeleri için “*Nasıl yemek yersen öyle çalışırsın.*” derler. Yemek tabakları ortaktır. Herkesin kendine ait bir tabağı yoktur. Herkes kendi önündeki yemeği yer. Tabaklarda yemek bırakılmaz. Tabaklarda kalan yemekler sünnetlenir. Son kalan yemeği kim sünnetlerse nişanlısının güzel olacağına veya o kişinin zengin olacağına inanılır (K.K.: 1).

Evde misafir varsa misafirin yaşına, maddi veya manevi durumuna bakılmaksızın bütün hürmetler edilir. Misafir evin en güzel odasında ağırlanır. Ev sahibi yemeğin en güzelini misafir için hazırlar. Misafir her ne zaman gelirse gelsin onun için kesinlikle bir sofraya hazırlanır. İlk önce misafire ikram edilir. Misafir yemeğini yedikten sonra aile üyeleri yemeğini yerler. Yemekten sonra Allah’ın verdiği nimete şükür ederler(K.K.: 1).

5.2. YİYECEK TÜRLERİ VE YAPILIŞLARI

Ülkemizde yemek yeme alışkanlıkları tarihsel olarak bölgesel hatta köy, kent gibi yerleşme birimlerine göre de değişiklik göstermektedir. Bu farklılıklara rağmen toplumumuzda yine de bu konuda ortak özellikler söz konusudur. Anadolu yemeklerinin

genellikle bitkilerden, etlerden ve hamurdan olmak üzere üç kaynaktan oluştuğunu görmekteyiz. Bunların çoğu eski çağdan itibaren kullanılmıştır. Bir ülkenin yemek yapımında kullanılan araç gereçlerin niteliği, sayısı, türü, düzenlenişi, pişirilen maddenin kendisi, pişiriliş biçimi, besinlerin doğadan olduğu gibi elde edilip yenip yenmediği gibi hususlar o ülkenin uygarlık düzeyi ve yaşam zevki hakkında bir fikir verebilir (Tezcan, 1982: 113-114).

5.2.1. Çorbalar

5.2.1.1. Düğün Çorbası / Yarma Çorbası

Malzemeler: Yarma, yumurta, un, yoğurt, sıcak su, tuz.

Sosu İçin Malzemeler: Nane, sıvı yağ.

Yapılışı: Yarma temiz şekilde yıkanır. Yumuşaması için 20 dakika kaynatılır. Yarma kaynadıktan sonra bir kâsenin içinde yumurta, yoğurt, un ve biraz su ile özeyerek karıştırılır. Karıştırılan bu karışım yarmanın üzerine dökülür. Birazda su ilave edilir. Daha sonra ocağın üstünde koyulur. Çorbanın kesilmemesi için ve içindeki yumurtanın pişmemesi için kaynayana kadar sürekli karıştırılır. Kaynadıktan sonra üzeri için nane ve sıvı yağ ile yapılan sos hazırlanır. Bu yapılan soston bir kâse çorbanın üzerine bir yemek kaşığı döküldükten sonra servis edilir (K.K.: 3).

Resim 58: Yarma Çorbası

5.2.1.2. Süt Çorbası

Malzemeler: Süt, bulgur, tuz.

Yapılışı: Bulgur yirmi dakika haşlanır. Haşlandıktan sonra süt ve tuz ilave edilir. Ocağın üzerinde kaynamaya bırakılır. Kaynadıktan sonra servis edilir (K.K.: 3).

Resim 59: Süt Çorbası

5.2.1.3. Pirinç Çorbası

Malzemeler: Pirinç, tavuk eti, su, salça, zeytin yağı, limon.

Yapılışı: Yağ ile salça kavrulur. Kavrulduktan sonra üzerine pirinç koyulur. Pirinç biraz kavrulduktan sonra tavuk eti ve tuz atılır. Üzerine belli miktarda su koyulur. Kaynamaya bırakılır. Kaynadıktan sonra isteğe bağlı limon damlatılır (K.K.: 17).

Resim 60: Pirinç Çorbası

5.2.1.4. Tarhana Çorbası

Malzemeler: Tarhana, yumurta, sarımsak, un, tuz, yoğurt, su.

Sosu İçin Malzemeler: Nane, sıvı yağ.

Yapılışı: Tarhana bir gün suda bekletilir. Tarhana yumuşadıktan sonra ezilir. Üzerine yoğurt, yumurta, un, tuz eklenir. Bunlar iyice özenir. Özendikten sonra ocağın üzerine koyulur. Kesilmemesi ve içindeki yumurtanın pişmemesi için sürekli kaynayana kadar karıştırılır. Kaynadıktan sonra sarımsaklar dövülür ve üzerine ilave edilir. Biraz daha ocakta kaynadıktan sonra servis edilir (K.K.: 4).

Resim 61: Tarhana Çorbası

5.2.1.5. Un Tarhanası Çorbası

Malzemeler: Un tarhanası, salça, yağ, tuz, limon, su.

Yapılışı: Un tarhanası su ile karıştırılır. Bir taraftan da yağ ve salça kavrulur. Kavrulan yağ ve salça üzerine karıştırılmış olan un tarhanası boşaltılır. Biraz su ilave edilir. Tuz ve limon da eklendikten sonra kaynamaya bırakılır. Kaynadıktan sonra ikram edilir (K.K.: 17).

Resim 62: Tarhana Çorbası

5.2.1.6. Karın (İşkembe) Çorbası

Malzemeler: Karın, un, yağ, salça, sarımsak, kırmızı biber, limon.

Yapılışı: İşkembe güzelce temizlendikten sonra tencerenin içine alınır. Üzerine sarımsaklar doğranır. Haşlanan işkembe küçük küçük doğranır. Daha sonra kaynayan suyun içine bu işkembe atılır. Un işkembeyi kıvamına getirsin diye su ile karıştırılarak işkembenin içine boşaltılır. Yağ tavada eritilerek salça ve pul biberi ile hafif kavrulur. Bu karışımda kaynayan işkembenin içine boşaltılır. Sarımsak da ezilerek çorbanın içine katılır. Yarım saat kadar kaynadıktan sonra çorba hazır olur (K.K.: 22).

Resim 63: Karın Çorbası

5.2.2. Yemekler

5.2.2.1. Topalak

Malzemeler: Bulgur, soğan, sarımsak, salça, un, sıcak su, et, tuz, pul biberi, kimyon, boy.

Sosu İçin: Salça, sıvı yağ veya tereyağı.

Yapılışı: Geniş bir kap alınır. Bulgur bu kabın içine koyulur ve üzerine kimyon, boy, salça, tuz koyulur. Daha sonra soğan ve sarımsak küçük küçük doğandıktan sonra bulgurun üzerine ilave edilir. Sıcak su koyulur ve karıştırıldıktan sonra 30 dakika dinlenmeye bırakılır. O karışım dinlenirken diğer taraftan bir tencereye su koyulur. Suyun içine et atılarak ocağı üzerine bırakılıp kaynaması beklenir. Dinlendirdiğimiz karışımı un ile beraber yoğururuz. Yoğurduktan sonra küçük küçük misket şeklinde yuvarlarız. Bu topalıkları kaynayan etli suyun içine boşaltırız. Topalak kaynarken bir tavaya yağ ve salçayı koyarız. Yağ erimeye başlarken bir iki kaşık salça ekleriz. Biraz kavurduktan sonra bu sosu topalağın içine boşaltırız. 30 dakika daha kaynadıktan sonra yemeğimiz hazır olur (K.K: 3).

Resim 64: Topalak Yemeği

5.2.2.2. Madımak / Madımalak

Madımak genellikle dağlardan toplanan bir yiyecektir. Her Nisan ayının sonu ile Mayıs ayının başında köylüler gruplar halinde toplanırlar ve madımak toplamaya giderler.

Malzemeler: Madımak, soğan, sarımsak, domates veya domates kurusu, biber veya biber kurusu, salça, yağ, tuz, bulgur, su, isteğe bağlı kuru et.

Yapılışı: Yağ, salça, et ve soğan kavrulur. Daha sonra madımak kuru ise haşlanarak taze ise yıkanarak kavrulmuş olan yağ, et, salça ve soğanın üzerine dökülür. Madımak biraz kavrulur. Daha sonra üzerini geçecek kadar su ilave edilir. Suyu ile birlikte tuzu da atılır. Madımak biraz kaynadıktan sonra üzerine biraz bulgur ilave edilir. 30 dakika sonra yemek hazır olur (K.K.: 24).

Resim 65: Madımalak Yemeği

5.2.2.3. Yağlıca

Malzemeler: Yağlıca, sarımsak, yoğurt, salça, yumurta, yağ, pul biberi.

Yapılışı: İlk olarak yağlıca doğranır. Doğrandıktan sonra suda 20 dakika haşlanır. Haşlanan yağlıcanın suyu süzülür. Tavaya bir kaşık salça ve yağ konulur. Suyu süzülen yağlıca da bu tavanın içerisine koyularak 15 dakika kavrulur. Sonra yumurtası kırılır. biraz piştikten sonra soğumaya bırakılır. Daha sonra sarımsaklı yoğurt ile beraber servis edilir (K.K.: 22).

Resim 66: Yağlıca

5.2.2.4. Bea Cacığı

Malzemeler: Bea cacığı, yağ, tuz, yumurta, salça, yoğurt, sarımsak.

Yapılışı: Bea cacığı doğranır ve haşlanır. Haşlandıktan sonra suyu süzülür. Tavada yağ ve salça ile iyice kavrulur. Kavrulduktan sonra ocağın altına kapatılır ve yumurtası kırılır. Biraz bekledikten sonra üzerine sarımsaklı yoğurt dökülür (K.K.: 24).

Resim 67: Bea Cacığı

5.2.2.5. Pezzik Cacığı

Malzemeler: Pezzik, kabak, fasulye, domates, biber, soğan, sarımsak, bulgur, tuz, yağ, su.

Yapılışı: Pancarın yaprakları olan pezzik toplanır. Bu toplanan pezzikler yıkandıktan sonra doğranır. Kabak, fasulye, biber doğranarak pezziğin içine katılır. Soğan ve sarımsak yağda kavrulur. Üzerine pezzik ve diğer malzemeler katılır. Onun üzerine de domates doğranır. Bunlar biraz kavrulduktan sonra suyu koyulur. Otuz dakika kadar pişer (K.K.: 17).

Resim 68: Pezzik Cacığı Yemeği

5.2.2.6. Yemlik Otu ve Tekesakalı Otu Yemeği

Yemlik ve tekesakalı dağlardan toplanan bir tür ot çeşitleridir. Pişirilmeden de tüketilir.

Malzemeler: Yemlik, tekesakalı, salça, yağ, tuz, bulgur, su.

Yapılışı: Yemlik küçük küçük doğranır. Bir tencereye yağ ve salça atılarak biraz kavrulur. Bunun üzerine yemlik boşaltılır. 15 dakika kavrulduktan sonra yemliğin üzerini geçecek kadar su koyulur. Suyu çekmeye başladıktan sonra bir avuç bulgur ve bir tutam tuz atılır. 20 dakika daha pişirilir. Daha sonra servis edilir (K.K.: 24).

Resim 69: Yemlik

5.2.2.7. Başgıç / Kelle

Malzemeler: Başgıç, yağ, salça, yoğurt, sarımsak, tuz.

Başgıcın Temizlenmesi: Küçükbaş hayvanları ayakları ve kafasına “başgıç” adı verilir. Bu kafa ve ayaklar şişe geçirilerek tandırda kızartılır ve kılları ütülerek temizlenir. Kafanın ve ayakların derisi yüzülür ve parçalara ayrılır. Ayaktaki tırnaklar çıkarılır. Üzerinde oluşan kara is olabildiğince ağartmaya çalışılır. Kellenin ağız kısmı açılıp iyice temizlenir ve bol su ile defalarca yıkanır.

Yapılışı: Temizlendikten sonra birkaç saat suda bekletilir. Daha sonra başgıç iki veya üç saat kadar haşlanır. Haşlanan başgıcın eti tek tek siftinir. Yağ ve salça bir tavada kavrulur. Kavrulduktan sonra üzerine başgıcın etleri konulur. Tuz ilave edilir. 20 dakika kavrulduktan sonra soğumaya bırakılır. Soğuduktan sonra üzerine yoğurt ve sarımsaktan yapılmış olan sos ilave edilir (K.K.: 20).

Resim 70: Başgıç Yemeği

5.2.2.8. Türlü

Türlü yemeği genellikle ilkbaharda yeşillikler taze iken, bostanlar yeni döl vermeye başlarken yapılır.

Malzemeler: Yeşil fasulye, biber, domates, patates, kabak, patlıcan, soğan, sarımsak, salça, yağ, tuz, bulgur.

Yapılışı: Türlü hazırlanırken yağ, salça, soğan kavrulur. Onun üzerine doğranmış patates, yeşil fasulye, domates, biber koyulur. Bunlar iyice kavrulur. Kavrulduktan sonra kavrulan malzemeler suyunu bırakınca tuz ve bulgur atılır. 30 dakika kadar piştikten sonra yufkanın üzerine dökölerek servis edilir (K.K.: 27).

Resim 71: Türlü Yemeği

5.2.2.9. Tirit

Malzemeler: Domates, et, patates,soğan, salça, tuz, yağ.

Yapılışı: Yağ, salça ve et iyice kavrulur. Daha sonra küçük küçük doğranmış patates eklenir. Biraz kavrulduktan sonra kabuğu soyulmuş ve doğranmış domates eklenir. Tuz atılır. Pişmeye bırakılır. 20 dakika sonra piştikten sonra afiyetle yenilir (K.K.: 24).

Resim 72: Tirit Yemeği

5.2.2.10. Bulgur Pilavı

Malzemeler: Bulgur, domates, tereyağı, yeşil biber, tuz, salça, su.

Yapılışı: Tereyağı veya başka bir yađ iyice kavrulur. Daha sonra salça, domates, ve biber atılır. Bunlar iyice kavrulur. Sonra bulgur koyulur. Bulgur da konduktan sonra üzerine gećecek kadar su ilave edilir. Biraz tuz atılır. 20 dakika kaynadıktan sonra yufkanın üzerine dökülüp afiyetle yenilir (K.K.: 20).

5.2.2.11. Bakla Denesi

Malzemeler: Kuru fasulye, yağ, soğan, salça, biber, su, tuz, et.

Yapılışı: Yağ ve soğan kavrulur. Üzerine kuru tike veya et koyulur. Bunlar kavrulduktan sonra salçası atılır. Daha sonra önceden haşlanmış olan kuru fasulye koyulur. Biraz kavrulduktan sonra tuz ve su ilave edilir. 30 dakika kadar piştikten sonra yemek hazır olur (K.K.: 3).

Resim 73: Bakla Denesi Yemeği

5.2.2.12. Erişte Yemeği

Erişte köydeki kadınlar tarafından kışın yemek için hazırlanan bir makarna türüdür.

Malzemeler: Erişte, tuz, su, yoğurt, sarımsak, domates, biber, sıvı yağ, salça.

Yapılışı: Erişte ilk olarak makarna kaynatılır gibi suda kaynatılır. Daha sonra isteğe göre bu domates, biber, yağ ve salça ile yapılmış sos ile yenilir veya da sarımsaklı yoğurt ile karıştırılıp üzerine sos dökülerek yenilir (K.K.: 20).

Resim 74: Erişte

5.2.2.13. Kabak Gülü Dolması

Malzemeler: Kabak çiçeği, sıvıyağı, domates, biber, süt veya su, tere otu, soğan, sarımsak, salça, tuz.

Yapılışı: Çiçeğin içindeki sarı kısımlar çıkarılır ve iyice temizlenir. Daha sonra bir malzemeler ile dolma içi yapılır. Yapılan dolma içini biraz biraz gül çiçeklerinin içine koyulur. Daha sonra bütün çiçekleri doldurduktan sonra tencereye dizilir. Dizildikten sonra üzerinde biraz yağ gezdirilir. Yağ gezdirildikten sonra üzerini geçecek kadar su veya daha tatlı olması için süt koyulur. Bir iki saat pişirildikten sonra yemek hazırlanmış olur (K..K. :17).

Resim 75: Kabak Gülü Dolması

5.2.2.14. Çullama

Malzemeler: Tavuk, un, su, tuz, tereyağı.

Yapılışı: Suyun içine tavuk ve tuz atılarak tavuk haşlanır. Haşlandıktan sonra parça parça yapılır ve tereyağı ile kızartılır. Haşlanan tavuğun suyu ılık hale gelene kadar bekletilir. Suyu ılımaya bıraktıktan sonra bir tarafta da un kavrulur. Un kavrulduktan sonra ılımış olan suyun içine boşaltılır. Unu boşalttıktan sonra kaynayana kadar karıştırılır. Koyu bir kıvam haline gelince ocağın altı kapatılır ve kızartılmış olan tavuk bu kıvamın içine boşaltılır (K.K.: 42).

Resim 76: Çullama Yemeği

5.2.2.15. Tırnak Yakan

Malzemeler: Yarma, kuru tike, tereyağı.

Yapılışı: Yarma ve kuru tike birlikte bir saate yakın haşlanır. Daha sonra hafif sulu olacak şekilde tereyağı üzerinde gezdirilir. Yemek hazır olur (K.K.: 22).

5.2.2.16. Cilbir

Malzemeler: Yumurta, tereyağı, tereyağı, pul biber, sarımsak, yoğurt.

Yapılışı: Yumurta tereyağında pişirilir. Piştikten sonra üzerine sarımsaklı yoğurt dökülür (K.K.: 22).

Resim 77: Cilbir Yemeği

5.2.2.17. Kuymak

Malzemeler: Yufka kurusu, tereyağı, su.

Yapılışı: İlk olarak tereyağı iyice eritilir. Sonra üzerine su koyulur. Yufka kurusu da iyice ufalandıktan sonra üzerine boşaltılır. Biraz kaynadıktan sonra yemek hazır olur (K.K.: 3).

5.2.2.18. Köremez

Köremez, pişmiş süt veya çiğ süt ile yoğurdun karıştırılması ile yapılır. Yufka ekmeği ile yenilir (K.K.: 20).

Resim 78: Köremez

5.2.2.19. Kanırtlak

Malzemeler: Kuyruk yağı, soğan, pul biberi.

Yapılışı: Koyunun kuyruğu yüzüldükten sonra çıkan kuyruk yağı küçük küçük doğranır. Doğrandıktan sonra o yağ iyice kavrulur. Kavrulduktan sonra süzülür ve soğan ve pul biber ile kavrularak yenilir veya sade olarak da yenilir (K.K.: 3).

Resim 79: Kanırtlak

5.2.2.20. Homa

Büyükbaş hayvanlar kesildikten sonra kırılmayan kemikleri ve bu kemiklerin üzerindeki etleri büyük parçalar halinde suda kaynatılır. Kemikler kaynadıktan sonra tuzlanıp yenir. Yörede bu yemeğe *homa* adı verilir (K.K.:17).

Resim 80: Homa

5.2.2.21. Kesme Makarna

Malzemeler: Un, tuz, yumurta, su, yoğurt, sarımsak, yağ, salça.

Yapılışı: Un, tuz, yumurta ve su karıştırılarak bir hamur yapılır. Bu hamur eşit şekilde bezelere bölünür. Bu bezeler ekmek tahtasının üzerinde yufkadan biraz daha kalın bir şekilde açılır. Daha sonra bıçakla küçük küçük kare şeklinde kesilir. Kesildikten sonra kaynayan suyun içine atılır. Biraz kaynadıktan sonra soğumaya bırakılır. Soğuduktan sonra üzerine sarımsaklı yoğurt dökülür. Yoğurdun üzerine de salça ve yağ kavrularak dökülür (K.K.: 22).

Resim 81: Kesme Makarna

5.2.3. Hamurlu Yiyecekler

5.2.3.1. Çörek

Çörek yörenin en önemli besin kaynağıdır. Sabah kahvaltısında, öğle yemeğinde, akşam yemeğinde yenilen ekmektir.

Malzemeler: Un, tuz, maya, su.

Yapılışı: Büyük bir leğene un koyulur. Üzerine maya, tuz ve su boşaltılır. Bunlar hep birlikte on dakikaya yakın yumruklarla yoğrulur. Bu elde edilen hamur sekiz dokuz saat dinlenir. Daha sonra çörek tahtası ve okla ile yuvarlak yuvarlak açılır. Açılan bu çörekler sacda pişirilir (K.K.: 17).

Resim 82: Çöreğin Yapılışı

5.2.3.2. Katmerli/ Katmelli, İşli Çörek, Gözleme

Bunlar genellikle çörek edildiği zamanlar yapılmaktadır.

Katmerli: Hamurun içine yağ konularak yufka şeklinde açarlar. Yufkadan biraz kalın olur. Daha sonra sac üzerinde pişirirler. Piştikten sonra üzerine yağ sürerler (K.K.: 24).

İşli çörek: Hamur küçük küçük açılır. İçerisine patates içi, peynir içi veya ıspanak içi konulur. Sacın üzerinde pişirilir. Piştikten sonra üzeri yağlanır (K.K.: 24).

Gözleme: Hamur yağlanarak üçgen şeklinde açılır. Açıldıktan sonra sacın üzerinde pişirilir. Pişerken de yağlamaya devam edilir. Sacın üstünden indirildikten sonra tekrar yağlanır ve pişmiş olur (K.K.: 24).

Gözleme köyde genellikle arefede yapılmaktadır (K.K.: 24).

Resim 83: İşli Çörek ve Gözleme

5.2.3.3. Döndürme / Ekmek Gevretmesi

Malzemeler: Yufka ekmeği, yumurta, tereyağı, tuz.

Yapılışı: Yufka ekmeği ikiye katlanır. İçerisinde yumurta kırılır ve biraz tuz atılır. Daha sonra diğer iki tarafı da kapatılarak kare şeklini alır. Tereyağı da tavada eritilir. Erişmiş olan bu yağın üzerine yapmış olduğumuz yumurtalı yufka ekmek koyulur. Döndürülerek arka ve ön yüzü iyice kızartılır. İçindeki yumurta da piştikten sonra çay ile yenilir. Yumurta yerine peynir de tercih edilebilir (K.K.: 4).

Resim 84: Ekmek Gevretmesi

5.2.3.4. Omaç

Omaç yemeği genellikle kahvaltıda yemek için hazırlanır.

Malzemeler: Yufka kurusu, yumurta, tereyağı, tuz.

Yapılışı: İlk olarak tereyağını iyice yanmaya yakın eritiriz. Erittiğimiz yağın içine birkaç yumurta kırılır ve tuz atılır. Yumurta piştikten sonra ocağın altı kapatılır. Ocaktan indirildikten sonra içine küçük küçük yufka parçaları doğranılır. Daha sonra bu iyice karıştırılarak omaç hazırlanır. Genellikle çay ile yenilir (K.K.: 37).

Resim 85: Omaç

5.2.3.5. Sac Arası Kömbe

Malzemeler: Un, maya, şeker, ılık su, tuz, şeker, yumurta.

Yapılışı: Maya, tuz ve şeker ılık su ile eritilir. Daha sonra un eklenir. Elde edilen hamur iki saat dinlenir. Dinledikten sonra küçük küçük bezelere ayrılır. Bu bezeler yirmi dakika kadar ıslak bezin üzerinde dinlenir. Dinlenen hamurlar orta büyüklükte ve orta

kalınlıkta yuvarlak şekilde açılır. Açılan bazlamalar sacın üzerinde pişirilir. Piştikten sonra üzerine yumurta sürülür ve tekrar pişirilir (K.K.: 3).

Resim 86: Sac Arası Kömbe

5.2.3.6. Kabartlama

Malzemeler: Un, maya, tuz, sıvıyağı.

Yapılışı: Ilık suda maya eritilir. Un ve tuz koyulduktan sonra karıştırılır. Daha sonra hamur bir iki saat dinlenmeye bırakılır. Dinlendikten sonra hamuru parça parça yaparak şekil verilir. Bu hamurları kızgın yağın üzerine atarak kızartılır. Kızardıktan ve kabardıktan sonra yağın içinden alınır (K.K.: 17).

Resim 87: Kabartlama

5.2.4. Kışlık Yiyecekler

5.2.4.1. Tarhana

Malzemeler: Yarma, su, tuz, katık (yoğurt).

Yapılışı: Tarhana kışa özgü bir hazırlıktır. Genellikle buğdaylar, arpalar biçildikten sonra yapılır. Buğdayın en temiz ve en iyi tarafı alınır. Daha sonra bunlar dibekte dövülür. Dibeklerde dövülen buğdaylara “yarma” adı verilir. Daha sonra bu dövülen yarma iyice

yıkanır. Yıkandıktan sonra koca koca kazanların yarısına kadar yarma koyulur. Üzerini geçecek kadar da su koyulur ve uzun süre kaynatılır. Suyunu çekip hafif sulu kaldıktan sonra soğumaya bırakılır. Soğuduktan sonra kaynayan yarmayı leğenlere boşaltırlar. Uzun süredir biriktirmiş oldukları davar ve inek sütünden yapmış oldukları “katık” adı verilen yoğurt ile yarmayı iyice yoğururlar. Böylece yarma ve katığın oluşumundan “aş” oluşur. Aş bir gün boyunca çuvallarda bekletilir. Daha sonra sabahın erken saatlerinde kalkarak dam başlarına, harmanlara tarhana sermeye giderler. Saplar uzunca serilir. Serildikten sonra saplar su ile tavlanır. Tavlandıktan sonra tarhana aşısı avuç içi büyüklüğünde sapların üzerine serilir. Saplara serildikten sonra en fazla dört, beş gün serili durur. Daha sonra kuruduktan sonra toplanarak çuvallara koyulur. Çuvallara konan tarhanalar kışın kuru yemiş niyetine yenilir veya çorbası yapılarak içilir (K.K.: 17, K.K.: 24).

Resim 88: Tarhananın Yapılışı

Resim 89: Kuru Tarhana

5.2.4.2. Erişte

Malzemeler: Un, yumurta, tuz, süt.

Yapılışı: Erişte yapılırken genişçe bir kaba un koyulur. Bu unun üzerine yumurta kırılır. Daha sonra süt ve tuz atılarak iyice karılır. Karılan malzemelerle bir hamur oluşur. Bu hamur yarım saat kadar dinlendirildikten sonra orta büyüklükte bezelere ayrılır. Bu bezeler yufkadan biraz daha kalın şeklinde açılır. Daha sonra bunlar sacın üzerinde biraz tepitilir. Hepsi tepitildikten sonra bir tahtanın üzerinde uzun uzun kesilir. Bu uzun uzun kesilen yufkalar daha sonra kibrit çöpü uzunluğunda ve kalınlığında kesilerek *erişte* yapılmış olur. Yapılan erişte daha sonra sofr bezlerinin üzerine serilerek kurutulur ya da fırınlarda kavrulur. Kavrulduktan ve kurutulduktan sonra çuvallanır ve kışın tüketilir (K.K.: 17, K.K.: 24).

Resim 90: Eriştenin Yapılışı

5.2.4.3. Kurutulmuş Sebzeler ve Meyveler

Köyde kışın daha çok kurutulmuş yiyecekler tüketilmektedir.

Patlıcanlar uzun uzun doğandıktan sonra içleri oyulur. İçi oyulan patlıcanlar iğne yardımıyla ipe dizilerek kurutulur. Kurutulan patlıcanlar kışın dolma içi yapılarak kuru patlıcan dolması yapılır veya patlıcanlar bütün şekilde soyularak uzun uzun dilimlenir. Dilimlenen patlıcanlar kurutularak kışın çeşitli yemekleri yapılır (K.K.: 27).

Resim 91: Patlıcan Kurusu

Dolma biberlerinin de içi temizlendikten sonra iplere dizilir ve kurutulur. Kuruduktan sonra duvarlara asılır. Kışın ise bu biberlerden dolma yapılır (K.K.: 31).

Resim 92: Dolma Biberi Kuruşu

Uzun sivri biberleri de ucundan bütün olarak ipe dizilir veya dilimleyip sofra bezinin üzerine serip kurutulur. Kuruduktan sonra kışın sabah kahvaltısında kızartılır veya diğer oğnlerde kızartıp sarımsaklı yoğur ile servis edilir (K.K.: 31).

Resim 93: Sivri Biber Kuruşu

Yeşil fasulye ise ayıklandıktan sonra dilinir. Dilindikten sonra sofra bezinin üzerine serilerek kurutulur. Kışın yemeği yapılır (K.K.: 27).

Resim 94: Yeşil Fasulye Kuruşu

Domatesler de ortadan bölünerek hafif şekilde dilimlenir ve üzerine biraz tuz döküldükten sonra saplara üzerine serilir. Kuruduktan sonra kışın yemeklerin içine atılır veya tirit yemeği yapılır (K.K.: 24).

Madımalak, Mart ayının sonlarında veya Nisan ayında kadınlar tarafından dağlardan toplanılır. Kadınlar toplu olarak dağlara madımalak toplamaya giderler. Daha sonra topladıkları madımağı yıkarlar ve sererler. Serdikleri madımalak kuruduktan sonra çuvala koyarlar ve kışın ekmeğin üzerine dökerek yerler (K.K.: 4).

Resim 95: Madımalak Kuruşu

Nane ve tere otunu da kurutarak kış aylarında çorbalarda, dolmalarda kullanılır (K.K.: 17).

Karın (işkembe) ve akciğeri de kurutarak ateş kurdukları zaman ateş üzerinde közleyerek yenilir (K.K.: 17).

Resim 96: Et ve İşkembe (Karın) Kuruşu

Meyveler de kışın hoşaf yapmak için kurutulur. Kayısıyı kurusuna *çir* adı verilir. Çir ile hoşaf yapılır. Elma kurusuna ise *kak* adı verilir. Bununla da hoşaf yapılır. Kışın çir ve kakı da kuruyemiş niyetine yenilir (K.K.: 3).

Resim 97: Kayısı Kuru (Çir)

5.2.4.4. Tike ve Sirinsi

Tike et kurutmasıdır. Genellikle kurban eti ile yapılır. Eti ve iç yağı dilim dilim ettikten sonra tuzlanır. Tuzlanan et ve yağlar evlerin balkonlarına veya bahçelerin tellerine asarak kurutulur. Bu etler ve yağlar biraz kuruduktan sonra doğranır. Baharatlar ve dövülen sarımsak ile iyice harmanlanır. Harmanlandıktan sonra gerek poşetlerde gerekse kurban etinin karnı iyice temizlenerek onların içerisinde muhafaza edilir. Bu şekilde olan haline de *sirinsi* adı verilir. Daha sonra bu şekilde dolaplara saklanarak kışın yemeklerin içine atılır veya soğan ile kavrularak yenilir (K.K.: 3).

Resim 98: Tike

Resim 99: Sirinsi

5.2.4.5. Hedik / Bulgur

Arpalar ve buğdaylar biçildikten sonra yapılır. Buğdaylar iyice su ile temizce çavdarı ve içinin pislği gitsin diye yıkanır. Yıkandıktan sonra kurulan kazanların yarısına kadar buğday koyulur. Daha sonra kazandaki buğdayın üzerini geçecek kadar su koyulur. İçindeki su bitene kadar kaynar. Arada birde dibine tutmasın diye saplağı ile karıştırılır. Buğday pişer ve buna “hedik” adı verilir (K.K.: 3).

Hedik piştikten sonra çadırların üzerine kurutulmak üzere serilir. Birkaç gün güneşin altında kuruduktan sonra toplanır. Toplandıktan bir gün sonra su ile tavlanarak ovulur. Daha sonra değirmenlere götürülerek dövülür. Bulgur haline gelen hedik eleklerle tozu gitsin diye rüzgarın altında savrulur. Savrulduktan sonra çuvalara doldurulur (K.K.: 3).

Resim 100: Bulgur Yapımı

Resim 101: Bulgur Savurma

5.2.4.6. Yarma

Yarma buğdayın dibeklerde dövülmesi ile yapılan bir kışlık yiyecektir. Dibekte dövülen yarma genellikle kışın çorba yapımında, aşure yapımında kullanılır (K.K.: 15).

Resim 102: Dibek Taşı ve Yarma

5.2.4.7. Pıtırıtı Yapımı

Pıtırıtı, bulgur dövülürken onun yanında çiğ köfte ve kısır yiyeceği yapmak için hazırlanan ince ufak bulgurdur (K.K.: 17).

Resim 103: Pıtırıtı

5.2.4.8. Tereyağı ve Peynir Yapımı

Hayvanın sütünü sağdıktan sonra sağmış oldukları sütü süt makinesinde çekerler. Çektikleri sütün yağını bir tarafa yavan sütü bir tarafa ayırırlar. Çekilmiş olan makine yağını turhana koyarak yayarlar. Turhandaki makine yağıda, tereyağı ve ayran olarak ayrılır. Tereyağını sabah kahvaltılarda kullanırlar. Ayranı ise yarma ile çorba yaparak içerler (K.K.: 24).

Resim 104: Tereyağ Yapımı ve Tereyağı

Yavan olan süt ile de peynir yaparlar. Yavan sütün içerisinde mayalık atarlar. Üç saate yakın dinlendirirler. Dinlendikten sonra bir beze koyarak süzdürürler. Süzdürdükten sonra bunu küpe basarlar. Bunun kuru peynir yapmak için bir iki ay bekletirler. Sonra da bunu *kuru peynir* olarak tüketirler (K.K.: 24).

Yağlı peynir yaparken de yavan veya yağını ayırmadan yağlı olarak mayalık atarlar. Mayalık atından sonra iki saat dinlendirirler. Dinlendirdikten sonra kalıplara dökerek kare şeklinde keserler ve lor adını verdikleri tuzlu suda beş altı saat bekletirler. Lorunu alınca peynir tenekelerine veya peynir bidonlarına hava almayacak şekilde ağzını kapatarak yerleştirirler. Kış olunca da bunu tüketirler (K.K.: 24).

Resim 105: Peynir

5.2.4.9. Pekmez Yapımı

Yöredeki insanlar pekmez yapmak için evlerinin önüne, bağlara veya diğer tarlalara üzüm asmaları dikerler. Bu asmalardan topladıkları üzümleri sandıklara koyarak getirirler. Getirdikleri üzümü ayakları ile çiğnerler. Suyu çıkmış olan üzümü kazanlarda kaynatırlar. Bu pekmezin içine kıvamına gelmesi için toprak veya pur atarlar. İyice kaynatıldıktan sonra pekmez olur (K.K.: 21).

5.2.4.10. Un Tarhanası

Malzemeler: Un, süzme yoğurt, biber salçası, domates salçası, domates, biber, maydanoz, soğan, sarımsak, haşlanmış nohut, haşlanmış yarma, yarım maya.

Yapılışı: Bunların hepsi genişçe bir kaba koyularak birkaç gün mayalanarak bekletilir. Mayasını aldıktan sonra güneşin altına beze serilir. Kuruduktan sonra ufalanarak un haline getirilir. Un haline gelen malzemeler elekten geçirilir. Bu tarhanayı kışları çorba olarak kullanırlar (K.K.: 17).

Resim 106: Un Tarhanası

5.2.4.11. Salça Yapımı

Yörede genelde birçok insanın bostanı olur. Bostanlarda salatalık, patlıcan, biber, kavun, domates gibi ürünler yetiştirilir. Bu bostanlardan elde edilen domateslerin ezik olanları ayrı bir yere toplanır. Bu domatesler temizlenerek büyük poşetlere veya bidonlara doldurularak güneşin altında birkaç gün bekletilir. Domatesler kendini iyice saldıktan sonra kevgir ile posası ayrılır. Posa pek bir işe yaramadığı için atılır. Diğer kısım ise çuvala boşaltılarak suyunu bırakması için güneşli bir yere asılır. Suyunu bıraktıktan sonra bidonlara koyulur ve üzerine tuz atılarak kışın kullanılır (K.K.: 17).

5.2.4.12. Konserve Yapımı

Konserveler yazın üretilen sebze ve meyveleri kışın tüketmek için yapılır. Her sebzenin ve meyvenin kendine özgü bir konserve hazırlama şekli vardır. Sebzelerin haşlanarak konservesi yapılır. Sebzeler ve meyveler sıcakken kavanozlara doldurulduktan sonra ağızlara kapatılır. Kaynayan suyun içine ters bir şekilde yerleştirilir. İyice kaynadıktan sonra bir bezin üzerine yerleştirilir (K.K.: 24).

Resim 107: Konserve Yapımı

5.2.4.12. Turşu Yapımı

5.2.4.12.1. Sebze Turşusu

Köyde herkesin bostanı vardır. Bu bostanlarda domates, biber, patlıcan, salatalık, şalak gibi sebzeler yetiştirirler. Köydeki kadınlar yetiştirdikleri bu malzemeler ile turşu kurarlar.

Malzemeler: Salatalık, biber, patlıcan, domates, kelek, fasulye, sarımsak, sirke, tuz, limon tuzu.

Yapılışı: Domates, sarımsak ve biber ile acılı bir iç yapılır. Daha sonra soyulan patlıcanların ortaları yarılr ve bu içle patlıcanların içleri içlenir. Büyük bir bidon alarak dibine biraz yapmış oldukları içten atarlar ve patlıcanları dizmeye başlarlar. Daha sonra hıyar, biber, domates, fasulye ve şalakları bütün olarak bidona doldururlar. Bidonu iyice

doldurduktan sonra ağzına kadar tuzlu su koyarlar ve isteğe bağlı limon suyu veya sirke koyarlar. Hazırladıkları turşu kışa kadar hazır olmuş olur. Kışın tüketirler (K.K.: 17).

Resim 108: Sebze Turşusu

5.2.4.12.2. Kelem Turşusu

Malzemeler: Kelem, tuz, su, sarımsak, havuç, biber

Yapılışı: Kelem normal kalınlıkta bölünür. Tuz ile iyice ovulur. Bir gün bekletilir. Daha sonra bir bidon içine kelemler koyulur. Üzerine havuçlar dilim dilim doğranır. Sarımsaklar atılır. Tuz ve su ilave edilir. İsteğe bağlı sirke koyulur. Hava almaması için ağzı sıkıca kapatılır. İki veya üç haftaya hazır olur (K.K.: 43).

Resim 109: Kelem Turşusu

5.2.4.12.3. Kırmızı Pancar Turşusu

Malzemeler: Pancar, tuz, su, sarımsak, acı biber, sirke.

Yapılışı: Pancarlar öncelikle soyulur ve orta büyüklükte doğranır. Daha sonra dört beş dakika haşlanır. Haşladıktan sonra üzerine su, sarımsak, tuz ve acı biber eklenir. Üç dört gün sonra turşu hazır olur (K.K.: 18).

Resim 110: Kırmızı Pancar Turşusu

5.2.4.13. Kış Ekmeği

Köydeki kadınlar temmuz ayının sonu ile eylül ve ekim aylarında birbirlerine toplanarak kış için ekmekek ederler. Bu aylarda herkeste ekmekek etme telaşı içerisinde dirler. Kim ekmekek edecekse onun tandırında toplanırlar. Sabahın erken saatlerinde başlarlar. Un, tuz ve su ile bir hamur yoğururlar. Akşama kadar en az bir çuval un ile ekmekek ederler. Daha sonra bu edilen ekmekekleri üst üste dizerek üstünü kapatarak sürekli kullanılmayan evin bir odasına yığarlar. Etmiş oldukları bu ekmekekği kışın yemeklerin yanında veya ekmekek gevretmesi olarak yerler (K.K.: 8).

Resim 111: Kış Ekmeği

5.2.4.14. Kömbe

Kömbe kışın sobalar kurulduğu zaman yapılmaya başlanılır. Sobanın k mbeliğinde pişirilir.

Malzemeler: Un, maya, zeytinyağı, süt, yoğurt, yumurta, tuz.

Yapılışı: Geniş bir kabın içerisinde maya, süt, yumurta, yoğurt, zeytinyağı ve tuz iyice karıştırılır. Bunlar iyice  zindikten sonra un ve su katılır. Kulak memesi kıvamında bir hamur elde edene kadar yoğrulur. Yoğrulduktan sonra bir iki saat mayalanmaya bırakılır Mayalandıktan sonra yağlanmış olan tepsinin üzerine hamur döşenir.  zerine yumurta ve yoğurt sürülür ve fırında pişirilir (K.K.: 17).

Resim 112: Kömbe

5.2.4.15. Reçeller

Yörede kış için ilek, dut, ayva gibi meyvelerden reel yapılır (K.K.: 17).

Resim 113: Vişne Reçeli ve Kayısı Reçeli

5.2.5. Tatlılar

5.2.5.1. Sini Tatlısı

Malzemeler: Un, kabartma tozu, yoğurt, yumurta, tuz, şeker, süt, zeytinyağı.

Şerbeti için: Şeker, su, limon suyu.

Yapılışı: Bir kaba yumurta, yoğurt, yağ, süt, kabartma tozu ve tuz koyulup karıştırılır. Karıştırıldıktan sonra un ilave edilir ve kulak memesi kıvamında hamur elde edilir. Hamur biraz dinlendikten sonra ceviz büyüklüğünde bezeler oluşturulur. Daha sonra bunlar yufka şeklinde açılır. Açıldıktan sonra arasına biraz un atılıp iki ucundan tutarak büreriz. Büzdükten sonra yuvarlak biçimde tepsiye dizeriz. Hepsi sırasına göre dizdikten sonra üzerinde sıvı yağ gezdiririz. Fırına süreriz.

Şerbeti yaparken de suyu ve şekerini bir kaba koyarız. Kaynamaya başlayınca limon suyunu boşaltırız. Şerbet kıvamına geldikten sonra şerbeti ılık biçimde tatlının üzerine gezdiririz (K.K.: 17).

Resim 114: Sini Tatlısı

5.2.5.2. Çökelek / Çökertme

Çökelek de ağan sütü ile yapılır. Ağan sütünü fırın tepsinine boşaltırız. Üzerine toz şeker serperiz. Daha sonra fırına süreriz. Fırında kek gibi pişiririz. Katılaştıktan ve üzeri kızdıktan sonra fırından çıkarır ve soğuduktan sonra yeriz (K.K.: 20).

Resim 115: ökertme

5.2.5.3. Uyumta

Malzemeleri: Pirinç, Şeker, süt.

Yapılışı: Pirinçler yıkandıktan sonra haşlanır. Haşlanan pirinçler on dakika dinlendirilip sütün içine ilave edilir. Kaynamaya başlayınca Şeker ilave edilir. Kaynadıktan sonra tabaklara boŐaltılıp kaynamaya bırakılır (K.K.: 24).

5.2.5.4. Ağız

İnek veya koyun gibi hayvanlar kuzuladığı zaman onun sağılan ilk sütüne *ağan* adı verilir. Ağan sağıldıktan sonra süzülerek ocağın üzerinde karıştırılarak pişirilir. Pişirildikten sonra soğumaya bırakılır. Genellikle soğuk olarak yenilmesi tercih edilir. Şekil olarak yoğurta benzer. Tat olarak tatlı bir tadı vardır (K.K.: 17).

Resim 116: Ağız

5.2.5.5. Kabak Tatlısı

Malzemeler: Bal kabağı, toz şeker.

Yapılışı: Kabağı dilimledikten sonra soyulur. Soyulan kabağı yıkarız ve küp şeklinde doğrarız. Doğranmış olan kabağı geniş bir tencereye koyarız. Üzerine şekeri boşalttıktan sonra yumuşayana kadar pişirilir. Pişmiş olan kabak soğumaya bırakılır. Soğuduktan sonra isteğe bağlı üzerine pekmez, ceviz veya badem dökülerek ikram edilir (K.K.: 24).

Resim 117: Kabak Tatlısı

5.2.5.6. Kaşık Tatlısı

Malzemeler: Un, yumurta, yoğurt, kabartma tozu.

Şerbeti için: Toz şeker, sıvıyağı.

Yapılışı: Yumurta ve yoğurt iyice karıştırılır. Un ve kabartma tozu katılıp kulak memesi kıvamında hamur elde edilir. Yapılan hamur kaşığın ucu ile kızarmış olan yağın üzerine bırakılarak kızartılır. Bütün hamur kızardıktan sonra yapılmış olan şerbetin içine atılır. Soğuduktan sonra servis edilir (K.K.: 27).

Resim 118: Kaşık Tatlısı

5.2.5.7. Haside

Malzemeler: Pekmez, un, su.

Yapılışı: Un iyice kavrulur. Daha sonra üzerine pekmez dökülür. Biraz su ilave edilir ve on dakika piştikten sonra servis edilir (K.K.: 22).

Resim 119: Haside

5.2.5.8. Höşmerim

Malzemeler: Süt kaymağı (Makine yağı), un, tereyağı, şeker.

Yapılışı: İlk olarak tereyağı ve süt kaymağı eritilir. un yavaş yavaş eriyen tereyağının üzerine eklenir. Un hamur olmaya başlayınca tavanın her yerine yayılır. Hamur çevrilerek pişirilir. İyice piştikten sonra ocağın altı kapatılır. Pişen sıcak hamurun üzerine şeker serpilir. Daha sonra çay ile beraber yenilir (K.K.: 8).

Resim 120: Høşmerim

5.2.5.9. Öküz Helvası

Malzemeler: Un, Şeker, su, sıvıyağı, katıyağı.

Yapılışı: Sıvı yağ ve katı yağ eritilir. Üzerine un ilave edilir. Un iyice kavrulur. Kavrulduktan sonra unun üzerine Şekerli su boşaltılır. Un suyunu çektikten sonra dinlenmeye bırakılır. Daha sonra ceviz büyüklüğünde hazırlanıp servis edilir (K.K.: 24).

5.3. BELİRLİ GÜN VE TÖRENLERDE YENİLİP İÇİLENLER VE ONLARIN YAPILIŞLARI

5.3.1. Doğum ve Doğum Âdet ve İnanmalarıyla İlgili Yemekler, İçecekler

Çocuğu olmayan kadınlar komçek otunu ve soğan kabuğunu suda kaynatırlar ve içerler. Ebem gömeci otunu kaynatıp içerler. Yeni doğum yapmış olan kadının sütü bol olsun diye pekmez, üzüm, süt ve Şekeri bol olan yiyecekler yedirilir. Lohusa kadına ise hep sıcak yemek yedirilir. Soğuk yiyecekler kadına sıçrar diye yedirilmez. Su bile ılık verilir. Bebek görmesinde, görmeye gelen misafirlere topalak yemeği, uyutma tatlısı ve salata ikram edilir. Bebek ilk diŐini çıkardığı zaman ise diş hediği yapılır. Hediğin yanında bÖrek, yaprak sarması, tatlı ikram edilir (K.K.: 3, K.K.: 17).

5.3.2. Evlenme ve Evlenme Âdet ve İnanmalarıyla İlgili Yemekler ve İçecekler

Evlenme âdetlerinden tatlılıkta gelin ve damadın ömür boyu ağızları tatlı olsun diye lokum ve bisküviden sarma yapılarak yarısı geline ısırtılır yarısı da damada ısırtılır. Bu işin bir ömür boyu tatlı bir Şekilde sürmesi işin iki aile aralarında çikolata yerler.

Düğüne kadar gelin ve damadın akrabaları birbirine ziyaret gittiklerinde yörenin yemekleri ile ağırlanır.

Nişana gelen misafirlere şerbet, lokum ve bisküvi ikram edilir.

Düğünden bir hafta önce düğün sahipleri düğüne gelen misafirlere yemeklerin yanında ikram etmek için yufka ekmeği yaparlar.

Düğün yemeklerine yöredeki insanlar çok önem verir. Özellikle de Bayrak yemeğine bütün köylü gelir. O yüzden düğün sahibi en güzel yemekleri ikram etmek için keyveniler (aşçı) tutar. Düğün yemeğinde düğün çorbası, salata, tatlı, pilav, et, patlıcan, fasulye, biber dolması veya kelem dolması gibi yiyecekler olur. İçecek olarak ise çay ikram edilir (K.K.: 20, K.K.: 8).

Resim 121: Düğünde Yapılan Yemek Çeşitleri

Düğün sonunda gelin ve damadın bir ömür boyu ağızları tatlı olsun bal diye yedirirler veya şerbet içirirler (K.K.: 8).

5.3.3. Ölüm ve Ölüm Âdet ve İnanmalarıyla İlgili Yemekler

Cenaze defnedildikten sonra cenaze sahiplerinin yakın akrabaları, komşuları gelen misafirlere yemek ikram ederler veya pide, ayran dağıtırlar. Cenaze sahipleri cenazenin ilk günü yemek hazırlamazlar. Diğer günler de yöredeki insanlar cenaze evine et, pirinç, yağ, şehriye, salatalık, domates, patlıcan, biber gibi yiyecekler getirirler. Cenaze evine gelenlere bir iki hafta boyunca öğle ve akşam yemekleri verilir. Yemekte pilav, et, salata, çorba, patlıcan ve fasulye gibi yemekler ikram edilir. Cenazenin yedinci gününde vefat eden kişinin tatlısı verilir. Tatlısında pilav, et, çorba, salata, tatlı ikram edilir. Kırkında, elli ikisinde ise yine yemek verilir. Helva kavrulur (K.K.: 15).

5.3.4. Dini Bayramlarda ve Özel Günlerle İlgili Yemekler

Ramazan bayramında gelen misafirlere şeker, tatlı ve yaprak sarması ikram edilir. Ev sahipleri kendileri için düğün çorbası yaparlar (K.K.: 17).

Kurban bayramında gelen misafirlere şeker, et, yaprak sarması, tatlı ve ayran ikram edilir (K.K.: 17).

Kandiller de ise kandil simidi yapılır ve mahalledeki insanlara dağıtılır. Komşulara süt gibi yiyecekler ve içecekler dağıtılır (K.K.: 17).

Aşure gününde ise aşure yapılır. Bu aşure on komşuya ikram edilir (K.K.: 27).

Resim 122: Kandil Simidi ve Aşure

5.3.5. Yağmur Duası İçin Yapılan Yemekler

Yöredeki insanlar toplanarak kurbanları ile beraber yağmur duasına giderler. Orada kurbanlarını keserler ve dualarını ederler. Kesilen kurban etini ve bulgur pilavını büyük kazanlarda pişirirler. Duadan sonra yağmur duasına gelen insanları kendi çadırlarına yemek yemek için davet ederler. Gelen misafirlere başta pilav ve et olmak üzere yiyecek ikram ederler (K.K.: 1).

5.4. MUTFAK EŞYALARI VE GEREÇLERİ

Eskiden mutfak olarak daha çok tandır adını verdikleri tek odalı evler kullanılmış. Evlerin önünde bulunan ocaklarda yemekler yapılmış. Bugün hala mutfakların yanı sıra tandır ve ocaklar da kullanılmaktadır. Kışlık yiyecekleri koymak için her evde “kiler” ve

“kirelik” bulunurmuş. Tandırlarda çörek, ekmek, gözleme, erişte gibi yiyecekler hazırlanmaktadır.

Eskiden mutfak dolabı yerine daha çok duvarlara uzun tahtalardan yapılmış olan işleme örtülü sergenler kullanılmıştır. Bu sergene, bakırdan yapılmış olan pay kapları, taslar, tabaklar, helkeler, güğümler sırasıyla dizilmiştir.

Yörede daha çok bakır ve alüminyum kaplar kullanılmaktadır. Yörede kullanılan mutfak eşyaları şunlardır:

Cıngıl: Su ve süt koyulan kap.

Güğüm, İrbık: Bakır veya alüminyumdan yapılmış su kabı.

Halbur: Elek.

Helke: Su ve süt koymak için kullanılan kap.

Kaşıkla: Kaşık, bıçak, çatal gibi malzemelerin konulduğu bir eşya.

Kevgir: Süzgeç.

Koşene: Tencere.

Pay Kapları: Düğünlerde geline götürülen ikramlarda kullanılan kaplardır.

Saplağ: Bulgur karıştırmak için kullanılan malzeme..

Sefer Tası: Altı veya daha fazla tasta oluşmuş mutfak eşyası.

Sehan, Siyan: Tas, tabak.

Sini: Bakır veya alüminyumdan yapılmış yer sofrası.

Süzek: Süt süzmek için tülbentten yapılan eşya.

Turhan: Tereyağı yapmak için kullanılan yayık.

Yağlacı: Gözleme, içli çörek gibi hamur işi yiyecekleri yağlamak için tavşan ayağından yapılan bir malzeme.

BÖLÜM VI

6. EL SANATLARI VE GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ

6.1. EL SANATLARI

6.1.1. Dokumacılık

Yörede genellikle mayıs ayında kırkım olur. Bu ayda kırılma zamanı gelmiş olan koyunlar tek tek kırkıklar ile kırılır. Kırılan yünler çuvallara doldurulur. Koyun pislikleri ve üzerindeki dikenli otlar temizlenir. Temizlendikten sonra yün yörede veya yörenin yakınlarında bulunan çeşmelerin birine götürülür. Çeşme başlarının taşlarında tokaçla vurularak birkaç defa yıkanır. Yün yumuşadıktan sonra ve köpüğü gittikten sonra temizlendiği anlaşılır. Yıkanan yünler bahçe duvarlarının, tellerinin üzerine serilerek kurutulur. Kuruyan yün tozların gitmesi ve daha temiz olması için yün çubuklarıyla çırpılır. Son olarak elle iyice didilir. İçindeki kalan dikenlerde temizlenir. Daha sonra bu yün “burmaç” edilir. Burmaç edilen bu yün “kirmen” ile eğilir. İp haline gelen bu yünler ya ceviz kabuğuyla, ilezlik otuyla, bağ yaprağıyla, kınayla boyanır yada dışarıdan boyacılar gelir. Ceviz ve ilezlik otu kazanda kaynar ve sıcakıyla sudan çıkarılır. Sıcakıyla tekrar kazana koyulur. Ceviz kabuğuyla ve bağ yaprağıyla da boyanır. Bağ yaprakları kazana döşenir kaynar. Kaynadıktan sonra ilezliğin külü ile küllenir. Üstü örtülür kazana koyulur ve boyanır. Boyacılara da kapıların önüne kazanlar kurulur. Kazanların içinde boyacılar siyahını ayrı boyar, yeşilini ayrı boyar, kırmızısını ayrı boyar (K.K.: 15, K.K.: 20).

Boyanan ipler çıkarılıp yıkanır. Sarılarak “kelep” edilir. Kilim dokumada kullanmak için kalın ip olan “eriş” yapılır. İpler hazır olduktan sonra iki tane demir zikke çakılır. İstar hazırlanır. İstardan ip geçirilir buna “menik” denilir. İstara ip iğilir. Sonra kilim ve namazla dokunur. Dokunacak olan kilim büyük olursa ıstarın başına dört veya daha fazla kişi geçer (K.K.: 15, K.K.: 20).

Dokunan büyük eşyalara makat, küçük eşyalara seccade, heybe, veya palaz denir. Dokunan eşyalar evlerde yerlere döşenir. Süs eşyası olarak duvarlara asılır (K.K.: 15, K.K.: 20).

6.1.2. Çorap ve Patik Örücülüğü

Çorap ve patik eskiden beri yöremizdeki kadınlar tarafından yoğun bir şekilde örülür. Bunlar tığ veya tek, iki, beş mille örülür. Yöredeki kadınlar daha çok beş mille örülen çorap ve patikleri örmesini bilmektedirler. Tığ ve tek şiş patikler daha çok gençler

tarafından örülür. Patik ipi ve çorap ipi farklıdır. Patik ipi kalın ve yumuşaktır. Çorap ipi ise daha ince ve serttir. Patiklerde renkli ip daha çok kullanılırken çoraplarda daha az kullanılır. Çoraplara desen olarak çiçek, böcek, üçgen, eşya, baklava dilim, kare, yatay ve dikey çizgiler kullanılır (K.K.: 4, K.K.: 8).

Kadın çorapları uzun, renkli ve motifli olur. Erkek çorapları ise daha çok uzun, siyah veya beyaz renkte olur. Patikler ise daha çok kadınlar için örülür. Yörede erkekler patik giymez (K.K.: 4).

Çoraplar ve patikler çeyiz içinde çok önemlidir. Gelin çeyizinin içinde patik ve çorap mutlaka bulunur. Düğünden önce yapılan görmede kaynanası geline en az on çift çorap ve patik atar. Görümceleri, yengeleri, diğer tanıdıklarının atacağı eşyaların içinde de mutlaka patik ve çorap bulunur. Nişanlılık döneminde damadın ailesi ve akrabaları tarafından geline gelen hediyelerin içinde bir tanede olsa patik veya çorap olur. Gelin çıktığı gün gelinin kucağına verilen çocuğa da gelin tarafından hediye olarak patik veya çorap verilir. Gelin düğünden bir hafta sonra tanıdıklara dağıttı hediyein içinde de patik ve çorap vardır (K.K.: 8).

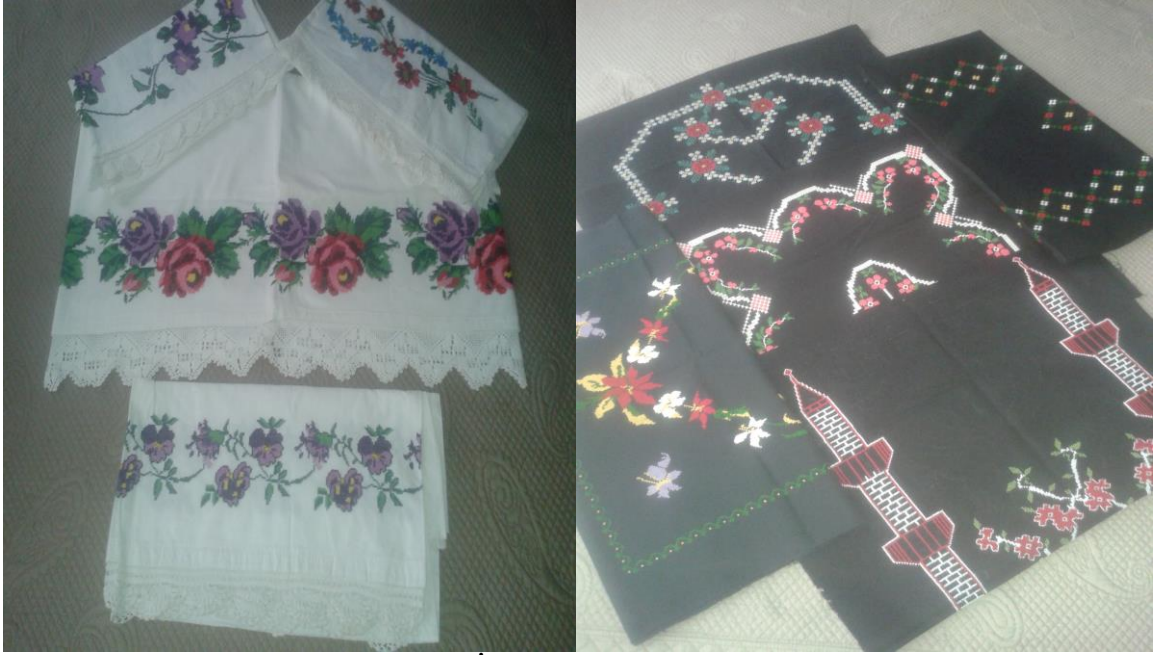

Resim 123: Patikler ve Çoraplar

6.1.3. İşlemecilik ve Dantel Oyası

Yöremizde işlemeciliğin önemli bir yeri vardır. İşlemeler kanaviçe ile beyaz patiskalara veya etamine işlenir. İşleme işlenirken kalın, pamuklu nakış ipleri kullanılır.

Patiska üzerine işleme işlenirken dikiş iğnesi, etamin üzerine işleme yapılırken etamin iğnesi kullanılır. Patiska işleme bittikten sonra üzerindeki kanaviçe patiskanın üzerinden çekilerek temizlenir. İşleme yapılırken çok zengin bir renk çeşitliliği ortaya çıkar. Mavi, sarı, eflatun, kırmızı, yeşil, beyaz, pembe, turuncu gibi renkler kullanılır. Motif olarak ise çiçek, böcek, üzüm, kare, üçgen, cami, zikzak, doğa manzarası gibi motifler kullanılır. Yöredekiler birbirinin evine giderek birbirlerinden motiflerin örneklerini alırlar. Bu motifler yatak örtülerine, mutfak takımlarına, yastıkların dolandırmasına, seccadelere, mendil kumaşlarına, bohçalara ve havlu kenarlarına örülür (K.K.: 17).

Resim 124: Kanaviçe, Patiska ve Seccade İşlemeleri

Dantel oyaları da evi süslemek için evin birçok bölümünde kullanılır. Danteller tığ veya mekik ile örülür. Dantel ipi pamuklu ve naylon olur. Dantel motifleri yöreye göre farklı adlar alır. Masaların, sehparın, yatak örtülerinin, havluların, mutfak örtülerinin ve daha birçok eşyaların üzerinde kullanılır (K.K.: 24).

Resim 125: Dantel Oyaları

Resim 126: Havlu Kenarı Dantelleri

6.1.4. Yemeni Oyalama ve Lif Örgüleri

Kadınların ve daha çok genç kızların yaptıkları el işlerinden bir tanesi de yemeni kenarı oyalamaktır. Kadınlar yemenilerin kenarını iğne veya tığ ile oyalarlar. Oyalarda genellikle naylon ip kullanırlar. Bir oyada birden fazla renk kullanılabilir. Bu renkli iplerle yemenilerin kenarlarına çiçek, yaprak, meyve gibi küçük motifler oyalanır. Küçük renkli boncuklarla da bu oyalardan yapılır (K.K.: 24).

Liflerde banyolarda kullanmak için örülen el emeklerindedir. Kızlar çeyiz hazırlarken mutlaka lifte örerler (K.K.: 24).

Kızların çeyizin büyük bir bölümünü işlemeler, dantel, oyalama ve lifler oluşturur. Bir kızın yapmış olduğu bu el işleri tamamlanmışsa çeyizi de neredeyse hazır olmuştur (K.K.: 24).

Resim 127: Lif Örgüleri

Resim 128: Yemeni ve Dülbent Oyaları

6.2. GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜ

Giyim insanın bedenini örten giysi, aksesuar, makyaj ve bunları kullanma biçimidir. Giyim coğrafi koşullar, cinsiyet, yaşam tarzı ve kültür etkisi ile tarih boyu değişime uğramıştır. Kültür geleneksel giyim tarzına da yansımış, hiyerarşi yapı, ekonomik durum, toplumsal statü, meslekler ve uğraşı alanları giyim tarzının belirleyicisi olmuştur (Türkoğlu, 2002: 22).

6.2.1.Geleneksel Kadın Kıyafetleri

Çar

Başörtüsü daha çok yanlış kadınlar tarafından başlarını örtmek için kullanılan bir çeşit örtüdür (K.K.: 4).

Yemeni

Yemeni daha çok genç kızlar ve orta yaşlı kadınlar tarafından başa örtülen bir çeşit örtüdür. Yöredeki insanlar örtündükleri yemenilerin kenarlarını mutlaka tıgla veya iğne ile oyalayarak örterler (K.K.: 17).

Çelgi

Yaşlı kadınlar tarafından alna bağlanan başörtüsüdür (K.K.: 3).

Çinti / Hortum

Kadınlar tarafından geleneksel olarak giyilen geniş bir kıyafettir. Çeşitli renkte ve kumaşta dikilebilir. Etek şeklindedir fakat çintinin alt paça kısmı dikilidir. Sadece ayak kısımları dikili değildir. Cepli ve kemerli şeklinde de dikilen çintiler vardır (K.K.: 20).

Delme

Yakasız ve kolsuz, gömleklerin üzerine giyilen bir tür kıyafettir. Günümüzde yelek olarak da geçer (K.K.: 17).

Fistan

Tek parça halinde dikilen kırmalı ve süslü uzun elbisedir (K.K.: 3).

Üç Etek

Üç kumaş parçasından oluşur. Kumaşın biri arka tarafa diğer ikisi yanlara dikilir. Beline de lastik takılarak giyilen bir çeşit kıyafettir (K.K.: 17).

Dizlik

Kadınların çintilerinin içine giydikleri bol peyiği düşük don kıyafetidir (K.K.: 3).

Kolçak

Kıyafetlerin kolları eskimesin diye bilekten dirseğe kadar olan kumaşlarla dikilen kolluklardır. Kadınlar bu kolçakları genellikle davara giderken, salça yaparken ve diğer işlerde kullanırlar (K.K.: 17).

Çorap ve Patik

Renkli iplerden yapılan tığ veya tek, iki, beş mille örülen çeşitli desenlerden oluşan renkli kıyafetlerdir. Çorap genellikle diz kapağın biraz altında olur. Patik ise bileğe kadar olur (K.K.: 8).

Cırrıh

Daha çok orta yaşlı kadınlar ve yaşlılar tarafından tercih edilen ayakkabıdır. Kadınların kışın giydiği cırrıhlar kalın ve siyahtır. Yazın giydikleri ise ince ve renklidir. Buna “soğukkuyu” adı da verilir (K.K.: 24).

Köynek

Patiskadan dikilen atlet yerine giyilen uzun kollu iç çamaşırı (K.K.: 17).

Dekolte

Kadınların eskiden giydiği naylon, önü işlemeli gece kıyafeti (K.K.: 17).

6.2.2. Geleneksel Erkek Kıyafetleri

Terlik

Başa takılan bir başlıktır (K.K.: 1).

İşlik / Mintan

Kolları uzun, yakalı veya yakasız, düğmeli gömlek (K.K.: 18).

Çorap

Erkek çorapları daha uzun, siyah veya beyaz renkte olur (K.K.: 1).

Cırrıh

Yörede daha çok yaşlılar tarafından tercih edilen naylon ayakkabı. Erkeklerin giydiği cırrıhlar siyah olur (K.K.: 18).

Köynek

Patiskadan dikilen atlet yerine giyilen uzun kollu iç çamaşırı (K.K.: 2).

BÖLÜM VII

7. OYUNLAR VE EĞLENCER

Tarihin ilk dönemlerinden bugüne kadar insanlar benzer şekillerde oyunlar oynamaktadır. Oyun toplumun bütün üyeleri tarafından zevk almak amacıyla gerçekleştirilen gönüllü bir etkinliktir. Türk dünyasında oyun kavramını ifade etmek için eskidende olduğu gibi günümüzde de *oyun* kavramı kullanılmaktadır. Oğuz Kağan Destanı'nda, Manas Destanı'nda, Divân ü Lügat-it Türk'te, Kutadgu Bilig'de, Volga Bulgar Kitabeleri'nde Dede Korkut Kitabı'nda, Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde *oyun* kelimesinin varlığı, oyun kavramının Türk kültür tarihi açısından eskiliğini ortaya koymaktadır (Özdemir, 2006: 21).

Oyun üzerine pek çok açıklama yapılmıştır. Kimi bunun bir boşalma, kimi enerji fazlasını atma, kimi çocukların büyürken acıyı hissetmemeleri için bir fizyolojik etki, kimi de taklit içgüdüsünün doygunluğunu sağlamak olarak tanımlamıştır. Bir kurama göre oyun, genç insanın yada hayvanın ileriki yaşamının gerektirdiği uğraş ve eylemlere bir hazırlıktır (And, 1974: 14).

Çocukların ve daha az ölçüde büyüklerin günlük geçim didinmelerinden ayrılabilirdikleri boş zamanlarında herhangi bir üretim çabasını, ya da başka çeşitten bir hizmeti zorunlu kılmadan, sadece eğlenme yolu ile dinlenmelerini sağlayan eylemlerdir (Boratav, 2003: 283).

Çocuk zamanının büyük bir kısmını oyunla geçirir. Doğumu izleyen günlerde ortaya çıkan oyun ihtiyacı, çocuk büyüdükçe biçim değiştirerek sürer. Oyun; öğrenme, yaratma, deneyim kazanma, iletişim kurma ve yetişkinliğe hazırlama aracıdır. Oyun sırasında çocuk pek çok şeyi kendi kendine deneyerek öğrenir. Oyun, çocuğu geleceğe hazırlayan etkinliktir. Neşe kaynağı olma, yaratıcılığı geliştirme, başarıyı tanıma fırsatı verme gibi özellikleriyle oyun, çocuğu sosyal hayata hazırlar (Şimşek, 2004: 169).

7.1. BÜYÜKLERE MAHSUS EĞLENCER

7.1.1. Aşık Oyunu

Aşık oyunu inek, koyun, kuzu, keçi gibi hayvanların bacaklarındaki aşık kemiği ile oynanmaktadır. Büyükbaş hayvanlarda bulunan kemiğe “şaka” küçükbaş hayvanlarda bulunan kemiğe “aşık” adı verilir. Bazı çocuklar diğer arkadaşlarının aşıkları ile kendi aşıklarının karışmaması için boyarlar.

Resim 129: Aşık

Aşık oyunu en az iki kişi ile veya daha fazla kişi ile oynanılabilen bir oyundur. İlk olarak yuvarlak bir daire çizilir. Bu dairenin içine aşıklar tek tek dizilir. Daireden üç dört adım uzak yere de uzunca bir çizgi çekilir. İlk atış bu çizgide itibaren başlar. Aşıklardan birine vurana kadar o çizgiden atış devam eder. Aşığa vurduktan sonra oyun başlar. Bu dairenin içine girmeden ve daire çizgisine basmadan aşıkları çıkarmaya çalışırlar. Aşığı çıkaran kişi yanana kadar oynamaya devam eder. O yandıktan sonra sıra diğer kişiye gelir. Daire içindeki aşıklar bitene kadar oyun sıra ile devam eder (K.K.: 17).

7.1.2. Ayakkabı Tamiri Oyunu

Bu oyun genellikle yörede bulunan odalarda oynanır. Bir tane ayakkabı tamircisi ve iki tane çırak olur. Ayakkabı tamircisi ortaya oturur. Sağ ve sol taraflarına da çıraklar oturur. Çırakların ellerinde orta büyüklükte bir değnek olur. Ayakkabı tamircisinin tarafında olan bacalarını diz yukarı gelecek şekilde bükerek. Diğer bacağının da üzerine otururlar. Ayakkabı tamircisi, “*Ayakkabı tamircisi geldi. Ayakkabılarını tamir ettirmek isteyen varsa tamir edebilirim.*” der. O sırada odadan biri ayakkabılarını alarak gelir. Ayakkabı tamircisinin önüne oturur. Ayakkabı tamircisi tamir edilecek yeri öğrendikten sonra tamire başlar. Ayakkabısını tamir ettiren kişiye, “*Şu kısma mı?*” diye sorar. Ona sorarken ayakkabı ile çırakların bacalarına vurur. Çıraklar elindeki değneği indirip kaldırarak kendilerini korur. Ayakkabı tamircisi tamire devam eder. Tamir sırasında çıraklara, “*Oldu mu? Oldu mu?*” diye sorar. Bir taraftan da eliyle ve ayakkabısıyla çırakların bacalarına vurur. Çıraklar kendilerini savunmaya devam eder. Ayakkabı tamircisi ağzıyla ses çıkararak ayakkabıyı diker. Ama o sırada çıraklara vurmaya da ihmal

etmez. Çıraklar kendilerini korumak için değneği sallamaya hala devam eder. Ayakkabı tamircisi ayakkabıyı tamir ettikten sonra oyun biter (K.K.: 18).

7.1.3. Sinsin Oyunu

Eskiden gençler düğünde sinsin oynamak için traktörlerle dağlardan diken, çalı, odun getirirlermiş. Gece olunca düğündeki bütün insanları etraflarına toplayıp düğün meydanında bu odunları, çalıları ve dikenleri yakıp sinsin oynarlarmış.

Sinsin oyunu düğünlerde ve diğer şenliklerde oynanılan bir oyundur. İlk olarak düğün meydanına büyük bir ateş yakarlar. Düğündeki misafirler bu ateşin etrafını sararlar. Bir kişi meydana çıkar davul ve zurnanın eşliğinde ateşin etrafında dönerek oynar. Çevresindeki kişiler o kişiyi izlerken onlardan biri ateşin etrafında dönen kişiyi yakalamaya çalışır ve kovalar. Onu ateşin etrafında uzaklaştırdıktan sonra kendisi dönmeye başlar. Oyun bu şekilde devam eder (K.K.: 19).

7.1.4. Bir Eve Vardım Oyunu

Yörede elektrik gittiği zaman bütün aile tarafından sobanın başında veya bütün komşular toplandığında eğlenmek için oynanan bir oyundur.

O ortamda bulunan bir kişi “*Bir eve vardım.*” diye oyuna başlar. Daha sonra o yörede bulunan bir aileyi “*Bir ana, bir baba, iki kız.*” şeklinde sorar. Diğer kişilerde tahminlerde bulunarak o ailenin kim olduğunu bulmaya çalışırlar. O ailenin kim olduğunu bulan kişi başka bir aileyi sorarak oyuna devam eder. Oyun bu şekilde devam eder (K.K.: 1).

7.1.5. Kirpi Oyunu

Kirpi oyunu genellikle genç kızlar tarafından oynanılan bir oyundur. Yörede evlenme çağındaki kızlar düğünlerden önce gitmiş oldukları yatılı davetlerde, gelinin baş yıkamasında bu oyunu oynarlar.

Kızlar aralarından bir kız seçerek o kızın ortaya alırlar. Kız yüzünü kapatarak ortaya secde halinde çöker. Çöken kızın üzerine bir yemeni öterler. Daha sonra kızın sırtına vurarak “*Kirpi kirpi seni falancanın oğlu isterse varır mısın kirpi?*” diye sorarlar. Bu şekilde yöredeki bütün gençleri sayarlar. Kız eğer *varırım* derse kendini sallar. “*Yok, varmam.*” derse hiç kimildamadan yerinde durur (K.K.: 37).

7.1.6. Yüzük Saklama Oyunu

Yüzük saklama oyunu kışın yörenin odalarında veya evlerde oynanan bir oyundur. Zemine birkaç tane minder, bez veya havlu serilir. Oynayan kişiler iki grup şeklinde ayrılırlar. Herhangi gruptan bir kişi yüzüğü saklamak için elini minder, bez, şapka veya havluya koyup koyup çıkarır. Amaç diğer grubu yanıltmaktır. Diğer gruptaki kişilerde dikkatle o kişiyi izlemeye koyulur. Yüzüğü sakladıktan sonra karşı grup yüzü bulmaya çalışır.

Karşı grup yüzüğü saklandığı yerden ilk seferde bulurlarsa oyunu kazanırlar. Bulamazlarsa en son seferde yüzüğü bulmak zorundadırlar. Yüzüğü son açtıkları eşyanın altında bulurlarsa oyunu kazanırlar. Eğer daha erken bulurlarsa oyunu yüzüğü saklayan grup kazanır. Tekrar yüzüğü saklama hakkı onlara geçer (K.K.: 29).

7.1.7. Kelle Oyunu

Düğünlerde oynanan bir oyundur. Damadın tanıdığı kişiler uzun bir sıra oluştururlar.

Düğün sazcısı:

*Amanini kelle kelle gel beni biraz yelle
Kelleyi verdim fırına pişmedi gitti yarına
Amanini kelle kelle altını üstünü yelle
Amanini kelle kelle gel beni biraz yelle*

Türküsunü söyleyerek oynayanlara eşlik eder. Sıranın başında olan kişinin yaptığı hareketlerin aynısını arkasındaki kişilerde yapmak zorundadır. Sıranın başında olan kişinin yaptıklarını arkadaki kişilerden biri yapmazsa kemer ile dövülür. Baştaki kişi istediği her şeyi yapabilir. Örneğin; Kıyafetini çıkarabilir, gidip düğünde olan herhangi birisinin elini öpebilir, sağa sola yuvarlanır. Önemli olan arkasındaki kişilerinden bunu yapmasıdır. Yapmazlarsa ceza alırlar (K.K.: 21).

7.1.8. Kız Kaçırma

Düğünlerde erkekler düğüne gelen insanları eğlendirmek için kadın kılığına girerek oyun çevirirler. İki tane erkek kadın kılığına girer. Bir tane erkeğe de yünden sakal, bıyık yapılır. Eski kıyafetler giydirilir. Eline de bir baston verilir. Erkek, kızlarla düğün meydanına gelir. Fakir olduğunu, yiyecek ekmeği olmadığını dile getirir. Bu yüzden kızlarını satmak istediğini söyler. Düğün meydanındaki kişilerde, “Kızların bir oynasın bir görelimde ona göre kızlarınıza talip olalım.” derler. Kızlar düğünün orta yerinde

oynamaya başlarlar. Düğündeki erkekler kızların yanına gelerek onlarla karşılıklı şekilde oynarlar. Kızlara şakalar yaparlar. Kızları kaçırmaya çalışırlar. Kızların babası bastonla o erkekleri kovalar. Kızlara talip olan çıkarsa para karşılığında kızları satar. Herkes gülerek onları izler (K.K.: 29).

7.1.9. Deve Oyunu

Deve oyunu genellikle düğünlerde veya köy eğlencelerinde oynanmaktadır. Tahtadan yapılmış bir merdiven alınır. Bu merdivenin üzerine halı, kilim, bez örterler. Bir çubuğa yün sararak da devenin boynunu yaparlar. Yaptıkları deveye bir iki tane çan ve bir tane ip bağlarlar. Bir kişi bir eliyle bu devenin ipini tutar. Diğer eli ile de çoban köpeğini tutar. Bu kişi deve ve çoban köpeği ile birlikte meydana gelir ve insanları eğlendirir. Meydandaki insanlardan bahşiş toplar (K.K.: 1).

7.1.10. Köse Oyunu

Kış bölündüğü zaman köyün gençleri toplanır. İçlerinden birisi köse olur. Birisi de eline bir çuval alır. Evlerden verilen çay, şeker, bulgur, yağ gibi yiyecekleri toplar. Diğerleri de yanlarında bekler. Hepsinin yüzü kapalıdır. Bazıları yüzlerini şapka ile kapatırken bazıları da kolları ile kapatırlar. Tanınmamak için bazen de ellerine yüzlerine kömür karası sürerler. Kıyafetlerini ters giyerler. Kadın kıyafeti de giyebilirler. Daha sonra köydeki her kapıyı çalarak, “*Kösem bayıldı.*” diyerek evin kapısının eşiğine uzunca uzanır. Diğerleri de kösenin başında bekler. Evdeki herkes köseye bakmak için kapının önüne gelir. Ev sahibi kapının eşiğinden köseyi kaldırmak için ona ya yiyecek bir şeyler ya da para verir. Günümüzde daha çok para verilmektedir. Ev sahibi köseye gönlünden ne geçiyorsa onu verir. Köse ve arkadaşları ev sahibinden bir şeyler aldıktan sonra kapının eşiğinden ayrılır. Bütün kapıları gezdikten sonra topladıkları paralar ile dükkanlardan yiyecek alırlar. Diğer topladıkları yiyeceklerle beraber yöredeki odalardan birine giderler. Yiyecekleri yerler ve eğlenirler. Yöredeki kadınlar şımaran çocukları susturmak için köse ile korkutmaktadır (K.K.: 20).

7.2. KÜÇÜKLERE MAHSUS EĞLENCELER

7.2.1. Eski Minder

Eski minder çocuklar tarafından sevilen bir oyundur. En az beş veya beşten fazla kişilerle oynanan bir oyundur. Çocuklar bir çember oluştururlar. Bu çemberin ortasına bir ebe geçer. Ebe oturur ve yüzünü kapatır. Diğer çocuklar da ebenin etrafında şu tekerlemeyi söyleyerek dönerler:

Eski minder
Yüzünü göster
Göstermezsen bir şey söyle
Güzellik mi?
Çirkinlik mi?
Havuz başında heykellik mi?
Neeeyyyyy?

Tekerleme bittikten sonra ebe güzellik, çirkinlik veya havuz başında heykellik seçeneklerinden bir tanesini seçer. Ebenin etrafındaki çocuklarda ebenin seçmiş olduğu şekle girerler. Ebe yüzünü açar ve çocuklara bakar. Hepsi farklı şekil almıştır. Bu çocuklardan birisi hareket ederse sıradaki ebe o kişi olur. Oyun bu şekilde devam eder (K.K.: 31).

7.2.2. Hâliler

Bu oyun karşılıklı iki grup tarafından oynanır. Gruplar en az beşer kişiden oluşur. Kişiler grup arkadaşları ile birlikte kol kola girerler ve karşı karşıya geçerler. Bir grup diğer gruba doğru adım atarken diğer grupta arka arkaya adım atar.

İlk grup ikinci gruba doğru giderken:

“Hâliler huliler çingene hâliler.” der.

Daha sonra ikinci grup birinci gruba doğru giderek:

“Ne ister ne ister bizim saraydan.” der.

Birinci grup:

“İçinizde bir güzel bir cihan var onu isteriz.” der.

İkinci grup:

“O güzelin o cihanın adı da neymiş.” der.

Birinci grup:

“O güzelin o cihanın adı da Ayşe.” diyerek ikinci grupta bulunan kişilerden birinin ismini söyler.

İkinci grup:

“Allarız da pullarız da biz kızımızı vermeyiz.” der.

Birinci grup:

“Alda bizim, pulda bizim, kızda bizim.” der.

İkinci gruptakiler de içlerindeki o kişiye gitmek isteyip istemediğini sorarlar. Gitmek isterse eğer birinci gruptaki kişilere doğru iki kolundan tutarak fırlatırlar. Sonra ikinci grup birinci gruba doğru gelir. Oyun bu şekilde devam eder (K.K.: 27).

7.2.3. Luk (Dalye) Oyunu

Luk oyunu iki grup şeklinde oynanır. Gruplar en az dört ve en fazla sekiz kişiden oluşur.

Gruplar oluşturulduktan sonra belli sayıda taşlar üst üste dizilir. Daha sonra beş veya altı adım uzaklıktan gruplardan herhangi birisi topu yuvarlayarak bu taşları devirmeye çalışır. Eğer taşları deviremezse diğer grup arkadaşları devirmeye çalışır. Herkesin bir hakkı vardır. Karşı gruptakiler dizilmiş olan taşların yanında bekleyerek taşları devirmesinler diye “*Ortada kuyu var yandan geç.*” derler. Gruptan taşları hiçbiri deviremezse oyun diğer gruba geçer. Taşları devrilirse eğer taşı deviren grup sağa sola kaçmaya başlar. Diğer gruptaki kişilerde topla o kişileri ebelemeye çalışır. Ebelenen oyuncuların oyun hakkı bitmiş olur. Oyuncular bir taraftan ebelenmemek için kaçarlar bir taraftan da devirdikleri taşı tekrar üst üste dizmeye çalışırlar. Taşları tekrar üst üste dizerlerse bir dalya yapmış olurlar ve tekrar bir oyun hakkı kazanırlar. Eğer taşları dizmeden ebelenirlerse oyun diğer gruba geçer. Böylece kim daha fazla dalya yaparsa oyunun galibi o grup kabul edilir (K.K.: 28).

7.2.4. Nesi Var Oyunu

Bu oyun genellikle evin içinde oynanan bir oyundur. En az üç ve daha fazla kişilerle oynanılabilen bir oyundur. Bu insanların arasından bir kişi seçilir. Seçilen kişi buldukları odadan bir eşya seçer. Etrafındaki kişilerde o eşyanın ne olduğunu bulmak için o kişiye “*Nesi var.*” sorusunu yöneltir. Karşıdaki kişi de bu soruya cevap olarak eşyanın rengi, biçimi, veya diğer özellikleri hakkında bilgi verir. Herkesin üç soru sorma ve üç tahminde bulunma hakkı vardır. Eşyanın ne olduğunu kim bulursa sorma hakkı o kişiye geçer. O kişi de başka bir eşya sorar ve oyun bu şekilde devam eder (K.K.: 27).

7.2.5. Körebe

Körebe birkaç kişi tarafından oynanan bir oyundur. Kişiler arasından bir ebe seçilir. Ebenin gözleri bağlanır ve ebe bu şekilde kimseyi göremez. Diğer kişilerde ebenin etrafında dolaşır. Ebe o kişileri yakalamaya çalışır. Kim ebeye yakalanırsa o kişi ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder (K.K.: 32).

7.2.6. Kutu Kutu Pense

Çocuklar el ele tutuşarak bir çember oluştururlar. Hep birlikte:

Kutu kutu pense

Elmamı yense

Arkadaşım Ayşe

Arkasını dönse tekerlemesini söylerler. İsmi söylenen kişi arkasını döner ve oyun devam eder. Oyundaki bütün herkes arkasını döndükten sonra bu seferde herkes tekerleme eşliğinde önlerini dönerler (K.K.: 32).

7.2.7. Seksek

Bu oyun en az iki kişi ile oynanır. Zemine kocaman bir sek sek çizilir. Çocuklar 0, 1, 2, 3 diye sıralanırlar. 0 olan kişi eline bir küçük taş alır ve oyuna başlar. Elindeki taşı birlere atarak oyunu başlatır. Oyun tek ayak üzerinde oynanır. Kişi eğer ayağını indirirse, sek sek çizgilerine basarsa veya attığı taş oynadığı sayının üzerine gelmezse kişi yanar. Oyun sıradaki kişiye geçer.

Oyun bu şekilde devam eder. Hepsinden üçer, dörder veya beşer defa yapılabilir. Sekizlere kadar geldikten sonra oyun bu sefer tersten başlar. Kişi taşı sekizlere atarak oyunu başlatır. Kişi oyunun bütün bölümlerini tamamladıktan sonra dalya yapmış kabul edilir (K.K.: 36).

7.2.8. Mendil Kapmaca

Oyun için iki eşit sayıda grup oluşturulur. Bu iki grubun arasına belli bir mesafe koyarak gruptaki kişiler karşılıklı tek sıra halinde dizilirler. Bu iki grubun tam ortasında bir kişi mendil tutar. Birde oyun için hakem belirlenir. Oyunu başlatan hakemdir. Hakem her iki gruptan birer kişinin ismini söyler. Bu kişiler mendili kapmak için mendile doğru koşarlar. Mendili tutan kişinin yanına geldiklerinde aralarında bir kapışma yaşanır. Birbirlerine ve mendile dokunulmaz. Dokunulduğu zaman dokunan kişi oyunu kaybeder. Mendili alan kişi grubuna doğru koşmaya başlar. Diğer gruptaki kişide onu yakalamak için peşinden koşar. Yakalarsa oyunu kazanır ve oyuna devam eder. Yakalayamazsa eğer oyundan çıkar. Diğer kişi oyuna devam eder (K.K.: 36).

7.2.9. Saklampabuç (Saklambaç)

Saklampabuç oyunu çok kişi ile oynanan bir oyundur. Oyunda bir ebe seçilir. Ebe yüzünü duvara dönerek kimseyi görmeyecek şekilde beşer beşer yüze kadar veya birer

birer yirmiye kadar sayar. Ebe saymayı bitirince, “Önüm, arkam, sağım, solum sobe. Yakaladağım ebe.” dedikten sonra gözlerini açar. Saklanan diğer kişileri bulmaya çalışır. Gördüğü kişilerin ismini söyleyerek “Ebe sobe” yapar. Bazıları da ebe görmeden ebe sobe yapar. Bunlar ebe sobe yaptığı için ebe olmazlar. Ebe sobe yapanlar saklanan diğer arkadaşlarına yardımcı olmak için ebe uzaklaşınca, “Elma dersem çık armut dersem çıkma.” derler. Ebe saklanan kişilerden sona kalan kişiyi bulamazsa “Çay içtin.” der ve o kişi ebe olmamak şartıyla saklandığı yerden çıkar. Ebe eğer birisini görürde o kişinin adını yanlış söylerse herkes saklandığı yerden çıkarak, “Çamlak çömlek patladı.” der. Alkışlayarak ebeye doğru gelirler. Ebe tekrar ebe olur. Eğer kimse çamlak çömlek patladı yapmazsa ilk ebelediği kişi ebe olarak kabul edilir (K.K.: 36).

7.2.10. Vezirgan Başı

Oyunda ilk olarak iki vezirgan seçilir. Bu vezirganlar kendilerine elma, armut, portakal gibi isimler belirler. Daha sonra bu kişiler kollarını yukarı kaldırarak el ele tutuşurlar. Kolları ile kapı yaparlar. Diğer çocuklar da tek sıra halinde dizilirler. Hep birlikte:

Aç kapıyı vezirgan başı vezirgan başı

Kapı hakkı ne alırsın ne verirsin

Arkamdaki yadigar olsun yadigar olsun

Bir sıçan iki sıçan üçüncüsü deliğe kaçan

Tekerlemesini söyleyerek o kapıdan geçerler. Üçüncüsü deliğe kaçan dediklerinde kollarla kapan yapıp o sırada geçen çocuğu bezirganlar yakarlar. Yakalanan çocuğa

“Elma mı? Armut mu?” diye sorarlar. Çocuk bunlardan birini seçer ve seçtiği kişinin arkasına geçer. Oyun bu şekilde devam eder. Daha sonra oyunun sonunda elmalar bir tarafa armutlar bir tarafa geçerler. Karşılıklı çekişmeye başlarlar. Çekişmeyi hangi grup kazanırsa oyunun galibi onlar olur (K.K.: 31).

7.2.11. Uzun Eşek

Bu oyun bir çok kişi ile oynanan bir oyundur. İki grup oluşturulur. Birde yastık olur. Hangi grup yatacaksa o kararlaştırılır. Daha sonra yatacak olan grup yastığın önüne dizilir. İlk baştaki kişi yastığa eğilerek yastığa tutunur. Diğerleri de birbirinin bacaklarına tutunarak tek sıra halinde dizilirler. Daha sonra diğer grupta ki kişiler tek tek atlamaya başlarlar. Hepsi diğer grubun üzerine atladıktan sonra:

Bizim köyün imamı

Alttan verir samanı

Üstten çıkar dumanı

Etti metti kaç etti

Tekerlemesini söyleyerek üstteki kişiler birden ona kadar bir sayı belirlerler. Alttaki kişiler, üstteki kişilerin belirledikleri sayıyı tahmin etmeye çalışırlar. Sayıyı bulurlarsa hak onlara geçer. Sayıyı bulamadan alttaki kişiler çökerse üstteki kişiler tekrar atlama hakkı kazanır (K.K.: 29).

7.2.12. Beş Taş

Beş taş en az iki kişiyle en fazla beş kişi ile oynanır. Beş tane taş toplanır. Toplanan taşlarla birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü belirlenir. Kişiler sıra ile toplanan taşları avuçlarının içene alıp havaya atarak ellerini ters çevirirler. Elini ters çevirdikten sonra elinin üzerine en fazla taş gelen sıfır olur. Daha sonra en fazladan en aza doğru birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü belirlenir.

Oyun sıfır olan kişi ile başlar. İlk olarak birler oynanır. Oynayan kişi taşların hepsini yere atar. Yere attığı taşlardan bir tanesini eline alır ve eline aldığı taşı havaya atarken yerdeki taşları tek tek toplar. Birler bittikten sonra ikilere geçilir. İkilerde taşlar tekrar yere atılır. O taşlardan bir tanesi alınır ve diğer taşlar ikili şekilde alınır. İkiler bittikten sonra üçlere geçilir. Üçlerde taşlar yine yere atılır ve bir taş alınır. İlk olarak üç taş birlikte yakalanır. Daha sonra tek olan taş alınır. Dörtlerde dört taş avuç içine alınır. Diğer taşta parmaklar ile tutulur. Parmaklar ile tutulan taş havaya atılır. Avuçtaki taşlar da yere bırakılır ve onlar yerden tekrar alınır. Beşleri ise elini C şeklinde yaparak yatay şekilde yere koyulur. Daha sonra ön arka diye sorulur. Ona göre taşlar atılır. Attığı taşları o elinden geçirmeye çalışır. Hepsinden beş defa yapıldıktan sonra tekrar birer defa yapılır ve bir dalya yapmış olur (K.K.: 27).

7.2.13. Cızbız Oyunu

Bu oyun iki kişi ile oynanmaktadır. İlk olarak taş üzerine bir cızbız çizilir. Cızbız bir kare şeklinde çizilir. Karenin tam ortasından yukardan aşağıya ve sağdan sola bir çizgi çekilir. Bu kişilerin ellerinde üçer tane taş olur. Bu taşları cızbızın köşelerine istedikleri şekilde dizerler. Yerleştikleri taşları sıra ile sağdan sola, yukardan aşağıya oynatırlar. Eğer oynayan herhangi bir kişinin üç tane taşı çapraz şekilde veya alt alta aynı çizgide olursa o kişi bir puan kazanır. Oyun bu şekilde devam eder. Kim daha fazla puan alırsa o kişi oyunun galibi olur (K.K.: 42).

7.2.14. İp Atlama Oyunu

İp atlama oyunu en az üç kişi ile oynanır. İki kişi karşılıklı olarak ipin ucundan tutarak normal bir hızda sallarlar. Diğer kişide ip sallanırken birlerden başlayarak oynamaya başlar. İp atlarken bir taraftan da tekerleme söyler (K.K.: 42).

7.2.15. Bir İki Üç Hızlı Oyunu

Bir, iki, üç hızlı oyunu en az üç kişi ile oynanır. İki kişi karşılıklı olarak iki ipin ucundan tutarlar. Diğer kişi ipin ortasına geçer. İlk olarak ip üç defa normal hızda sallanır. Üçüncüden sonra ip hızlanır. İp atlayan kişi yandıktan sonra oyun diğer kişiye geçer (K.K.: 42).

7.2.16. İp Oyunu

İp oyunu en az iki kişi ile oynanır. Oyun için sadece bir tane ipe ihtiyaç vardır. Oyunculardan birisi ipin iki ucunu bağlar. Daha sonra o ipi iki eliyle bir şekle sokar. Karşısındaki kişi o ipi çözmeden o kişinin elinden alır. Sonra diğer kişi o kişinin elinden ipi farklı bir şekilde alır. İpi kim bozarsa o kişi oyunu kaybeder (K.K.: 42).

7.2.17. Bas Dön Oyunu

En az üç kişi ile oynanır. Oyun için bir ipe ihtiyaç vardır. İp iki ucundan bağlanır. İki kişiden biri ipin bir ucuna diğeri diğeri bir ucuna geçer. Üçüncü kişide ipin sağ tarafına geçerek ipi iki ayağının ortasına alır. Daha sonra ipin sol tarafına geçerek ipi iki ayağının ortasına alır. Sonra ipin ortasına geçer ve iki ayağını ayırarak zıplar ve ipi iki ayağının ortasına alır. Tekrar zıplar ve iki ayağını birleştirerek ipten çıkar. Bu hareketten sonra ip biraz daha yükseltilir. Eğer bu hareketleri yapamazsa yanar ve oyun hakkı diğer kişiye geçer (K.K.: 35).

7.2.18. Kara Kedi İstirdi Oyunu

Bu oyun üç, dört ve daha fazla kişi ile oynanmaktadır. Oyunu oynayan kişiler yuvarlak bir daire oluştururlar. Herkes sırasıyla birbirinin elinin üzerini çimdikleyerek üst üste koyarlar. Eli en altta kalan çocuk:

“*Miyav.*” der.

Eli onun elinin üzerinde olan çocuk:

“*Noldu?*” der.

Alttaki çocuk:

“*Elimi kara kedi istirdi.*” der.

Elin üzerindeki çocuk:

“Çık yukarı.” der.

O kişi ellerini yukarıya çıkarır. Oyun böyle sıra ile devam eder. Sıkılınca biter (K.K.: 32).

7.2.19. Don-Ateş Oyunu

Bu oyun üç ve daha fazla kişi ile oynanır. Oynayan kişiler arasından bir ebe seçilir. Ebe diğer oynayan kişileri yakalamaya çalışır. Oyuncu ebe yaklaşınca *don* der. Diğer arkadaşları gelip onu kurtarana kadar yerinde bekler. Ebe kişi don olan kişinin başında bekler ve kimseyi yaklaştırmaz. Diğer arkadaşı ebeye yakalanmadan gelerek “*ateş*” der ve arkadaşını kurtarır. Herkes don olduktan sonra ebe başkası olur (K.K.: 32).

7.2.20. Çin Çan Çun Oyunu

En az üç kişi ile oynanılan bir oyundur. Oyun için bir ipe ihtiyaç vardır. İp iki ucundan bağlanır. İki kişi karşılıklı bu ipin köşelerinden tutarak çin çan çun diyerek ipe şekil verilir. Diğer oynayan kişilerde bu ipe değmeden ipin altından veya içinden geçmeye çalışır (K.K.: 42).

7.2.21. Köşe Kapmaca

Beş kişi ile römorkta oynanan bir oyundur. Dört kişi römorkun köşelerine geçerler. Bir kişi de römorkun ortasına ebe olarak geçer. Ebe görmeden bu dört kişi kendi aralarında sürekli yer değiştirirler. Ebe de onlardan birinin yerini kapmak için onları takip eder. Dört kişiden kimin yerini ele geçirirse o kişi ebe olur (K.K. : 31).

7.2.22. Kapıcı Memo (Yumurta) Oyunu

Bu oyun en az beş kişi ve daha fazla kişilerle oynanır. İlk önce yuvarlak bir daire çizerler. Dairenin içine oyun oynayan kişiler girer. Bunlar yumurta olarak kabul edilir. Birde dairenin dışında yumurtaların annesi ve ebe vardır. Yumurtaların annesi yumurtaların hepsine kırmızı, mavi, yeşil, turuncu gibi renklerden isimler verir. Anne yumurtalara isim verdikten sonra ebe kapıyı çalar.

Ebe: “Tık tık.”

Anne: “Kim O?”

Ebe: “Ben kapıcı Memo.”

Anne: “Ne istersin?”

Ebe: “Yumurta?”

Anne: "Hangi renk?"

Ebe: "Kırmızı." (Ebe burada değişik renkler söyleyebilir.)

Dairenin içinde ebenin istediği renkte yumurta varsa anne ebeye o rengi verir. O renk yumurta dairenin içinden kaçır. Ebe yumurtayı yakalarsa yumurta ebenin olur. Yakalayamazsa yumurta tekrar dairenin içine girer. Annesi ona farklı renkte yeni bir isim verir. Ebe bütün yumurtaları yakaladıktan sonra annenin kapısına tekrar gelir. Anne bu sefer dairenin içindedir.

Ebe: "Tık tık".

Anne: "Kim O?"

Ebe: "Ben kapıcı Memo."

Anne: "Ne istersin?"

Ebe: "Yumurta?"

Anne: "Git çöplükte ara."

Anne yumurta böyle dedikten sonra dairenin içinden çıkarak koşmaya başlar. Ebede onu yakalamaya çalışır. Yakalarsa oyun biter. Yakalayamazsa bütün yumurtaları tekrar anneye verir (K.K.: 31).

7.2.23. İstop Oyunu

Kalabalık şekilde oynanılan bir oyundur. Büyük bir daire oluştururlar. Oyuncular arasından birisi ebe olur. Ebe oyunu başlatmak için içlerinden birinin adını söyleyerek topu havaya atar. Top yere düşmeden adı söylenen kişi topu havada yakalarsa başka birinin adını söyleyerek topu yeniden havaya atar. Topu havada tutamayan kişi topu yerden eline aldığı anda "istop" diye bağırır. Diğer oyuncularda kaldıkları yerde beklerler. O sırada ebe bir renk söyler. Herkes tekrar kaçmaya ebenin söylediği rengi bulmaya çalışırlar. Ebe de bunları top ile vurmaya çalışır. İlk vurduğu kişi ebe olur. Eğer herkes ebenin söylediği rengi bulursa ebe tekrar ebe olur. Oyun bir şekilde devam eder (K.K.: 32).

7.2.24. Ali Baba Saatin Kaç?

Bu oyun en fazla on kişi ile oynanır. Oyuncuların arasından bir tanesi Ali Baba olur. Diğerleri de Ali Baba'nın karşısına biraz mesafeli olarak tek sıra halinde dizilir. Dizilen kişiler sıra ile Ali Babaya:

"Ali baba saatin kaç?" diye sorar.

Ali Baba herkese farklı sayılar söyler. Kim daha önce Ali Baba'nın bulunduğu yere gelirse ve Ali Baba'ya dokunursa bu sefer Ali Baba o kişi olur (K.K.: 36).

7.2.25. Hoppacık Oyunu

İki kişi sırt sırta döner. Arkadan kollarını birbirine bağlayarak biri diğerini havaya kaldırır. Oyunun tekerlemesini söyleyerek oyunu oynarlar.

Yerde ne var yer boncuk

Gökte ne var gök boncuk

Annenin adı Fatmacık

Babanın adı Osmancık

Kaldır beni hoppacık (K.K.: 24).

7.2.26. Yerden Yüksek Oyunu

Yerden yüksek oyunu birçok kişi ile oynanan bir oyundur. Oyuncular arasından ben son yükseğe çıkan kişi ebe olur. Ebe yüksekte olan kişilerin yere indikleri zaman onları yakalamaya çalışır. İlk yakaladığı kişi ebe olur. Eğer bir kişi hep yüksekte duruyorsa hiç yere inmiyorsa bir zaman sonra ebe olarak o seçilir (K.K.: 36).

7.2.27. Can (Yakan Top) Oyunu

Can oyunu iki grup şeklinde oynanır. Bu gruplar eşit şekilde oluşturulur. Gruplarda en az dört kişi olur. Gruplar oluşturulduktan sonra bir kişi fazla gelirse içlerinden en güçsüz olan kişi süttten sayılır ve iki grupta da oynayabilir.

On adımlık bir mesafe oluşturulur. Gruplardan birinin üyeleri ikişerli olarak on adımlık mesafenin başında ve sonundadır. Diğer grup üyeleri ise bu mesafenin tam ortasındadır. Mesafenin dışında olan kişiler içerde olan kişileri top ile vurmaya çalışır. Top değen kişi oyundan çıkar. Sıra ile herkesi yandırmaya uğraşırlar. Eğer dışarıdaki grup topu yere değdirmeden içerdeki kişilerin kucağına atarsa o kişi can kazanmış olur ve oyundan çıkmış olan bir kişiyi tekrar oyuna alabilir veya o canlardan altı tane biriktirip bir dalya yapabilir. Oyunda bir kişi kaldıktan sonra o son kalan kişi saydırma yapar. Yanmadan on iki tane saydırırsa yine bir dalya yapmış olur ve tekrar oyun onlarla devam eder. On iki tane saydıramazlarsa oyun diğer gruba geçer (K.K.: 27).

7.2.28. Fırıldak Oyunu

Fırıldak oyunu birkaç kişi arasında oynanılır. Oyuncuların ellerinde küçük, tahtadan yapılmış çevirdiğin zaman dönmesi için altında çivi olan bir oyuncaktır. Zamanla plastikten yapılmış fırıldaklarda mevcuttur.

Çocuklar sıra ile bu fırıldakları çevirir. Kimin fırılacağı daha hızlı ve iyi dönerse o kişi oyunun galibi olur (K.K.: 29).

7.2.29. Tornet

Tornet çocukların eğlence araçlarından birisidir. Çocuklar tornet yapmak için dikdörtgen şeklinde bir tahta, üç tane çita, üç tane bilyeli teker ve çivi kullanırlar. Dikdörtgen tahtanın ön ve arkasına çivi ile birer çita monte ederler. Daha sonra bu monte ettiği çitalara sanayiden almış oldukları bilyeli tekerleri takarlar. Önde bulunan çitanın tam ortasına bir tane, arkada bulunan çitanın her iki ucuna birer tane olmak üzere iki tane bilyeli teker takarlar. Daha sonra dikdörtgenin üst kısmının tam ortasına da diğer çitayı monte ederler. Çocuklar toplanarak yapmış oldukları tornetlere binmek ve eğlenmek için yüksek olan yerlere giderler (K.K.: 32).

7.2.30. İsim-Eşya-Hayvan-Bitki-Şehir-Film Oyunu

Bu oyun en fazla dört kişi ile oynanan bir oyundur. Oyunu oynayan kişiler ellerine kalem ve kağıt alırlar. Kağıdı altı parçaya bölerler. Her parçaya isim, eşya, hayvan, bitki, şehir, film gibi isimler verirler. Oyuncular sıra ile bir harf söyler. Söylenmiş olan harfe göre oyuncular o bölmüş oldukları parçalara o harfle başlayan isim, eşya, hayvan, bitki, şehir ve film yazarlar. Her bir parçaya belirli puanlar verirler. Söylenen harf ile ilgili parçalardan birisi bulunmazsa o parçaya sıfır puan verilir. O bulamadığı için diğer kişilere onun puanı paylaşılır. En yüksek puanı alan birinci olur (K.K.: 36).

7.2.31. Lades Oyunu

Lades oyunu iki kişi arasında oynanan bir oyundur. Sofrada tavuk yemeği yerken tavuğun lades kemiğinin ortaya çıkması ile oyun başlar. Sofrada iki kişi hemen lades çekişmeye başlar. Kemiğin bir ucundan birisi bir ucundan diğeri tutarak kim kaybederse o kişi kazanan diğeri kişiye bir şey alması için lades çekişirler.

Ladesim lades olsun mu?

Olsun.

Vermeyen koca karı olsun mu?

Olsun.

Havadaki ne?

Bulut.

O zaman sen bunu unut.

Sözünden sonra kemiği kırarak ladesi başlatmış olur. Sürekli o kişiler birbirlerinin ellerine bir şeyler verirler. Bir kişi ladesi unutmadıysa diğer kişinin elinden bir şey alırken “*Aklımda veya kalbimde.*”der. Eğer unuttuysa karşıdaki kişi elindekini verir vermez “*lades*” diye bağırır ve ladesi kazanır. Kaybeden kişi ladesi kazanan kişiye daha önceden istemiş olduğu hediye alr. Lades kemiği yoksa eğer kişilerin serçe parmakları ile de lades çekişebilirler (K.K.: 24).

7.2.32. Sıcak Soğuk Oyunu

Sıcak soğuk oyunu çok kişi ile oynanan bir oyundur. Oyuncular arasından *bir* kişi ebe seçilir. Ebe seçildikten sonra saklanacak eşya da belirlenir. Ebe seçilen kişi bulunan ortamın dışına çıkarılır. Ebe dışarı çıktıktan sonra ellerindeki eşyayı bir yere saklarlar. Ebeyi tekrar buldukları ortama çağırırlar. Ebe saklanan eşyayı aramaya başlar. Oyundaki diğer oyuncular ebeye yardımcı olurlar. Ebe eşyaya yaklaşınca oyuncular, “*Sıcak sıcak sıcak...*” diye bağırırlar. Ebe eşyadan uzaklaşınca oyuncular “*Soğuk soğuk soğuk...*” diye bağırırlar. Ebe onların bu hareketleri ile saklanan eşyayı bulur (K.K.: 35).

7.2.33. Beyaz Kelebekler Oyunu

Bu oyun daha çok kızlar tarafında oynanılan bir oyundur. En az beş altı kişiyle oynanılır. Bir yuvarlak oluştururlar. İki kişi bu çemberin ortasına geçer. Hep birlikte:

Beyaz kelebekler

Nereye uçtunuz

Sonunuz geldiyse

Bir eş buldunuz?

Tekerlemesini söyleyerek ortadaki iki kişi kol kola girerek döner. “*Bir eş buldunuz?*” dedikten sonra çemberin etrafındaki insanlardan iki kişi seçerler.

Ben buldum birincisini

Sen buldun ikincisini

Haydi yallah

Tekerlemesini söyleyerek o iki kişileri çemberin için yollarlar. Oyun bu şekilde sıra ile devam eder (K.K.: 31).

7.2.34. Şişe Çevirme Oyunu

Oyun en dört veya beş kişiyle oynanır. Oyundakiler çember oluştururlar. Bir kişi ortada şişeyi çevirir. Şişenin arka tarafı kime geldiye o kişiyi şişenin ön kısmı kimi gösteriyorsa o kişiye, “*Doğruluk mu? Cesaretlilik mi?*” diye sorar. Karşısındaki kişi doğruluk derse, “*Sevgilin kim? Kimi daha çok seviyorsun?*” gibi doğruluk gerektirecek sorular sorar. Eğer cesaretlilik derse “*O kızın saçını çekebilir misin? Camdan atlayabilir misin?*” gibi cesaretini ölçecek sorular yöneltir. Bu kişi bunları yapamazsa o kişiye ceza verilir. Yaparsa şişe çevirme ona geçer (K.K.: 42).

7.2.35. Bom Oyunu

Bom oyunu en az üç kişi ile oynanılan bir oyundur. Küçük kağıtlara meyve veya şehir gibi isimler yazılır. Bu isimlerin sayısı oyunda kaç kişi varsa bir kişiye o kadar kağıt düşecek şekilde yazılır. Oyunda üç kişi varsa bir kişiye üç kağıt verilir. Kağıtlar katlanarak ortaya atılır. Herkes eşit sayıda kağıt alır. Kağıtları açarlar. Kağıtları açtıktan sonra yuvarlak şekilde otururlar. Kağıdı atan kişi yanındaki kişiye bir kağıt verir. Yanındaki kişide diğer kişiye bir kağıt verir. Oyun böyle devam eder. Oyunculardan hangisi bir meyvenin veya bir şehrin hepsini kendisinde toplarsa bom diye yere vurur. Diğerleri de ellerini sıra ile onun elinin üstüne koyarlar. Bom yapan kişiye yüz, onun üstündeki ele daha düşük, onun üstündeki ele daha düşük şekilde puan verirler. Oyunun sonunda bütün puanlar hesaplanır. Kim daha yüksek alırsa o kişi birinci olur (K.K.: 36).

7.2.36. Taş, Kağıt, Makas Oyunu

Oyun üç kişi ile oynanılır. Oyuncular taş, kağıt, makas diyerek bu üç durumdan birini seçer. Taş el yumruk şeklinde olur. Makas parmak ile iki işareti yapılarak gösterilir. Kağıtta ise el tamamen açıktır. Taş makası kırar. Makas kağıdı keser. Kağıtta taşı sarar. Oyun sürekli bu şekilde devam eder (K.K.: 27).

7.2.37. SOS Oyunu

Sos oyunu iki kişi ile oynanılan bir oyundur. Oyun için iki tane renkli kalem ve bir tane kareli kağıda ihtiyaç vardır. Oyuncular farklı renklerdeki kalemleri ellerine alır. Bir tanesi “S” veya “O” harfini yaparak oyuna başlar. Diğer oyuncu da bu harflerden birini yapar. Kim alt alta, yan yana veya çapraz şekilde “SOS” yaparsa kalemi ile onun üzerini çizer. En fazla SOS yapan kişi oyunun galibi sayılır (K.K.: 31).

7.2.38. Gece Gündüz Oyunu

Bu oyun en az on kişi ile oynanılır. Oyuncuların birisi ayakta kalır. Diğer oyuncular ise masanın etrafına otururlar. Ayaktaki kişi gece deyince yüzlerini kapatıp yatarlar. Gündüz deyince kafalarını kaldırır. Bazen çocukları şaşırtmak için karışık olarak da söylenir. Çocuklar ayaktaki kişinin gündüz demesini beklerken gece diyebilir. Şaşıran çocuklar oyundan çıkar. Oyundan en son çıkan çocuk birinci olur (K.K.: 28).

7.2.39. Deve Cüce Oyunu

Bu oyunda çocuklardan bir tanesi ayakta bulunur. Diğerleri otururlar. Ayaktaki kişi deve diyince çocuklar ayağa kalkarlar, cüce deyince çocuklar otururlar. Ayaktaki kişi bazen çocukları şaşırtmak için karışık söyler. Deve demesi beklenirken cüce diye seslenir. Bazı çocuklar şaşıır. Şaşıran çocuklar oyundan çıkar. Oyundan en son çıkan çocuk birinci olarak kabul edilir (K.K.: 28).

7.2.40. Ayı Çevirme Oyunu

Tahtadan yapılmış ucunda çivi olan koni şeklinde bir oyuncaktır. Bu oyuncak kamçı ile döndürülür. Kamçının bir ucu parmağa takılır. Diğer bir ucu da ayını etrafına sarılır. Kamçı ayıya sarıldıktan sonra elin hızla ileri ve geriye doğru çekilmesiyle ayı ipten ayrılır ve hızlıca dönmeye başlar. En hızlı ve en uzun süre ayıyı döndüren oyunun galibi kabul edilirdi. Yöredeki çocuklar ayıyı döndürmek için daha çok pazar yerini tercih ederlerdi. Çünkü oranın zemini kaygan ve düz bir zemindir (K.K.: 29).

Resim 130: Ayı

7.2.41. Gazoz Kapağı Oyunu

Çocuklar gazoz kapağı toplamak için yörenin etrafını ve çöplüklerini gezerler. Topladıkları bu kapaklarla kendi aralarında oyunlar oynarlar. Oyun iki kişi arasında oynanır. Oyuncular gazoz kapaklarını eşit şekilde üst üste dizerler. Elleriine de birer tane kapak alırlar. Ellerindeki kapakla sırasıyla yerdeki kapakları çevirmeye çalışırlar. Kapağı çeviren kişi çevirdiği kapağı kazanır. En çok kapak toplayan kişi birinci olur. Bu oyun bozuk parayla da oynanılabilir (K.K.: 24).

BÖLÜM VIII

8. HALK HEKİMLİĞİ

Halkın olanakları bulunmadığı için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince hastalıkları tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne “*halk hekimliği*” denilmektedir (Boratav, 1994: 149).

Halk hekimliği tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Hayvanların içgüdüleriyle yaptıklarını gözleyen insanoğlu daha sonra bunları kendine uygulayarak kendi kendinin hem doktoru hem eczacısı olmuştur. Bu dönemlerde hastalıkların nedenlerinden ve tedavisinden insanoğlu yetersiz kalmış ve hastalıklar ay ve güneş tutulmaları, yıldızlar, fırtınalar ve şimşek çakması gibi doğa olaylarına bağlanmıştır. Bu nedenle eski çağlarda insanlar hastalıklarını tedavi etmek için büyüden yani sihirden yararlanmışlardır. Zamanla ilk insan bu tür varlıkları kutsal tutmaya başlamış ve böylece totem-klan anlayışı doğmuştur. Tedavi amacı olarak totemin sembolü olan muskalar sihir ve düğmeler kullanılmıştır (Şar, 1989: 219).

Sağlıkla ilgili yörede fazla bir kurum olmadığı için yörede kırık, çıkık ve doğum için bilgili kişiler bulunmaktadır. Ebe olarak Fehime ÇOŞAN, Aşure AYDIN ve Ayşe BALLI, Kırık ve Çıkıklar için Fehime ÇOŞAN, Müsdettin DURMUŞ, Remzi AYDIN, Mendife KÜÇÜK bulunmaktadır.

Afşar yöresinde halk hekimliği ile ilgili uygulamalar şunlardır:

Ağız Yarası : Ağızda oluşan yarayı iyileştirmek için bir çay kaşığı ekmek sodası ve yarım çay bardağı su ile ağız çalkalanır.

Ağız yarasını geçirmek için dut veya dut reçeli yenilir.

Alerji: Dabaz (alerji) olan kişiye ılık su ile şerbet içirilir.

Arı Sokması: Arı vurduğu zaman arının vurduğu yere domates, buz, demir, yoğurt, demir kaşık sürülür.

Arpacık (İt Dirseği): Gözde çıkan it dirseğini geçirmek için o bölgeye sarımsak sürülür.

Gözde çıkan it dirseğini geçirmek için bir köpek tarafından gözün çevresinin yalanması gerekir.

Gözde çıkan it dirseğini geçirmek için tavana hamur yapıştırılır. Tavandaki hamur düştüğü zaman it dirseğinin geçeceğine inanılır.

Ateş Düşürücü: Vücuttaki ateşi düşürmek için bez sirkeli suda ıslatılıp başa koyulur.

Ayak Kokusu: Bebek doğduğunda ayağı kokmasın diye ebe tarafından tuzlanır.

Ayak Parmaklarında Soğuklama: Ayak parmakları soğukladığı zaman yarma kaynatılıp ayağın üzerine sarılır.

Ayak parmaklar soğukladığı zaman kına çay ile karıştırılır ve ayağa sürülür.

Basur: Basur için katran eritilip beze sürülerek em yapılır.

Tuğla ısıtılır ve üzerine oturulur.

Bebekler basur olmasın ve kemikleri kuvvetli olsun diye toprağa yatırılır.

Baş Ağrısı: Baş ağrısı geçirmek için başa çelgi sarılır.

Baş ağrısını geçirmek için patates yuvarlak şekilde dilimlenerek alnın etrafına bir bez parçası ile sarılır.

Baş ağrısını geçirmek için saçta kına yakılır.

Baş ağrısını ve mide bulantısını geçirmek için işkembe kurusu, akciğer kurusu ve kuru tike (et kurusu) yenilir.

Bayınlık: Bayılan bir kişiye soğan koklatılır.

Bebeklerde Bel Ağrısı: Bebekler çok hareket ettiği zaman belini ağrıtır. Bu ağrıyı geçirmek için bebeğin sırtına jilet atılır ve içindeki pis kan akarak ağrının geçmesine yardımcı olur.

Bel Ağrısı: Bel ağrıları için şişe tutulur. Uzun bir demirin ucuna pamuk veya kağıt sarılarak alkol ile yakılır. Yakılan bu demir bardağın içinde gezdirilir. Bardak hafif ısındıkta sonra ağrısı olan kişinin beline yerleştirilir. Beldeki deri kalkmaya başladığı zaman bardak çekilir. Bir kaç defa bu olay tekrarlanır.

Boğaz Ağrısı: Boğaz ağrısı için elma fırında pişirilip yenilir.

Boğaz ağrısını geçirmek için ılık pekmez içilir.

Boğaz ağrısını geçirmek için süt ve karabiber karıştırılarak sıcak bir şekilde içilir.

Boğaz geçirmek için turpun içi oyulur ve altından bir delik açılır. Oyulan turpun içerisine bal koyulur. Turpun altından sızan bal yenilerek öksürük geçer.

Boğaz ağrısının geçmesi için çörek otu ve bal karıştırılıp yenilir.

Boğmaç: Boğmaç olan birisinin iyileşmesi için eşek sütü içirilir.

Boy Uzaması: Çocukların boyunun uzaması için süt ve çiğ yumurta karıştırılarak içirilir.

Böbrek Ağrısı: Böbrek hastalığı için yoğurdun üzerinde biriken su içilir. Bu su böbrekte oluşan taşların düşmesine kolaylık sağlar.

Böcek Zehirlenmesi: Böcek ısırıldığı zaman böceğin zehrini vücuttan atmak için ılık şerbet içilir.

Çapaklanma: Yeni doğan bebeğin gözleri çapaklandığında veya burnu tıkanığında anne sütü damlatılır. Böylece anne sütü bebeğin gözünü veya burnunu yumuşatarak açılmasını sağlar.

Çocuğun Konuşabilmesi İçin: Çocuklar uzun süre konuşamazsa kurban bayramından sonra yedi komşunun evi tek tek gezilerek kurbanlarının dili toplanır. Toplanan diller pişirilerek çocuğa yedirilir. Çocuğun bundan sonra konuşması beklenir.

Derma: Derma çıkan yere sarımsak sürüldüğünde o dermanın iyi olacağına inanılır.

Dermanın iyileşmesi için dermanın üzeri yöredeki hocalar tarafından okunur.

Diş Ağrısı: Diş ağrısını geçirmek için ağrıyan dişin üzerine hidrolik, alkol, zeytin, aspirin, karanfil koyarlar.

Diş ağrısını geçirmek için ağrıyan dişin üzerine pişmiş yumurta koyarlar.

Doğumun Kolay Geçmesi İçin: Doğum yapacak olan kadının doğumunun kolay gerçekleşebilmesi için okunmuş dualı su içirilir.

Dolama: Parmakta çıkan dolamayı geçirmek için lokum sarılır.

Eş Göbeği Düşmesi: Bir kadın iştahsızsa, karnı ağrıyorsa, bulanıyorsa, belde, sırtta ağrı varsa, halsizse ve karın bölgesi atmıyorsa kadının göbeğini çekerler. Göbek çekme yörede bu işi bilen kişiler tarafından yapılır. Tedavi eden kişi göbeğin düşüp düşmediğini anlamak için ovalar. Ovaladıktan sonra eğer göbek düşmüşse eliyle

göbeği yerine getirir. Göbek yerine geldikten sonra kadının ağır şeyler taşımaması gerektiği söylenir. Ağır kaldırdığı zaman göbek yine düşer.

Göbek Çekme: Bir kadının çocuğu olması için ebe çocuğu olmayan kadının göbeğini ovalar, iki ayağından tutarak havaya kaldırır ve ayaklarından halı silkeler gibi üç defa silkeler. Sonra ağzına lokum gibi tatlı bir şey verir. Buna “*göbek çekme*” adı verilir. Bu işlemden sonra çocuğun olması beklenir.

Göz Ağrısı: Göz ağrısı için tülbende biraz çayın demi dökülerek gözlerin üzerine sürülür ve göz dinlendirilir.

Hamile Kalmak İçin: Hamile kalmak için komçek otu ve soğan kabuğu kaynatılarak içilir. Ebegümeçi otu da pişirilerek yenilir.

İshal: İshali geçirmek için haşlanmış patates sıcak sıcak tüketilir.

İshali geçirmek için kolanın içerisine aspirin atılıp içilir.

İshal için bir kaşık kuru çay yenilir.

İshali geçirmek için bir çay kaşığı kahvenin içine iki iç damla limon damlatılıp yenilir.

Kabızlık: Kabızlık için çir (kayısı) hoşafı içilir.

Kabızlık için bir yemek kaşığı zeytinyağı içilir.

Sabun kabızlığa iyi gelir.

Kanser: Kanser olan hastalara şifa getirmesi için erkek bebek doğurmuş annelerin sütünden içirilir.

Kansızlık: Kansızlık için hayvan dalağı yenilir.

Kansızlık için üzüm ve pekmez tüketilir.

Karın Ağrısı: Karın bölgesinde oluşan sancıyı geçirmek için göbeğe hayvan derisi sarılır.

Kasık Ağrısı: Kasık ağrıları için sobanın üzerinde taş veya kiremit ısıtılarak ağrıyan bölgeye koyulur.

Kirpi Dikeni: Vücudun bir yerine kirpi dikeni gittiği zaman o dikeni çıkarmak için köpek eti yenilmesi gerektiği söylenir.

Korku: Bir kişinin korkusunun geçmesi için korkan kişinin damağını birisi baş parmağı ile çeker. Yüzüne vurur ve su içirir.

Kulak Ağrısı: Bebeklerin kulakları ağrıdığı zaman kulağa anne sütü damlatılır.

Kurşun Yarası: Kurşun yarası için fitil ve bal kullanılır. Fitil yardımıyla kurşunun geçtiği yer bal ile tedavi edilir.

Mide Bulantısı ve Ağrısı İçin: Şekerli ılık su içilir.

Araba ile yapılan yolculuklarda mide bulantısını engellemek için kuru fasulye yutulur veya bir kaşık benzin içilir.

Muska: Psikolojik rahatsızlığı olup da ruhsal sıkıntı çekenler için, yeni doğmuş bebekleri ve anneleri kötü ruhlardan korumak için, insanları, hayvanları veya diğer eşyaları nazardan korumak için “*muska*” yaptırılır. Yapılan bu muskaların bazıları suya atılıp bir süre içilir, bazıları da kime yapıldıysa o üzerinde bu muskayı taşır. Muska daima belden yukarıda taşınır.

Pişik: Bebek pişik olduğu zaman pişik olduğu yer sabunlu su ile yıkanır ve zeytinyağı sürülür.

Saç Kıran: Saçta oluşan saç kıranı geçirmek için sarımsak dövülerek saç kıran olan yere sürülür.

Sarılık: Çocuk doğduktan sonra sarılık olmasın diye çocuğa sarı yemeni örterler ve çocuğa sarı kıyafet giydirirler. Çocuğa altın sarı olduğu için altın takarlar. Çocuğu sarı ışığın altında yatırırlar.

Sarılığı geçirmek için hoşaf suyunun içine sarılık olmayan birisinin idrarı karıştırılarak içirilir.

Siğil: Siğili geçirmek için tuz okunur. Okunan tuz suya ıslanır ve suyun içindeki tuz eridikten sonra siğil geçer.

Siğilleri geçirmek için siğile kurban kanı sürülür.

Siğilleri yok etmek için siğil okumayı bilen bir kişi tarafından dua edilerek o siğilin üzeri kalemle yazılır.

Siğili geçirmek için yörede bulunan ağ çalılarının birinden dua ederek dikeninden koparılması ve dikenini kopardıktan sonra kimseyle konuşmadan eve gidilmesi gerekir. Bu şekilde yapıldığında siğilin geçeceğine inanılır.

Vücutta kaç tane siğil varsa o sayıda iğde ağacından iğde dalı koparılır.

Şeker Hastalığı: Şeker hastalığına nar ekşisi iyi gelir.

Tansiyon: Tansiyonu düşürmek için sarımsak ve limon suyu tüketilir.

Tansiyonu yükseltmek için tuzlu ayran içilir.

Tavuk Karası: Tavuk karası hastalığı akşamları gözlerin görmemesidir. Bu hastalığını geçirmek için kişinin kafası kümese sokulur ve biraz bekledikten sora çıkarılır.

Uçuk: Dudakta oluşan uçğu geçirmek için sıcak çay kaşığı veya yanmış toz şeker uçğun üzerine bastırılır.

Umsuluk: Doğumdan sonra annenin sütü bol olsun diye anneye canı ne isterse yedirirler. Annenin canı bir şey istediği zaman hemen bulunmalıdır. Çünkü anne canının istediğini yemezse “*umsuluk*” olur. Göğüsleri şişer ve sütü çekilir. Bunun üzerine annenin istediği yiyecek bulunur ve anneye yedirilir. Umsuluk bu defa da geçmezse yörede bilgili kişilere götürülür. O kişi annenin göğsünü çalıyı yakarak onun çingisi ile dağlar. Umsuluk böylece geçer.

Vücutun Herhangi Bir Yeri Kesildiği Zaman: Vücutun herhangi bir yeri kesildiği zaman bir bez veya kağıt parçası yakılarak kül haline getirilir. Kesilen bölgenin üzerine bez ile sarılır böylece ağrı kesilir ve kan durur.

Vücutta Oluşan Ağrılar: Bal bezin üzerine sürülerek bal muşambası yapılır ve ağrıyan yerlere sarılır.

Vücutta Oluşan Kırık ve Çıkıklar: Kuru üzüm ezilerek vücutun kırık veya çıkık olan bölgesine bez ile sarılır.

Vücutta çarpma nedeniyle oluşan şişlikleri geçirmek için şişmiş olan bölgenin üzerine çiğnenmiş ekmek sarılır.

Vücutta kırık ve çıkık nedeniyle meydana gelen ağrıları geçirmek için et parçası veya ezilmiş zeytin bir bez parçası ile ağrıyan bölgeye sarılır.

Vücuttaki kırıkları tedavi etmek için alçı yerine bez parçası, yumurtanın sarısı ve tuz kullanılır. Bezin üzerine yumurtanın sarısı sürülür ve üzerine tuz atılır. Tuz atıldıktan sonra kırık olan yer bununla sarılır.

Vücuttaki kırık ve çıkıklar için yöredeki ebelere ve bilen insanlara gidip çektirilir.Yüksek bir yerden düştüğünde meydana gelen yaraların geçmesi için üzerine tuzlu yağ sürülür.

Vücutta kırık ve çıkık olduğu zaman ağrının geçmesi için tuzlu suda o bölge ovulur.

Yanık: Vücudumuzun yanmış olan bir bölgesinde yanığın izi kalmasın diye mum eritilerek sıvı yağ ile karıştırılır. Yanmış olan bölgenin üzerine sürülür.

Vücudun herhangi bir yeri yanmışsa yumurta yağda pişirilip yanığın üzerine em olarak sarılır.

Vücudun herhangi bir bölgesi yanmışsa o bölgeye domates, yoğurt, buz ve diş macunu sürülür.

Vücutta oluşan yanıkları geçirmek için yumurtanın beyazı sürülür.

Yürüyemeyen Çocuklar: Bazı çocuklar uzun süre yürüyemezse yaşlı bir kadın tarafından çocuğun ayağına ip bağlanır ve evin çevresinde hızlı hızlı gezdirilir. Daha sonra çocuğun ayağındaki ip kesilir. Buna “*dişasını kesme*” denir. Böylece çocuğun artık yürümesi beklenir.

BÖLÜM IX

9. HALK İNANIŞLARI

Halk inancı, kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Halkbilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp, yaşadığı çağdaki yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halk inanışları din, ahlak kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve yerden yere, topluluktan topluluğa değişiklikler gösterirler (Boratav, 1994: 7).

Halk inançları toplumun kabul ettiği ilahi dinin hükümleri ve öğretileri dışında kalan; fakat halk arasında yaygın bir şekilde yaşatılarak bir sonraki nesle aktarılan inanmalardır. Toplumlar hayatlarının derinlemesine etkileyen, âdet, inanç ve geleneklerini yeni bir dine veya kültüre girdiklerine bırakmazlar ve yeni dinin, kültürün özelliklerine eski âdet, inanç ve geleneklerini uydurmaya çalışırlar. Halk inanışları toplumsal hayatımızda teknik gelişmelerden, evlenmeye, doğuma, ölüme, sosyal hayatımıza kadar her türlü etkinlikte yer almaktadır (Artun, 2015: 345 [Kılıç, 2001: 415]).

9.1. Tabiat Olayları İle İlgili İnanışlar

- Ayva çok ise o yıl kışın daha sert geçeceğine inanılır.
- Eşek, köpek gibi mundar hayvanın şimşeği çektiğine inanılır.
- Gökyüzü kızarırsa depremin olacağına inanılır.
- Güneş batarken uyuyan kimsenin ömrünün kısılacığına inanılır.
- Karıncalar yuvalarından toprağın üzerine çıktığı zaman karıncaların yağmur yağacağı için düğün ettiklerine inanılır.
- Karın ilk yağdığında yenmesi uygun değildir. Çünkü ilk karın ölü eti olduğuna inanılır.
- Kışın kar ne kadar çok olursa yazın o kadar bereketli geçeceğine inanılır.
- Kışın kar ne kadar çok olursa yazın o kadar bereketli geçeceğine inanılır.
- Nisan yağmurlarının bereket getireceğine inanıldığı için yağmur yağarken un çuvallarına ve ceplere vurulur.
- Süt kazanın dibi kazınılarak yenilirse düğününde kar yağacağına inanılır.

- Yıldız kayınca bir kişinin vefat ettiğine inanılır.
- Yıldız kayınca isteklerin gerçekleşeceğine inanılır.

9.2. Doğum İle İlgili İnanışlar

- Âdetli kadın yeni doğan bebeğin yanına yaklaşmaz. Yaklaşırsa eğer bebeğin yüzünde ve vücudunda yaralar olur.
- Anne ve bebeği al basmasın diye yatağın ucuna Kur'an-ı Kerim, ekmek, su koyarlar.
- Bebeğin ağzına ilk tüküren kim olursa bebek büyüdüğünde o kişiye benzeyeceğine inanılır.
- Bebeğin gözü şaşılı olacağına inanıldığı için bebek kırkı çıkana kadar sallanmaz ve yüzüne tülbent örterler.
- Bebeğin saçı hemen kesilmez. Kesilirse eğer ömrünün kısa olacağına inanılır.
- Bebek doğduğunda bebeğin ağzını ilk açan kişi kim olursa bebeğin iştahı da ilerde o kişinin iştahı gibi olacağına inanılır.
- Bir evde kırkı çıkmamış bebek varsa o evin yakınlarından gelin arabası geçerse kırkı kırk basmasın diye gelin arabasının üzerine toprak atarlar.
- Çocuk doğmadan önce çocuğa kıyafet alınmaz. Doğmamış bebeye don dikmezler.
- Hamile kadın ayva yediğinde bebeğin gamzeli olacağına inanılır.
- Hamile kadın birisini kımarsa bebeğin kınadığı kişiye benzeyeceğine inanılır.
- Hamile kadın canı çektiği yiyeceği yemezse bebeğin vücudunda lekelerin oluşacağına inanılır.
- Hamile kadın çirkinleşirse bebeğin cinsiyetinin kız olacağına, erkek olursa bebeğinin erkek olacağına inanılır.
- Hamile kadın haram yemesi uygun görülmez. Eğer yerse karnındaki bebeğin doğduktan sonra haramzade olacağına inanılır.
- Hamile kadın tatlı yiyecek aş erirse bebeği erkek, ekşi yiyecek aş erirse bebeği kız olacağına inanılır.
- Hamile kadın yeşil erik yediği zaman bebeğin yeşil gözlü olacağına inanılır.

- Hamile kadının karnı dik olursa bebeğin erkek, dağınık olursa kız olacağına inanılır.
- Kırkı çıkmamış iki bebek, kırkı kırk basmasın diye yan yana koyulmaz. Bebekler yan yana gelirse hastalanacaklarına veya öleceklerine inanılır.
- Kırkı kırk basmasın diye kırkı çıkmış bebek ile kırkı çıkmamış gelin aynı ortamda bulundurulmaz.

9.3 Evlilik İle İlgili İnanışlar

- Düğünden önce gelinin damada gelinlikle görülmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır.
- Düğünlerde nişan yüzüğünü takmayı, kına yakmayı, bayrak dikmeyi başı bütün insanlar yapar. Yani babası veya annesi ölmemiş veya boşanmamış insanlar yapar. Başı bütün olmazsa o evliliğin güzel gitmeyeceğini inanılır.
- Gelin eve bereket getirsin diye gelinin önünde kaynanası içi badem, buğday, şeker, para, arpa, nohut dolu kavanozu kırar.
- Gelin giden kız düğününe yakın zamanda ev süpürmez. Eğer süpürürse kalan ailesini süpüreceğine inanılır.
- Gelin güçlü ve kuvvetli olsun diye oğlan evinin kapısının eşiğinde geline tabak veya kaşık kırdırılır.
- Gelin oğlan evine girdiğinde ağzı tatlı olsun ve güzel konuşsun diye ağzına bal sürülür.
- Gelin ve damadın ağızları bir ömür boyu tatlı olsun diye tatlılıkta gelin ve damada bisküvi ve lokum ısırtılır.
- Gelin ve damadın erkek çocukları olsun diye yataklarının üzerinde erkek çocuk yuvarlanır.
- Gelin ve damadın ilk gecelerinde gelin üzerinden çıkardığı gelinliği damatlığın üzerine koyarsa ilerde gelinin sözünün geçeceğine inanılır.
- Gelin ve damat hayatları boyunca mutlu olsun diye evliliği güzel giden bir çift damat ve gelinin yatağında takla atar.
- Gelin yağcı ve güler yüzlü olsun diye oğlan evine girerken kapının üzerine yağ sürer.

- Gelin, oğlan evine indiği zaman çocuğu olsun diye kuağına bebek verirler.
- Gelin, oğlan evine inerken kaynana üzerine bir bez örterek gelini karşılar. Böylece gelinde hayatı boyunca bir kaynana korkusu olacağına ve hep kaynananın sözünde duracağına inanılır.
- Gelinin ayakkabısının altına gelinin arkadaşları kismetlerinin açılması için kendi isimlerini yazarlar. Kimin ismi silinirse onun kismetinin aılacağına inanılır.
- Gelinin kaynanasının ve kayınbabasının sözünden çıkmaması için kaynana ve kayınbaba şerbetin içine tükürür ve bu şerbet gelin ve damada içirilir. Böylece ilerde gelin ve damadın büyük sözünden çıkmayacağına inanılır.
- Gelinin, eşinin evine bağlanması için gelinin babasının evinden sökülen bir çivi gelin gittiği eve çakılır veya gelinin evinden, oğlanın evine kaşık, atal, bıçak gibi eşyalar götürülür.
- Nişanlanan çiftlerin, nişan kurdelesinin bir parçası darısı bulaşsın diye bekarlara yutturulur.

9.4. Ölüm İle İlgili İnanışlar

- Arife günü kişi arife (gözleme) ederse o evden vefat eden bir kişi arifenin kokusuna gelip evdekileri ziyaret edeceğine inanılır.
- Ayakkabı ayaktan çıkarken ters dönerse ölüm olacağına inanılır.
- Ayaktaki orabın altı üstüne gelirse ölüm olacağına inanılır.
- Bayram arifelerinde çocuğu ölen kadın dikiş dikmez. Çünkü dikiş iğnesinin her batışı ölen çocuğunun vücuduna battığı inancı vardır.
- Bir evden cenaze çıktıysa o evin balkonunun ışığı uzun süre açık bırakılır. Çünkü len kişinin eve tekrar geleceği umudu vardır.
- Bir insan aniden rperirse Azrail'in o kişiye yokladığına inanılır. O kişi hemen besmele eker.
- Bir kişi eli koynunda oturursa kendisinin, annesinin veya yakın bir akrabasının öleceği inancı vardır.
- Bir kişinin yakınlarından birisi vefat ettiği zaman onun yüreğindeki ateşi sndrmek için vefat eden kişinin toprağından bir avuç toprak alınır ve suya

atılarak vefat eden kişinin yakınlarına iştirilir. Böylece o kişinin içindeki ateşi birazda olsa söneceği inancı vardır.

- Birisi vefat ettikten sonra o kişiden sonra çok kişi vefat ederse “ayağını iyi sürttüğüne” inanılır.
- El süpürgesinin üzerine oturulduğunda oturan kişinin annesinin öleceğine inanılır.
- Genç bir kişi dini günlerde vefat ederse o kişinin kalbinin temiz olduğuna ve Allah’ın sevgili kulu olduğuna inanılır.
- Hasta birisinin önceden vefat birisini sayıklaması ölüme işarettir.
- Kazağı ters giymek kocasının öldüğüne işarettir.
- Kefenden kalan bez parçası eve konulmaz. Çünkü tekrar birisinin vefat edeceğine inanılır.
- Ölen bir kişi sürekli yaşayan birisinin rüyasına giriyorsa ve o kişi bunu istemiyorsa çöp parçası yakıp evinden uzak bir yere atar. Böylece bir daha o kişinin rüyasına girmeyeceğine inanılır.
- Ölen bir kişinin, yaşayan bir kişinin rüyasına girmesi ve onu yanına çağırması yaşayan kişinin öleceğine işarettir.
- Ölü diğer dünyada azap çekmesin diye dini bütün, kalbi temiz, el üstünde tutulan kişiler tarafından yıkanması uygun görülür.

9.5. Rüya İle İlgili İnanışlar

- Rüyada altın ve para görmenin dert olduğuna inanılır.
- Rüyada at görmenin murat olduğuna inanılır.
- Rüyada bulanık su ve selin geldiğini görmek kötüye yorumlanır.
- Rüyada bulgur görmek gözyaşı olarak yorumlanır.
- Rüyada düğün görmenin kötü şeylere işaret olduğuna inanılır.
- Rüyada inek gibi büyükbaş hayvanların görülmesi kötü bir olayın gerçekleşeceğine inanılır.
- Rüyada yeşil üzüm görmek gözyaşı olarak yorumlanır.

- Rüyada yumurta görmek o yıl çok karın yağacağına işarettir.
- Rüyada yün görmek kötüye yorumlanır.

9.6. Hayvanlar İle İlgili İnanışlar

- Bir evde çok fazla karınca varsa o evin bereketli olduğuna inanılır.
- Domuz hayvanın adının anılması felaket ve kıtlık getireceğine inanılır.
- Evin etrafında karganın dönmesi o eve dünürünün geleceğine işarettir.
- Kara kedinin uğursuzluk olduğuna inanılır. Kara kedi görüldüğünde saç tutulur.
- Karganın ve baykuşun ölüm habercisi olduğuna inanılır.
- Koyun melek olarak kabul edilir. Bir kişi ölmeden önce koyun gördüğünü sayıklarsa amelinin iyi olduğuna inanılır.
- Köpeğin uzun uzun uluması felaketin ve ölümün olacağına işarettir.
- Köpek uluması depresimin olacağına işarettir.
- Leyleğin senenin habercisi olduğuna inanılır.
- Tilki görmek o gün işlerinin rast geleceğine işarettir.

9.7. Belirli Zaman ve Günler İle İlgili İnanışlar

- Akşam vakti genç kızının evin önünü süpürmesi uygun değildir. Kısmetin kapanacağına inanılır ve günahdır.
- Akşamüzeri nasip toplandığı düşüncesiyle yemek yenmez.
- Bir kişi akşam üzerinden çıkardığı kıyafetleri katlamadan koyarsa o kıyafeti şeytan giyer ve bu yüzden çabuk eskiyeceğine inanılır.
- Cuma günleri çamaşırın yıkamanın iyi olmayacağına inanılır.
- Gece ateşin külü dökülmez. Cinlerin musallat olacağına inanılır.
- Gece aynaya bakan kişinin kısmetinin kapanacağına inanılır.
- Gece ıslık kurma, kapının eşiğine oturma, sofraya bezi çırpma, bulaşık suyu dökme, ateş ile oynama, ekmeğe basma, besmelesiz dışarıya çıkma gibi davranışlar sonunda kötü ruhların kişiye musallat olacağına inanılır.
- Gece küllükten geçen kişiyi cinin tutacağına inanılır.

- Gece tırnak kesmek günah olduğuna inanılır. Tırnağı kestikten sonra yakmak yada toprağa gömmek gerekir.

9.8. Nazar İle İlgili İnanışlar

- Ayna gibi cam eşyaların kırılması nazarın çıktığına işarettir.
- Bebek doğduğunda nazardan ve kötülüklerden korumak için omzuna muska ve nazar bocuğu takılır.
- Bir eve nazar değmemesi için duvara at nalı çakılır.
- Bir kişi birine veya bir şeye nazar etmişse o nazar eden kişinin kıyafetinden bir parça alınır ve yakılarak dumanı o kişiye tütülenir.
- Bostanların bulunduğu yere nazar olmasın diye hayvanların kafatası asılır.
- Çocuğa nazar değmesin diye yeni kıyafetler giydirilmez.
- Evi nazardan ve kötü ruhlardan korumak için eve ilezlik otu takılır.
- Gözü yeşil ve mavi olanların daha çok nazar edeceğine inanılır.
- Güzel ve kilolu bebeğe nazar değmesin diye yüzüne kazan karası sürülür.
- İğde dalının insanları nazardan koruduğu inancı vardır. O yüzden iğde dalı yeni doğmuş bebeklerin ve yeni evlenmiş çiftlerin omuzlarına takılır.
- İri ve sütü bol olan hayvanları nazardan korumak için alnına, nazar boncuğu, iğde veya mavi boncuk asılır.
- Nazar eden biri insan ile karşılaştıkları zaman kışkırlarını kaşırlar.
- Yeni bir evin temeli atıldığında, yeni bir araba alındığında, yeni bir bebek doğduğunda insanlar hayırlı olması için, kazadan, beladan ve nazardan korunmak için kurban kanı akıtırlar. Kan akıtmanın hayır getireceğine inanılır.

9.9. Uğursuzluk ve Bereketsizlik Getirdiği Düşünülen İnanışlar

- Âdetli insan ğurh tavuğun altına cüce çıkarması için yumurta koyamaz veya turşu kurma ve peynir kurma gibi işleri yapması uygun görülmez. Yumurta koyarsa eğer cücenin çıkmayacağına ve diğer yaptığı işler düzgün olmayacağına inanılır.
- Akşam vakti kapının önünü süpürmek uğursuzluk getirir.

- Ava giden avcıdan tavşan ayağı istendiği zaman avcı o gün hiç av avlayamayacağına ve o gün işinin rast gitmeyeceğine inanılır.
- Ayna kıran kızın kısmetinin kapanacağına inanılır.
- Bardak yere düştüğü zaman kırılmazsa kişi bardağı bilerek kendisi kırar. Kırmazsa eğer uğursuzluk getireceğine inanılır.
- Boş beşiğin sallanması uğursuzluktur. Beşiği sallayanın ilerde çocuğunun olmayacağına inanılır.
- Çocuklar beş taş oynarlarsa kıtlık geleceğine inanılır.
- Elbise kişinin üzerinde dikilmez. Dikilirse eğer aklının kısılacığı ve uğursuzluk getireceğine inanılır.
- Hiçbir nedeni yokken parmağa yüzük takmanın bahtı kapatacağına inanılır.
- İki bayram arasında düğün yapılmaması gerektiğine inanılır.
- İkinci vakti uyunmaz. Uyunursa eğer hafıza kaybı olacağına ve kısmetin kapanacağına inanılır.
- İnek kuzuladıktan sonra komşulara ağan verilir. Bu ağan kabı komşudan yıkanmadan alınır. Komşu bu kabı yıkarsa bereketinin azalacağına inanılır.
- Kapı eşiğinde oturmanın uğursuzluk getireceğine inanılır.
- Kapının önüne büyük ve küçük abdest yapılırsa o eve meleklerin gelmeyeceğine inanılır.
- Kapıya gelen dilenciye şeker ve ekmek verilirse evinin tadının bozulacağına ve bereketin azalacağına inanılır. O yüzden dilenciye ekmek ve şeker verilmez.
- Kara kedinin uğursuzluk olduğuna inanılır. Kara kedi görüldüğünde saç tutulur.
- Makasın ağzı açık bırakılırsa uğursuzluk getireceğine inanılır.
- Merdivenin altından geçmenin uğursuzluk getireceğine inanılır.
- Sofranın başında konuşmanın, türkü söylemenin ve ıslık çalmanın şeytan işi olduğu için günah olduğuna ve uğursuzluk getireceği inancı vardır.
- Soğan kabuğu yakılırsa fakirliğe yol açacağına inanılır.
- Vücudundaki etin seğirmesi kötüye işarettir.

9.10. Uğur ve Bereket Getirdiği Düşünülen İnanışlar

- Askere giden bir gencin askerde şehit olmaması için daha önce askere gidip de şehit olmadan gelen bir ailenin evinden o asker için dürüm alınır. Bu dürüm askere gidecek olan gence ısırtılır. Dürümün geri kalan kısmı da askere giden genç askerden gelene kadar sandıkta saklanır.
- Aynı isimle iki kişi arasında tutulan dileğin gerçekleşeceğine inanılır.
- Birisi vefat ettikten sonra vefat eden kişinin kefenine yağmur suyu değerse ve o kişi vefat ettikten sonra bir daha yağmur yağmazsa, kuraklık gelirse o kişiyi mezardan çıkarıp suya basarlar veya o kişinin mezarını açıp su dökerler ve tekrar kapatırlar. Böylece tekrar yağmurun yağacağına inanılır.
- Bostanda sebzeler ilk döl verdiğinde kişi gülerse ve mutlu olursa Allah'ın o kişiye daha çok vereceğine inanılır.
- Bostanlarda toplanan ilk sebzeler ve meyveler, sağılan ilk sütler bereketli olsun diye ilk komşulara, akrabalara dağıtılır.
- Eğer yıl boyunca yağmur yağmıyorsa ve kıtlık varsa o köyden kırs olan birinin ayakkabısı alınır. Sulu bir çayıra gömülür. Yağmur yağdıktan sonra ve bereket arttıktan sonra tekrar gömüldüğü yerden çıkarılır.
- Ekinler başaklanınca başaklar eve bereket getireceğine inanıldığı için duvara asılır veya kavanozun içine koyularak evin bir köşesine koyulur.
- Eve gelen misafirin bereketi ile geldiğine inanılır.
- Portakal ve elma gibi meyveler soyulurken koparmadan soyan kişinin nişanlısının güzel olacağına inanılır.
- Tavuğu gurka yatırırken ve bunun gibi yapılan diğer işlerin bereketli olması için *benim elim değil Fadime anamın eli* diye söylenir.
- Uğur böceğinin uğur ve şans getireceğine inanıldığı için uğur böceği parmağın üzerine koyulup "*Uç uç böceğim annen sana terlik pabuç alacak.*" diyerek uçurulmaya çalışılır. Uğur böceği uçunca uğurun ve şansın geleceğine inanılır.
- Yanmış olan çöreği ve sofrada kalan son lokmayı yiyenin zengin olacağı ve nişanlısının güzel olacağına inanılır.

9.11. Olağanüstü Varlıklar İle İlgili İnanışlar

- Ateşle oynayan kişinin gece uyurken cinler ve diğer kötü ruhlar tarafından korkutulacağına inanılır.
- Bir kişi ekmek kırıntısının üzerinde uyursa o kişiyi cin tutacağına inanılır.
- Evin önüne sıcak su dökmek günahdır. Kötü ruhların o kişiyi rahatsız edeceğine inanılır.
- İki ayağının üzerine çömelip yemek yemek günahdır. Şeytan yenilen yemeği alttan çeker ve o kişinin bu yüzden doymak bilmeyeceğine inanılır.
- Sarımsak ve soğan kabuğunun şeytanın parası olduğuna inanılır.
- Tezek ve soğan kabuğunun cinlerin yiyeceği olduğuna inanılır.
- Tuvalette konuşmak, şarkı söylemek ve ıslık çalmak günahdır. Şeytanların o zaman o kişinin başına toplandığına inanılır.
- Yanan ateşe su dökmek günahdır. Ateşin cinlerin evi olduğuna inanılır. Bu yüzden cinin çarpacağına inanılır.

9.12. Türbeler ve Yatırlar İle İlgili İnanışlar

- Çocuğu olmayan kadınlar Dut dede Türbesi'ne giderek taş kaldırır ve altından karınca çıkarsa çocuğunun olacağına inanırlar.
- Dilekleri olan insanlar Dut Dede Türbesi'ne giderek orada bulunan ağaçlara bez bağlayarak istekte bulunurlar. Bu isteklerinin gerçekleşeceğine inanırlar.
- Dut Dede Türbesi'nin etrafında taşlar bulunur. Çocuğu olmayan kadınlar bu taşları kaldırır. Bu taşların altından karınca çıktığı zaman çocuğunun olacağına inanılır.

9.13. Diğer İnanışlar

- Ayağının altının kaşınması uzun bir yolculuğa çıkacağına veya misafirin geleceğine işarettir.
- Ayak tırnaklarını kesmeyen Allah'tan utanmadığına, el tırnaklarına kesmeyen kuldandan utanmadığına inanılır.
- Bir kişi sacın üzerinde çöreği hızlı hızlı çevirerek pişirirse meleklerin düğünü olduğuna inanılır.

- Bir kişinin dilinin ucu şişerse birisinin hakkını yediğine inanılır.
- Bir kişinin dişi çıktığı zaman kuzulayacak olan ineğin altına atarlar. İneğin danası dışın sahibinin cinsiyetini alacağına inanılır.
- Çayın üzerinde çay çöpü varsa misafir geleceğine işarettir. Çayın üzerindeki çöpün uzunluğuna, kısalığına, şişmanlığına veya zayıflığına göre gelen misafir tahmin edilir.
- Çocuk iki elini yere koyup iki bacağıının arasından bakarsa misafir geleceğine inanılır.
- Devenin su içtiği gibi ayakta su içmenin günah olduğuna inanılır.
- Hapşırmanın melekten haykırmanın şeytandan olduğuna inanırlar.
- İnsanlar ettikleri yemini bozarsa üç gün oruç tutması gerektiği inancı vardır.
- İnsanlar ettikleri yemini bozdukları zaman günah yazılmasın diye kafalarında ekmek kırarlar.
- Kalabalık yerde sohbet ederken bir anda bir sessizlik olursa bir kız çocuğun doğduğuna inanılır.
- Kibleye doğru yatılmasının günah olduğuna inanırlar.
- Kısa boyluların fesat ve fena olduğuna inanılır.
- Kızın annesinin kıyafeti giymesinin iyi olmayacağına inanılır.
- Komşudan makas veya bıçak gibi kesici aletler alınmaz. Alınırsa kavga çıkacağına inanılır.
- Köpeğin ayağı kırıldığı zaman çabucak geçmesi için herhangi bir yere kaşık bağlanır.
- Kötü bir şey anlatılırken onun gerçekleşmemesi için *şeytan kulağına kurşun* diyerek kulak çekilir ve tahtaya vurulur.
- Kulağın çınlıyorsa ve yüzün kızarıyorsa birisi senin hakkında kötü konuşuyor demektir.
- Mezarın üzerine basmak hamile kadının üzerine basmak gibi olduğuna inanırlar.
- Parmağın kütletilmesi şeytan işi olduğuna inanılır.

- Saçı telini rüzgara verirken başının ağrıyacağına inanılır.
- Sağ avuç içinin kaşınması paranın geleceğine, sol avuç içinin kaşınması paranın gideceğine işarettir.
- Sağ gözünün seğirmesi kötüye, sol gözünün seğirmesi iyiye yorumlanır.
- Sofrada yemek yerken ağızdan lokma düşerse misafirin geleceğine inanılır.
- Sofranın başında konuşmanın, türkü söylemenin ve ıslık çalmanın şeytan işi olduğu için günah olduğu ve uğursuzluk getireceği inancı vardır.
- Sofrayı meleklerin tuttuğuna inanılır. Bu yüzden meleklerin kolu ağrımamın diye hemen sofraya oturulur.
- Yatak odasında veya yatılan odada ekmek gibi yiyecekler bulundurulmaz. Çünkü kötü ruhlar musallat olur.
- Yatan kişinin üzerinden atlanırsa yatan kişinin boyu kısalmır.
- Yola giden kazasız belasız geri dönsün diye arkasında su dökülür.
- Yoldan büyük geçiyorsa onun önünden geçilmez. Eğer geçilirse o kişiye yapılan bir saygısızlık olarak kabul edilir ve o kişinin büyüklüğünün çiğnendiğine inanılır.

BÖLÜM X

10. SÖZLÜ EDEBİYAT ÜRÜNLERİ

10.1. KONUŞMALIK TÜRLER

10.1.1. Atasözleri

Atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözlerdir (Aksoy, 1995: 37).

Ataların yüzyıllar boyunca karşılaştıkları olay ve tecrübelerden aldıkları dersleri bilgece düşünce yahut nasihatleri, değer yargılarını düsturlaştırarak sonraki nesillere devrettikleri ve herkesçe benimsenmiş özlü sözlerdir (Kaya, 2010: 113).

Kutadgu Bilig ve Atabetü'l Hakayık atasözlerinin nazım sahasında kullanıldığını gördüğümüz ilk örneklerdir. Atasözlerine geniş yer vermiş kitaplar arasında Dede Korkut Kitabı önemli yer tutar (Levend, 1980: 429).

Atalarsözünün düz konuşmadaki bazı söz kalıplarından farkları onun birtakım ayırıcı nitelikte biçim ve içerik özelliklerindedir: kısıklık, kesinlik, anlatımdaki aydınlık ve kuruluk gibi. Atalarsözü halk edebiyatının öteki türlerinde rastladığımız renklilik, çok anlamlılık, kaypaklık, kelime cambazlıkları v.b. anlatım ve üslûp oyunlarından kaçınır. Atalarsözünün şiir türüyle tek ortak yönü kimi çeşitlerinde uyak, başuyak, ölçü gibi şiire özgü teknik araçlardan yararlanmasıdır; ama bunların görevi bellemeyi kolaylaştırma ile sınırlanır (Boratav, 2014: 138).

Afşar yöresinde derlemiş olduğumuz atasözleri şunlardır:

Adam adama yük olmaz, can gövdeye mülk olmaz.

İnsanlar birbirinin evine misafir olabilir. Can nasıl bir insanın bedeninde ebediyen kalmıyorsa, misafirde can gibi geçici bir süreliğine gelir. Bu yüzden gelen misafirlere hürmet etmek gerekir. Misafirler insanlar için yük değildir.

Adam üniyenen bilir.

Bir insan toplum içinde davranışları ile bilinir. Eğer iyi bir insansa iyi olarak anlatılır ve bilinir. Kötü bir insansa kötü özellikleri ile anlatılır ve bilinir.

Adamın iyisi alışveriş ederken belli olur.

Bir insanın ne kadar iyi olduğunu anlamak için o kişiyle alışveriş yapmak gerekir. Böylece o kişinin paraya mı daha çok değer verdiğini yoksa insanlığa mı daha çok değer verdiğini daha kolay anlarsın. Alışverişte kişi kendini belli eder.

Adam olana bir laf yeter.

Bir insan eğer söz tutuyorsa ona sadece bir laf söylemen yeterlidir. Ama sözünü tutmuyorsa istediğin kadar söz söyle o yine seni anlamaz.

Adellerin de vardı yedi tane oğlu. Şimdi yerlerinde yelller eser.

Adeller yörede yaşayan bir kabiledir. Adellerden bir kişi vefat etmiş. Adeller kabilesi bu acıya dayanmamış ve Allah'a isyan etmiş. Kısa bir süre sonra Adellerden yedi oğlan birden ölmüş. Yöredekiler de bu olaydan ibret almış. Bu dünyanın gelip geçici olduğunu, insanların şükretmeleri gerektiğini ve hiçbir şeye güvenilmemesi gerektiğini bu olay ile daha iyi anlamışlar. Bunu da gelecek kuşaklara bu söz ile aktarmışlar.

Ağır taş yerinde yeğdir.

Herkes kendi bulunduğu çevrede önem taşır.

Ağır ne yel alır ne sel alır.

Akıllı, olgun, kendi bilen insan bütün zorlukların üstesinden gelebilir. Hiçbir zorluktan etkilenmez.

Ağlayanın malı gülene hayır etmez.

Haksız yere elde edilen kazanç hiçbir zaman hayır getirmez.

Ağrısız baş yastık istemez.

Huzurlu, sağlıklı, mutlu insan hiç bir şey yokken başını yastığa koymaz. Sadece mutsuz, hasta ve üzgün olduğunda yatmak ister.

Ağızındaki lafı tarttıktan sonra konuş.

Bir sözü söylemeden önce başına gelecekleri iyi düşünmelisin. Düşünmeden konuşmamalısın.

Aka aka su yalağını bulur.

İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın zamanla her şey olacağına varır.

Akıllı eşeğin deli sıpası olmaz.

Akıllı, zeki, kendini bilen insanın çocuğu da öyle olur.

Akıllı evlat katar yer, deli evlat satar yer.

Bir çocuk akıllıysa babasının malına mal ekler. Kendi malını kendisi kazanır. Eğer bir çocuk akıllı değil ise çalışmaz. Babasının malına göz koyar. Babasının malı satarak geçimini sağlar.

Akılsız kafa yüzünden sefil taban ne çeker.

İnsanlar düşünmeden verdiği kararların sonuçlarını düzeltmek için sürekli bir yerlere koşarlar. Bu yüzden daha çok ayaklar eziyet çeker.

Alışmış kudurmuştan beter olur.

Kudurmuş insan istediği şeyi bir defa yapar. Elde ettiği zaman susar ve bir daha istemez. Alışmış insan o şeyi sürekli yapar. Ondan kolay kolay vazgeçemez.

Âlimden zalim, zalimde âlim doğar.

Bilgili, akıllı, kendini bilen insanın çocuğu zalim olabilir. Acımasız insanın çocuğu da akıllı, zeki ve bilgili olabilir. İnsanları aileleri ile yargılamak doğru değildir.

Anadan olur uşak, deveden olur köşek.

Bir çocuğun annesi ne kadar becerikli ve akıllı olursa çocukta annesi gibi olur.

Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.

Bir kızın huyunun güzelliği, becerikli olması annesine bakara anlaşılır. Bir kumaşın sağlam oluşu da kumaşın kenarından anlaşılır.

Annem yok ki dayım olsun, babam evinde payım olsun.

Bir kişinin babasının evinden gelen bütün umudun kesildiğini anlatır.

Aprilin kışı öküzü eşinden ayırır.

Nisan ayının ne kadar soğuk geçtiğini anlatır. Yan yana iki öküzü bile birbirinden ayırır.

Arpa samanıyla, tezek dumanıyla.

Yararlandığımız şeylerin bize faydası olduğu gibi kötü yönleri de vardır. Bu yüzden her şeyin iyi yönlerini kabul ettiğimiz gibi kötü yönlerini de kabul etmeliyiz.

Asıl akmaz, bal kokmaz.

Bir kimse ne kadar kendini değiştirirse değiştirsin onun soyu bellidir. O soy hiç değişmez.

At olacak kısrak tay iken belli olur.

Bir insanın ne olacağı küçüklükten bilinir.

Ayağa değmedik taş olmaz, başa gelmedik iş olmaz.

İnsan hayatı boyunca birçok güçlük ve zorlukla karşılaşır. İnsanın başına yaşadığı sürece her iş gelebilir.

Azrail'den kork, uşağını harap alıştırma.

Ahrette azap yaşamak istemiyorsan çocuğunu anne, baba korkusu ile büyüt. Edepli yetiştir.

Babası neyse bebesi de o olur.

Bir adam iyi ise çocuğu da iyi olur. Bir adam kötü ise çocuğu da kötü olur. Çocuk, babaya benzer.

Babasız uşak, yularsız eşek.

Babalar, çocuklar için yol göstericidir. Çocuğun disiplinli yetişmesini sağlar. Eğer bir ailenin başında baba yoksa o çocuk kafasına göre hareket eder. Uyarıcı olmadığı için hiç kimseden korkmaz. Her istediğini yapar.

Balı yersiniz arısı var, lafı dersiniz gerisi var.

Basgisiz yalangıyı yel alır.

Bir insanın başında yol gösteren büyük bir insan olmazsa o kişinin sonu iyi olmaz.

Bazısı ister bulamaz, bazısı da bulur yiyemez.

Bazı insanlar bir şeyler almak ister fakat maddi durum el vermez. Bazıları da istediğini alır fakat evinde huzuru olmadığı için onun tadını çıkaramaz.

Bekarın yakasını bit, emeğini it.

Bazı bekar insanlar yediğine, içtiğine, temizliğine fazla dikkat etmezler. Genelde kirli gezerler. Bakmakla yükümlü olduğu bir ailesi olmadığı içinde kazandığı parayı gereksiz yere, gereksiz insanlarla harcarlar.

Bekarlık şekerliktir.

Bekar insanın evi geçindirme, çocuğa bakma gibi derleri olmadığı için kafası rahattır. Şekerlik gibi tat dolu bir hayatı vardır.

Besledik büyüttük danayı, görmez oldu anayı.

Anneler çocuklarına gözü gibi bakarlar. Yemezler yedirirler, giymezler giydirirler. Çocuklarda büyüdüğü zaman annelerinin bu yapmış olduğu iyilikleri unuturlar ve annelerine gereken önemi vermezler.

Bir evde iki kız, biri çuvaldız biri biz.

Bir evde iki kız anlaşamazlar. Sürekli tartışılar. Birbirlerini kıskanırlar.

Borç yiyen kendi kesesinden yer.

Birisinden borç para alıp harcadıktan bir zaman sonra o borç tekrar ödenir. Aldığı para tekrar kendi kesesinden çıkmış olur.

Boş testi suyu dışına vurmaz.

Hiçbir şey hakkında bilgisi olmayan insanın kimseye de faydası olmaz.

Boylu boyumca buldum, huylu huyumca bulamadım.

Her insanın boyuna uygun mutlaka birileri bulunur. Fakat kendisi gibi düşünen birilerini bulmak çok kolay değildir.

Boynuzsuz koyun boynuzlu koyundan hakkını alır.

Hak birgün yerini mutlaka bulur. Herkes dünyada veya ahrette hakkını alır.

Büyük ekmek koca yumaktan olur.

Büyük işler yapmak için çok çaba harcamak ve çok maddiyat gerekir. Küçük çabalarla insan büyük işler başaramaz.

Canı yanan eşek attan hızlı kaçar.

Bir insanın canı yandığında yapmakta zorlanacağı işleri bile yapar.

Cinsi cinsine çeker.

Her insan soyunun özelliklerini taşır.

Çağrılan yere erinme, çağrılmayan yere görünme.

Davet edildiğin her yere gitmelisin. Fakat davet edilmediğin hiçbir yere gitmemelisin.

Çavdar eken kunduru biçmez.

İnsan ne yaparsa karşılığında onu görür. Çevresindeki insanlara nasıl davranırsa onun karşılığını davrandığı şekilde alır.

Çivi çıkar amma izi kalır.

Yapılan bir kötülükten sonra insan karşısındaki kişiyle sorunlarını halletse bile onun acısı veya anısı hiçbir zaman geçmez.

Çobanın gönlü olsa tekedden köremez çıkarır.

Bir insan azimli ise imkansız gibi görünen bütün işlerin üstesinden gelebilir.

Çok mal haramsuz, çok laf yalansız olmaz.

Çok kazanan insanın kazandığı malda haram olacağı gibi çok konuşan insanın sözlerinde de yalan olabilir.

Dağdaki kır atı alana kadar, evdeki kör eşeği al.

Yabancı insandan en iyi kızı alana kadar, içinizdeki en kötü kızı alın. Hem aileye daha kolay uyum sağlar hem de anne ve baba yaşlandığında onlara daha iyi bakar. Kendi en kötünü, elin en iyisi ile değişmemelisin.

Dağ dağ üstüne olur, ev ev üstüne olmaz.

Hiç beklenilmeyen olaylar gerçekleşebilir fakat iki ailenin bir arada yaşaması düşünülemez. Sürekli tartışma olur ve anlaşamazlar.

Dağ çalısız olmaz, yol delisiz olmaz.

İnsan hayatında bir çok zorlukla karşılaşabilir. Bu yüzden gerekli önlemleri alması gerekir.

Dam yanar, sığana da olur.

Bir insanın başına kötü bir olay geldiği zaman en ufak şey bile o olaydan etkilenebilir.

Taşıma su ile diyarmen dönmez.

Küçük çabalarla ve yatırımlar ile büyük işler başarılmaz.

Dayak cennetten çıkmadır.

Dayak kişiyi suç işlemekten alıkoyar. Kişileri doğru yola götürür.

Dedesi koruh yemiş torununun dişi kamaşmış.

Atalarının yaptığı kötü şeylerden torunları da etkilenir.

Deli eşek küllükte gezer.

Akıllı olmayan insan hep kötü ve pis yerlerde gezer.

Demir ıslanmaz, deli uslanmaz.

Eşyaların nasıl değişmeyen özellikleri varsa, insanların da öyle değişmeyen özellikleri vardır.

Denesiz aş olmaz, gaylesiz baş olmaz.

Ürünsüz nasıl yemek olmuyorsa, dertsiz de baş olmaz. Herkesin başında kendine göre dertleri, sorunları vardır.

Dert çekene göredir.

Çekilen derdin sıkıntıları kişiden kişiye değişebilir. Bir insan için bir sıkıntı ne kadar hafif ise diğer insanın için aynı sıkıntı daha zor olabilir.

Diline verene kadar eline ver.

Bir şeyleri yaparım, başarıyorum demek yerine onun için çaba sarf etmek gerekir.

Dirgene dayanamayan porsuk harmana gelmez.

Bir insan başaramayacağı hiçbir işe yaklaşmaz. Bir işi başarmak istiyorsa bütün zorlukları göz önüne almalıdır.

Diri baş dirliğini görür.

Çalışan insan, becerikli insan çabalarının ve gayretlerinin bunların karşılığını alır.

Dirinin sahibi yoktur, ölünün sahibi çoktur.

Bir insan sağ iken kimse gereken önemi vermez. Fakat o kişi öldükten sonra insanlar çok değer verilir.

Duvarı nem insanı gam yıkar.

Sürekli su alan bir duvar bir zaman sonra nemlenir ve yıkılır. İnsanda öyledir. Sürekli dert çeken bir insan bir zaman sonra sıkıntılara dayanamaz ve ölür.

Düşman adamı mal sahibi eder.

Bir insan düşmanına inat çalışır. Onu kendine rakip görür. Düşmanı ne yaparsa, ne alırsa o iki katını yapar. Böylece daha çok gelişir.

Düşün iki kişiye noli deli konşiyeye.

İnsanlar başkalarının düğünü güzel ve eğlenceli olsun diye düğün boyunca çabalarlar. Evlenen iki kişidir fakat yorulan bütün herkeştir.

Ecel geldi cihana baş ağrısı mahana.

Her canlı ölümü tadacaktır. Bu ölümlerin elbette bir sebebi olacaktır. Aslında bu sebeplerin hepsi bir bahanedir. Çünkü her yaşayan canlı bir zaman sonra ölecektir.

Ecel kirpik ile kaş arasındadır.

Ölümün çok yakın olduğu, insanın her an ölebilir.

El atına binen tez iner.

İnsan başkasından aldığı emaneti çok zaman geçmeden teslim etmek zorundadır. Emanet olarak bize verilen hiçbir şeye güvenmemeliyiz. Emanet olan her şey bir zaman sonra iade edilir.

El ayrımım ekşi demez.

Hiç kimse malına kötü demez. Malı kötü bile olsa onu sürekli över.

El eli yıkar, elde geri döner yüzü yıkar.

Bir kimseye iyilik yaptığın zaman, o kişi bu iyiliğin altında kalmaz. Daha güçlü bir şekilde bu iyiliğin karşılığını verir.

El elin malını türkü çığrarak gezer.

Bir kimsenin derdi ile uğraşan kişi, acı ile değil, mutluluğundan geri kalmayarak bu işi yapar.

Elden gelen öğün olmaz.

Başkasından gelen yardımla bir zamana kadar idare edebiliriz. Bu yüzden kendi ihtiyaçlarımızı kendimiz karşılamalıyız.

Elin ayrımı yürek soğutmaz.

Bir kişinin malı başka insanlara fayda sağlamaz. Herkesin malı kendine yarar.

Elindeki işine ağzındaki aşına muhat ol.

Çalıştığın işine ve kazandığın malına sahip ol. Kazancını boş yere ve boş insanlar için harcama.

Elliyam alma dalının altına büyüdü de verme dalının altında hiç büyümedin.

Bazı insanlar birilerine bir şeyler vermekten ziyade hep alma taraftarıdır. Kimseye tek çekirdek vermezler ama başkalarından sürekli bir şeyler umarlar.

El seyre doymaz.

Aile bireyleri içinde yaşanan kavgaların yine aile bireyleri arasında halledilmesi gerekir. Başkaları bu kavgaları izlemekten sıkılmaz ve bu kavgalardan zevk alırlar.

Emanetin bağı yuha olur.

Emanet edilen bir şeyin titizlikle korunması gerekir. Çünkü emanet edilen şeyin başına her şey gelebilir.

Emmim dayım hepinizden aldım payım.

En yakın insanlardan bile kötülük görebilirsin. Ne kadar akraba da olsa yaptığın iyiliklerin karşılığını hiçbir zaman alamazsın.

Er dayıya kız bibiye.

Erkek çocuk daha çok dayıya benzer. Kız çocuk ise daha çok halaya benzer. Onların özelliklerini alırlar.

Erkek getirecek, avrat yetinecek.

Erkek çalışacak ve kazanacak. Kadında eşinin getirdiği kazançla yetinmesini bilecek. Ona göre harcamalarını yapacaktır.

Erken giden işine, geç giden boşuna.

İşine erken giden kişi işinde daha çok başarı ve kazanç elde eder. İşine geç giden kişi ise boş yere gitmiş olur. İsteddiği kadar kazanç elde edemez.

Eceri elliğe, eskisi küllüğe.

Yeni olan her şey elde durmalı ve korunmalı. Eski olanda bekletilmeden çöpe atılmalıdır.

Eşeğe binmek bir ayıp, eşekten inmek iki ayıp.

İnsan üstesinden gelemeyeceği hiçbir işi yapmaya kalkışmamalı. Eğer o işi yapmaya başladıysa da yarıda bırakmadan tamamlamalıdır.

Eşek eşiği öndüç kaşır.

Bir insan başka bir insana yardım ederken o kişiden yaptığı işin karşılığını bekler

Eşek hoşaftan ne anlar, suyunu içer denesi kalır.

Cahil insan hoş ve güzel şeylerden anlamaz. O güzel ve hoş şeylerin değerini bilmez.

Eşek kendi semerini yemez.

Hiç kimse kendi suçunu başkalarına anlatmaz.

Evin namusu perdedir.

Perde evin iç kısmını dışarıya göstermediği için evin namusu olarak görülür. Perde sayesinde evde yapılan işler dışarıya görülmez.

Evine it dadandırma, yakana bit dadandırma.

Belalı insanları hiçbir zaman hayatına sokma. Hayatın boyunca da temizliğine dikkat et.

Garibin yuvasını Allah kurar.

Yokluk çeken insana Allah her zaman yardım eder.

Garip olanı Allah kucağına alır.

Yokluk çeken insanın yanında her zaman Allah vardır.

Gavurun kızı gavur olur.

Acımasız insanın çocuğu da acımasız olur.

Gelin çıkmadık ev olur, ölü çıkmadık ev olmaz.

Her evde düğün olmaz fakat her yaşayan insan öleceği için her evden ölü çıkar.

Gelin geldiği gibi olmaz, ölü öldüğü gibi olmaz.

Gelin ilk geldiği gibi utangaç, sessiz olmaz. Bir zaman sonra gelin gittiği eve ayak uydurur. Ölen insanda öldüğü gibi kalmaz bir zaman sonra değişerek yok olur. Yani her şey aynı düzen gitmez. Bir zaman sonra değişir.

Gider kısrakta kalır mı kulun, Hamza'nın atının ayağı yalın.

Bazı insanlar her şeyden kendilerine pay çıkarırlar.

Gön yuha yerden delinir.

Her şeyin bir zayıf tarafı vardır. Sıkıntılar hep bu zayıf yerden patlak verir.

Gönül bir irbişimdir, dolaşınca açılmaz.

Gönül ipek bir ip gibidir. Bu ip dolaşır ve açılmaz. Gönülde öyledir insan severse gönlü bir irbişim gibi dolandır. İnsan sevdiği zaman bir daha bu sevgiden vazgeçemez.

Gönül umduğuna küser.

İnsan kendine yakın hissettiği insanlara küser.

Gövde kocasa da gönül kocamaz.

İnsan yaşlanınca dermandan düşer ve bedeni yıpranır. Fakat gönül yaş kaç olursa olsun hiçbir zaman yaşlanmaz. Hep genç kalır.

Güneş doğuşundan belli eder.

Yapılan bir işin sonunun nasıl olacağı en başından bellidir.

Güzel gözünden yiğit sözünden belli olur.

Bir kızın güzel olduğunu anlamak için gözlerine bakmak yeterlidir. Bir erkeğinde ağır, akıllı olduğunu anlamak için sözlerini dinlemek yeterlidir.

Güzelden yâr, çirkinden çor.

Güzelden sevgili olur. Bütün güzellikler onda toplanır. Çirkinden de hastalık olur. Bütün kötülükleri başına getirir.

Hamur mayasından olur.

İnsanın huyu soyundan gelir. İnsan ne kadar değişirse değişsin soyunun özelliklerini taşır.

Harmansız yıl olmaz.

İnsanlar bütün emeklerinin karşılığını çabalarının sonunda alırlar.

Harman yelinen, düğün elinen olur.

Harmanı savurmak için rüzgara ihtiyaç vardır. Düğünü güzel geçirmek içinde eşe, dosta, akrabaya ihtiyaç vardır. Her iş için birtakım şartlar vardır.

Hasetlik edeceksen kardeşine et.

Birilerini kıskanacaksan veya kıskandıracaksan o kişi kardeşin olsun. Eğer seni başkaları kıskanırsa senden daha üstün olmaya çalışır. O yüzden seni kardeşin kıskansın ki başkası değil de kardeşin gelişsin.

Herifin güldürdüğü yüzü hiç kimse solduramaz.

Bir kadını koruyup kollayan ve mutlu eden eşidir. Erkek, kadının her zaman destekçisi olmalıdır. Hiç kimseye karşı eşini ezdirmemelidir. Eşinin yanında olduğunu ve koruduğunu bilen kadında hep mutlu olur ve eşinden başka kimseye ihtiyaç duymaz.

Herifin kötüsü avradı, avradın kötüsü bebeyi döver.

Kadınlar, erkeklerin baş tacıdır. Erkekleri yönlendiren kadınlardır. Eğer bir erkek kadına el kaldırırsa en kötü erkek olarak kabul edilir. Çocuklar günahsız melektir. Eğer bir kadın çocuğa el kaldırıyorsa en kötü kadın olarak kabul edilir.

Herif seldir, avrat göldür. Önünü büyümezsen akar gider.

Erkek kazanır evine rızkını getirir. Kadında erkeğin getirdiği yiyeceği biriktirir. Eğer çok harcama yaparsa bütün kazancı akar gider.

Hırsızlığın minası olmaz. Kar suyu gibi akar gider.

Hırsızlık ile elde edilen kazanç hiçbir zaman birikmez. Kar suyu gibi yok olur.

İddia ya bitirir ya yitirir.

Sürekli tartışmanın sonunda ya yokluk ortaya çıkar yada ölüm yaşanır.

İnek emişikte, süt değişikte belli olur.

İnsanın ne olacağı küçüklükte ve ne olduğu toplum içinde belli olur.

İnsan kulağından, hayvan tırnağından.

Bir insan duyduğu sözler ile kendini şekillendirir. Hayvan ise yapılan bakıma göre kendini geliştirir.

İt ite buyurur it kuyruğuna buyurur.

Bir kişi, bir kişiden bir istekte bulunur. O kişi de bu isteği başka birine buyurur.

İt iti ısırmazmış.

Kötü insanlar birbirlerini gayet iyi tanırlar. Bu yüzden birbirlerine kötülük yapmazlar. Birbirlerini korurlar.

İt ölür, saabı çok olur.

Yaşarken değer verilmeyen kişiye, öldüğü zaman daha fazla değer verilir.

İte bulaşmaktansa çalıyı dolanmak iyidir.

Belalı insanlara bulaşmaktansa işini bütün zorluklara rağmen kendin yapmalısın.

İtme el kapısını el ucuynen, iterler kapını el gücüynen.

Bir kişi birine ne kadar çok zarar verirse, o kişide karşılığında daha fazla zarar görür.

İyilik itmez, kötülük batmaz.

Yapılan iyilikler hiçbir zaman unutulmaz. Kötülüklerde her zaman hatırlanır.

Kalan işe kar yağar.

Bir işe başlayan kişi başladığı işi hemen tamamlamalıdır. Yoksa sonunda ya o iş başarı ile tamamlanmaz. Yada o iş yarıda kalır.

Kapıdan attım bacadan geldi.

İstemediğin bir kişi nerde olursa olsun karşına mutlaka çıkar.

Kar yağdı yarıklar doldu.

Eski yapılan yanlışların zamanla çok çabuk unutulur.

Kara deve her yere akar.

Ölüm her yerde vardır. Yaşayan her canlı mutlaka birgün ölecektir.

Kara gün kararıp kalmaz, garip bunalıp ölmez.

Kötü gün hep kötü olarak kalmaz. Yalnız insanda Allah ile olduğu sürece hiçbir zaman yalnız kalmaz. Her şey bir zaman sonra düzelir.

Kara keçiyi gören içi dolu yağ sanır.

Bir şeyin dış görünüşü insanı yanıltabilir. İnsanlar dış görünüşe bakıp aldanmamalıdır. Dış görünüşü çok güzel olabilir fakat iç görünüş o kadar güzel olmayabilir.

Kardeş kardeşin ne onmasını ne ölmesini ister.

Kardeş kardeşin ne kötü olmasını ister ne de kendinden üstün olmasını ister.

Katıran kaynarda olur mu şeker, cinsine tükürdüğüm cinsine çeker.

Katıran ne kadar kaynarsa kaynasın şeker kıvamına gelse de şeker olarak kullanılmaz. İnsanda ne kadar değişirse değişsin mutlaka cinsinin özelliklerini taşır.

Kavun karpuz yata yata büyür.

Kavun ve karpuz yata yata büyür. Fakat insanın gelişmesi, bir amaca ulaşması için çalışması gerekir.

Kavurga karın doyurmaz, kar susuzluk gidermez.

Gerçek ihtiyaçlar küçük şeylerle giderilmez. Gerçek ihtiyaçları gidermek için ona uygun şeylerin olması gerekir.

Kazan yanına varma karası, kahpe yanına varma belası bulaşır.

Kötü insanların yanında bulunan kişiler onların belalarından mutlaka etkilenir.

Kedi ne ki budu o olsun.

Zavallı insanlardan büyük şeyler ummak doğru değildir.

Kediden olan kendir keser.

Bir insan uyanıksa onun çocuğu da onun gibi uyanık olur.

Kır at kırk sene kaçmaz.

Bir insan yıllarca çalışamaz. Elbet birgün yorulur.

Kız anadan öğrenir sofraya sermeyi oğlan babadan öğrenir sefa sürmeyi.

Kız evlat her şeyi anneden, erkek evlattaki her şeyi babadan öğrenir. Eğer anne ve baba iş bilmiyorsa çocuklarda onlar gibi iş bilmez.

Kız beşiğe, çeyiz sandığına.

Kız çocuğu doğduktan sonra beşiğe koyulur koyulmaz çeyizi hazırlanmaya başlanır.

Kız yükü, tuz yükü.

Anne karnında kız çocuğu taşımak zordur. Kız çocuğu büyüdüktan sonra onu korumakta zordur. Anneler kızlarını bir an önce baş göz etmek isterler. Yerini yurdunu kurmasını ve kocalarına teslim etmeyi düşünürler.

Koca dağın koca derdi olur.

Bir kişinin çok fazla malı varsa o kişinin o kadar fazla derdi olur.

Koyun soğulur, komşu dağılır.

Eldeki mal varlığı bittikten sonra bütün çevredeki insanlar yok olur.

Köpek ile tilki emmoğlu olmuş.

Birbirini sevmeyen insanlar, bir zaman sonra birbiri ile dost ve arkadaş olur.

Köpek tüy değiştirir, huy değiştirmez.

Bir insan ne kadar değişirse değişsin huyu asla değişmez.

Kötü kabağın çekirdeği çok olur.

Bir iş ne kadar küçük ise o kadar sorunludur.

Laf ver, geri dur.

Bir insanın elinden hiçbir hayır gelmez fakat konuşmaya gelince herkesi yanıltır.

Martta sıçan sığmesin. Nisan'da yağsın dinmesin.

Mart ayında sıçanların yerin altını oyarak ekinlere zarar vermemesi gerektiğini ve nisan ayında da bol yağışa ihtiyaç olduğunu dile getirir.

Müslüman'ın göbeğine gün düşmez.

Müslüman insan güneş doğmadan uyanmalı, işlerini erkenden yapmalıdır.

Nasibinde ne varsa kaşığında o çıkar.

İnsan nasibinden öteye gidemez. Nasibinde ne varsa onu yaşar. Kaderinden öteye gidemez.

Ne atarsan aşına, o gelir kaşığına.

İnsan ne yaparsa karşılığında onu görür. İyilik yaparsa o iyiliğin karşılığını mutlaka alır. Kötülük yaparsa da o kötülüğün karşılığını görür.

Ne kızı verir ne de dünürçüyü küstürür.

Yapmayacağı bir işi karşısındaki kişiye kırmadan güzelce anlatır.

Nohut köyden gitmiş, leblebi olmuş, köye gelince nohudu beğenmemiş.

Kişinin bir nedenden dolayı özünü unutup farklı yaşaması ve özünü beğenmemesidir.

Nörürsen gör iş olacağına varır.

İnsan ne yaparsa yapsın kaderinde olanı yaşar.

Oğlan yer oyuna gider, çoban yer koyuna gider.

Bu hayatta hiç kimseden fayda yoktur. Çoban ikram edileni yer ve koyun gütmeye gider. Oğlanda ikramı yedikten sonra oyuna gider. Aile yine tek başına kalır.

Oğlun akıllıysa ninesin malı, oğlun deliyse yine ninesin malı.

Bir ocuk akıllı yetişmişse kendi malını kazanmasını bilir. Babasının malına ihtiyaı yoktur. Bir ocuk deliyse babasından kalan malın değerini bilmez ve o malı kısa sũrede yok eder.

Olursa dekiş, o evde ne kavga olur ne ekiş.

Bir kadının eşi akıllıysa ve anlayışlıysa o evde hiçbir zaman kavga ve gũrũltũ olmaz. Sũrekli mutlu yaşarlar.

Ot kũkũnũn ũstũne bũyũr.

Bir insan soyundan gelen ũzellikleri taşır. Aileden gũrdũđũ terbiyeye gũre yetişir.

ũkũz olacak tosun boynuzundan belli olur.

Bir insanın ne olduğu yaptđđ işlerden belli olur.

ũkũz ũldũ ortaklık bozuldu.

Bir insan çıkarları bittikten sonra diğer insanlarla sohbetini, bağlantısını bir zaman sonra keser.

ũnce ırz, sonra ırzık.

Bir insan için en ũnemli şey namustur. Namusunu koruyan insan daha sonra rızkının peşine dũřmelidir.

Peynir ne kadar tuzlu olursa olsun kũpũne zarar verir.

ũfkeli bir insan kendinden başka hiç kimseye zarar vermez.

Sa sefadan uzar, tırnak cefadan.

Bir insan çok mutluyrsa kendisine bakar. Kıyafetleri ve kendisi temiz olur. Saçları da uzun ve bakımlı olur. Ama mutsuz ise tırnağını bile kesmek istemez.

Sahipsizin malı olsa kũrde yatanın malı olur.

Bir insan malına sahip çıkmalı ve onun her zaman başında olmalıdır. Eğer malına sahip çıkmazsan, onu korumazsan o mal yok olur. Eğer bu şekilde mal korunsaydı mezarda yatan insanların malı olurdu.

Sakla sarı samanı gelir vakti zamanı.

Değersiz gũrũlen hiçbir şey atılmamalıdır. Elbet birgũn onun işe yarayacađđ zaman da gelir.

Sallanma sarımsak sapın belli, titreme koynek bakan belli.

Bir insan ne kadar değişirse değişsin, onu ne olduğu zaten ortadadır. Herkes onun ne olduğunu bilir.

Satın alınan sapına kadar tatlı olur.

Para emeğin karşılığı olduğu için para ile alınan her şey insana tatlı gelir.

Sen dost kazan, düşmanı ananda doğurur.

Bir insanın kardeşi bile o kişiye düşman olabilir. Ama önemli olan dost kazanmaktır. Bu yüzden kişi düşmandan çok dost kazanmalıdır.

Sen eşek olduktan sonra semer vuran dolu olur.

Bir kişi saf olursa etrafındaki insanlar onu kullanmaya başlar. O kişiyi çıkarları için kullanırlar.

Sevilmedik gelinin takır takır yürüyüşü olur.

Bir insan sevilmezse yaptığı her şey göze batar. Yürüyüşü bile insanlar tarafından beğenilmez.

Söyle söz alana, kursağında kalana.

Bir insan öğüt verecekse eğer sözünü dinleyen insanlara öğüt vermelidir. Söz dinlemeyen insanlara öğüt vermek boş yere çabalamaktır. O kişinin bir kulağından girip diğer kulağından çıkar.

Tarlada izi olanın harmanda yüzü olur.

Bir şeye emek verilirse, elden gelen her şey yapılırsa onun karşılığı iyi bir şekilde alınır.

Taş atmış olur, vade yetmiş olur.

İnsanlar tartıştığı zaman karşısındaki insana ani hareketlerde bulunduğunda o kişi bir anda ölebilir ve tartıştığı insanın elinde kalabilir.

Taş taşa değer, taş başa değer.

Bir insan, karşısındaki insana sevmediği insanlar hakkında bir şey söyler. Bu sözde o kişinin kulağına gittiği zaman daha kötü şeyler meydana gelir.

Tek duran danayı canavar yemez.

Akıllı olan insanın başına hiçbir kötülük gelmez.

Tek duran tepik yemez.

Akıllı olan hiçbir insan zarar görmez.

Toku ağırlaması zor olur.

Karnı tok olan insana ne kadar güzel ikramlarda bulunsan da hiçbir şey beğendiremezsin.

Tuzun kuru, keyfin gıcır.

Bir insanın hiçbir derdinin olmaması, kafasının rahat olmasıdır.

Utanmadıktan sonra dilediğini yap.

Bir insan utanmıyorsa, istediği her şeyi yapabilir.

Yağmur yağar yaş görmez, dögüş olur taş görmez.

Bazı insanların hayatları hep istediği şekildedir. Hiçbir sıkıntı çekmezler. Hayatları boyunca hep rahat yaşarlar.

Yalamayan doymaz, yamamayan giymez.

Bir insan rahat yaşamak istiyorsa her şeyi idareli kullanmalıdır. Tutumlu olmalıdır.

Yalan dünyaya geldim geleli, atım şehit oldu, ben yaralı.

Bu dünyaya geldiğinden beri sürekli dert içinde hayat sürdüğü anlamına gelir.

Yananın olsun da yanmazsa yanmasın.

İnsanlar senin için bir şey yapmasa da onların var olmaları bile insan için yeterlidir.

Yara nerdeyse can ordadır.

İnsanın vücudunun hangi bölgesi ağırırsa canı oradadır.

Yatanda yetenle bir olur.

Bir insan çalışır, diğer insan çalışmaz. Çalışanın kazancına yatan ortak olur. Onunla beraber yer.

Yazın çalkantısı kışa katıktır.

Yazın beğenmediğimiz yiyecekler kış geldiğinde bize daha değerli yiyecek olabilir.

Yenli olanı ya el alır, ya sel.

İnsan nerede nasıl davranacağını bilmezse, ya ele gider yada bir zaman sonra yıkılır. Zararı hep kendinedir.

Yerine düşen yerinir. Yerine düşmeyen sürünür.

Varlıklı bir aileye gelin olan kişi çok rahat olur. Her istediği gerçekleşir. Fakir bir aileye gelin olan kişide sürekli yokluk çeker. Başkalarına muhtaç olur.

Yeşil yaprak edende heriftir, kara toprak edende.

Bir kadını el üstünde tutan, başka insanlara muhtaç etmeyen, ona rahat bir hayat sunan da eşidir. O kadını başkasına muhtaç eden, hayatı boyunca sefalet çektiren ve sefil bir şekilde yaşamasına sebep olanda eşidir. Yani kadın için eş önemlidir.

Yoldan gelenin çhısına bakarlar.

Gurbetten gelen insanların bavulu aile beraber açılır. Aile gurbetten gelen kişiden hediyeler bekler.

Yüzü güzel olana doyulur da, ahlakı güzel olana doyulmazmış.

Güzellik gelip geçicidir. İnsanın güzelliği yaşlandıkça yok olur. İnsan bir zaman sonra alıştır. Fakat ahlakı güzel olan insana hiç doyulmaz. Ahlak o kişiyle ömür boyu gider.

Zengin olan arabasını dağdan aşırır, fakir olanda düz yolda şşırtır.

Zengin insan nerede olsa işini becerir. Bütün zorluklarda bile işini halleder. Fakat fakir insan bir işi becerebilecek imkanları olsa bile beceremez.

10.1.2. Deyimler

Bir durumu, olayı, düşünceyi özetleyen, en az bir kelimedden oluşan genellikle gerçek anlamı dışında ayrı bir anlama sahip olan, özel anlamları belirli bir kurala bağlanamayan kalıplaşmış söz (Kaya, 2010: 234).

Asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir (Elçin, 2001: 642).

Ahmet Vefik Paşa, Şemseddin Sami, Muallim Naci deyimi; *ifade ile beyan, ısıtilah, tabir* sözleri ile açıklamış, Türkçe sözlükte ise *genellikle gerçek anlamdan az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir* ifadesiyle tanımlanmıştır (Kaya, 2010: 234).

Afşar yöresinde derlemiş olduğumuz deyimler şunlardır:

Adama dönme: Kötü bir şekilden iyi bir şekle girmek.

Ağız iyamek: Birine muhtaç olmak, yalvarmak.

Ağlı goğlü düşman olmak: Çok kötü düşman olmak.

Ağzı bir karış olmak: Şşırmak.

Ağzı birlemek: Herkesin bir konuda aynı konuşması.

Ağzına ökanmek: Dalga geçmek amacıyla birini taklit etmek.

Ağzını belletmek: Pişman etmek.

Aklı gıt olmak: Saf olmak.

Aklı kesmek: Bir şeyin olacağına inanmak.

Aklına esene gitmek: Aklındaki bir şeyin olabileceğine inanmak ve onu yapmaya çalışmak.

Aklına yer etmek: Bir şeyin mantıklı olduğunu düşünmek, aklının bir köşesine yazmak.

Ala karga gibi toplamak: Herkesin önündekini yemek.

Alaşalık etmek: Her şeye karışmak.

Alımını almak: Yapılan kötü bir şeyden dolayı gerekli cezayı almak, dersini almak.

Aloşluk etmek: Her şeye karışmak.

Ar damarının çatlaması: Utanmaz, yüzsüz olmak.

Ardı kesilmemek: Bir şeyin sürekli devam etmesi.

Arıh toklu gibi olmak: Çok zayıf olmak.

Aktarıp döndermek: Lafı çevirmek.

Avar etmek: Meşgul etmek.

Avar olmak: Meşgul olmak.

Ayakkabı çevirmek: Bir insana ayak uydurmak.

Ayakları dillenmek: Çok üşümek.

Ayan olmak: Hissetmek, içine doğmak.

Aynı yastığa baş koymak: Aynı yolda ilerlemek, ömür boyu aynı kişiyle yaşamak.

Aynı yastıkta kocamak: Aynı kişiyle ömür boyu yaşamak.

Ayrık otu gibi her yerde bitmek: Bir insanın istendiği veya istenmediği her yerde bulunması.

Babalıda kalmak: Vebal altında kalmak.

Bağrı bağdaş olmak: Aynı fikirde olan kişiler için söylenir.

Bağrı tutmak: Uyuya kalmak.

Bağrı yuha olmak: Her şeye üzölmek.

Balağı parmağına dolaşmak: Çok perişan olmak.

Baş gahıcı olmak: Yapılan bir suçun başkası tarafından sürekli hatırlatılması ve eleştirilmesi.

Başı bozulmak: Eşinden ayrılmak, eşinin vefat etmesi veya nişanın atılması.

Başını bağlamak: Evlendirmek.

Başını boş bırakmamak: Bir şey ile sürekli ilgilenip onu takip etmek.

Bıyığına bulaştırmamak: Hiç kendinden etmemek.

Birbirini kana yunurmak: Birbirlerine zarar verecek şekilde şiddet göstermek.

Bir evin dikmesi olmak: Bir evin tek erkek çocuğı olmak.

Bişgi vurmak: Yemek pişirmek.

Boğazı diri olmak: Çok yemek yiyen insanlar için kullanılır.

Bön bön bakmak: Saf saf bakmak.

Bulaşıklı olmak: Namussuz olmak.

Burnu zilli deve olmak: Değerli olmak.

Cahil cümrü olmak: Akli ermemek.

Canı berk olmak: Her türlü acıya katlanmak.

Canı burnunda olmak: Bunalmak.

Canına garezi olmak: Sürekli kendine yormak.

Canını burnuna getirmek: Çok yormak, acı çekmek.

Cızıya koşulmak: İyi çalışmak.

Ciğeri kavrulmak: Çok yorulmak.

Cin atına binmek: Çok sinirlenmek.

Cirit atmak: Çok gezmek.

Cüldelenmek: Ummak.

Çakıldaklı olmak: Çok pis olmak.

Çok harman yeri dişlemek: Sürekli eş değiştirmek.

Çüş eşeğinden ağır olmak: Önceden çok hareketli olan bir insanı akıllandırmak.

Daral gelmek: Bunalmak.

Darın düşmek: Çok acıkmak, zor yetişmek.

Dayanak olmak: Destek olmak.

Delisi dışına olmak: İçinden gelen her şeyi yapmak.

Dembesek olmak: Nerde, nasıl hareket edeceğini ve konuşacağını bilmemek.

Depeldüş konuşmak: Düşünmeden konuşmak.

Devşirip döşürmek: Toplamak.

Dışlığı gelmemek : Çok sıkılmak.

Dilinin her tarafa dönmesi: Her şekilde konuşmak.

Dilli düdük etmek: Bir olayı herkese duyurmak.

Dipli bucaklı olmak: Çok temiz olmak.

Dirliği bozulmak: Düzeni bozulmak.

Dirliği olmamak: Huzuru olmamak.

Dişi gıcıdamak: Sinirlenmek.

Dişi tırnağına dolaşmak: Perişan olmak.

Dişinin kirini sormak: Varlıklı birisi olmasına rağmen hiç harcama yapmayan cimri insanlar için kullanılır.

Doğurduğu ile doğramaç olmak: Çocuklarıyla yaşamak.

Dölek durmak: Rahat durmak, akıllı olmak.

Döşürüklü olmak: Düzenli olmak.

El ayağa düşmek: Bakıma muhtaç olmak.

El sırtından ağalık etmek: Başkasının üzerinden geçimini sağlamak.

Elden çıkartmak: Bir işi bitirmek, bir şeyi satmak.

Ele eteğine dolanmak: Perişan olmak.

Eli başına değmemek: Çok meşgul olmak.

Eli çarp olmak: Hırsız olmak.

Elinden çıkan erbişim olmak: Çok becerikli olmak.

Eline varmak: El öpmek.

Eller iyisi: Ailesinden çok başkalarına iyi davranmak.

Köpekle yal yemek: Sürekli tartışan ve kavga eden insanlar için kullanılır.

Emin sekin oturmak: Hiç işi yokmuş gibi oturmak.

Evi ayrı yolu sapan olmak: Herkesin belli bir yaşantısının olması, kimseyle ilgisi olmaması.

Evlerden yırak olmak: Kötü bir olayın başa gelmemesini istemek.

Fellik fellik aramak: Her yere bakarak aramak.

Fikri kendine olmak: Her insan düşünmesini bilmeli.

Fink atmak: Sürekli gezmek.

Fiyeli azmak: Gözü doymamak, Aç gözlü olmak.

Foyasını meydana çıkartmak: Gerçek yüzünü insanlara göstermek.

Gani gönüllü olmak: Gönlü zengin olmak.

Garez etmek: İnadına yapmak.

Gavil kurmak: Anlaşmak.

Gavur ölüsü gibi olmak: Çok ağır olmak.

Gayle çekmek: Dertlenmek.

Gayleye düşmek: Derde düşmek.

Gaza gelmek: Hırslanmak.

Gelici gidici başı: Laf taşımak.

Gına gelmek: Sıkılmak, bıkmak, bunalmak.

Go gezdirmek: İnsanlar arasında laf taşımak.

Gonünü yüzmek: Çok kötü dövmek, derini yüzmek.

Göbeğinde göğ boncuğu asılı olmak: Çok değerli olmak.

Gördüğünden göz kirası istemek: Her gördüğünden ummak. Her gördüğünü istemek.

Gösteriş yapmak: Birilerinin gözüne girmek için bir şeyler yapmak.

Göz guharı dökmek: Bir şey için emek harcamak.

Gözerle su çekmek: Çok zor bir işi üstlenmek, o işi yapmak.

Gözleri fırıl fırıl dönmek: Kurnaz olmak.

Gözü dönmek: Sinirlenmek.

Harcı kolay olmak: Bir kişinin hakkından kolay bir şekilde gelebileceğini düşünmek.

Has yüzüne havas olmamak: Birisinin yanına gittiği zaman o kişiyi görmek için gelmediğini sadece iş olduğu için geldiğinde söylenir.

Haşat olmak: Çok yorulmak.

Havas etmek: Heveslenmek.

Dellar çığırmaq: İlan verdirmek.

Cıllı çıkmak: Çok yorulmak.

Kendini kohaltmak: Kendini övmek.

Heybet almak: Ders almak, örnek almak.

Hersi çıkmak: Siniri geçmek.

Hevesi kursağında kalmak: Çok istenilen bir şeyin gerçekleşmemesi.

Hıttı hamuru kesilmek: Çok yorulmak.

Hingilim atmak: Çok fazla hareket etmek.

İbret almak: Ders almak.

İçi dışına çıkmak: Bunalmak, bulanmak.

İçi içini yemek: Dertlenmek, merak etmek.

İçine kurt düşmek: Şüphelenmek.

İçine sinmemek: Beğenmemek.

İçi kıyılmak: Midesi ağrımak.

İçli dışlı olmak: Çok iyi anlaşılan insanlar için kullanılır.

İliğini sormak: Çok yormak.

İn eşekten dögüşmek: Bütün işi bırakıp kavgaya hazır olmak.

İşi başa yetirmek: Yapılan bir işi başarılı bir şekilde bitirmek.

İşi civıtmak: Bir işi ciddiye almamak.

İşi kocatmak: Bir şeyi çok abartmak.

İşinde gücünde olmak: Kimseye karışmayan, kendi halinde olan kişiler için kullanılır.

İtten irezil olmak: Çok perişan olmak.

Kabında kurumak: Zayıflamak.

Kadın kızı olmak: Becerikli annenin kızı olmak.

Kadıyı kaymakamı yanıltmak: Çok bilmiş olan insanlar için söylenir.

Kafa kekmek: Kafa sallamak.

Karnından konuşmak: Bir şeyleri gizleyerek konuşmak.

Kafadan kontak olmak: Deli olmak.

Kalibının adamı olmamak: Görüldüğü gibi olmamak.

Kan çekmek: Birisine karşı içinin ısınması, o kişiyi sevmesi.

Kapısı kar evi dar olmak: Evine misafirin gelmesini istemeyen kişiler için kullanılır.

Kâr sınımak: Başkasından gelen malı kendisinin gibi kabul etmek.

Kara çalmak: İftira atmak.

Kara gaylede kalmak: Üzüntüden kurtulamamak, dertli olmak.

Kara yazılı olmak: Doğduğundan beri dertli olmak.

Kardeşten karnı yakın olmak: Karnın doyurmadan en yakınındaki insanları bile düşünmemek. Kendini düşünmek.

Kârı kediye yüklemek: Zarar etmek.

Karın geçirmek: Kıskanmak.

Karış vermek: Beddua etmek.

Karnı ağrımak: Fesatlanmak, kıskanmak.

Karnında erik kurusu olmak: Çok kıskanmak.

Karnından sakallı olmak: Kıskanmak, fena olmak.

Kayıt görmek: Hazırlık yapmak.

Kazancını kaynara dökmek: Gereksiz yere harcama yapmak.

Keçileri seçmek: Çok iyi anlaşılan insanların bir anda küserek her şeyini ayırması.

Kendi döşegini devşirmek: İnsanların yanındaki değerini yok etmek, haysiyetini kaldırmak.

Kendinden azgınına çatmak: Bir kişinin kendinden daha sınırlı bir kişiyle tartışması.

Kerc etmek: Bir şeyi inadına yapmak.

Kerpici düşmek: Bir insanın önceden yaşamış olduğu bir acıyı tekrar hissetmesi.

Keseneye almak: Bir kişinin bütün ihtiyaçlarını yüklenmek.

Kılığı azmak: İnsanlıktan çıkmak, temizliğine dikkat etmemek.

Kılıktan kılığa girmek: Şekilden şekle girmek.

Kılına dokunmamak: Zarar vermemek.

Kılını kıpırdatmamak: Hareket etmemek.

Kına vurmak: Kına yakmak.

Kıvrak olmak: Hızlı olmak.

Kibar sürmesi: Gözünü korkutmak.

Köprüden geçerken çamur sıçramak: Çok uzaktan akraba olmak.

Kör keseye gitmek: Kazandığı malın boşu boşuna gitmesi.

Körüne götürmek: Çok mal kazanıp harcamayan insanlar için kullanılır. *Mezara mı götüreceksin?* demektir.

Közü önüne çekmek: Bütün kârı kendine toplamak.

Kul döküm kalmak: Sefil kalmak.

Kul havuş olmak: Paramparça olmak.

Kulağından kunnacı etmek: Bir sözü sürekli tekrarlamak, bıktırmak.

Kuluboz olmak: Rengi solmak.

Kunduru buğday gibi olmak: Çok değerli olmak.

Kursak kabartmak: Birisinin kötü bir şekilde doldurmasına gelmek.

Kuyruğu düğümlü at: Çok becerikli insanlar için kullanılır.

Kuyruğu sıkışmak: Zor surumda kalmak.

Laf dalaşı yapmak: Tartışmak.

Lafın önünü ardını almamak: Ağzına gelen her şeyi söylemek.

Lafı tok olmak: Ağır konuşmak.

Lafları denk etsen eşeğe sarsan götürmez: Boş laf etmek.

Lalanıp gülmek: Dalga geçip gülmek.

Malamat etmek: Rezil etmek.

Malamat olmak: Rezil olmak.

Mayası bozuk olmak: Soysuz olmak, cinsinin kötü olması.

Mındar etmek: Bir işi eline yüzüne bulaştırmak.

Mortmak: Suratını asmak.

Midaresi olmamak: Yaptığı işe kimseyi katmamak, Alttan almamak.

Natarası kötülüğü götürmek: Bir insanın kötülük gördüğü kişilere daha fazla değer vermesi ve bu insana kötülüğün yaradığının düşünülmesi.

Natırası bozuk olmak: Ahlaksız olmak.

Nenelik gibi olmak: Sürekli eziyet edenler için kullanılır.

Nevri dönme: Bir anda kendinden geçmek, çok sinirlenmek.

Nizahlaşmak: Kavga etmek.

Oluruna at koşturmamak: Bir şeyin başarılabilceğini hiç düşünmemek, hep olumsuz düşünmek.

Omzunu vermek: İnatlaşmak.

Ortalık karıştırmak: İnsanların aralarını bozmak.

Oturaklı olmak: Ağır olmak.

Oyunçuluk etmek: Her şekilde davranmak.

Oyunu cılıltmak: Oynanılan oyunu ciddiye almamak.

Oyunu micitmak: Oynanılan oyunu bozmak.

Ödü bağı kopmak: Çok korkmak.

Öğür olmak: Bir şeye kendini adamak.

Öküz öldü kağıdı sindi: Menfaat bittikten sonra birliktelik de biter.

Ölü astabı yumak: Çok fazla çamaşır yıkamak.

Önünden beri gelmek: Bir insanın başka insanlarla tartışmasını engellemek.

Pazarlık bozmak: Düğün alışverişi gibi çok fazla alışveriş yapmak.

Pele püsür olmak: Perişan olmak.

Pendir kurdu gibi kıvıldamak: Çok hareket etmek.

Pestilini çıkartmak: Çok yormak.

Peygamber yüzüğü olmak: Çok değerli olmak.

Pintilik etmek: Fenalık etmek.

Postunu atmak: Bir yere yerleşmek.

Rahatlık batmak: Rahat olmasına rağmen kötü işlere bulaşmak.

Rengi atmak: Korkudan dolayı bir insanın renk değiştirmesi.

Sakalına göre tarak vurmak: Herkesin huyuna göre davranmak.

Sapanına dolamak: Bir şeyi gözüne kestirmek.

Saptan vurup samandan çıkmak: Anlamsız bir şekilde konuşmak, saçmalamak.

Sayacı gibi gezmek: Sürekli gezen insanlar için kullanılır.

Selefedenden mal kaçırmak: Kendi malından mal kaçırmak.

Sele serpe olmak: Dağınık olmak.

Sırım sırım sızlamak: Bir insanın vücudun her yerinin ağrması.

Sırtına sarmak: Birisini korumak.

Sırtından geçinmek: Başkalarından geçinmek.

Sıtkını sıyırmak: Vazgeçmek, bıkmak.

Sıyrık sığa yüzü olmak: Utanmaz olmak.

Suluk almak: Dinlenmek.

Soluğu kesilmek: Çok yorulmak.

Süpürgeye soğuk geçmek: En ufak şeye alınmak.

Şaftı kaymak: Şekli değışmek. Değışik hal almak.

Şep yedirip şeker çığnetmek: Çok rahat bir hayat sürmek.

Şevşiri olmak: Acele etmek.

Şikara kalkmak: Nazlanmak.

Takım yarışırma: Bir insana ayak uydurmak.

Taşa çalacak akli olmamak: Saf olmak.

Taşı gediğini koymak: Bir şeyi tam zamanında söylemek.

Taş ölçerim: Bir kişi bir hastalığı anlatırken o hastalığın başına gelmemesi için bu kelimeyi kullanır. Benden uzak olsun anlamına gelir.

Tebdili şaşmak: Feleği şaşmak.

Tebelleş olmak: Musallat olmak.

Tek durmak: Akıllı olmak.

Temize çıkmak: Kötü durumdan kendini kurtarmak.

Tıran tıran olmak: Param parça olmak.

Torbası delik olmak: Hiçbir derdi kafasına takmamak.

Vebali boynuna binmek: Başkasının günahını yüklenmek.

Yağcılık yapmak: Bir kişiyi övmek, Bir kişinin gözüne girmeye çalışmak.

Yağlarının erimesi: Çok üzölmek.

Yanağan olmak: Cana yakın olmak.

Yaranana yazığı gelmek: Kendini acındıran her insana üzülmek.

Yaşı benzememek: Erken yaşta ölen kişilere tanıdıklarından birinin ölen kişiye benzediğini belirttikten sonra söylenir.

Yeni gelin gibi süzülme: Nazlanmak.

Yenli olmak: En ufak şeyi abartmak, her şeye karşılık vermek.

Yere yurda sığdırmamak: El üstünde tutmaktır.

Yerinden su çıkmak: Bulunduğu yerden hiçbir neden olmadan kalkmak.

Yiril yiril kokmak: Pis pis kokmak.

Yok yerden yaratmak: Hiçbir şeyi olmadığı halde bir yerlerden bir şeyler bulmak.

Yumurta kapıya gelmek: Az bir zaman kalmak.

Yumuş buyurmak: Bir işin yapılmasını istemek, emir vermek.

Yüreğine kor düşmek: Kötü bir olayın yaşanması ve bir insanın çok üzülməsi.

Yüz ağartmak: İyi bir iş becermek.

Yüzden düşmek: Değersizleşmek.

Yüze çıkmak: Milletın içine çıkmak.

Yüzüne havas olmak: Sevmediğın bir insanın yanında bulunmasından rahatsızlık duymak.

Yüzüne bakanın eşeğı bırakır: Çirkin insanlar için kullanılır.

Yüzünü azdırmak: Surat asmak.

Zar ağlatmak: Bıktırmak, çok yormak.

Zırnık koklatmamak: Tek kuruş bile vermemek.

10.1.3. Alkışlar (Dualar)

İyi dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış söz. Duaların en belirgin vasfı, teslimiyeti, inanmışlığı ve bir ümidi ihtiva etmeleridir. Genellikle, görülen bir iyiliğe karşı söylenir. Karşıdaki kişi güzel ve hayırlı sözlerle kutlanır, hakkında iyi dileklerde bulunulur. Bugün yaygın kullanımıyla *dua* olarak bilinen bu söz, Eski Türkçede *alkış* kelimesiyle karşılanmıştır (Kaya, 2010: 258).

Türk milleti, İslam dinin esaslarına uygun bu dualarla birlikte Tanrı'ya karşı dilek ve niyazlarını ana dilinde manzum veya mensur olarak sade bir şekilde ulaştırmaktadır. Umumiyetle anonim olan, bedenî, ruhî, iktisadî, içtimaî ve dinî ihtiyaçların meydana getirdiği bu dualar, atalar sözü gibi *hüküm* bildiren müspet dilek mahsulleridir (Elçin, 2001: 662).

1. Yeni Evli, Aile ve Gençler İçin Yapılan Alkışlar

Acı yüzü görmeyesin.

Al başlı gelin ol.

Al kınalı gelin olası.

Allah ıslah eylesin.

Allah açıklıkla sınamasın.

Allah adım boyunca sevap yazsın.

Allah afatlardan cümlemizi korusun.

Allah ağır acı vermesin.

Allah ağzınızın tadını bozmasın.

Allah akılını alana kadar canını alsın.

Allah analı babalı büyütsün.

Allah artırsın artırsın dökülmesin.

Allah ayağına taş değdirmesin.

Allah az verip aratmasın, çok verip azdırmamasın.

Allah azını çok etsin.

Allah bağışlasın.

Allah başa yetirsin.

Allah başını bozmasın.

Allah başını yastığa düşürmesin.

Allah bebelerine bağışlasın.

Allah bebelerinin yüzüne baksın.

Allah bereketini artırsın.

Allah beterinden korusun.

Allah bi yastıkta kocatsın.

Allah bin kelli razı olsun.

Allah birini bin etsin.

Allah boğazından haram lokma geçirmesin.

Allah imansız ve mekansız koymasın.
Allah bu günümüzden geri koymasın.
Allah bu günlerimizi aratmasın.
Allah ciğer acısı göstermesin.
Allah dağına göre kar versin.
Allah daha çok versin.
Allah darda komasın.
Allah darda kalanların yardımcısı olsun.
Allah davulu zurnalı gelin etsin.
Allah dert verip de derman aratmasın.
Allah dinden imandan ayırmasın.
Allah doğru yola sürsün.
Allah düşmanıma vermesin.
Allah el diline düşürmesin.
Allah el eline baktırmasın.
Allah el kapısına düşürmesin.
Allah el sırasından ayırmasın.
Allah elden avuçtan düşürmesin.
Allah emeğini boşa çevirmesin.
Allah emeğini zayi etmesin.
Allah esirgesin.
Allah etmiye.
Allah evlat acısı göstermesin.
Allah gecinden versin.
Allah geçim bolluğu versin.
Allah gördüğünden geri koymasın.
Allah görünmez kazalardan korusun.
Allah guru iftiradan saklasın.
Allah güle güle yedirsın.
Allah hayırlı geçim versin.
Allah hayırlı kısmetler çıkarır karşına inşallah.
Allah hayırlısını versin.
Allah hayırlı ölüm versin.
Allah hayrını versin.

Allah helal süt emmiŐine dŐrsn.
Allah imandan Kur'an'dan ayırmasın.
Allah iş gayası versin, dert gayası vermesin.
Allah işini rast getirsin.
Allah iyi kullarından eylesin.
Allah kaldıramayacağından fazla yük vermesin.
Allah kalbine göre versin.
Allah kara kaŐlı kara gzly evlat versin.
Allah kem gözlerden korusun.
Allah kimsenin kirmenini ters evirmesin.
Allah kimsenin tırnağına taş değdirmesin.
Allah kimseye zeval vermesin.
Allah kimseyi açlıkla terbiyeye sokmasın.
Allah kimseyi yolundan ŐaŐırtmasın.
Allah kolay geçitten geçirsin.
Allah korktuğuna uğratmasın.
Allah korusun.
Allah koŐa yaŐatsın.
Allah kr Őeytana uydurmasın.
Allah kötü yola düşürmesin.
Allah kum diye avuladığın altın olsun.
Allah muhanete muhtaç etmesin.
Allah namerde muhtaç etmesin.
Allah nazarlardan saklasın.
Allah ne edeyim dedirtmesin.
Allah ne muradın varsa versin.
Allah oğlum kızım dedirtmesin.
Allah senden bin kelli razı olsun.
Allah senden bin kere razı olsun.
Allah sevdiğine bağışlasın.
Allah ŐaŐırıp düşürmesin.
Allah ŐaŐırtmasın.
Allah tamamına erdiresin.
Allah teneŐir güzelliği versin.

Allah tuttuğun kolay gelsin.
Allah utandırmasin.
Allah vardığı yere yakıştırın.
Allah verdiği sıfatınan alsın.
Allah yarin ve yardımcın olsun.
Allah yatağa düşürüp de kapıya baktırmasın.
Allah yedirenden etsin.
Allah yerine yakıştırın.
Allah yiğın acı vermesin.
Allah yokluğunan terbiye etmesin.
Allah yokluk göstermesin.
Allah yokluk yüzü aratmasın.
Allah yolundan şaşırmasın.
Allah yüzüne baksın.
Allah zihin açıklığı verir inşallah.
Allah başa yetirsin.
Allahtan korkan kuldan utanan insanlarla karşılaşırısın inşallah.
Artsın, eksilmesin.
Ayağına taş değmesin.
Başın pınar, ayağın göl olsun.
Bebeleri ile dallanıp budaklansın.
Bebelerinin murazını gör.
Birin bin olsun.
Çok bayramlar göresin.
Darısı bebelerine olsun.
Dünya durdukça sende durasın.
Ele güne muhtaç olmayasın.
Elin, ayağın dert görmesin.
Eliniz kolunuz ağrımasın.
Ellerin emir kessin.
Ellerinle cennet kapısını it.
Ocağın tütsün, köpeğın ürsün.
Oğlunun kızının hayrını gör.
Üç gün yatak dördüncü gün toprak.

El öpenlerin çok olsun.
Gana gana helal olsun.
Görünmez kazalardan korusun Allah.
Hacı ekmeğiniz olsun.
Hayırlı iş, hayırlı eş.
Hayırlı kazançlar olsun.
Hecazlara git.
Helali hoş olsun.
İki cihanda yüzünüz gülsün.
İki iyilikten bir iyilik.
Kesenize bereket olsun.
Son durağınız cennet olsun.
Su gibi aziz ol.
Yaşı benzemesin.
Ziyade olsun.

2. Ölüm Sonrası Söylenen Alkışlar

Allah başka acı vermesin.
Allah bol bol sabır versin.
Allah cehennem ateşinden korusun.
Allah kabir azabı göstermesin.
Allah mekanını cennet, kabrini geniş eylesin.
Allah tahsilatını affetsin.
Başınız sağ olsun.
Dua edeniniz bol olsun.
Geçmişlerinizin ağzında bulunsun.
Gelmiş geçmişlerinizin ruhuna değsin.
Gençlerden irak olsun.
Mekanı cennet olsun.
Ölmüşlerinizin canına değsin.
Peygamber efendimize komşu olsun.
Toprağı bol olsun.
Yaşı benzemesin.
Allah arkada kalanlara sabır versin.

3. Yolculuk ve Uğurlama için Söylenen Alkışlar

Allah kaza bela vermesin.

Allah kazadan beladan saklasın.

Allah tekerine taş değdirmesin.

Allah tez zamanda kavuştursun.

Allah yolunu açık etsin.

Su gibi git su gibi gel.

10.1.4. Kargışlar (Beddualar)

Çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlatmak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış söz. Kısacası kötü dilek olarak niteleyebileceğimiz beddua Farsça *bed* Arapça *dua* sözlerinden meydana gelmiştir. Anadolu'nun muhtelif yerlerinde ; *ah*, *bedat*, *inkisar*, *karış*, *kargış*, *lanet* gibi adlarla da anılırlar (Kaya, 2010: 150).

1. Sadece Kişiyi İlgilendiren Kargışlar

Adı batasıca.

Ağrısı yiğın gelesice.

Ağzı iyalesice.

Ağzı, dili kuruyesice.

Ağzının burnunun suyu ile yersin inşallah.

Ağzının kanı almasıca.

Ahlın yerin dibine girsin.

Allah ağır ağrısı yere gelsin.

Allah al kanlara boyanasıca.

Allah arkandan yetişsin.

Allah belanı hoca selânı versin.

Allah canımı alsın.

Allah canımı cebine koysun.

Allah canının derdine düş.

Allah cızırtını versin.

Allah darısından git.

Allah emeğini eline versin.

Allah ettiğini çek.

Allah gün yüzü göstermesin.
Allah kundağın kuru kalsın inşallah.
Allah üstünüzden ıkartsın.
Allah yeme gününe koymasın.
Allah yetmişinden sonra başına versin.
Allah yoluna izine versin.
Allahın hışmından git.
Ayakların alınsın.
Azgın ağrın yiğin gelir inşallah.
Baba ıhasıca.
Baba yiyesice.
Babalar ıkasıca.
Babalım boynuna binsin.
Başına benden büyük taş düşsün.
Başına yıldırım düşesice.
Başını yiyesice.
Belaların ardı kesilmesin.
Benden beter ol.
Bi tas su verenin olmasın inşallah.
Bilinmedik dertlere düşesice.
Bir eli görsün, bir eli görmesin.
Birin iki olmasın.
Boynu altında kalasıca.
Boynu devrilesice.
Boyu posu devrilesice.
Burnundan fitil fitil gelesice.
Byk koynek yanına kk koynek seremezsin inşallah.
Canı cehennemde yansın.
Canın ciğerin tutuşsun.
Cehennem mhr olsun.
Cehennem ol, git yanımdan.
Cehennem dibine git.
Ciğerin dşsn.
Ciğerin kopsun.

Ciğerin paramparça olsun.
Ciğerini ye.
Ciğerinin kanı dökülsün.
Çeke çeke ölesin.
Çektiğin damar soğulsun.
Çenen çekilsin.
Çenesi düşesice.
Çerelesice.
Çıngı çıngı olasıca.
Çırası sönesice.
Derisi yüzülesice.
Dermansız dertlere düşesice.
Devrile kalasıca.
Dilin damağın kurusun.
Dili durasıca.
Dilin dişin kitli kalsın.
Dişi dırnağı uzamiyesice.
Dökülü kalasıca.
Dul herife duvaksız gidersin inşallah.
El kınamaz ayrılığı verir inşallah.
Eli ayağı çalınasıca.
Elin böğrüne düşsün.
Elleri çalınasıca.
Erişmeyesice.
Eşiğin boş kalır inşallah.
Etine düşesice.
Ettiğin iftiralar koynuna dökülsün.
Evin başına yıkılsın.
Evine ateş düşesice.
Evladından bulasıca.
Gençliğinin hayrını göremiyesice.
Gevur ellerine düşesice.
Gevur tohumu.
Gevurun eline esir düşesice.

Gıran giresice.
Gidişin olsunda dönüşün olmasın.
Görünmez dağların ardına gelin git. Habarını döşürücüler getirsin.
Gövdesinde cehennem damgası olsun.
Gözü çıkasica.
Gözü kör olasıca.
Gözüne dizine dursun.
Gudurasıca.
Gün yüzü görmeyesice.
Günahlarım koynuna dökülsün.
Hayrını görmeyesice.
İçini ye.
İçin dışına çıksın.
İki eli böğrüne düşesice.
İki gözün önüne aksın.
İki yakan bir araya gelmesin.
İnileyisice.
İninm inim inleyesin.
Kahurdasıca.
Kalbinin ekmeğini ye.
Kalkmaz döşeklerde yatasıca.
Kanın ığıl ığıl altına aksın.
Kapısı kitlenesice.
Kara dertlere düşesice.
Kara haberi gelesice.
Karaltısı kaybolasıca.
Kara ra anasıca.
Kara yere git.
Kara yere ol.
Katıran kazanının içinde kaynasın.
Kazandığın burnundan gelsin.
Köküne katıran suyu damlasın.
Köküne gıran giresice.
Kör kurşunlara gelesice.

Kör olasıca.
Körüdün öldüğü yere gelin git.
Kötüler olasıca.
Kötürüm kalasıca.
Kursağı delinesice.
Kurşun önünde palaziyesice.
Kurşunlara gelesice.
Kuş gibi palazırsın inşallah.
Kuzu cini tutarsın inşallah.
Muradın koynunda kalır inşallah.
Murazın yarım kalır inşallah.
Oğlundan kızından bulursun inşallah.
Olmaz olasıca.
Ölme, itme, sürün.
Ölüsü çıhasıca.
Rahat yüzü görmeyesice.
Sırtı yere gelesice.
Soyha olasıca
Soyhalar kalasıca.
Sürüm sürüm sürünesice.
Şişeler kalasıca.
Şişesice.
Tahtalı köyden sesin gelsin.
Taş kesilesice.
Tike tike olasıca.
Töremeyesice.
Türemeyesice.
Uyuz ol kaşıyacak tırnağın olmasın.
Yandığı yerde sönesice.
Yanın yönün yer görmesin.
Yanıp tutuşasıca.
Yaşamayasıca.
Yedi köy ırağa git.
Yedi yorgan eskitirsin inşallah.

Yereçeydin ila.
Yerin dibine göç.
Yerinde yatmiyesice.
Yetişemiyesice.
Yıkılasıca.
Zaba çıkmıyesice.
Zehir zıkkım olsun emi.
Zıkkım olsun.
Zıkkımın belkini ye.
Zıkkımın kökünü ye.

2. Aile İle İlgili Kargışlar

Allah kardaşının hovanına otur.
Allah kınalı parmak tutturmasın.
Allah kundağınız kuru kalır inşallah.
Başlarından kara duan eksik olmasın.
Bebelerinden bulasıca.
Beşiği boş kalasıca.
Beşiğinde gör de eşiğinde görme.
Ciğeriniz sönsün.
Damlarında baykuş ötesiceler.
Kapınız kilitlensin, ışığınız sönsün.
Kapısın kara kilitler vurulasıca.
Ocağı batasıca.
Ocağı kör kalasıca.
Ocağı körelesice.
Ocağınız sönsün.
Ocağınız tütmesin.
Soyu batasıca.
Yurtları, yuvaları bozulasıcalar.

10.1.5. Tekerlemeler

Tekerleme, başuyaklar ve uyaklarla elde edilen ses oyunları ile ve çağrışımlarla birbirine bağlanıvermiş, belirli bir şiir düzenine uydurulmuş, birbirini tutmaz birtakım

hayallerle düşüncelerin sıralanmasından meydana gelmiştir. Tekerlemede düşünceye sadece bu şiirlik öğeler kılavuzluk eder; içerik öteki halk edebiyatı türlerinde olduğundan daha karasız, daha kaypaktır. Tekerleme, birbirine aykırı düşünceleri, olmayacak durumları bir araya yığıp mantıkdışı bir takım sonuçlara varmakla şaşırtıcı bir etki yaratır, örgüsü ve konusu bakımından bu özellik tekerlemenin başlıca vazifesini de belirler: O beklenmedik hayal oyunlarının boşanıvermesiyle şaşırtmak, eğlendirmek, keyiflendirmek için başvurulan bir söz cambazlığıdır (Boratav, 2014: 155).

Tekerlemeler; şekil, konu, muhteva ve işlevleri bakımından sınırları tam ve kesin olarak çizilmemiş halk edebiyatı ürünleridir. Bunun en önemli sebebi, tekerlemelerin daha çok bilmece, âşık şiiri, masal, ninni, oyun, halk hikayesi, halk tiyatrosu gibi pek çok halk edebiyatı ve folklor türünün içinde yer almaları olsa gerektir. Ancak başka hangi türle ilişkili olursa olsun yine de tekerlemeleri farklı kılan şekil, muhteva ve anlatım özelliklerinin var olduklarını söylemek mümkündür (Duymaz, 2002: 9).

Vezin, kafiye, seci veya aliterasyonlardan istifade ederek hislerin, fikirlerin, hal ve hayallerin abartma, tuhafılık, zıtlık, benzetme, güldürü, kısa tanım yahut çağrışımlar yoluyla ortaya konulduğu bir kısmı ezgili olup basmakalıp sözlere verilen ad (Kaya, 2010: 702).

Anonim halk şiiri içinde yer alan tekerlemelerin kullanım alanı oldukça geniştir ve herhangi bir ana konusu yoktur. Genellikle bağımsız olarak karşımıza çıkan tekerlemeler masal, halk hikayesi, Kara göz ve Orta oyunu içinde de kendisine yer bulur (Kaya, 2010: 703).

Pertev Naili Boratav, tekerlemeleri şu şekilde sınıflamaktadır:

1. Masal tekerlemeleri
2. Oyun tekerlemeleri
3. Tören tekerlemeleri
4. Bağımsız söz cambazlığı değerinde tekerlemeler (Boratav, 2014: 160).

Ali Duymaz ise tekerlemeleri şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Belirli bir oyun, tören ya da metne bağlı tekerlemeler
  - a. Çocuk oyunları tekerlemeleri
  - b. Tören ve inanç tekerlemeleri

- c. Halk edebiyatı türlerine bağlı tekerlemeler
  - ç. Seyirlik oyunlar ve halk eğlencelerine bağlı tekerlemeler
- 2.Yazılı ya da gelişmiş edebiyat tekerlemeleri
- a. Âşık edebiyatı tekerlemeleri
  - b. Tekke-tasavvuf edebiyatı tekerlemeler
  - c. Edebî metinlerin değiştirilmesiyle oluşmuş tekerlemeler
3. Diğer Tekerlemeler (Duymaz, 2002: 26-27).

Araştırma sahasında derlediğimiz tekerlemeler şunlardır:

1. Tekerleme

Denizde dalga
Hoş geldin abla
Eteğini topla
Rahat otur abla
Etek bluz
İngiliz turist (K.K.: 31)

2. Tekerleme

Derya bir
Gel içime gir
İp cansız
Çık dışarı (K.K.: 31)

3. Tekerleme

Sümüklü böcek suya düşecek
Annesi ona çok kızacak
Annesi aşçı 1h 1h
Babası dişçi ah ah
Ablası manken hih hih
Abisi boksör güm güm (K.K.: 35)

4. Tekerleme

A grubundan olanlar
Çıksın bay ve bayanlar

Düşüp de bayılanlar
Kolonya ile ayılanlar (K.K.: 27)

5. Tekerleme

İsveç, Norveç, Danimarka
Belçika Belçika Hollanda (K.K.: 43)

6. Tekerleme

Fener fener
Dünyayı yener
Beşiktaş'a gelince
Fıs diye söner (K.K.: 34)

7. Tekerleme

En büyük Allah
Beşiktaş'a yallah
Galata'ya kış kış
Fenere alkış (K.K.: 34)

8. Tekerleme

Bisiklete bindim
Karıncayı ezdim
Afedersin karınca
Seni bir maymun zannettim (K.K.: 36)

9. Tekerleme

Ahmedi medi
Kuyruğu kedi
Bir sıçan tuttu
Yalamadan yuttu (K.K.: 27)

10. Tekerleme

O o oni
Kaynanamın doni
Ben yıkamam oni
Pis kokuyor doni (K.K.: 17)

11. Tekerleme

Sarı pipi

Saman ipi
Kızdırma beni
Satarım seni (K.K: 27)

12. Tekerleme

Denizde dalga
Hoş geldin abla
Eteğini topla
Üç kere atla
Bir, iki, üç (K.K.: 31)

13. Tekerleme

Benim bir kedim var
Otur desem oturur
Kalk dersem kalkar
Büzül dersem büzülür
Süzül dersem süzülür
Eller rap rap rap
Ayaklar şap şap şap
Aslan geliyor
Kaplan geliyor
Ayağını açan yanıyor (K.K.: 35)

14. Tekerleme

O o Oya
Oya gitti maça
Maç bileti kaçça?
Biletçi amca
Üç
Bir, iki, üç (K.K. 28)

15. Tekerleme

Oooooo
İngili mingil
Kukiki kukiki kukiki
Yes mi no mi

Nomine nomine nomine

Yes mi no mu?

Yes / No (K.K.: 27)

16. Tekerleme

Otuz otuz atmış

Bir gemi batmış

İçindeki kızlar

Üç göbek atmış (K.K.: 31)

17. Tekerleme

Kızın adı Bedriye

Ekmek vermez kediye

Kedi gider Kadıya

Kadının kapısı kitli

Bedriye'nin başı bitli (K.K.: 31)

18. Tekerleme

Ali duvardan atladı

Pantolonu patladı

Bunu gören kızlar

Güle güle çatladı (K.K.: 36)

19. Tekerleme

Elimi kestim kan çıktı

Karpuzu kestim su çıktı

Senin kocan kel çıktı (K.K.: 36)

20. Tekerleme

Aboneyim abone

Aboneysem sanane

Sus konuşma geveze

Matematik dersinde

Hastayım diyorsun

Dondurmalar yiyorsun

Erkeklere gelince

Mini etek giyiyorsun

Kızlara gelince

Maymun surat diyorsun (K.K.: 27)

21. Tekerleme

Annem babam Başbakan

Var mı bana yan bakan

Ali bana yan baktı

Beş yıl hapiste yattı

Beş beş beş numara

On on on numara

Michael Jackson, Madonna

Bir numara, gir çuvala

Salla salla vur duvara (K.K.: 35)

22. Tekerleme

Elma attım denize

Geliyor yüze yüze

Ben vuruldum Filiz'e

Filiz Akın

Evi yakın

Onu seven

Cüneyt Arkın

Kın kın kın

Kına Gecesi

Si si si

Simitçi

Çi çi çi

Çiğ köfte

Te te te

Telefon

Fon fon fon

Fon fin fon (K.K.: 42)

23. Tekerleme

Ooooooo

Eveleme develeme

Deve kuşu kovalama

Çengi çenber

Mis gibi anber

Tadı tuzu

Peri kızı

boncuk cıncık

Sana dedim

Sen çık (K.K.: 42)

24. Tekerleme

Atlet külot

Benim babam pilot

Pilotun kızı Ayşe (K.K.: 43)

25. Tekerleme

Hastayım hasta

Canım ister pasta

Gel gidelim dansa

Orda yersin pasta (K.K.: 43)

26. Tekerleme

İsveç, Norveç, Danimarka

Akdeniz, Karadeniz, Marmara

Türkiye'nin başkenti Ankara

Ankara kızlar lisesi

Ne yapsın hademesi

Demir kapı aralık

Kızlar keser paralık

Erkeklere gelince

Fıçıdan çıkmış pis balık (K.K.: 439)

27. Tekerleme

İnci minci kim birinci

Lebleci üzümcü

Öğretmenin kızı birinci (K.K.: 43)

28. Tekerleme

İnci minci kim birinci
Annen neci süpürgeci
Baban neci çöpçü
Çöpcünün kızı birinci (K.K.: 17)

29. Tekerleme

Dağlar kızı leydi leydi leydi
Bir oğlanı sevdi sevdi sevdi
Büyükbaba duydu duydu duydu
Başını duvara vurdu vurdu vurdu
Peder onu gömdü gömdü gömdü
Pederin kızı oldu oldu oldu
Adını melek koydu koydu (K.K.: 27)

30. Tekerleme

Acıhtıysen acıh ye
Derelerde böcük ye
Daha da doymadıysen
Kaynanın etini ye (K.K.: 31)

31. Tekerleme

Ağaçta gördüm bir tırtıl
Ne yapıyorsun pis tırtıl
Yaprak yiyorum çıtır çıtır
Seni de yerim kıtır kıtır (K.K.: 35)

32. Tekerleme

Allahtan başlıyorum
Şeytanı taşıyorum
Ona kadar sayıyorum
Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz, on (K.K.: 35)

33. Tekerleme

Aldım verdim
Ben seni yendim
Sarı kızın saçını
Örmeye geldim

Bir bardak suyunu
İçmeye geldim (K.K.: 36)

34. Tekerleme

Altı kere altı otuz altı
Dedemin bıyığı yolda kaldı
Çöpçü aldı götürdü dedem bıyıksız kaldı (K.K.: 35)

35. Tekerleme

Annem yoğurt getirdi
Kedi burnunu batırdı
Bu kediyi ne yapmalı
Minareden atmalı (K.K.: 35)

36. Tekerleme

Minarede kuş var
Kanatında gümüş var
Eniştemin cebinde
Türlü türlü yemiş var (K.K.: 35)

37. Tekerleme

Ay dede ay dede
Yolculuğun nereye?
Ankara'ya.
Ankara'da kimin var?
Amcam.
Amcamın kaç çocuğu var?
Üç.
Bir, iki, üç (K.K.: 36)

38. Tekerleme

Bir kedi varmış
Yüze kadar sayarmış
Sıfırını atmış
On kalmış (K.K.: 31)

39. Tekerleme

Çık çikalım çayıra

Yem verelim ördeğe
Ördek yemini yemeden
Hakkudu hukkuğu demeden
Çıktın çıkardın kimi çıkardın (K.K.: 35)

40. Tekerleme

Çıktım erik dalına
Baktım tren yolu
Biri ağa biri paşa
Ortadaki Kemal Paşa (K.K.: 27)

41. Tekerleme

Çin çin çikolata
Hani bana limonata
Limonata bitti
Sarı kız evine gitti (K.K.: 33)

42. Tekerleme

Domatesin çekirdeği kırmızı kırmızı
Kızlar bu dünyanın yıldızı yıldızı
Limonun çekirdeği sapsarı sapsarı
Erkekler bu dünyanın şapşalı şapşalı (K.K.: 28)

43. Tekerleme

Ennem mennem
Gel gıdı gıddam
Hoplam zıplam
İncil tacıl
Sen çık kurtul (K.K.: 27)

44. Tekerleme

İn min do
Eksan si
Ege mege
Yu hamsi
Hiç pepsi içtin mi?
İçtim

Kaç yudum pepsi içtin?

Dört.

Bir, iki, üç, dört (K.K.: 31)

45. Tekerleme

Kim ıssırdı

Bit ıssırdı

Yangın yandı

Yele getti

Yel kaydadı

Pancar pişti

Koca öküzün

Götü şişti (K.K.: 17)

46. Tekerleme

Kuzu kuzu me

Bin tepeme

Seni götüreyim

Hacı dedeme

Hacı dedem hasta

Çorbası tasta

Mendili ipek

Kendisi köpek (K.K.: 43)

47. Tekerleme

Küersen kündüre

Kafan girsin tandıra (K.K.: 31)

48. Tekerleme

Mustafa mıstık

Arabaya kıstık

Üç mum yaktık

Keyfimize baktık (K.K.: 17)

49. Tekerleme

Nasrettin hoca

İki karı koca

Düş ekmeğim düş
Dandan aşağı düş
On, yirmi, otuz, kırk, elli (K.K.: 35)

50. Tekerleme

Atmış, yetmiş, seksen, doksan, yüz
Dere depe düz
Ördek suda yüz
Vak vak vak
Koca ebe kalk
Üç göbek at
Keyfine bak (K.K.: 35)

51. Tekerleme

Oooooooooo
Oooo piti piti
Karameli sepeti
Terazi lastik jimnastik
Biz size geldik bitlendik
Hamama gittik temizlendik
Dik dik dik
Temizlendik (K.K.: 35)

52. Tekerleme

Tar tar tarhana
Karnımı yırtana
Hacveli mıhtara
Gel beni kurtara K.K.: 43)

53. Tekerleme

Tarhana tar tar
Karnımı yırtar
Pilav kardaş
Gel beni kurtar (K.K.: 17)

54. Tekerleme

Thank you very much

Döverim geri kaç (K.K.: 36)

55. Tekerleme

Uçak uçak

İki kanatlı

İçindeki kızlar

Elma yanaklı

Erkeklere gelince

Maymun suratlı

Lı lı lı

Koca kafalı (K.K.: 27)

56. Tekerleme

Ya şundadır

Ya bunda

Keçe külle

Irbık lüle

Başında (K.K.: 18)

57. Tekerleme

Yendik şişirdik

Dolmada yaptık pişirdik (K.K.: 32)

58. Tekerleme

Oooooo

Leblebiyi sattım

Başğıltıma attım

Ben bir yalan uydurdum

Duma duma dum

Kırmızı mum

Dolapta pekmez

Yala yala bitmez

Ayşecik cik cik

Fatmacık cık cık

Sen bu oyundan çık

Ordan çıkma burdan çık

Pis çocuk (K.K.: 17)

59. Tekerleme

Fatmam fas

Altın tas

Tahtaya bas

Tahtam çürük

Çivi tutmaz

Fatmam küçük

Laf tutmaz (K.K.: 32)

60. Tekerleme

Hey Corç

Versene borç

Vallah Maykıl

Bende de yok (K.K.: 32)

61. Tekerleme

Kara kış karada olur

Zahmarı arada olur

Gucuğa hele mele (K.K.: 15)

10.1.6. Lâkaplar

Her ailenin ve her kişinin kendine özgü lakabı vardır. Bu lakaplarla insanlar birbirlerini daha çabuk ve daha iyi tanınmaktadır. Lakaplar genellikle kişinin yaptığı işlere göre, kişinin iç ve dış özelliklerine göre veya geldiği soyun özelliklerine göre verilmektedir. Lakaplar bazı insanların karakteri ile bütünleşmiştir. Yörede bir kişi nüfustaki isminden çok kullandığı lakap ile tanıtılmaktadır.

Yörede kişilere verilen lakaplardan bazıları şunlardır:

Adö

Ahleren

Alkol

Alo

Arapcillo

Banker

Bicik
Bil Omar
Bizci
Cabbar
Caş
Cemci
Ceno
Cıbrahmet
Cıtı
Cudan
Culuk
Çamur Şevket
Çerkez Ethem
Çirpi
Çolak Şahri
Çorba
Daşdüven
Dedeç
Derimont
Dul Döne
Eco
Eçik
Edalı
Ese Küçük: Ese cah cah
Faro
Fiber
Fiber
Fil Arap
Garip
Germo
Gıdağın Münire
Gıyak
Gizli
Gözlüklü

Guccuk Hacı

Hacıbiya

Halo

Hamacı

Hammi

Hatik

Hocos

Iro

İcik

İğneci Sadık

Kaba Davut

Kadeş

Kadeş

Kara Nazlı

Kara Sadık

Karasey

Karga Yaşar

Karız

Katil Memmed

Kel Hasan

Kel Omar

Kel Sadık

Kemik

Kınalı

Kıtırıcı

Koca Nimet

Komiser

Korenin Musa

Kosa

Kostak

Kovalı

Kör Haco

Kör Şükür

Kötü

Kulliki
Kuru kafa
Kuş Ethem
Kürt Memmedin Yaşar
Laz Metin
Laz Omar
Lımlım
Minik
Moris
Muhsin Atça
Necati Şef
Osman Ağa
Ostu
Otuz dördün kızı
Pala
Permatik
Saço
Sarı
Sarı
Sessiz Fayık
Süslü Hasan
Şaşal
Tabutcu
Tahir Gade
Taho
Topal Cengiz
Topal Oso
Toraman
Toros
Tugay
Uzun Ziya
Vakkas
Vali
Varik

Yogi
Zal Yaşar
Zeko
Zıpır
Zibik

Yörede sülalere verilen lakaplardan bazıları şunlardır:

Araslar: Fışkılar
Aslanlar: Bittıklar
Aydınlar: Muhar Uşağı
Balıdedeler: Battal Uşağı
Boranlar: Dallaslar
Buğdaylar, Kılıçlar, Uslular, Yazarlar: Vahapuşağı
Coşanların Bir Bölümü: Fadıklar
Coşanların Bir Bölümü: Mahluklar
Çayanların Bir Bölümü: Çirpiler
Çayanların Bir Bölümü: Kerimler
Küçüklerin Bir Bölümü: Cıncıklar
Küçüklerin Bir Bölümü: Hasan'ın Evleri
Küçüklerin Bir Bölümü: İboler
Küçüklerin Bir Bölümü: Mahmutlar
Küçüklerin Bir Bölümü: Şayıplar
Küçüklerin Bir Bölümü: Telliler
Sarılar: Adeller
Uçaklar: Ostular, Sırmalar
Uzunlar: Çelikler
Yurtlar: Cacıkçılar

Lakapların Hikayelerinden Örnekler:

Çirpi Osman: Bu adam kundayken yetim ve öksüz kalmış. O devirde bu kişiye annelik yapacak hiç kimse bulunmamış. Rüstem Dayı adında bir adam öküzün boynuzunu kesmiş. Ucunu da delmiş. Bu boynuzun içine sütü koyuyormuş ve bu çocuk o sütü içiyormuş. Bu çocuğu bu şekilde büyütmişler. Büyüyünce çok hıra, çelimsiz, zayıf biri olmuş. Çok cüssesiz kaldığından bu kişiye çirpi demişler.

Tabutçu: Bu kişi gençliğinde Mahmut'un ağıda kuzu güdüyormuş. Gece yalnız yatarken korktuğu için davar sağmaya gelenlere ben burada tabut gördüm demiş. Bunu bahane ederek bir daha kuzu gütmeye gitmemiş. Ankara'ya taşınmış. Bu yüzden bu kişiye tabutçu lakabı verilmiş.

Ala Yayha: Kafasının arka bölümündeki saçının bir kısmı ala olduğu için Ala yayha demişler.

Koca Bacı: Yörede bacı isminde birçok kişi bulunmaktadır. Bu Bacı ismindeki kişilerin arasında en kilolu bu kişi olduğu için Koca Bacı demişler.

Kemik: Küçük yaşta öksüz kaldığı için bakacak kimsesi yokmuş. O yüzden büyüdüğünde çok zayıf birisi olmuş. Yöredekiler bu kişiye kemik demişler.

Kuş Ethem: Bu kişi kısa boylu zayıf olduğu için Kuş Ethem demişler.

Otuz Dört Osman: Ayın otuz dört çektiğini idda ettiği için lakabı Otuz Dört Osman kalmış.

Permatik: Adamın biri bu kişiyi permatik alması için bakkala yollamış. Aradan yıllar geçmiş. Permatik aldırın adam Fransa'ya gitmiş ve gelmiş. Tesadüfen bu iki kişi karşılaşmış. Adam permatığı sormuş. O günden sonra bu adamın lakabı Permatik kalmış.

Kürt Memmet: Bu adam köyün birinde davar güdüyormuş. Davarı köyün ekinlerine girmiş. Köydeki insanlar, bekçiler adamı dövmeye gelmiş. Adamın kimlerden olduğunu sormuşlar. Adam kürt olduğunu söylemiş. Köylüler eğer Afşar'dan olsaydın dayağı yemiştin. Ama sen kürt olduğundan lafı da dayağı da anlamazsın demişler. Bu olaydan sonra adamın lakabı Kürt Memmet kalmış.

Ahleren: Ahleren iki üç yaşlarındayken babasıgil ayakta duran deveye yük yüklemeye çalışıyorlarmış. Bir türlü yükü devenin sırtına atamamışlar. Ahleren deveyi indirip yüklemelerini söylemiş. Herkes iki üç yaşındaki bir çocuk bu kadar akıllı olamaz demiş. Bu olaydan sonra Akı Eren demişler. Yörenin dil özelliklerine göre bu yörede Ahleren olarak bilinir.

Deri Mont: Bu adam askerden gelince babasına koyunları ve inekleri satıp deri mont dükkanı açmasını söylemiş. Bundan dolayı adam lakabı Deri Mont kalmış.

Kör Şükür: Bu adamın tek gözü kör olduğu için Kör Şükür demişler.

10.2. SÖYLEMELİK TÜRLER

10.2.1. Maniler

Az sözle çok anlamın ifade edildiği, sevda konusu ağırlıkta olmak üzere hemen her konuda söylenmiş, 7 heceli müstakil dörtlükten oluşan anonim şiir (Kaya, 2010: 476).

Mâniler iş yerlerinde, tarlalarda vb. söylenen mani, umumiyetle hece vezninin 7 ve 8'lisi ile meydana getirilen 4 mısralık manzumelerdir; Her türlü hayat hadiseleri arasında aşk, gurbet, kıskançlık hasret, kırgınlık, tabiat vb. temleri işleyen manilerde ilk iki mısra bir bakıma duygu, düşünce ve hayalin girişini teşkil eder. Dinleyeninin veya okuyanın dikkat ve ilgisini çekmeye yarayan bu iki mısradan sonra üçüncü ve hususiyle dördüncü mısra asıl konuyu vermeye çalışır; nadir olarak dört mısranın bütün bir duygu, fikir ve hayali işlediği görülür (Elçin, 2001: 281).

Gerek dil, gerek gelenek ortaklığı bakımından çok geniş bir alana yayılmış olan mâni, en çoğu 7 heceli ve *a a b a* düzeninde uyaklı bir dörtlük olarak gösterir (Boratav, 2014: 191).

Manilerin ilk iki dizesi uyağı doldurmak ya da temel düşünceye bir giriş yapmak için söylenir. Genellikle asıl söylenmek istenen düşünceyle anlam yönünden ilgisi pek yokmuş gibi görünse de konuya bağlı olarak yorumlanabilir. Üçüncü dizinin serbest olması mani söylemeye kolaylık sağlar, Temel duygu ve düşünce son dizide ortaya çıkar (Dilçin, 2005: 279).

Dört dizeli, yedi heceli *aaaxa* şeklinde kafiyeli manilere tam mani ya da düz mani ilk dizesi yedi heceden daha az ve cinaslı manilere kesik mani ya da cinaslı mani dize sayısı dörtten fazla olan manilere ise artık mani ya da yedekli mani denir. Büyük ekseriyeti yedi heceli olmakla birlikte az sayıda da olsa 4, 5, 8, 10, 11 ve 14 heceli manilere de rastlamak mümkündür (Gözaydın, 1989: 17-21, 37-41).

Halk edebiyatımızın en eski ve umumi şeklini teşkil eden yedi heceli ve dört mısradan meydana gelen şeklin, Kutadgu Bilig'den başlayarak klasik edebiyatımız üzerinde şiddetli tesiri vardır (Köprülü, 2003: 293).

Mani sözü Anadolu'da ve muhtelif Türk boylarında farklı şekillerde telâffuz edilir. Denizli'de *mana*, *deyişleme*, Urfa'da *meâni* (*kadınlar*), Doğu Anadolu'da *hoirat* (*erkekler*), Kars'ta *meni*, Erzincan'da *ficek* denilir. Doğu Anadolu'da halk hikâyelerinin icrası sırasında türkülerin bentleri arasında *pişrevî* denilen maniler okunur. Sadedin Nüzhet ve Mehmed Ferid, maninin eski Türkler arasında var olduğunu bunların *arandak ve aşule*, Anadolu'da *dörtleme* gibi adlarla zikredildiğini belirtmiştir (Kaya, 2010: 476).

Boratav, manileri konularına göre şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Niyet, fal (yorum) manileri
2. Sevda manileri

3. İş manileri
4. Bekçi ve davulcu manileri
5. İstanbul'da bazı sokak satıcıların manileri
6. İstanbul meydan kahvelerinin cinaslı manileri
7. Doğu Anadolu'da hikâye manileri
8. Mektup manileri (Boratav, 2014: 196-199).

Doğan Kaya ise manileri şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Yapılarına göre Maniler
2. Hazırlanış ve uygulanışlarına göre maniler
  - a. Niyet Manileri
  - b. Katar manileri
  - c. Karşılıklı maniler
  - d. İş yaparken söylenen maniler
  - e. Saya manileri
  - f. Bayraktar manileri
  - g. Sorulu-Cevaplı maniler
3. Konularına Göre Maniler (Kaya, 2010: 483-491).

Afşar yöresinde derlediğimiz maniler şu şekildedir:

Afşarlı derler bize
Sürme çekerik göze
Bir lafı ikilemen
Lakap takarık size (K.K.: 42)

Ağ buğdayım buğdayım
Sereyim kurudayım
Oğlan sen git askere
Adımı unutayım (K.K. : 17)

Ağ fistanı dikerim
Ben güzeli severim
Eller beni isterken
Ben yârimi isterim (K.K.: 42)

Al giydim alsın diye

Mor giydim sarsın diye
İsteyene varmadım
Nişanlım alsın diye (K.K.: 17)

Al giydim alsın diye
Mor giydim sarsın diye
Kızlara pazara çıkmış
Oğlanlar alsın diye (K.K.: 9)

Al iplik yeşil iplik
Çelene konu keklik
Demedim mi nişanlım
Çetin olur gurbetlik (K.K.: 9)

Altın yüzük var benim
Barmağıma dar benim
Şu Afşar'ın içinde
Uzun boylu yar benim (K.K.: 42)

Altını bozdurayım
Gerdana dizdireyim
Senin gibi gozeli
Cebimde gezdireyim (K.K.: 17)

Altınım var sandıkta
Açarım karanlıkta
Verin benim yarimi
Yatarım samanlıkta (K.K.: 42)

Arabası dört teker
Beyoğlu'na kum çeker
Yârim sarhoş olunca
İçer içer of çeker (K.K.: 17)

Ay doğar oklar oklar
Ardıma düştü çoklar
Elli nişanlım olsa

Yine sevdiğim yoklar (K.K.: 8)

Ayağındaki mesler

Yere vurdukça sesler

Koynundaki o şeyler

İkimizi de besler (K.K.: 17)

Ayakkabı giyerim

Üstü beyaz olursa

Kaynanamı severim

Oğlu güzel olursa (K.K.: 14)

Bağa girdim üzüm

Çıbıh değdi gözüm

Kız ben seni alırdım

Yar göründü gözüm (K.K.: 17)

Bahçelerde bitirak

Gelin kızlar oturak

Oturakta ne durak

Satılakta kurtulak (K.K.: 42)

Bahçelerin taşları

Doludur kardaşları

Kalem ile çizilmiş

Yarin kara kaşları (K.K.: 26)

Başörtünün oyası

Gözlerinin boyası

Baktıkça doyamıyor

Elin deli danası (K.K.: 26)

Bavulun ipi gevşek

İçinde yorgan dōşek

Kız evinin kızları

Ahırdaki boş eşek (K.K.: 42)

Bir dalda iki kiraz
Biri al biri beyaz
Eğer beni seversen
Mektubunu sıkça yaz (K.K.: 26)

Bizim ova büyüktür
İçindeki geyiktir
Sen söyle büyük bacı
Ben söylesem ayıptır (K.K.: 17)

Bu dağların uzununu
Kıramadım buzunu
Aldım Çerkez kızını
Çekemedim nazını (K.K.: 17)

Çaya indim taşı yok
Yüzük buldum kaşı yok
Yenile bir yar sevdiğim
Benim gibi eşi yok (K.K.: 6)

Çaydanlıkta çayım var
Utanacak neyim var
Şu Afşar'ın içinde
Uzun boylu yârim var (K.K.: 6)

Çayıra çaktım kazık
Kaynanam ölmüş yazık
Öldüğüne acımam
Bir top kefene yazık (K.K.: 17)

Çeşme başında musluk
Oğlanlar çalar ıslık
Bizim Afşar kızları
Kavrulmuş taze fıstık (K.K.: 17)

Çeşmenin başındayım
On altı yaşındayım

On altı yaştan beri
Bir kızın peşindeyim (K.K.: 17)

Çiçeğimin moruna
Ölürüm yâr yoluna
Adam âşık olur mu?
Emmisinin oğluna (K.K.: 17)

Çiçeğimin moruna
Varmam elin oğluna
El oğulu değil mi?
Sıkar beni boyuna (K.K.: 26)

Dama attım çatmayı
Çağrın gelsin Fatma'yı
Fatma nerden öğrenmiş
Çarşıftan kol atmayı (K.K.: 8)

Dama çıkma üşürsün
Güzellikte meşhursun
Sen benimsin ben senin
Daha ne düşünürsün (K.K.: 42)

Damdan dama atlarım
Derdime dert katlarım
Eller gülüp oynarken
Ben durmadan ağlarım (K.K.: 26)

Damdan dama atlarım
İpek mendil katlarım
Yârim gitmiş askere
Ben yolunu beklerim (K.K.: 13)

Damdan dama ip gerdim
İpekli mendil serdim
Ben komşumun oğlunu
Candan yürekten sevdim (K.K.: 17)

Damın ardı yurdumuz
Halaya mı durdunuz
Benim bir tek yarimi
Bana çok mu gördünüz (K.K.: 8)

Davulun ipi gevşek
İçinde yorgan döşek
Şo tarafın kızları
Ahırdaki boz eşek (K.K.: 14)

Dolmuş gelir düttürür
Düdüğünü öttürür
Şu tarafın kızları
Bir sakıza öptürür (K.K.: 14)

Elma dalda allanır
Yere düşer sallanır
Oğlan padişah olsa
Yine kıza yalvarır (K.K.: 30)

Emmoğlu dedikleri
Bal kaymak yedikleri
Heç aklımdan çıkmıyor
O yarin ettikleri (K.K.: 7)

Entarem var ekleme
İçinden ilikleme
Beni sana vermezler
Boş kapıyı bekleme (K.K.: 14)

Entaresi morumuş
Yâr sevmesi zorumuş
Heveslendim yâr sevdim
İsteyeni çoğumuş (K.K.: 30)

Et yedim elim yağlı
Vardığım emmim oğlu

Emmim oğlu olmazsa
Köyde çok delikanlı (K.K.: 6)

Fasulyeyi pişirdim
Toprak tenceresinde
Gel yârim konuşalım
Mutfak penceresinde (K.K.: 14)

Fistanımın alına
Baktım köyün halına
En güzel yâr benimki
Girdim hemen koluna (K.K.: 26)

Geline bak geline
Kemer takmış beline
Gelin nasıl gülmesin
Varmış en zenginine (K.K.: 26)

Gemi gelir yanaşır
İçi dolu çamaşır
Şu tarafın kızları
Koca diye ağlaşır (K.K.: 14)

Giderken bize uğra
Kebabı köze doğra
Benden başka seversen
Çaresiz derde uğra (K.K.: 7)

Harman yeri yaş yeri
Usul bas yavaş yürü
Koynundaki memeyi
Bana ver yavaş yürü (K.K.: 6)

Harmandan gel harmandan
Kız kaçalım ormandan
Sevdayı çeke çeke
Ben kesildim dermandan (K.K.: 17)

Harmanın yeri yarıldı
Kaynana bana darıldı
Ne darılın kaynana
Oğlun bana sarıldı (K.K.: 13)

Herk eder dökleri
Ağrımış bilekleri
Acı imiş suları
Kirlenmiş gömlekleri (K.K.: 8)

Hey heceye heceye
Kol dayanmaz geceye
Allah canımı alsın
Ele bahan kociye (K.K.: 6)

Hiç tutmuyor dizlerim
Kan ağlıyor gözlerim
Öyle bir yâr sevdim ki
Günden güne özlerim (K.K.: 26)

İğnem çayıra sızdı
Yar gene yüzün azdı
İlayığım değildin
Allah başıma yazdı (K.K.: 8)

İncisin sen incisin
Dünyada birincisin
Şimdi tanıdım seni
Sen Afşar'ın gencisin (K..K: 42)

İpek yorgan yüzlerim
Yüzlerimde düzlerim
Sen git oğlan askere
Ben yolunu gözlerim (K. K.: 8)

İşlik giyer sarıdan
Gel beriden beriden

Hükümetin parası
Seni kostak yürüten (K.K.: 9)

Kadifeden kesesi
Kayfeden gelir sesi
Oturmuş kumar oynar
Ciğerimin köşesi (K.K.: 9)

Kadifeden kesesi
Uzaktan gelir sesi
Benim sevdiğim oğlan
Şu Afşar'ın efesi (K.K.: 30)

Kahve yemenden gelir
Bülbül çemenden gelir
Yarı güzel olanlar
Her gün hamemden gelir (K.K.: 8)

Kahveyi kaynatırlar
Fincana damlatırlar
Yarı güzel olanı
Durmada oynatırlar (K.K.: 7)

Kamyon gelir dütdürür
Düdüğünü öttürür
Bizim Afşar kızları
Bir çiklete öptürür (K.K.: 9)

Kamyon gelir eğlemez
Yolda kamyon yağlanmaz
Kamyonun sesiyinen
Gönül bile eğlenmez (K.K.: 17)

Kar yağar erir mola
Gidenler gelir mola
Ele verdiği mırzadan
Bize de verir mola (K.K.: 30)

Kar yağar kepek gibi
Saçım var ipek gibi
Ne geriden bakarsın
Yal yemiş köpek gibi (K.K.: 17)

Kar yağar sini sini
Sevmişim birisini
Sen beni sev ben seni
Düşünme gerisini (K.K.: 30)

Kara herk karalıyor
İkindin daralıyor
Geleceksen gel yarım
Gül benzim sararıyor (K.K.: 17)

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar (K.K.: 37)

Kara tavuk kesildi
Çengellere asıldı
Oğlan evinin kızları
Gazeteye basıldı (K.K.: 42)

Karpuz kestim ham çıktı
İçinden yılan çıktı
Benim sevdiğim oğlan
Okudu subay çıktı (K.K.: 37)

Karpuz kestim su çıktı
İçinden yılan aktı
Benim sevdiğim oğlan
Okudu subay çıktı (K.K.: 42)

Karpuz bıçaklanır mı?
Suyu saçaklanır mı?

Oğlan sen kudurmuşsun
Baldız kucaklanır mı? (K.K.: 42)

Karşıda kalaycılar
İp boyar boyacılar
Ana ben evde kaldım
Gelmiyo dünürçüleri (K.K.: 9)

Karşıda koyun kuzu
Koyuna verin tuzu
Koyun neylesin tuzu
Bekara verin kızını (K.K.: 37)

Karşıdan gel karşıdan
Bizim bağın başından
Sana neler alırım
Yıkılası çarşıdan (K.K.: 9)

Karşıdan görünürsün
Allara bürünürsün
Gel kaçalım sevdiğim
Ellerde sürünürsün (K.K.: 37)

Karyolamın demiri
Babam veriri emiri
Babam emir vermezse
Kaçmak Allah'ın emiri (K.K.: 14)

Kaşların karasına
Kurbanım arasına
Hekim ilaç yazmamış
O yârin yarasına (K.K.: 30)

Kaşların karasına
Kurbanım arasına
Tabib çare bulamaz
Gozelin yarasına (K.K.: 37)

Kaynanam kazan karası
Görümcem Allah belası
İkisini Allah alası
Oğlu da bana kalası (K.K.: 13)

Kaynana kazan karası
Görümce başlar belası
Onları Allah alası
Oğlu da bana kalası (K.K.: 37)

Kaynanam kanser olsa
Görümcem ülser olsa
Benim vardığım oğlan
Afşar'da komser olsa (K.K. :9)

Kaynanamı netmeli
Altına odun depmeli
Yandım gelin dedikçe
Altına odun atmalı (K.K.: 13)

Kaynananın gezeni
Geline kusur yazanı
Şeytan bana diyo ki
Çal başına kazanı (K.K.: 13).

Kaynanayı netmeli
Merdivenden atmalı
Tahrır tuhur giderken
Oğluynan yatmalı (K.K.: 13)

Kekliğimi vurdular
Kanağını kırdılar
Daha ben ne diyim ki
Anamdan ayırdılar (K.K.: 17)

Kız saçların ne uzun
Gören desin Maşallah

Bizim evde gelin yok
Sen olursun İnşallah (K.K.: 26)

Kız saçların saçların
Oynar omuz başların
Ben seni alacaktım
Vermedi kardaşların (K.K.: 26)

Köprünün altı diken
Yaktın beni bir gül iken
Allah'ta seni yaksın
Üç günlük gelin iken (K.K.: 37)

Leblebi koydum tasa
Doldurdum basa basa
Yenile bir yar sevdim
Birazcık boyu kısa (K.K.: 14)

Masa üstünde çiçek
Elbisem biçilecek
Anne haberin olsun
Şerbetim içilecek (K.K.: 30)

Masa üstünde koku
Al bu mektubu oku
Benden başka seversen
Gözüne girmez uyku (K.K.: 17)

Masa üstünde roman
Okurum zaman zaman
İşaretten anlamaz
Eşek kafalı oğlan (K.K.: 42)

Mektepten gel mektepten
Gömleği var ipekten
Ben yârimi severim
Hem candan hem yürekten (K.K.: 26)

Mektup yazdım yaz idi
Kalemim kiraz idi
Daha yazacaktım
Mürekkebim az geldi (K.K.: 17)

Mendilim benek benek
Ortasında kelebek
Yazı beraber ettik
Kışın ayırdı felek (K.K.: 6)

Oğlan yanığın hani
Damarda kanın hani
Benim sevdiğim sensin
Senin sevdiğin hani (K.K.: 8)

Oğlum nerden geliy
Atınan avdan geliy
Hani tazın talaşın
Bok yeme kızdán geliy (K.K.: 13)

Oynama yorulursun
Fidansın kırılırsın
Sen bir Afşar güzeli
Biraz zor bulunursun (K.K.: 7)

Pancar ekdim tarlaya
Çapa istiyor çapa
Oğlan evinin kızları
Sopa istiyor sopa (K.K.: 42)

Penceresi cam cama
Selam söylen amcama
Amcam kızını vermezse
Turşu kursun fincana (K.K.: 7)

Penceresi perdeli
Çiçek açtı zerdeli

Yenile bir yar sevdim
O da benden sevdalı (K.K.: 7)

Saatini kurdun mu
Yol üstüne durdun mu
Ben sana abi derken
Sen bana vuruldun mu (K.K.: 42)

Sandığımı açamadım
Ceyizimi saçamadım
Bunda benim suçum neydi
Sevdiğime varamadım (K.K.: 14)

Sandık sandığa dayanır
Sandığın ucu boyanır
Seni böyle mi sevdim
Dudak kaş boyalı (K.K.: 14).

Sarı yazma öreyim
Aç kolunu gireyim
Sıkı sıkı sar beni
Yâr olduğun göreyim (K.K.: 7)

Suya gittim kuyuya
Benim yarım uyuya
Uykuda da pek güzel
Seyrettim doya doya (K.K.: 7)

Şaştım kaldım o yarnen
Helaleştim bu yarnen
Dalga geçtim ben onla
Sevdalaştım ben senen (K.K.: 9)

Şu Afşar'ın kızları
Saz çalar oğlanları
Kalkın kızlar oynayın
Bir sağa bir solları (K.K.: 30)

Ŗu bağ bizim olaydı
Koruh üzüm olaydı
Azıcığı neyleyim
Hepsi bizim olaydı (K.K.: 7)

Ŗu dağın ardı kuyu
Uyu sevdiğim uyu
Sana sarhoş diyorlar
İçtiğin üzüm suyu (K.K.: 7)

Ŗu dam kireç suvalı
Üstü keklik yuvalı
Bile gozel gormedim
Ben anamdan doğalı (K.K.: 26)

Tek tek basarsın gönöl
Kendir kesersin gönöl
Eldir elliğini yapar
Kime küsersin gönöl (K.K.: 3)

Tepe tepeye benzer
Tepe küpeye benzer
Bizim köyün kızları
Kırkık sıpaya benzer (K.K.: 42)

Uçan kuş tutulur mu
Yar heç unutulur mu
Sevdiğinden ayrılan
Ağlamadan durur mu (K.K.: 30)

Yarım gelir mektepten
Gömleği var ipekten
Ben yarimi severim
Hem candan hem yürekten (K.K.: 17)

Yârim yâr ise gelsin
Dağlar kar ise gelsin

Bana yar mı bulunmaz
Aklı var ise gelsin (K.K.: 27)

Yarimin adı Selim
Dokuyor halı kilim
Selim benim olursa
Olurum telli gelin (K.K.: 17)

Yemenim aldan iyi
Buldun mu benden iyi
Benim vardığım oğlan
Kölesi senden iyi (K.K.: 9)

Yemenim yastık yüzü
Yar attı gitti bizi
Avulu yılan soksun
Yârin sevdiği kızı (K.K. :9)

Yemenim yele yele
Ben düştüm gurbet ele
Yedi mendil çürüttüm
Gözyaşım sile sile (K.K.: 9)

Yemenimin düğümü
Kim görmüş güldüğümü
Oynan kurban olurum
Kardeşimin düğünü (K.K.: 42)

Yeşil iplik bükerim
Yâre mintan dikerim
Yar odadan gelmezse
İşlik seni sökerim (K.K.: 9)

Yola yolladım seni
Yollar yollasın seni
Hızır elinden tutsun
Bana yollasın seni (K.K.: 17)

Yürüdüm yavaş yavaş
Kundurama değdi taş
Kız ben seni alırdım
Düşmana dedin kardaş (K.K.: 6)

10.2.2. Ninniler

Uyutulmaya çalışılan çocuğa veya çocuğu hoplatıp severken söylenen ve birtakım duygu, düşünce, inanç, umut ve hayalleri, sevinç ve acıları ihtiva eden; çoğunlukla dört dize ile söylenen ve mısra sonlarına bir takım klişe sözler ilave edilerek ezgi ile terennüm edilen manzum sözlerdir (Kaya; 2010: 575).

Ninniler, en az iki veya üç aylıktan üç dört yaşına kadar annenin çocuğuna, onun kucağında, ayağında veya beşikte sallayarak daha çabuk veya kolay uyutmak yahut ağlamasını susturmak için hususi bir beste ile söylediği ve o andaki halet-i ruhiyesini yansıtır mahiyette, umumiyetle mani türünde bir dörtlükten meydana gelen bir çeşit türkülerdir (Çelebioğlu, 1995:9).

Ninniler daha önceden bilinen, ezberlenmiş sözler olabileceği gibi, söyleyici tarafından doğaçlama olarakta söylenir. Ninnilerin belli bir şekli ve ölçüsü yoktur. Çoğunlukla beş, yedi, sekiz heceli dizelerden oluşur. Ana kıta ve kavuştaklarındaki dize sayısı da değişiktir. Ninnilerde anne, baba ve aile sevgisi ile her çeşit güzellikler dile getirilir. Bebekler, kulaklarına fısıldanan bu sade, basit melodik anlatımlı ninni sözlerini merakla dinleyip, daha kolay öğrenir ve taze beyinlerine kaydederler. Bu nedenle ninnilerin çocuk eğitiminde ve ana dil öğretiminde önemli yeri vardır (Aslan, 2010: 122).

Ninni sözü *Divanü Lügati't Türk'te balu balu* sözü ile karşılanmış ve bu kelimeye; *kadınlar beşikte çocuğu uyutmak için söylerler* karşılığı verilmiştir (Kaya, 2010: 575).

Ninniler çok farklı konulardan söz edebilmektedir. Nitekim, Türkiye sahası ninnileri üzerine çalışan Amil Çelebioğlu, ninnileri ele aldıkları konulara göre şu şekilde sıralamıştır:

- a. Dinî, kutsî ve fikrî mahiyette ninniler,
- b. Efsane ve ağıt türünde ninniler,
- c. Dilek ve temenni mahiyette ninniler,
- d. Sevgi ve alaka ifade eden ninniler
- e. Övgü ve yergi mahiyetinde ninniler
- f. Şikayet ve teessür ifade eden ninniler

- g. Ayrılık ve gurbet ifade eden ninniler
- h. Va'd mahiyetinde ninniler
- i. Tehdit ve korkutma mahiyetinde ninniler (Çelebioğlu, 1995: 20).

Derleme yaptığımız sahada tespit ettiğimiz ninniler şu şekildedir:

1. Ninni

Haydan olur huydan olur
Arap atı taydan olur
Bu gozellik soydan olur
Çıhar kulluğun başına
Elini cebine sohar
Hep çahan ağzına bahar
Vardır bunun emmileri
Çıhar kullukte hoşudur
İner fişkırıyı dağıdır
Sanasın sancak beğidir
Vardır bunun dayıları (K. K.: 8)

2. Ninni

Abisi gelmiş Mardin'den
Habesi gelmiş ardından
Kırk kız ölmüş derdinden
Abisini gorup ardından
Haynini kızım hayninni
Sıçanda yemiş boynunu (K. K.: 28)

3. Ninni

Dandili dandili danası var
Bir kotuce anası var
Yumaz başını kırpar saçını
Katırandan kınası var
Eeeeeee eeee eee (K. K.: 4)

4. Ninni

Kulluğun başına çıhar
Elini cebine sohar

Cümle alem ona bahar
Nenni nenni nenni (K. K.: 4)

5. Ninni

Dandili dandili dam başı
Babası beyler başı
Anası hatun kişi
Teyzesi yüzzük kaşı
Halası eşşek başı
Eeeeeee eee eee eee (K. K.: 37)

6. Ninni

Dandili dandili dastana
Danalar girmiş bostana
Gov bostancı danayı
Yemesin lahanayı
Eeee eee eee eee (K. K.:17)

7. Ninni

Dandili dandili dan eyli
Öte geçeyi yol eyli
Ayşe kızını vermezimiş
Ahmet bizi deli eyli (K. K.: 38)

8. Ninni

Dandili dandili dan kuşu
Yediği pirinç aşu
Babası bağlar başı
Eeee eee eee ee (K. K.: 17)

9. Ninni

Haynini haynini hayattan
Kızım güzel gayetten
Kızıma dünür gelmişler
Şihliyınan bayattan (K. K.: 16)

10. Ninni

Nenni nenni desem şu dağlar uyur

Uyuyan dağlarda laleler büyür
Benim oğlum şimdilik hemen uyur
Nenni oğlum nenni oğlum nenni (K. K.: 16)

11. Ninni

Evimizin önünde salıncak
İçine koydum oyuncak
Benim oğlum şimdi uyuyacak
Nenni oğlum nenni oğlum nenni (K. K.: 16)

12. Ninni

Oğlum netmeden geliy
Koyun gutmeden geliy
Ağ elleri yorulmuş
Altın dartmadan geliy (K. K.: 16)

13. Ninni

Dandili dandili dayattan
Oğlum güzel gayattan
Oğluma kız gezirik
Şihliyınan bayattan (K. K.: 17)

14. Ninni

Nenni çaldım uyudurum
Cacığınan çorbayınan büyüdürüm
Hindi seni evlendiririm
Gayrı beni unutursun (K. K.: 15)
Gecelerde uykum gelmez gözüme
Yastık diken olur batar yüzüme
Ne dedim yavrularım darıldınız sözüme
Nenni yavrum nenni nenni (K. K.: 15)

15. Ninni

Hoppala kızım hoppala
Kızımı vermem topala
Topal gitsin o yanna
O yanna değil bu yanna (K. K.: 4)

16. Ninni

Nenni nenni nenesi var
Bir sakallı dedesi var
Yavrumunda uykusu var
Nenni de yavruma nenni (K. K.: 22)

17. Ninni

Dandili dandili dan aylık
Yedi, sekiz, on aylık
Tor kuşağın tokası
Samır kürkün yakası
İncili çarşaf altında
Borcuda burcu kokası (K. K.: 9)

18. Ninni

Dandili dandili dandırılım
Ayağa gümüş konduralım
Kızımın göçü gelmiş
Nerelere konduralım (K. K.: 13)

19. Ninni

Ebesinin bostanın çiçeği
Halasının peşkirinin saçağı
Babasının kara saplı bıçağı
Dayısının elli zilli köçeği (K. K.: 13)

20. Ninni

KIZIM KIZIM KIRK KIZIM
KIZIMI DA İSTER YÜZ KİŞİ
Yüz kişiye veremem
Gelsin alsın bir kişi (K. K.: 13)

21. Ninni

Çeşmeleri var oluklu
Akar sülüklü balıklı
Yağarnısı yarma örüklü
Ablaları vardır bunun obaları

Sabahınan erden kalkar
Küllüğün başına çıkar
Cümle alem buna bahar
Amcaları vardır bunun obaları (K. K.: 10)

22. Ninni

Nenni oğlum nenni
Nenni desem yaraşır
Derelerde dolaşır
Bakan gözler kamaşır
Nenni yavrum nenni (K. K.: 17)

10.2.3. Ağıtlar

İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, düzenli düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere Batı Türkçesi'nde umumiyetle *ağıt* adı verilir. Ağıt söyleyen kişiye *ağıtçı* sözü yaygınlaşmış ve *ağıt yakmak* deyimini türetilmiştir. (Elçin, 2001: 290).

Ağıt geleneği günümüzde de, Türkiye'nin muhtelif yörelerinde, bütün canlılığıyla yaşatılmaktadır. Anadolu'nun hemen her yerinde ölünün arkasından, asker uğurlanırken, geline kına yakılırken yahut gelin evden çıkarken ağıt söyleme geleneği vardır. Ağıt, aslında bir türküdür ve bunların ortak özelliği yanık bir ezgiyle terennüm etmeleridir (Kaya, 2010: 42).

Ağıt denilince hemen aklımıza ölüm gelir. Oysa savaş yangın, sel, deprem gibi tabii afetler üzerine; çeşitli kaza ve hastalıklara; askere veya gurbete gönderilen yakınlarla; kaybedilen bir eşya yahut hayvanlara da ağıtların söylendiği bir geçektir. Ağıtlar; sızlayan kalplerin, dayanılmaz acıların, akan gözyaşlarının, yanık yüreklerin çare arayan feryadıdır. Yavrusunu yitiren ana, sevgilisine kavuşamayan âşık, yatağında inleyen hasta, sıla hasreti ile yanıp tutuşan garip, duygularını, ıstıraplarını ağıtlarla dile getirir (Şimşek, 1993:1).

Sahada derlediğimiz ağıtlar şu şekildedir:

1. Elimle Çaldığım Feleğin Sazı

Elimle çaldığım feleğin sazı
Telleri gırılmış vurmuyo bazı

Bir diyal, beş diyal yaramın gozu
Yarama sardılar balınan duzu
Kınalı barnaklar, ne gozel eller
El ele vermiş de gelir şonlar
Kayfededen çıkmış bakışır eller
Gün verdi de harmanımı savurdu
Zalım felek çarh evinde çevirdi
Kahpe felek diyarmenin döndü mü
Argın ayıtlandı suyun bindi mi
Aldın çifteleri yerin doldu mu
Baharın geldiği neden bilinir
Açılan gullerin geri dürülür
Hasta hallarını kimden sorarım
Dilim dutup soramadım halını
Yorgun kaldım sayamadım payını (K.K.: 7)

2. Derdim Vardır Depe Gibi Dağ Gibi

Derdim vardır depe gibi dağ gibi
Gezirim hasta gibi sağ gibi
İkindin yerine doğmuş gum gibi
Doğdu da dalında açtı ne diyim
Deli derler bana neden deliyim
Yaz bahar çayının coşkunu seliyim
Ondurmamış Allahımın kuluyum
Ben yel miyim yüce dağdan esecek
Ben sel miyim düz ovayı basacak
Ben el miyim kuzularım bana küsecek (K. K.: 5)

3. Kardeş Adamın Karlı Dağıdır

Kardeş adamın karlı dağıdır
Hemi bostanıdır hemî bağıdır
Yanında oturan kavim dağıdır
Yaralı kardaşım, hasta kardaşım

Yavrum derdim çok diyecek kimsem yok
Yanarım yanarım çıkmaz tütünüm
Heç kalmadı ciğerimin bütünü
Yaralı anam oğlu, dertli babam oğlu
Oy oy oy (K.K.: 3)

4. Korhum Ayrılıhtan Bıhtım Ölümünden

Ben kaderime hergün ağlarım
İyi yekindim de kalhamadım yerimden
Korhum ayrılıhtan bıhtım ölümünden
Havalıda deli gonüm havalı
Dertli gönüm ağır çalar kavalı
Azıcık evil de bozuk yuvalıyam
Dertli çaldım ellam sazı
Telleri kırıldı bacı vermez avazı
Olsaydı yanımda anamın kızı
Dertlerime yanar yanar ağlarım
Hallarını sorar sorar ağlarım
Yaşlarımı siler siler ağlarım
Ne anam, ne bacım var elimden
Şu gariplik heç getmez üzerimden
Bıhtım ayrılıhtan korhum ölümünden (K.K.: 7)

5. Levga

Yollarına çıkmış da dolmuşun izi
Kekiline düşmüş de dolmuşun izi
Bir diyal beş diyal yaramın gozu
Aşşığıdann gelende ırgatın sesi
Elinde orağı başında fesi
Bir garip ölmüş de kimlerin nesi
Çıkarsın ahlımdan gulurum bazı
Çıkmazsan ahlımdan vururum sazı

Heç kimseler çekmez Levga'nın nazı
Kolunun çemira inmeyen Levga
Dünyasında birgun gormiyen Levga
Yüzünün kırmızısı solmiyen Levga
Havalıda deli gonüm havalı
Cesur fistan giymiş devrik yahalı
Ellere ucuz da bana bahalı
Ana adamın da vezirdir vezir
Anayın yanında kabirin hazır
Orada anan var olman irezil (K.K.: 6)

6. Pürüze

Oturup ağlasam olurum deli
Gozlerim gormuyo da gettiğim yolu
Yanarım yanarım tütünüm çılmaz
Mevlamın ettiğini heç kimse etmez
Anamın kızı da anamın kızı
Yanıma yel indi de böğrüm sızı
Yanımda olsaydın da anamın kızı
Dertlerine yanar yanar ağlarım
Seneler gelir de bayramlar geçer
Buna bayram derler Pürüze çok yara açar
Bayrama gel anam kızı bayrama
Sen gelmedin pürüze bende getmem seyrana
Gurbetin çeşmesi anamı kızı enginden ahar
Açma suyu içme Pürüze bağrımı yahar
Gurbet gözünde anam kızı ellere bahar
Ne diyeyim ağlayım pürüze sana
Ağlayacak kimsen yok mu bacım
Yanacak kimsen yok mu bacım
Anam kızı küçük Pürüze gelin bacım
Pürüzem sana dulluh yakışmaz

Oyy Oyy ... (K.K.:7)

7. Genç İken Genç İken Ölenlerdenim

Garibim ben şu dağların selinden
Ne anam var ne de bacım yanımda
Havalıda deli gönlüm havalı
Yangın yürek koygun olur kavalı
Ellere ucuz olan bana bahalı
Aşağıdan gelen Saim değil mi?
Herkes kaderine gayil değil mi?
Genç iken ölenler soyum değil mi?
Genç iken genç iken ölenlerdenim
Yarin ellerine teslim edilenlerdenim (K.K.: 15)

8. Türkmen Kızı

Ağlı astap giymiş eni dizinde
Sarı altın takmış şavkı yüzünde
Böyle güzel mi olur Türkmen kızında
Ağlamıyam dedim gam benim oldu
Gamlıdır yüreğim gamınan doldu
Gene bizim ele bir vuran oldu
Üğründü selbinin dalı kırıldı (K. K.: 15)

9. Ağlatmayın Beni Deli Ağlarım

Kazın mezerini bayıra düze
Yönünü dönderin evinden yüze
Kaldırma kuzusu yadigâr size
Ağlatmayın beni deli ağlarım
Söyletmeyin beni deli söylerim
Bir kendime birde sana söylerim
Örtün penceremi rüzgar gelmesin
Alsın astabını tozlar konmasın
Götürün doktora çare bulunsun (K. K.: 15)

Ağlatmayın beni deli ağlarım
Söyletmeyin beni deli söylerim
Bir kendime birde sana söylerim

10. Celal Oğlan Ağdı

Dam başında celal yatar
Al yorganı yeller atar
Ne yatarsın Celal oğlan
Nişanlımı eller satar

Aman Celal yârim olsan

Bir ayrı bayrı güva dursan

Aşşığıdan kuş geliyi
Kuşun sesi hoş geliyi
Celal'i götüren dolmuş
Dolu gitti boş geliy

Aman Celal yârim olsan

Bir ayrı bayrı güva dursan

Evimizin önü mezer
Mezerlikte gelin gezer
Ne yatarsan Celal oğlan
Kayınpeder benden sezer

Aman Celal yârim olsan

Bir ayrı bayrı güva dursan

Mezerlikte gezeceğim
Al duvağımı çözeceğim
İzin verin gayınlarım
Gelinliği bozacağım

Aman Celal yârim olsan

Bir ayrı bayrı güva dursan (K.K.: 10, K.K.: 11)

Celal Oğlan adına yazılmış bu ağdın başka yörelerde de varyantları bulunmaktadır.

11. Asker Ağdı

Gittiğin yollarda oğlum da bağıdır borudur
Dağlar çiçek açar oğlum morsum sarıdır
Korkma oğlum oralarda yiğitlerin yeridir
Var git oğlum var git uğurlar olsun
Ankara'dan öte küçük oğlum yol senin olsun
Eben peşin süre kurbanlar olsun

Talim ettikleri küçük oğlum bir büyük dere
Vurman kırbacını başçavuşum her yanım yare
Senden sorurlarsa küçük oğlum metanın nere
Şaşırtma kendini doğrusun söyle
Var git oğlum var git kurban oluyum

Sekiz dene oğlum başların allığı
Gitmeye gönlü yok hey oğlum kolları bağlı
İçinden birisi yavrumun oğlu
Var git oğlum var git uğurlar olsun
Ankara'dan öte küçük oğlum yol senin olsun
Eben peşin süre kurbanlar olsun

Sıkı bağla poteninin bağını
Dolanda gel İstanbul'un dağımı
Eridirsin küçük oğlum yüreğimin yağını
Eben yoluna kurbanlar olsun (K. K. 10)

12. Zeyneb'im

Zeyneb'e yaptırdım altından tarak
Tara zülfünü gerdana bırak
Varamam Zeyneb'e evimiz yırak

Zeyneb'im Zeyneb'im allı Zeyneb'im

Kırk köyün içinde benli Zeyneb'im

Zeyneb'in yediği karalı kurtlu
Ağzının içinde dilleri tatlı
Bir gece yatmadan tan yeri yattı

Zeyneb'im Zeyneb'im allı Zeyneb'im

Kırk köyün içinde benli Zeyneb'im (K.K.: 39)

“Zeyneb'im” adlı bu ağdın Sivas yöresinde “Zeynep Bu Güzellik Var Mı Soyunda (TRT – 00331)” adıyla bent ve bağlantı kısımlarında benzerlik bulunan varyantı bulunmaktadır.

13. Zeyneb Ağdı

Zeyneb gelir kuzuyunan
Ayağının tozuyunan
Zeynep gelir bacın kurban
Üç oğlan bir kızıyınan
Koyun gelir yata yata
Çamurlara bata bata
Zeynep gelin sele gitmiş
Yılğınlardan tuta tuta (K.K.: 39)

“Zeyneb” adlı bu ağdın TRT repertuarında Gaziantep, Adana ve Sivas yörelerinde “Koyun Gelir Yata Yata (TRT 00605)” adıyla varyantları mevcuttur. Gaziantep, Adana ve Sivas yörelerinde Zeynep ismi yerine Ayşe ismi geçmektedir.

14. Mezerimi Derin Eylen

Mezerimi derin eylen
Suda serpin serin eylen
Dünyada gün görmedim
Ahretimi mamir eylen
Mezerimi bir kazın
Ovadan yana düzün
Kır atın alınına
Maşallah yazın
Mezerimin derin eylen içini
Ala koyun kerpicim üçünü
Kızlarım yolsun da sarı saçını
Anacığım yandım (K. K.: 39)

15. Haydi Kardeş Haydi Burda Neyim Kaldı

Usul usul gelenerim kesildi
Yürağıma kara baba basıldı
Anam öldü umutlarım kesildi
Haydi kardaş haydi burda neyim kaldı
Listesi de deli gonül listesi
Benim anam taman kanser hastası
Bizim ölenlerde kanser hastası
Haydi kardaş haydi ah benim neyim kaldı (K. K.: 10)

16. Gelin'e Ağıt

Bizim gelin usul usul yürüyü
Mor örük ardında meydanlar veriy
Haydin kardaşları gelin ölüyü
(Yetiş kardaşları haydi toplanın)
Şöyle bi söyleyim efkar dağılsın
Gelini ölenler yanına gelsin
Ağardan aldır kardaşlarım yanına gelsin
Tabına da deli gonlüm tabına
Şişmiş yürek sınımaz olmuş kabına
Yoğmuş kardaşı inse kabire
Yüce dağ başına yağmamı dolu
Gözlerim gormüyü gettiğim yolu
Gelini ölenler olmamı deli (K. K. 10)

17. Asker Ağıdı

Yüce dağ başına askerler kurur çadırı
Er gahar da askerlerin taburu
Mevlam anasına da versin sabırını
Ağlama anam da Mevla kerimdir
Yüceden yüceden tüter bir tütün
Yandı ciğerlerim de kor oldu bütün
Dünya malını da alamam satın

Satın alınacak yere gitmiyi
Verin köyneğimi istemem yaha
Şu yalan dünyada çok sürdürüm sefa
Bilmem o dünyada çekermiyim cefa
Ağlama anam da Mevla kerimdir (K. K. :9)

18. Döne Ebenin Ağdı

Yüceden (yüceden) tüter bir tütün (bir tütün)
Yandı ciğerlerim (hey anam da) kor oldu bütün (bütün)
Dünya malına (da) yiğitler (de) alınmaz satın

Oy oy oy oy oy

Verin köyneğimi (de hey anam da) istemem yaha (yaha)
Şu yalan dünyada (eller de) çoh çekdim cefa (cefa)
Bilmem o dünyada (yâr ederim de) sürür müyüm sefa

Oy oy oy oy

Ağlatman beni de (ellerden) deli ağlarım
Söyletmen beni de deli söylerim
Nafalı da deli gonüm nafalı
Beyaz fistan giymiş siyah yahalı
Bana ucuz (amma da) kızlar size bahalı

Oy oy oy oy

Ağlayı ağlayı ölecek misin
Verseler yiğidi alacak mısın
Bedel kabul olsa olacak mısın
Civil civil öter (ellerde) başım kuşları
Dökülmüş mü (konum komşum da) çelenlerin daşları
Ne diyim ağlim (ağlim de) Mevla'nın işleri

Oy oy oy

Mevla beni tem evinde çevirdi (çevirdi)
Günün bulmuşta harmanını savurdu (savurdu)
Kadir mevla beni niye ayırdı (ayırdı)

Oy oy oy

Evimizin önü döndü bazara
Zalım felek verdi bizi hızara
İkimizi (de) bir koysalar mezere

Oy oy oy

Ne diyim ağliyim böyle ölene
Örenede (örenede) deli gönlüm virana
Bülbül dala konar (da ellerde) baykuş örene
Allah ısmarladık yurttta kalana
Atman (da) eller bozdu benim köşeni
Yurttta kalmış (da hey oğlanda) kuzusunun kaşağı
(Kırılmış) heç kalmamış emmim, dayım uşağı

Oy oy oy oy

Ağlatman beni de deli ağlarım
Söyletmeyin beni deli söylerim
Avudur ekmeği (de hey gelin de) yiyebilisen
Demirdir çarığı giyebilisen
Bu yol uzah olur (hey gelin de) sürebilisen
Ne diyim ağlayım (ağlayım da) böyle ölene
İlih derler (de eller) çeşmemizin suyuna
Çürük derler temelime soyuma

Oy oy oy

Genciken ölmek (ölmek de) bizim huyumuz
Camiden çıharda salları elini
İliklemiş (de) ağ işliğin yeğini
Yetmemiş amanet (olan da) büyük evini
Alt yanında (da) ala gözler ay gibi
Üst yanında (da) kara kaşlar yay gibi
İkindi yerine (yerinede eller oy) doğmuş gün gibi
Doğduda dulundu bende nöriyim
Doğduğu dulundu bizde neyleyek

Oy oy oy

Elekçi gelsede (hey gelin de) bir halbur alsam

Üğrünü üğrünü (üğrünü de) toprak elesem

Bir kızım olsada çözsem böletsem

Oy oy oy

Yazılar yazılar (da) kara yazılar

Yüküm ağır (da) ciğerlerim sızılar

Benim beşikte de (bölekte de) kalan kuzular

Kuzularda anam babam arzular

Oy oy oy

Oğsüzün adeti (adeti) de eller oy

Süvadan bahar bahar da eller

Beri gelmiyi beri (gelmiyi) eller oy

Herkeşten korhar da eller oy

Oğsüzün ataşı (da) kendini yahar

Oy oy oy

Oğsüz olan azgın olur koşular

Elden ele tezgın olur koşular

Benziciği bozgun olur koşular

oy oy oy

Gelmen üstüme de (konum komşum) yüklerim yüklü

Ambulans içinde bir tabut yüklü

Bebelerde babasıyınan mutlu

Getti gayrı geleceğın bir güman

Getti gayrı geleceği bir zaman

Evimizin önü (önü) büyük mezerlik

Mezerliğin içi top top ilezlik

Seniyinen (hey oğlanda) böyle miydi bazarlık (bazarlık)

Evimizin önü bir büyük yazı

İçinde dönüyü (dönüyü de) gelini kızı

Alnıma yazılmış bu kara yazı (yazı)

Bana (da) çığırdılar (çığırdılar da oy) kör ocak kızı

Onmadıh gülmedik gel anam kızı

Onmayan onmazda ağlayan gülmez
Oraya gidende bi daha gelmez (K.K.: 9)

19. Ağlama Anam da Mevlam Kerimdir

Gözüm yaşı da birbirini kovalar
Başı şemşiyeli de gelen ağlar
İçinizde benim yârim yoh mudur?
Ağlama anam da Mevlam kerimdir

Yüce dağ başında yanar bir ışıh
Işığın dibinde oynarlar aşşlıh
Bir yiğit yitirdim de zilfi dolaşlıh
Ağlama anam da Mevlam kerimdir

Hörüşü hörüşü de gelen inekler
Başucumda döner kara sinekler
Durman gözümün önünde melekler
Ağlama anam da Mevlam Kerimdir

Evimizin önu gülünen diken
Kor olsun dikenini yollara doken
Sen olun oğlanda belini buken
Ağlama anam da Mevlam kerimdir (K. K.: 9)

20. Hacı Bey I

Tarladan tazısı kaçtı
Kanını kayaya saçtı
Babam oğlu bek Osmanlı
Yedi köy bayram aştı

*Uyan Hacı Beyim uyan
Dayan hey dizlerim dayan*

El veriyi el veriyi
Dağlar taşlar bel veriyi
Açtım baktım yorganını
Hacı Beyim can veriyi

Uyan Hacı Beyim uyan
Dayan hey dizlerim dayan

Kargalının kara taşı
Yandı ciğerimin başı
Beş bacının bir kardaşı
Uyan Hacı Beyim uyan

Uyan Hacı Beyim uyan
Dayan hey dizlerim dayan (K. K.: 10)

21. Hacı Bey II

Kaldırdım arpa destesin
İçinden aldım fistasın
Nazlı yârin tabancasın

Uyan Hacı Beyim uyan
Dayan hey dizlerim dayan

Kargalıdan çıhdım yayan
Dayan hey dizlerim dayan
Kardaş atlı, bacı yayan

Uyan Hacı Beyim uyan
Dayan hey dizlerim dayan

Evlerinin önü yonca
Yonca kahmış dam boyunca
Uzun boylu beli ince

Uyan Hacı Beyim uyan
Dayan hey dizlerim dayan (K. K. : 9)

10.2.4. Türküler

Düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinden oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinden olsun, biçiminden olsun değişikliklere (zenginleşmelere, bozulmalara, kırılmalara) uğrayabilen ve her zaman bir ezgiye koşulmuş olarak söylenen şiiirlerdir (Boratav, 2014: 171).

Halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı olayları yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dör dizeli ana bölümlere çoğu defa

bağlantıların getirilmesiyle söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere verilen ad (Kaya, 2010: 733).

Türkçe söylenmiş şiir anlamına gelen Türkü'nün Türkî sözünden geldiği görüşü ittifakta kabul edilmiş bir görüştür. Yani Türk kelimesine Arapça î ilgi ekinin getirilmesiyle vücut bulmuştur. Türk'e has anlamına gelen bu söz halk ağzında Türkü şekline dönüşmüştür (Kaya, 2010: 733).

Türkü bentleri yapı ve sözleri bakımından iki bölümden oluşur. Birinci bölüm türkünün asıl sözlerinin bulunduğu bölümdür ki bent adı verilir. İkinci bölüme ise, her bendin sonunda yinelenen bağlama veya kavuştak da denilen nakarattır. Bentler ve kavuştaklar kendi aralarında kafiyelenir. Türküler hece ölçüsünün her kalıbıyla söylenir. Genellikle yedili, sekizli ve on birli hece kalıpları kullanılmıştır. Türkülerin konuları çok değişiktir. Aşk duyguları, günlük olaylardan etkilenmeler, savaşlardaki kahramanlıklar, ayrılıklar, hasretlik, yalnızlık gibi pek çok duygu en güzel ve en coşkulu olarak türkü biçimiyle anlatılabilmektedir (Dilçin 2000: 289).

Duygu, düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlarındaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir (Yakıcı, 2007: 44).

Türküleri tasnif konusunda araştırmacılar arasında ufak tefek farklarla beraber birbirlerine yakın tasnifler yapmışlardır.

Doğan Kaya türküleri su sınıflandırmaya ayırır:

a. Yapılarına Göre Türküler

1. Bentleri Bir Mısra Olan Türküler

a. Bağlantıları dört mısra / mâni olan türküler.

b. Bağlantıları yedi mısra olan türküler.

2. Bentleri İki Mısra olan Türküler

a. Sadece iki mısradan oluşan türküler

b. Bağlantıları bir mısra olan türküler

c. Bağlantıları iki mısra olan türküler

- d. Bağlantıları üç mısra olan türküler
- e. Bağlantıları dört mısra olan türküler
- f. Bağlantıları beş mısra olan türküler
- g. Bağlantıları altı mısra olan türküler
- h. Bağlantıları yedi mısra olan türküler
- i. Bağlantıları sekiz ve daha fazla mısra olan türküler
- j. Bağlantıları mısra sonlarında ve mısra aralarında olan türküler

3. Bentleri Üç Mısra Olan Türküler

- a. Sadece üçlüklerden ibaret olan türküler
- b. Bağlantıları bir mısra olan türküler
- c. Bağlantıları iki mısra olan türküler
- d. Bağlantıları üç mısra olan türküler
- e. Bağlantıları dört mısra olan türküler
- f. Bağlantıları beş mısra olan türküler
- g. Bağlantıları altı mısra olan türküler
- h. Bağlantıları fazla sayıda mısralı olan türküler
- i. İki bağlantılı türküler
- j. Bağlantıları mısra aralarında olan türküler

4. Bentleri Dört Mısralı Olan Türküler

- a. Sadece dörtlüklerden kurulu türküler
- b. Bağlantıları bir mısra olan türküler
- c. Bağlantıları iki mısra olan türküler
- d. Bağlantıları üç mısra olan türküler
- e. Bağlantıları dört mısra olan türküler
- f. Bağlantıları beş mısra olan türküler
- g. Bağlantıları altı mısra olan türküler
- h. Bağlantıları yedi mısra olan türküler
- i. Bağlantıları sekiz ve daha fazla mısra olan türküler
- j. Bağlantıları mısra aralarında olan türküler
- k. İki bağlantılı türküler
- l. Bağlantıları mısra sonlarında olan türküler

5. Karşılıklı Türküler/Atma Türküler

- a. İki mısralık bentlerden ibaret atma türküler
- b. Üç mısralık bentlerden ibaret atma türküler

c. Dört mısralık bentlerden ibaret atma türküler

d. Diyalog şeklinde atma türküler

b. Konularına Göre Türküler

1. Tabiat Türküleri

2. Ask Türküleri

3. Yiğitlik Türküleri ve Tarihi Olayları Konu Edinen Türküler

4. Tören Türküleri

a. Düğün Türküleri

aa. Kına Türküleri

ab. Başöğme/Duvak Türküleri

ac. Gelin Alma Türküleri

ad. Gelin Karşılama Türküleri

ae. Güvey Türküleri

af. Halk Oyunlarında Türküler

b. Ayin-i cem Türküleri

c. Sayacı Türküleri

d. Oturak Türküleri

5. Askerlik Türküleri

6. Yiyecekler Üzerine Söylenmiş Türküler

7. Hayvanlar Üzerine Söylenmiş Türküler

8. Olay Türküleri

9. Bitki ve Çiçeklerle İlgili Türküler

10. Satıcı Türküleri

11. Ekin Türküleri

12. Ramazan Davulcusu Türküleri

13. Kişiler Üzerine Söylenmiş Türküler

14. Keder, Dert ve Hastalık Türküleri

15. Gurbet ve Hasret Türküleri

16. Meslek ve iş türküleri

17. Eşkıya Türküleri

18. Ölüm Türküleri (Ağıtlar)

19. Ninniler ve Çocuk Türküleri

20. Hapishane Türküleri

21. Mizahî Türküler

22. Yergi Türküleri

23. Öğretici ve Öğüt Verici Türküler (Kaya, 2010: 738).

c. Ezgilerine Göre Türküler

Ezgi ile türkü sözleri birbirini tamamlayan iki ögedir. Türkünün daha kalıcı olması ezginin varlığıyla mümkündür. Ezgiye güzellik sağlayan türkü sözleri müzikte gaye değil araçtır. Melodinin daha rahat anlaşılmasına yardımcı olur. Bu bakımdan sözler ile melodi arasında bir uyumluluğun olması esastır. Türküler ezgileri bakımından uzun havalar ve kırık havalar olmak üzere iki büyük kısımda değerlendirilmiştir (Kaya, 2010: 738).

Afşar yöresinden derlenen türküler de yapıları bakımından şu şekilde incelenmiştir:

10.2.4.1. Yapıları Bakımından Afşar Türküleri

10.2.4.1.1. Bentleri İki Mısra Olan Türküler

10.2.4.1.1.1. Sadece İki Mısradan Oluşan Türküler

Yasemen

Yazı yazdım soğuk pınar başına

Neler geldi şu gençlikte başıma yasemen başıma⁽²⁾

Eğer anan seni bana vermezse

Sen gel de bak gözlerimin yaşına yasemen yaşına⁽²⁾

Jandarmalar karakul doldurur

Gözüm yaşı değirmeni döndürür yasemen döndürür⁽²⁾

Zalım anan seni bana vermezse

İflah etmez bu dert beni öldürür yasemen öldürür⁽²⁾

Karakolda doğru söyle yasemen yasemen yasemen

İfadede heç şaşırma yasemen yasemen yasemen (K.K.: 7)

10.2.4.1.1.2. Bentleri İki, Bağlantıları Altı Mısra Olan Türküler

Deveci I

Çek deveci develerini engine amman yâr yâr amman

Şimdi rağbet zenginen güzele amman amman develi

Sordum aslın nereli

Dedi İskendereli

*Al elma yanahlı
Yandım kiraz dudahlı
Güzel isen bah beri
Çirkinsen dön geri*

Devem yüksek atamadım kilimi amman yâr yâr amman
Susadıhça ver ağzıma dilimi amman amman develi

*Sordum aslın nereli
Dedi İskendereli
Ellemen yazzıh
Sıhmayın nazik
Kollarına oturmuş
Altın bilezik*

Çek deveci develerini kangala amman yâr yâr amman
Deyüs baban seni versin Haydar'a amman amman develi

*Sordum aslın nereli
Dedi İskendereli
Suvanda var sarımsah
Sarım sarım sarılsah
Düşmanlar baş kaldırmış
Çıhsah çıhsah görünsek*

Devem yüksek atamadım urganı amman yâr yâr amman
Üşüdükçe çek başına yorganı amman amman develi

*Sordum aslın nereli
Dedi İskendereli
Develi daylah
Her yanın oynah
Bir yanın bal olmuş
Diğer yanın kaymah (K.K.: 10, K.K.: 11)*

10.2.4.1.1.3. Bentleri İki, Bağlantıları Yedi Mısra Olan Türküler

Deveci II

Çek deveci develerini ilensin amman yâr yâr amman

İlensin de akan çaylar bulansın amman amman develi

*Sordum aslın nereli
Oğul alma yanahlı
Yandım kiraz dudahlı
Suvanda var sarımsah
Sarım sarım sarılsah
Düşmanlar baş kaldırmış
Çıhsak çıhsak görünsek*

Çek deveci develerini hardala amman yâr yâr amman
Dürzü baban seni de versin Haydar'a amman amman develi

*Sordum aslın nereli
Oğul alma yanahlı
Yandım kiraz dudahlı
Suvanda var sarımsah
Sarım sarım sarılsah
Düşmanlar baş kaldırmış
Çıhsah çıhsah görünsek*

Devem yüksek atamadım urganı amman yâr yâr amman
Üşüdükçe çek başına yorganı amman amman develi

*Sordum aslın nereli
Oğul alma yanahlı
Yandım kiraz dudahlı
Suvanda var sarımsah
Sarım sarım sarılsah
Düşmanlar baş kaldırmış
Çıhsah çıhsah görünsek (K.K.: 9)*

“Deveci I ve Deveci II” adlı bu türkülerin Kayseri yöresinde bent ve bağlantı kısımlarının azda olsa birbirleriyle benzerlik gösterdiği “Devem Yüksek Atamadım Urganı (TRT – 00213)” adlı bir varyantı mevcuttur.

10.2.4.1.2. Bentleri Üç Mısra Olan Türküler

10.2.4.1.2.1. Sadece Üçlüklerden İbaret Olan Türküler

Ayşem

Sabahtan uğradım Ayşem yoluna
Dola kollarını dursun boynuma
Seni seven yiğit ersin murada
Ne giysende kız boyuna yakışır
Evli bekar hepsi bize bakışır
Gül dudaklar birbirine tokuşur (K.K.: 17)

Meşeler Guvarmış Varsın Guvarsın

Meşeler güvarmış varsın güvarsın
Söylen hayırsıza durmasın gelsin
Almasın kötüyü asılsın ölsün
Durma güzel durma doldur testini
Kınalamış on parmağın üstünü
Adam unuttur mu eski dostunu (K.K.: 15)

10.2.4.1.2.2. Bentleri Üç, Bağlantıları İki Mısra Olan Türküler

Hasan'ı Kayadan İndiremedim I

Hasan'ı kayadan indiremedim
Yönünü yönüme döndüremedim
Hasan'ın ahlını kandıramadım

*Bataydın Hasan da bataydın Hasan
Gide ötelerde yataydın Hasan*

Hasan'ın yediği süttten koremez
Gunüz gavil kurar gece gelemmez
Hasan'ın gözleri beni göremez

*Bataydın Hasan da bataydın Hasan
Gide ötelerde yataydın Hasan*

Hasan'ın yediği kuzu diyal mi?
Döşşeğe sığmayan dizi diyal mi?
Altı aydır yunmayan yüzü diyal mi?

Bataydın Hasan da bataydın Hasan

Gide ötelerde yataydın Hasan (K.K.: 9)

Benim Sevdiğim Canım Sevdiğim

İkimizi gorenler yahışmış desin
Eşimiz dostumuz gezmeye gelsin
Bir oğlumuz bir de kızımız olsun

*Mutlu bir yuvamız olsun sevdiğim
Benim sevdiğim, canım sevdiğim*

Mevlam seni benim için yaratmış
Siyah kekilini yana taratmış
Ayrılanlar ömür boyu ağlarmış

*Çiçeklerden daha daha güzel sevdiğim
Canım sevdiğim, benim sevdiğim*

Oğlan senin dillerini yiyeyim
Mezara gelirsen bende geleyim
Sen damat ol bende gelin olayım

*Mutlu bir yuvamız olsun sevdiğim
İkimiz bir yastıhta ölek sevdiğim, canım sevdiğim (K.K.: 8)*

Tongul

Tongul geldi kapımıza dayandı (dayandı)
Çıplak gelin al yeşile boyandı (boyandı)
Öttü horoz hep düşmanlar uyandı (uyandı)

*Aman tongul evleriniz nerd' olur (nerd' olur)
Eller sarar yüreğime derd olur (derd olur)*

İşte geldik kızımızı gotürük gotürük
Yüreğine taş bağlarda yatırık yatırık
Efkâr etme bayramlarda getirrik getirrik

*Aman tongul evleriniz nerd' olur nerd' olur
Eller sarar yüreğime derd olur derd olur*

Tongullünün samanlıkta sarayı sarayı
Nasıl uydurdun gevur kızını arayı arayı

Öğrenmiş altını almaz parayı parayı

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Dam başından guppür guppür geldiler geldiler

Odamıza dolu dolu girdiler girdiler

Anamın elinden beni aldılar aldılar

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Çay taşını okka diye tartarlar tartarlar

Kara üzümü leblebiye katarlar katarlar

Sen gidince nişanımı satarlar satarlar

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Evleri yırakta çeşmenin ardında ardında

Zalım tongul sarayında sardında sardında

Uyandılar ilk horozun ardından ardından

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Evlerine gide gele yol ettim yol ettim

Küçük kıızı ben kendime yar ettim yar ettim

Büyük kıza pencereden el ettim el ettim

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur

Evlerine varamadım aradan aradan

Benlerini sayamadım yareden yareden

Yazmaz olsun seni bana yaradan yaradan

Aman tongul evleriniz nerdolur nerdolur

Eller sarar yüreğime derd olur derd olur (K.K.: 8)

Gelin Övmesi

Elimi soktum astara

Elimi kesti testere
Allah şirinlik göstere

Arhadaş kınan kutlu olsun
Ahrenim ağzın datlı olsun

Sizin atlar bizim atlar
Çıhar selamette yatar
Emmim, dayım muhanetler

Vermen beni, vermen beni
İmdat ele salman beni

Biner atın iyisine
Sürer yolun kıyısına
Çağrın bea dayısına
Dayısız kız gelin olmaz
Dayısız kız ata binmez

Arhadaş kınan kutlu olsun
Ahrenim ağzın datlı olsun

Sizin küllük bizim küllük
Aşırırlar tünnük tünnük
Ben gidince edin dirlik

İşte getdim elinizden
Kurtulaydım dilinizden
Yeşilbaşlı ördek olsam
Sular içmem golünüzden

Hatladı çıktı eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Büyük evin yahışığı

Arkadaş kınan kutlu olsun
Ahrenim ağzın datlı olsun

Evlerinin önü marul
Sular ahar harıl harıl
İnce belden sıhça sarıl

Arhadaş kınan kutlu olsun

Ahrenim ağzın datlı olsun

Karadeniz çağlamıya

Anan gelir ağlamıya

Senin gonlün gardaş ister

Kuşağını bağlamıya

Kız anam kınan kutlu olsun

Ahrenim ağzın datlı olsun (K.K. :8, K.K. :9, K.K. :12)

Hastahaneden Çıhdım Yan Basa Basa

Hastahaneden çıhdım yan basa basa

Ciğerim kalmadı kan kusa kusa

Ne yazılı gariş anam ömrüm çoh kısa

Söyle dohtur söyle ölecek miyim?

Ölmeden sila mı görecek miyim?

Hasta oldum hastahanede yatarım

Cahil gönlüm pencereden baharım

Haftada bir sediyeye çıkarım

Söyle dohtur söyle ölecek miyim?

Ölmeden sila mı görecek miyim?

Hastahanenin kapıları burmalı

Vurup vurup kapıları kırmalı

.....

Söyle dohtur söyle ölecek miyim?

Ölmeden sila mı görecek miyim?

Hastahanenin önünde incir ağacı

Dökülmüş yaprağı kalmış ağacı

Beş tabib geliyor zehirden acı

Söyle dohtur söyle ölecek miyim?

Ölmeden sila mı görecek miyim? (K.K.: 11)

Ellere de Nazlı Yârim Ellere

Aşağıdan gelir saman kağnısı
(Hep mi böyle güzellerin benlisi)
Hindiki zamanın delikanlısı
Öpmeyince koyurmi adamı vay vay oy

*Ellere de nazlı yârim ellere vay vay
Tek tek vurur ge vur kı zillere vay vay*

Aşağıdan gelen kınalı tilki
Soyun arhandaki sırmalı kürkü
Çatlasan ölsende çağırmam türkü yâr yâr oy

*Eğdir de gel kömür gözlüm eğdirde gel vay vay
Mor püskülü yâr ensene değdirde gel vay vay (K. K.: 9)*

10.2.4.1.3. Bentleri Dört Mısra Olan Türküler

10.2.4.1.3.1. Sadece Dörtlüklerle Kurulu Türküler

Al Yarım Gül Yarım

Benim yârim bindi mola trene
Al bayrağı dikdi mola çimene
Çimen dağlarında kalsam kimene
Al yarım gül yarım olma muhanet
(Bizi ayıranlar gormesin cennet)

Benim yarım dukkanlerde oturur
Ağ elini al kınaya batırır
Demedim mi nazlı yarım ben sana
Sık muhabbet tez ayrılık getirir

Yüce dağ başında kar yiyeyim mi?
Ayvadan osandım nar yiyeyim mi?
Aşkın zencirini dahdım boynuma
Kıyamate kadar sürüneyim mi?

Emmim dayım birbirine ulalı
Altın kemer ince bele dolalı
Ne İstanbul koydum ne de Konya'yı
Boşa çığnamıssım yalan dünyayı (K.K.: 8)

Hasan'ı Kayadan İndiremedim I

Yüce dağ başında bir çama nohut
Ölürüm nazlı yâr bir Kur'an ohut⁽²⁾
Eğer cenazeme yetişemezsen
Kabirin üstünde sallan bir vahit⁽²⁾

İlâ yarım ot olada biteydin
Yılan olup deliklerde öteydin
Hasan'ı kayadan indiremedim
Yüzünü yüzüme döndüremedim

Bir elinde divit bir elinde kalem
Bir yârin ahlını kandıramadım
Al yârim gül yârim olma muhanet
Bizi ayıranlar gormesin cennet
Benim yârim Ankara'nın valisi
Bana derler Cevdet Bey'in karısı
Bana derler Cevdet Bey'in hatunu
Benim yârim koc Afşar'ın yarısı (K.K.: 7)

Yüce Dağ Başında Nohut Harmanı

Yüce dağ başında nohut harmanı
Harmanın dibinde zeytin ormanı
Yârden ayrılanın olmaz dermanı
Al muhanet emmim oğlu al beni
Gurbet elden çok isterim var benim
Keklik gibi kanadımı düzmedim
Ben dünyamda doya doya gezmedim
Bu kara yazıyı ben kendim yazmadım

Yüce dağ başında bir büyük kartal
Açmış kanadını dünyayı tartar
Kahirli kahirli söylerim yârim
Anayın elinden çektiğim yeter
Benim yârim at üstünde hayalı

İresimi babamgilde dayalı
Ne İstanbul koydum ne de Konya'yı
Boşa çığnamışsım yalan dünyayı
Çok gezdim dolaşdım yer bulamadım
Kendime göre de yâr bulamadım
Yaralarım ılgıt ılgıt kanıyor
Yaramı yumaya su bulamadım (K.K.: 10)

Hallere de Gönül Hallere

Hallere de gönül hallere
Yağmur yağar su birkmiş gollere
Yedi yılda on dört bayram dolaşır
Kınamı yaharım yârsiz ellere
Orta köy üstünde kandil olayım
Ağlayan gözlere mendil olayım
Sen bir çiçek dostum bende bir arı
Gelip geçip yâr sineye konayım
Helkeyi alıpta suya gidersin
Su değil meramı seyredersin
Benim günahımı nasıl ödersin
Kız hanı sözümünden dönmem diyidin
Düz yola giderim başm tacım ol
Kız seni istemem anam bacım ol
Ben ölürsem sal ağacıma sicim ol
Tutma sal ağacımdan eller gotürsün
Orta köy üstüne attım postumu
Bilemedim düşmanımı dostumu
Vâdem yeter yârdan evvel ölürsem
Açık koyun mezarımın üstünü
Boğazına dahınmış bir dizi boncuh
Söz verdi gelmedi imansız gancih
Gene bi intizar ettim gurbanım

Çıhsın yanağında senin yılancıh (K.K.: 10)

Sırtımı Gün Yaktı Bağrımı Daşlar

Sürünün önünde giden övaçlar

Sırtımı gün yaktı bağrımı daşlar

Yılbaşına meyve veren ağaçlar

Meyvasın yediğim dal bile düşman

(Koynuna girdiğim yar bile düşman)

Çeşmiye vardım da desdim dolmadı

Kahpe felek heç yüzüme gulmedi

Ben bu ayrılığa gayil diyalim

Daha yorganımın alı solmadı (K.K.: 6, K.K.: 8)

10.2.4.1.3.2. Bentleri Dört, Bağlantıları İki Mısra Olan Türküler

Gozeller

Ay doğar bedir Allah gozeller⁽²⁾

Bu sevda nedir Allah gozeller⁽²⁾

Ya yârime esnaf ver gazeller⁽²⁾

Ya bana sabır Allah gozeller⁽²⁾

Hak gozeller gozeller gozeller

Gerdana gul dizerler gozeller

Hey heceye heceye gozeller⁽²⁾

Kol dayanmaz geceye gozeller⁽²⁾

Varsın yıldırım düşsün gozeller⁽²⁾

Ele bahan kociye gozeller⁽²⁾

Hak gozeller gozeller gozeller

Gerdana gul dizerler dizerler

Masa üstünde hıyar gozeller⁽²⁾

Altın bıçahla soyar gozeller⁽²⁾

İkimiz de bir boyda gozeller⁽²⁾

Ayrırmıya kim kıyar gozeller⁽²⁾

Hak gozeller gozeller gozeller

Gerdana gul dizerler gozeller

Fasulye fasil olur	gozeller ⁽²⁾
Yemesi nasıl olur	gozeller ⁽²⁾
Ver anne sevdiğime	gozeller ⁽²⁾
Bak geçim nasıl olur	gozeller ⁽²⁾

Hak gozeller gozeller gozeller

Gerdana gul dizerler gozeller

İnnem çayıra sızdı	gozeller ⁽²⁾
Yar gene yüzün azdı	gozeller ⁽²⁾
İlayığım diyaldin	gozeller ⁽²⁾
Allah başıma yazdı	gozeller ⁽²⁾

Hak gozeller gozeller gozeller

Gerdana gul dizerler gozeller

Çay aşşığı gidelim	gozeller ⁽²⁾
Kara koyun güdelim	gozeller ⁽²⁾
İkimizi gormüşler	gozeller ⁽²⁾
Nası inkar edelim	gozeller ⁽²⁾

Hak gozeller gozeller gozeller

Gerdana gul dizerler gozeller

Çay aşığı kur düzü	gozeller ⁽²⁾
Yenge sandılar bizi	gozeller ⁽²⁾
Astabı giymem demiş	gozeller ⁽²⁾
Yaşarın gelin kızı	gozeller ⁽²⁾

Hak gozeller gozeller gozeller

Gerdana gul dizerler gozeller

Kaynanam kara kedi	gozeller ⁽²⁾
Çömlekte yağı yedi	gozeller ⁽²⁾
Yediğinde değilim	gozeller ⁽²⁾
Beni oğluna dedi	gozeller ⁽²⁾

Hak gozeller gozeller gozeller

Gerdana gul dizerler gozeller (K.K.: 6, K.K.: 8)

Guley

Guley geder ataşa⁽²⁾

Elinde yeşil maşa⁽²⁾

Yârimin hatirine⁽²⁾

Hoşgeldin Hikmet Paşa⁽²⁾

Ak Guley Guley Guley

Sarı cızmalı Guley

Guley saçın yaş dolur⁽²⁾

Yel vurur dolaştırır⁽²⁾

Şu benim mektubumu⁽²⁾

Yâre kim ulaştırır⁽²⁾

Ak Guley Guley Guley

Sarı cızmalı Guley (K.K.: 10)

10.2.4.1.3.3. Bentleri Dört, Bağlantıları Dört Mısra Olan Türküler

Dileycan

Aldandı yâr aldandı

Yanahların allandı   Yâr Dileycan

Yâre yalan söylemem

Yar yalana aldandı   Yâr Dileycan

Ağlarken sen ağlamadın

Derdime derddaş olmadın

Sen bana kardaş olmadın

Yâr Dileycan

Bilmedi yâr bilmedi

Yâr kıymetim bilmedi   Yâr Dileycan

Ona ömrümü verdim

Kıymetini bilmedi   Yâr Dileycan

Ağlarken sen ağlamadın

Derdime derddaş olmadın

Sen bana kardaş olmadın

Yâr Dileycan (K.K.: 10)

10.2.4.1.3.4 Bağlantıları Dize Başlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

Âmelim

- Âmelim Doğan ay dutulur mu
Âmelim Bala duz katılır mı
Âmelim Şu uzun gecelerde
Âmelim Yalnız yatılır mı
Âmelim Sarı çit satıyorum
Âmelim Haydın alan varısa
Âmelim Yalnız yatıyorum
Âmelim Haldan bilen varısa
Âmelim Bu sevda nedir Allah
Âmelim Ya yârime esnaf ver
Âmelim Ya beni öldür Allah
Âmelim Yâr nina ni ninnari (K.K.: 6, K.K.: 8)

10.2.4.1.4. Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

10.2.4.1.4.1 Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Sallasana Sallasana Mendilini

Pirenin dediğine

Kum dolmuş gediğine

Dayzası gurban olsun

İlker'in gelinine

Sallasana sallasana mendilini

Göndersene göndersene sevdiğimi

Astara kelem astım

Hasta yiyecek hasta

Hatça gelin istiyi

Yusup'ta kara yasta

Sallasana sallana mendilini

Göndersene göndersene sevdiğimi (K.K.: 8)

“Sallasana Sallasana Mendilini” adlı türkünün İstanbul yöresine ait olan “Bir Dalda İki Kiraz (TRT – 02848)” adlı türküyü sadece bağlantı yönünden benzerlik göstermektedir.

10.2.4.1.4.2. Bağlantıları Bent Aralarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Hop Şeker Oğlan Yandım Bekar Oğlan

Yeşil iplik bukarım
Yâre işlik dikerim
Yâr odadan gelmesse
İşlik seni sokarım

*Hop şeker oğlan yandım bekar oğlan
Anasına darılmış damda yatan oğlan
Bacısına darılmış gama çeker oğlan*

Yeşil idi yastığın
Böyle miydi dostluğun
Canına karım olsun
Kitaba el bastığı

*Hop şeker oğlan yandım bekar oğlan
Anasına darılmış damda yatan oğlan
Bacısına darılmış gama çeker oğlan*

İşlik giyer sarıdan
Gel beriden beriden
Arhandahı mintanıdır
Seni gostak yörüten

*Hop şeker oğlan yandım bekar oğlan
Anasına darılmış damda yatan oğlan
Bacısına darılmış gama çeker oğlan*

İşliği kutlu yârim
Dilleri datlı yârim
Geçti selam vermedi
Gevur inatlı yârim

Hop şeker oğlan yandım bekar oğlan

Anasına darılmış damda yatan oğlan

Bacısına darılmış gama çekerek oğlan

Evlerinin ardı mantar
Durduhça derdim artar
Gel derdimin ortağı
Beni bu dertten kurtar

Hop çekerek oğlan yandım bekar oğlan

Anasına darılmış damda yatan oğlan

Bacısına darılmış gama çekerek oğlan

Ana ben deli miyim
Yollarda çalı mıyım
Eller bozmuş dağıtmış
Ben onu alır mıyım

Hop çekerek oğlan yandım bekar oğlan

Anasına darılmış damda yatan oğlan

Bacısına darılmış gama çekerek oğlan

Kuşburnu güllenir mi
Ucu bülbüllenir mi
Gonşusundan yâr seven
İşliği kirlenir mi

Hop çekerek oğlan yandım bekar oğlan

Anasına darılmış damda yatan oğlan

Bacısına darılmış gama çekerek oğlan (K.K.: 9).

“Şeker Oğlan” adlı bu türkünün TRT repertuarında “Gayadan Bakan Oğlan (TRT – 03828) ” adı ile Ankara yöresine ait sadece bağlantıları benzeyen farklı bir varyantı bulunmaktadır.

10.2.4.1.4.3. Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Kar Yağar Kar Üstüne

Kar yağar kar üstüne
Derdim var dert üstüne

Cellat boynumu vursa
Yâr sevmem yâr üstüne

Amman amman ammaney
Dağlar dummaney
Seni gelin götürüm
Arpa, buğday zamaney

Maydonoz ot değil mi
Yaprağı dört değil mi
Ben sevdim eller aldı
O bana dert değil mi

Amman amman ammaney
Dağlar dummaney
Seni gelin götürüm
Arpa, buğday zamaney

Karyolam engin olsun
Sevdiğim zengin olsun
Zenginlikten fayda yok
Kafamın dengi olsun

Amman amman ammaney
Dağlar dummaney
Seni gelin götürüm
Arpa, buğday zamaney

Aplamgilde düğün var
Sevdiğimde görecek
Annem kur'an'a el bastı
Beni ona verecek

Amman amman ammaney
Dağlar dummaney
Seni gelin götürüm
Arpa, buğday zamaney

Masa üstünde çiçek

Çiçekler biçilecek
Anne haberin olsun
Şerbetim içilecek

Amman amman ammaney
Dağlar dummaney
Seni gelin götürerem
Arpa, buğday zamaney

Masa üstünde bekmez
Bu bekmez bize yetmez
Bizim köyün kızları
Taksisiz gelin gitmez

Amman amman ammaney
Dağlar dummaney
Seni gelin götürerem
Arpa, buğday zamaney

Karpuz kestim su çoktu
İçinden yılan çıktı
Benim sevdiğim oğlan
Nohudu suda çıktı

Amman amman ammaney
Dağlar dummaney
Seni gelin götürerem
Arpa, buğday zamaney

Ben varmam inekliye
Ayranı sinekliye
Allah nasip eylesin
Boynu kravatliye

Amman amman ammaney
Dağlar dummaney
Seni gelin götürerem
Arpa, buğday zamaney (K.K.: 30)

“Kar Yağar Kar Üsütüne” adlı bu türkünün Diyarbakır yöresine ait olan “Kar yağar Kar Üstüne (TRT – 04086)” adlı türküyü ad, ilk dörtlük ve bağlantı bakımından benzerlik vardır.

Taşa Vurdum Keseri

Taşa vurdum keseri
Atamıyım ben seni
Bir babayın gonünü
Yapamıyın serseri

*Yar niyanna niyanna
Çalma kekil biyanna
Yat kolumun üstüne
Dön oyanna bu yanna*

Önük bağıın ördüğüm
Aydan aya gördüğüm
Dükkande saat geçmiş
Geçmiş olsun sevdiğim

*Yar niyanna niyanna
Çalma kekil biyanna
Yat kolumun üstüne
Dön oyanna bu yanna*

Önük bağıın yitirdim
Yar elimden kaçırdım
Ağlamaya yön duttum
Güldüm gosüm geçirdim

*Yar niyanna niyanna
Çalma kekil biyanna
Yat kolumun üstüne
Dön oyanna bu yanna*

Yar n’olacak n’olacak
Yar kapıda kalacak
Anam bi yorgan versin

Gavur dölü ölecek

Yar niyanna niyanna

Çalma kekil biyanna

Yat kolumun üstüne

Dön oyanna bu yanna (K.K.: 6, K.K.: 8)

Oynada Dal Boylum Oyna

Yarım ekmek yazarım

Ben kumamdan gözelim

Kuman öldü deseler

Sele serpe gezerim

Oynada dal boylum oyna

Analıhdan kaynana

Kaynanam olsaydı

Yatırırdı yan yana

Daşa vurdum keseri

Atamadım ben seni

Bir babayın gonünü

Yapamadım serseri

Oynada dal boylum oyna

Analıhdan kaynana

Kaynanam olsaydı

Yatırırdı yan yana (K.K.: 9)

Karabiberim

Hey heceye heceye

Kol dayanmaz geceye

Varsın yıldırım düşsün

Ele bahan kociye

Karabiberim uyan gedelim

Yar senin talihin benim kaderim

Bilsem taburun alayını hindi gederim

Hindil le le le le le

Dindil le le le le le

Çeşme başına kurban
Ahan yaşına kurban
Yalnız sana diyal
Arkadaşına kurban

*Karabiberim uyan gedelim
Yar senin talihin benim kaderim
Bilsem taburun alayını hindi giderim
Hindil le le le le le
Dindil le le le le le*

Çaya indim daşı yoh
Yüzük buldum kaşı yoh
Arada bir kuş gordüm
Benim gibi eşi yoh

*Karabiberim uyan gedelim
Yar senin talihin benim kaderim
Bilsem taburun alayını hindi giderim
Hindil le le le le le
Dindil le le le le le*

Mavudan oydum yaha
Öldüğüm goz kaha kaha
Heç hallarım kalmadı
Yar sana baha baha

*Karabiberim uyan gedelim
Yar senin talihin benim kaderim
Bilsem taburun alayını hindi giderim
Hindil le le le le le
Dindil le le le le le*

Çay benim çeşme benim
Derdimi deşme benim
Seninen dalga geçtim
Nişanlım başka benim

Karabiberim uyan gedelim
Yar senin talihin benim kaderim
Bilsem taburun alayını hindi gederim
Hindil le le le le le
Dindil le le le le le

Ay aşamdan geridir
Bura meydan yeridir
Evliye meyil verme
Ayrılıncı unudur

Karabiberim uyan gedelim
Yar senin talihin benim kaderim
Bilsem taburun alayını hindi gederim
Hindil le le le le le
Dindil le le le le le

Bir siyan iki bakla
Mevla yarimi sakla
Azriyel kardaşlık
İpti kumamı yokla

Karabiberim uyan gedelim
Yar senin talihin benim kaderim
Bilsem taburun alayını hindi gederim
Hindil le le le le le
Dindil le le le le le

Gederim dur diyen yoh
Kebab oldum yiyen yoh
Ayrılık köynağını
Benden gayrı giyen yoh

Karabiberim uyan gedelim
Yar senin talihin benim kaderim
Bilsem taburun alayını hindi gederim
Hindil le le le le le
Dindil le le le le le

Bana yar bulunma mı

Yar yoluna ölenin

Namazı kılınma mı

Karabiberim uyan gedelim

Yar senin talihin benim kaderim

Bilsem taburun alayını hindi giderim

Hindil le le le le le

Dindil le le le le le (K.K.: 6)

10.2.4.1.3.4. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Mânî Kıtalarından Kurulu Türküler

Narinim

Narinim

Merdivan basah basah

Çihma yuharı yasah

Gelin gayınımı sevmiş

Urgan getirin asah

Dön dön dönelim

Sırtı sırta verelim

Vur elleri ellere

Elleri koy bellere

Kaynanam gurban olsun

Söylediğim dillere

Narinim

Guvar bostanım guvar

Su gelir bendi duvar

Sen askere gidersen

Her gelen beni düvar

Dön dön dönelim

Sırtı sırta verelim

Vur elleri ellere

Elleri koy bellere

Kaynanam kurban olsun

Söylediğim dilere

Narinim

Merdivanım kırh ayah
Kırhına vurdum dayah
Bahdım yârim geliyi
Düşdüm ben yalın ayah

Dön dönelim

Sırtı sırta verelim

Vur elleri ellere

Elleri koy bellere

Kaynanam kurban olsun

Söylediğim dillere (K.K.: 10)

10.2.4.1.5. Karşılıklı Türküler /Atma Türküler

10.2.4.1.5.1. Diyalog Şeklinde Atma Türküler

Hobbaş Alayım

Rukiye: Alaylım alaylım hobbaş alaylım hobbaş alaylım

Tanzel: Ne isten ne isten vay bizim alaydan vay bizim alaydan

Rukiye: İsterim isterim gördüğüm güzel gördüğüm güzel

Tanzel: Adı ne udu ne bana da bildir bana da bildir

Rukiye: Adı da udu da Seval Hanımdır Seval Hanımdır

Tanzel: Arsızdır, soysuzdur, beygirdir varmaz yanına varmaz yanına

Rukiye: Arsız olsun, soysuz olsun, beygir olsun, davulunan, düdüğünen, ahçayınan,
bohçayınan allım yanına allım yanına (K.K.: 10, K.K.: 11)

Körpücü Başı

Rukiye: Katırım katırım nallı katırım nallı katırım

Katırın nalını, mihini suya batırın suya batırın

Körpücü başı, körpücü başı

Tanzel: Eşler yoldaşı, eşler yoldaşı

Rukiye: Neler istiyin, neler istiyin

Tanzel: Kapı kirası, dükkan parası

Kapı kirası, dükkan parası

Rukiye: Açın kapıyı, açın kapıyı

Tanzel: Vezir girecek, vezir girecek

Rukiye: Altdahı gelin altdahı gelin

Dohtur karısı dohtur karısı (K.K.: 10, K.K.: 11)

10.3. ANLATMALIK TÜRLER

10.3.1. Efsaneler

Kendine özgü bir üslûbu, kalıplaşmış, kuralı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlat türüdür. Halk edebiyatının herhangi bir türünden ürünlerce (masal, hikâye, destan, türkü) konu olarak benimsediği zaman, ya da bir parça gereci olarak kullanılınca içine girdiği türün üslûp ve biçim niteliğini kazanır. Kısalığı ve nesirle anlatılmış olması sonucu efsane en çok masalla karıştırılabilir. Ama efsaneyi masaldan ayırt etmeye yarayan bir özellik de onun sonunun acıklı bitmesi –zorunlu değilse bile– olanağıdır; buna karşılık, biliyoruz ki, masal her zaman sonunu tatlıya bağlayan bir anlatı türüdür (Boratav, 2014: 112).

Efsane kelimesi aslen Farsça fesane kelimesinden gelmektedir. Fesane aslı olmayan hikâye, dillere düşen vak'a, destan anlamındadır. Gerçekten cereyan etmiş bir hikâye gibi ağızdan anlatılan efsane, söylence, rivayet, üsture, kozmogoni kelimeleriyle de karşılanmaya çalışılmıştır, ancak rivayet ve esatir tam olarak efsane kelimesini karşılamaz. Söylence, efsane kelimesine karşılık olarak bulunmuş bir terimdir (Kaya, 2010: 292).

Efsaneler, sözlü geleneğin ürünü olan bir anlatım türüdür. Temelinde inanç unsuru vardır. Efsaneyi anlatan ve onu dinleyenler efsanenin gerçek üzerine kurulduğuna inanırlar. Bu gerçek objektif bir gerçek değildir. Efsaneyi nakledenler ve dinleyenler efsanedeki olayların gerçekten olmuş olduğuna inanırlar. Efsaneler bu özellikleri ile masaldan ayrılırlar. Masallarda anlatılan şeylerin yalan olduğu masalın başında belirtilir. *Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde ben babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken* gibi tekerlemelerle masala başlanır. Efsane anlatılırken de *Annemden duyduğuma göre. Büyüklerimden duyduğuma göre olay şöyle olmuş. Şöyle gerçekleşmiş* gibi efsanenin gerçek olduğunu kuvvetlendiren sözlerle efsaneler anlatılır. (Seyidoğlu, 1992: 315).

Saim Sakaoğlu ise efsanelerin özelliklerini şu şekilde tespit etmiştir:

1. Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatılırlar.

2. Anlatılanların inandırıcılık vasfı vardır.
3. Genellikle şahıs ve hadiseler tabiatüstü olma vasfı görülür.
4. Efsanelerin belirli bir şekli yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren anlatımdır (Sakaoğlu, 1980: 5-6).

Pertev Naili Boratav, Türk efsanelerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Yaradılış efsaneleri. – Oluşum ve dönüşüm efsaneleri- Evrenin sonunu (Mahşer ve Kıyamet günlerini) anlatan efsaneler
2. Tarihlik efsaneler
3. Olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler
4. Dinlik efsaneler (Boratav, 2014: 113).

Sahada derlediğimiz efsaneler şunlardır:

10.3.1.1. Dut Dede Efsanesi

Dut Dede bir rivayete göre Hacı Bayram Veli'nin kayın pederi bir rivayet kayın biraderi olduğu söylenmektedir. Dut Dede yaşadığı tepeyi mesken ederek orada ailesi ile birlikte yaşadığı rivayet edilir.

Dut Dede bu tepede yaşarken Osmanlılar savaş hali içerisindeymiş. Bu savaşta mücadele eden askerlerin bir kısmı Dut Dede'nin bulunduğu tepeye gelerek acıktıklarını ve uzun süredir yolculuk ettiklerini söylemişler. Dut dede'nin de bir avuç bulgurdan başka hiçbir şeyi yokmuş. Bu bulguru küçük bir tencere koyup, pişirmiş. Pilavı pişirirken askerler Dut Dede'ye pilavın yetmeyeceğini söylemiş. Pilav pişmiş ve askerler yedikçe pilav artmış. Askerler karınlarını doyurduktan sonra su istemişler. Dut Dede asasını toprağa saplayarak oradan su çıkarmış. Askerler oradan sularını içmişler. Dut Dede onların dinlenmesi için gölgelik olsun diye dut ağacından yapılmış elindeki asasını saplayarak “*dut yağ mübarek*” diyerek yere vurarak bir keramet göstermiş. O esnada bu ağaçların yetişip meyve vermeye başladığı ağaçlıklar oluşmaya başlamıştır. Dut Dede, hanımı ve beş çocuğunun kabirleri ailecek Dut Dede türbesinde bulunmaktadır (K.K.: 1).

10.3.1.2. Rüstem Dede Efsanesi

Afşar'da Rüstem dede adında bir kişi varmış. Rüstem dedenin peygamber soyundan geldiği söylenirmiş. Şih olduğunu dile getirirmiş fakat yöredeki buna inanmazmış. Rüstem dede Şih olduğunu kanıtlamak için köyün ekmek fırınına yakıp kor gibi ateşin içine girmiş.

Bir kaç saat fırının içinde beklemiş. Daha sonra köylüler fırının kapağını açmışlar. Rüstem dede elinde tespihi, bembeyaz sakalı fırında oturuyormuş. Halk şaşkın şaşkın bakakalmış. Bundan sonra Rüstem dedeyi Şih olarak görmeye başlamışlar.

Rüstem dede ölmeden önce herkese ben ölürsem benim mezarımı Garip dede tepesine gömün demiş. Kimse Rüstem dedenin vasiyetini yerine getirmemiş. Köyde yaşayanlar bazıları rüyalarında Rüstem dedenin mezarını Garip dede de olduğunu görmüş (K.K.: 1).

10.3.1.3. Garip Dede Efsanesi

Yörede bir Koca hoca varmış. Bu hocanın da çok Arapça kitapları varmış. Hoca bu yörede yaşlanmış ve burada vefat etmiş. Hocaya bu yüzden yöredekiler Koca hoca demişler. Bu hocanın kimi kimsesi yokmuş. Hoca vefat ettikten sonra kitaplarını okuyacak kimse kalmayınca yöredekiler bu kitapları ne yapacaklarını düşünmüşler. Bu kitapları kağına yüklemişler. Yöredeki bir tepeye bu kitapları gömmüşler. Havlu gibi etrafını da çevirmişler. Bu tepenin adı da Garip Dede Tepesi olarak kalmış. (K.K.: 44).

10.3.2. Memoratlar

Yaşanıldığına inanılan metafizik bir hadisenin, kişinin kendisi veya bir başkası tarafından anlatıldığı hikâyeye verilen ad. Bazı insanlar cin, peri, mekir, şeytan gibi muhatap olduğunu ifade ederler. Bunu etrafındakilere korku, heyecan ve telaşla anlatırlar. Kimileri de duymuş olduğu bu hatırayı başkalarına naklederler. Bu tip anlatmaların hepsi memoratlar içinde değerlendirilir. Memoratların destan, efsane ve halk hikâyesi ve masaldan farkı, birilerinin başından bizzat geçmiş olması ve yakın zamana ait olmasıdır (Kaya, 2010: 517).

Sahada derlediğimiz memoratlar aşağıda verilmiştir:

1

Ziya dedenin Aydınolu mevkinde bostanı varmış. Bir gece bostanını suladıktan sonra dinlenmek için huymaçaya girmiş. Biraz uyuduktan sonra birden uyanmış. Başında bir asker ve dışarıda bir at sesi duymuş. Asker, Ziya dedeye uzun uzun bakmış. Ziya dede ne yapacağını bilememiş. Dua etmeye başlamış. Asker o sırada huymaçadan çıkmış ve atına binerek oradan çaya doğru uzaklaşmış (K.K.: 3).

2

Fehime ebe ve Esm'e ebe Aydınoğlu mevki'ne gece bostan sulamaya gitmişler. Fehime ebe yukardan ge'verin ağzını açarmış. Esm'e ebe de aşığı'dan suyun olduğuna bakarmış. O esnada çaydan bir eşek çıkmış. Bunların mısırlarının hepsini yemeye başlamış. Esm'e ebe, Fehime ebeye eşeğe bakmasını söylemiş. Fehime ebe mısırların orasının çok karanlık olduğunu söyleyerek gitmemiş. Sulama işini bitirdikten sonra huymaçaya uyumaya gitmişler. Sabah olduğunda mısırların olduğu yere gidip mısırlara bakmışlar. Mısırların bir yaprağı dahi kopmamış. Esm'e ebe, akşam oraya gitmedikleri için sevinmiş. O aslında eşek değilmiş. Eşek olarak gelen cinmiş (K.K.: 3).

3

Fatma ebenin bir oğlu olmuş. Fatma ebe kapının önünde'ken sert bir şekilde göğsüne bir kuş çarpmış. Bu çarpma ile kuş Fatma ebenin göğsündeki sütü alıp götürmüş. Bir daha da Fatma ebenin hiç sütü olmamış. Fatma ebeyi hocaya götürmüşler. Hoca, sütünü aldığı için şükretmesi gerektiğini söylemiş. Kuşun sütünü değil, canını da alabileceğini söylemiş (K.K: 20).

4

Bir gece Afşar'a gelen cinganlardan bir tanesi mezara doğru bakarken bir mezarın üzerinde ışık yandığını görmüş. Bu ışığı pek fazla dikkate almamış. İkinci gün yine mezarın üzerinde yine bir ışık görmüş. Mezarın yakınlarındaki bir eve giderek o mezarın kime ait olduğunu sormuş ve mezarın sahibinin ailesini bularak onlara olayı anlatmış. Aile de bu olayı araştırmış. Hocalara sormuş. Hocalar bu kadının cennetlik olduğunu, kendi ışığı kendinin götürdüğünü söylemiş. Gerçektende bu kadın sağ iken çok acılar çekmiş, çok iyi bir kadınmış (K.K.: 17).

5

Adamın biri her sabah ezanından sonra kalkarmış. İnsanlar uyurken onların kapılarının önündeki eşyaları çalarmış. Birgün yine perşembe günü sabah ezanında sonra uyanmış. Birşeyler çalmak için yola koyulmuş. Mezarın yanından geçerken bir inilti sesi duyulmuş. Adam hiç aldırmadan yürümeye devam etmiş. Tam yürürken inilti daha da artmış. Adam koşarak evine gitmiş. Daha sonra bütün halka yaptıklarını anlatmış. Bağışlayın beni demiş (K.K.: 17).

6

Adamın biri gece gezmeden gelirmiş. Köprünün aralığından geçermiş. Dut dalına timsah gibi kocaman birşey yapışmış. Adam korkmuş ve dualar okumaya başlamış. Sonra dut dalındaki yok olmuş. Adam sonra anlamış ki dut dalındaki cinmiş (K.K.: 25).

7

Bir kadın gece evinde oturmuş. Bahçesinde bir eşek sesi duymuş. Kadın eşeğe: “Çüş çüş.” demiş eşek öte gitmiş. Biraz durduktan sonra eşek tekrar gelmiş. Eşek bahçedeki mısırları, öteberileri yemeye başlamış. O sırada kocası gelmiş. Kocasına: “Bu eşek kiminse bahçede hiçbirşey koymadı. Çüş dirim öte gidiy, geri geliy.” demiş. Kocası: “Allah hayrını versin. İyi ki yanına varmadın. O eşek değil cin.” demiş (K.K.: 20).

8

Birgün adamın biri yatmış. Komşusunun romörkunun sandığından biri anahtarları dökermiş. Anahtarlarla oynarmış. Adam bu kesin birşey çalmaya geldi diye kalkmış onu takip etmeye başlamış. Adam önde o arkada giderlermiş. Bayağı yürümüşler. Sonra adam kafayı aydınlatmış: “Ben niye bunun peşinden gidirim? Bu insana da hayvana da benzemiy ki.” demiş. Anahtarların yanına gelmiş. Römorktan da birşey almamış. Sonra bunun cin olduğunu anlamış (K.K.: 25).

9

Kadının biri sabahın erken vakitlerinde ağıla kuzulara saman dökmeye gitmiş. Ağıla varınca direğin dibinde bir damat kıyafeti varmış. Kadın oluğu süpürmek için birden doğrulunca bakmış ki bir damat görmüş. Pırl pırl bir elbisesi varmış. Gömleğini de görmüş ama kafasını görememiş. Besmele çekmeye başlamış. Gözünü yummuş ve tekrar açınca damat kaybolmuş (K.K.: 20).

10

Fehime Çoşan anlatır ki:

Anam gara yazılı derdi ki: “*Ben dört dene kardaşın bacısıyım.*” derdi.

Arefe günüymüş. Anam gelini Arap Anşa ile arefe edermiş. O sırada anamın ölen kardaşının biri atınan tandır damına gelmiş. Anam gara yazılı bakarmış şile. Kardaşı üzengiden bir ayağını çıkartmış, bir ayağını çıkartıp bacısının yanına gidecamış. Arap Anşa, Fatma bibi çörek yaniy demiş. Fatma bibi: “Niye çığırdın kız kardaşım geldi, üzengiden bir ayağını çıkarttı bir ayağını çıkartmadı sen çığırdın gitti.” demiş (K.K.: 3).

11

Yeni evlenen bir gelinin kırkının çıkmasına birgün kalmış. Gelin: “Yarın kırk gün olacak ama bana daha hiç kötü ruhlar gelmedi. Hani yeni evlenenlere geliyordu?” demiş. Bu gelinin kocası sabah işe gitmiş. Gelin yüzüstü yatıyormuş. Gelinin sırtına bir kız çocuğu yatmış ve tepinmeye başlamış. Kız çocuğunun saçları gelinin yan taraflarına dökülmüş. Gelin dualar etmeye başlamış. Bu kız çocuğu duadan sonra ortadan kaybolmuş (K.K.: 40).

12

Eskiden köyde tuvaletler dışardaymış. Gencin birisi gece tuvalete gitmek için dışarı çıkmış. Tuvalete doğru yürürken komuşularının kızının kollarına iki kişi girmiş çaya doğru götürüyormuş. Genç hemen besmele çekip dualar etmeye başlamış. O iki kişi kızın kolundan çıkıp kaybolmuş (K. K. :27).

13

Eskiden Afşar’dan Ankara’ya ve Bala’ya gitmek için pek fazla araba bulunmazmış. Bu yüzden insanlar çok sık gidemezlermiş. Hacıların hacdan dönme günü yaklaşmış. Ahleren’in akrabaları da Ahleren’i karşılamaya gitmişler. Ahleren’i beklemişler. Ahleren gelmemiş. Geri evlerine dönmüşler. Bir daha da onu karşılamaya tekrar gidememişler. Bunlar döndükten iki gün sonra hacılar dönüş yapmış. Ahleren’i kimse karşılamamış. Ahleren köye yalnız başına geliyormuş. Mezarın oraya varınca iki ölü Ahleren’i karşılamış. Ahleren çok kormuş. Bu olaydan birgün sonra Ahleren ölmüş. Hacdan getirdiği hediyelerde yas kalktıktan sonra komşulara dağıtılmış (K. K.: 24).

14

Kadının biri çörek etmiş. Odanın birine bu çöreği serinletmiş. Oğlu da bu odaya yatmak için gitmiş. Oğlan yerde serili olan çöreğin aralarından basarak yatağına geçmiş uyumuş. Gözlerini birden açınca göğsünün üzerinde çıplak bir çocuk yatıyormuş. Yataktan hızlıca kalkıp kendini dışarı atmış (K.K.: 29).

15

Lohusa bir kadın bebeğini uyutmuş. Yıkanmak için banyoya girmiş. Banyoda yıkanırken kötü ruhlar kadının sırtına sert bir şekilde vurmuş. Kadın bu olaydan üç gün sonra vefat etmiş (K.K.: 17).

16

Afşar yöresinde yaşayan bir adam varmış. Bu adamın erkek kardeşi ölmüş ve adam buna çok üzülmüş. Aradan biraz zaman geçtikten sonra kız kardeşi hastalanmış. Adamın bu acılara dayanacak hali kalmamış. Hasta yatan kız kardeşinin yanına gelerek: “Yeter artık Azrail! Bu bacımı sana vermeyeceğim.” diyerek kız kardeşinin üzerine yatmış. Bu sırada adamın sırtına Allah tarafından bir yumruk inmiş ve adam kız kardeşinden önce orada can vermiş (K.K.: 17).

10.3.3 Fıkralar

Fıkra, gerçek hayat ile bağı olan vaka'ları, tam bir fikri, sosyal ve beşerî kusurları günlük yaşantımızda karşılaştığımız çarpıklıkları, gülünç durumları, tezatları, eski-yeni çatışmalarını ince bir mizâh, hikemî söyleyiş, keskin bir istihza ve güçlü bir tenkit anlayışına sahip bir üslup içinde, dramatik öğeleri ağır basan bir hikâye çatısı etrafında toplayarak, genellikle bir tipe bağlı olarak anlatan, nesir diliyle yaratılmış küçük hacimli sözlü edebiyat kompozisyonlarından her birine verilen ad (Yıldırım, 1992: 333).

Temelinde az çok mizah, nükte, hiciv hatta tenkit unsuru taşıyan, günlük olaylardan hareketle hisse kapmayı hedef tutan sözlü, kısa, mensur hikâye. Gerek kültür gerekse edebiyat açısından zengin bir hazine hüviyetinde olan fıkralar hemen her konuda olabilir. Sosyal, siyasi ve iktisadi ayrılıklardan doğan çatışmalar; beşerî davranışlarla aile, hukuk ve terbiye ihtiva eden tüm konular fıkraların özünü oluşturur (Kaya, 2010: 315).

Fıkralar, tek motife yer veren kısa anlatımlar olup, günlük hayatta çeşitli vesilelerle anlatılırlar. Bazen bir meseleyi açıklamak, bir konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak için anlatırken, bazen de hoşça vakit geçirmek için anlatılır. Bazı fıkralar kahkahalarla güldürürken bazıları sadece bir gülümsemeye vesile olur. İçlerinden sadece düşündürmeleri de vardır. Hatta bazılarını anlamak için ilgili olduğu konuda bilgi sahibi olmanın gerektiği de unutulmamalıdır (Sakaoğlu, 1992: 13).

Fıkraların dili anlaşılır, sade ve açıktır. Yapmacıktan uzak, külfetsiz olan halk dili olup ifadeye benzetmeler, yakıştırmalar, tekrarlar, dualar, beddualar, deyimlerle zenginlik kazandırır. Fıkralar, yazılı olsun sözlü olsun bir fıkra tipine bağlı olarak anlatılır. Bundan dolayı pek çok fıkraya kahramanın adı zikredilerek başlanır (Kaya, 2010: 316).

Dursun Yıldırım Türk fıkra tiplerini yedi grupta toplamıştır:

1. Ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler
  - a. Türkçenin konuşulduğu coğrafi alan içinde ve dünyada ünü kabul edilen tipler
  - b. Türk boyları arasında tanınan tipler

c. Türk boyları arasında halkın veya zümrelerin ortak unsurlarının birleştirilmesinden doğan tipler

ç. Aydınlar arasında çıkan tipler

d. Mahalli tipler

e. Belli bir devrin kültürün içinde yaşatılan tipler

2. Zümre tipleri

3. Azınlık tipleri

4. Bölge ve yöre tipleri

5. Yabancı fıkra tipleri

6. Gündelik fıkra tipleri

a. Aile fertleriyle alakalı tipler

b. Mariz ve kötü tipler

c. Sanat ve meslekleri temsil eden tipler

7. Moda tipleri (Yıldırım, 1992: 24-32).

Yörede derlenen fıkraların birçoğu yörenin insanlarına has şahıslar ve olaylar etrafında gelişmiştir. Bu fıkra örnekleri Dursun Yıldırım'ın tasnifine göre bölge ve yöre tipleridir. Sahada derlemiş olduğumuz fıkralar şunlardır:

1. Net 50 Kilogram

Kara dayı askerlik muayenesine gitmiş. Arkadaşları ile beraber muayene olmak için hazırlanıyorlarmış. O sırada Uzman, Kara dayının şortunun değişik olduğunu fark etmiş. Kara dayıya el etmiş yanına çağırılmış. Kara dayının şortunu iyice incelemiş. Şortun üzerinde net 50 kilogram yazıyormuş. Kara dayıya: “Bu şortu nerden aldın?” diye sormuş. Kara dayı: “Valla anam şeker çuvalından dikti.” demiş. Uzman gülmeye başlamış. Sıra Kara dayının tartılmasına gelmiş. Uzman arkadan bağırmış: “Onun tartılmasına gerek yok o zaten net 50 kilogram.” demiş. (K.K.: 18)

2. Bulgur Kazanı

Kara Dayı kardeşi Zeko ile mal davasına girmiş. Bütün mallarını paylaşmış. Aradan zaman geçmiş Zeko, Kara dayının evine gitmiş. Kara Dayıya: “Babamdan kalan bulgur kazanında da hakkım var. Kazanı ver.” demiş. Kara Dayı içerden kazanı almış gelmiş. Baltalı kazmayla kazanı ikiye bölmüş. Kazanın yarısını kendi almış diğer yarısını da Zeko'ye vermiş: “Al gade babandan kalan hakkını.” demiş (K. K.: 18).

3. Kargaları Hiç Kesaba Katmadım

Kara Dayı mısır ekmeğe karar vermiş. Tarlanın kaç dönüm olduğunu, ne kadar tohum gideceğinin hesabını yapmış. Bu hesaba göre tarlaya mısırını ekmiş. Mısırın çıkma mevsimi gelmiş. Köydekiler bakmışlar ki Kara Dayının mısırı seyrek çıkmış. Kara Dayıya sormuşlar: “Senin tarlada mısırlar seyrek. Niye böyle oldu?” demişler. Kara Dayı: “Gade hesabımı kitabımı çok iyi yaptım. Dönümüne göre tohumumu attım ama tek bi yerde yanlış yaptım.” demiş. Köylüler: “Nerde yanlış yaptın Kara Dayı.” demişler. Kara Dayı: “Kargaları heç hesaba katmadım gade.” demiş. Meğerse kara Dayının mısırlarının çoğunu kargalar yemiş (K.K.: 29)

4. Garaj

Kara Dayı ile Nail emmi sanayide karşılaşmışlar. Nail emmi: “Kara, yeni aldığım motura garaj yaptıracam”. demiş. Kara Dayı: “Gade senin motur zaten güççük iki varil kestir üstüne at.” demiş (K. K.: 29).

5. Motor

Kara Dayı motor almış. Herkes: “Hayırlı olsun Kara. Motur nasıl? İyi çekiyor mu?” diye sormuşlar. Kara Dayı: “Valla gade, Nazım’ın evininin pulluğunu aldım. Herge gittim. Koca pulluk benim motura kayfe kaşığı gibi geldi.” demiş (K.K.: 17).

6. Kimde Can Kalır

Kara Dayı ve Fevzi emmi inşaatta çalışıyorlarmış. Fevzi emmi inşaattan düşmüş. Fevzi emminin akrabası oradan geçerken kara dayıya: “Kara, Gurbanınız olim Fevzi’ye bir şey oldu mu?” diye sormuş. Kara Dayı: “Yoh bacılıh yoh heç bişeyi yoh. Kafa şişti, kol kırıldı, ayağı çatladı. Kimde can kalır.” demiş (K.K.: 41).

7. Sende Kurtul Bende Kurtulayım

Kara Dayı birgün zeytin almaya bir dükkana gitmiş. Dükkancı zeytini tartıyormuş. Zeytin bir türlü denk gelmiyormuş. Zeytini atınca fazla geliyormuş alınca az geliyormuş. Kara Dayı dükkancıyı bir süre izlemiş. Sonra dayanamamış: “Kadeş istersen dişle de at. Sende kurtul, bende kurtulim ” demiş (K.K.: 29).

8. Eli Bol Size de Verir

Baddal dede ve üç kişi Azerbaycan’dan evlenmek için dört milyara kadın getirmişler. Kara Dayı yolda giderken yevmiye ile çalışanları görmüş. Onlara: “Ama gade burada kaçta çalışınız.” demiş. Onlarda: “25 milyon.” demiş. Kara Dayı: “Ama gade burada

ne durunuz. Bizim Baddal'a gidin. O Azeri kariye daha çok yevmiye veriy. Eli bol size de verir." demiş (K.K.: 41).

9. Nereye? Niye? Neyle?

Birgün Halo emmi Bala'ya gidiyormuş. Yolda adamın biriyle karşılaşmış. Adam Halo emmiye: "Nereye gidiyon?" demiş. Halo emmi: "Bala'ya gidirim" demiş. Adam: "Niye gidiyon?" demiş. Halo emmi: "İşim var." demiş. Adam: "Neyle gidiyon?" demiş. Halo emmi: "Dolmuşla gidiyom." demiş. Tabi bu sırada dolmuş hareket etmiş. Halo emmi sorular cevap vereceğim diye dolmuşu kaçırmış. Halo emmi sinirlenmiş. Adam: "Niye noldu da gitmedin?" demiş. Halo emmi daha fazla dayanmamış. Dayanmış adamın boynuna (K.K.: 25).

10. Eskiden Herkes Saz Çalardı

Talip dayı birgün iğdeli yöresinde davar güdüyormuş. Yaylalözü köyündeki insanlar Talip dayıyı düğüne davet etmişler. İnsanları kıramamış düğüne gitmiş. Düğünde Aşıklar atışıyormuş. Talip dayı dayanamamış: "Bir iki kelamda ben söylemek isterim." diye âşıklardan izin istemiş. Almış eline sazı başlamış söylemeye:

Kabak bişir dedim de pilav bişirdin
Gelen misafurların karnını şişirdin
Ben sana güldümde sen kemçirdin
Bilemedim neydi seninde derdin
Ava çıkacak tazı kendi bulur çulunu
Affet Allah'ım bu Talip kulunu
Genede almam siz karının dulunu
İstemem parasını pulunu
Şair Talip böyle yazar destanı
Soğuk vurdu şu bağları bostanı
Yazdığım bu şairlik destanı
Ölmeysin sürünesin Ey Talip

Çonası dayanamamış sormuş: "Talip emmi sen bu sazı çalmayı nerden öğrendin? Nerden bilin?" demiş. Talip dayı: "Yav yeğenim bizim zamanımızda nota mı vardı? Sazı herkes çalardı." demiş (K.K.: 2).

11. Değişen Bir şey Olmazdı

Birgün Kadının biri kocasıyla çay içerken: “Ah keşke ben erkek olaydım.” demiş. Kocası “Olacan da ne olacadı?” demiş. Kadın: “Bi çalışırım bi çalışırım babamı köyün en zengini ederdim.” demiş. Kocası: “Senin kardaşın şimdi nerde çalışıy?” demiş. Kadın: “Yeniyapan köyünde sığır gudi” demiş. Kocası: “Sende erkek olsaydın Suyu Güzel köyünün sığırını guderdin değışen heç bişey olmazdı.” demiş (K.K.: 1).

12. Say Bakalım Oğlum Hayvanları

Çocuğun biri okula gidiyormuş. Öğretmen çocuğa: “Say bakalım oğlum hayvanları.” demiş. Çocuk: “At öğretmenim, eşek öğretmenim, köpek öğretmenim.” diye saymaya başlamış (K.K.: 32).

13. Gemi Geliyor

Remzi emmi arabayla Bala’ya gidiyormuş. Tam Bala’nın konutlarının oradaki yol ayrımına gelmiş. Sola bakmış gelen yok. Yanındakine: “Sende sağa bak da bi işe yara.” demiş. Yanındaki adam sağa baktıktan sonra: “Gemi geliyor emmi.” demiş. Remzi dayı adamın kendisiyle dalga geçtiğini düşünmüş. Geminin yolda ne işi olacak diye yola girmiş. Girmesiyle arabanın biri korna çalmaya başlamış. Kazadan son anda kurtulmuşlar. Meğerse adamın biri Kesik köprü’den geliyormuş. Kayığı arabanın üstüne koymuş. Orada biraz rampa olduğu için ilk önce kayık görünmüş. Remzi emmi: “Ulan hani hiçbir şey gelmiyordu.” demiş. Adam: “Ben sana gemi geliyor demedim mi Remzi emmi?” demiş (K.K.: 29).

14. Madem Yaptın Bir İyilik Ayaklarını da Kesitydin

Bir adamın oğlu birgün eve köpek eniği getirmiş. Getirdiği gün köpek eniğinin kulaklarını kesmiş. Biraz zaman geçmiş köpeğin kuyruğunu kesmiş. Köpek it ağrısına tutulmuş. Babası daha fazla dayanamamış: “Madem yaptın bir iyilik köpeğin ayaklarını da keseydin.” demiş (K.K.: 41).

15. Gezegenler

Çocuğun biri okula gidiyormuş. Birgün öğretmenleri gezegenleri anlatıyormuş. Çocuk öğretmeni hiç dinlemiyormuş. Öğretmen bunu fark etmiş. Çocuğa: “Oğlum gezegenleri bir say bakalım.” demiş. Çocuk: “Canavar, tilki, yercöce, sansar” diye saymaya başlamış. Sınıftaki herkes gülmeye başlamış. Meğerse çocuk gezegenler yerine gece gezenler anlamış (K.K.: 41).

16. Demedim mi Ben Sana Düşersin Diye?

Hacı Ömer ustalık yaparken amelenin biri sürekli konuşuyormuş. Şakalar yapıyormuş. Hacı Ömer usta uyarmasına rağmen hala devam ediyormuş. Hacı Ömer usta daha fazla dayanamamış ameleye doğru sallamış kerpici. Ameleyi düşürmüş. Hiçbir şey olmamış gibi dönmüş ameleye: “Demedim mi ben sana düşersin diye?” demiş (K.K.: 25).

17. Şimdi İndin mi?

Adamın biri ağılda davarlara bakıyormuş. Davar samanlarını yerken kuzular ve oğlaklar oluğun üzerine çıkıp çıkıp tepiniyorlarmış. Adam birkaç defa indirmiş. Fakat oğlaklar birkaç defa yine çıkmış. Adam son kez indirirken oğlağın biri tekrar çıkınca adam çıkarmış tabancayı saymaya başlamış: “İn bir oğlak, in iki oğlak, in üç oğlak” demiş. Tabancayı sıkınca oğlak orada ölmüş ve yere düşmüş. Adam: “Şimdi indin mi?” demiş (K.K.: 41).

18. İlk Gün Eşeği Yakan Yarın Beni Yakar?

Şahin Dayı köydeki sürünün birine çona durmuş. Çoban, Şahin Dayıya: “Git bi pilav pişir de yiyek acıttık.” demiş. Şahin Dayı pilavı pişirmiş birlikte yemişler. Çoban davarın yanına gitmiş. Şahin dayı da etrafı toplayıp çobanın yanına gitmiş. Aradan biraz zaman geçmiş. Davarın yanından dumanlar yükselmeye başlamış. Çoban sormuş: “Şahin bak hele bizim davarın yanında bi pilav pişiren mi var yoksa bu duman bizim eşekten mi çıhi? demiş. Kaçmışlar eşeğin yanına varmışlar. Eşek yanıyormuş. Tutup söndürmek istemişler. Yanan eşek tutulur mu? Eşek cayır cayır yanmış. Meğer Şahin dayı tencerenin altına yapışan közü görmemiş. Közle beraber tencereyi habeye koymuş. Çoban: “İlk günden eşeği yaktın yarında beni yakarsın. Sen bu işi bırak başka iş yap.” diyerek Şahin dayıyı köye yollamış (K.K.: 29).

19. Yedek Parça

Eskiden saman makineleri yokken sap harmana çekilip harmanda saman edilirmiş. Sonra eve çekilirmiş. Ali harmanda samanı yüklemiş yeğeniyle beraber eve getirmişler. Römorku bırakıp geri döneceklermiş. Ali dayağı indirmek için traktörden inmiş. Yeğeni traktörün üzerindeymiş. Ali dayağın demirini takamamış. Önce parmağıyla denk getirip sonra takmayı düşünmüş. Parmağı sokunca yeğeni hidroliği indirmiş. Ali'nin parmağı kopmuş. Parmağın koptuğunu gören yeğeni atlamış traktörden kaçmış. Ali hidroliği kaldır diye bağıryormuş. Yeğeni de: “Gelim de döv demi?” diyerek korkudan gelmiyormuş. Ali acıya fazla dayanamamış bayılmış. Oradan geçen adamlar hidroliği kaldırıp Ali'yi römorkun altından çıkarmışlar. Kopan parmağıyla beraber hastaneye götürmüşler.

Hastanede ameliyatla parmağını dikmişler. Ali taburcu olmuş ama hastane hesabı fazla çıkarmış. Hesabı gören Ali: “Yedek parçada benden niye bu kadar pahalı oldu acaba.” demiş (K.K.: 29).

20. Deri Mont Dükkanı

Adamın biri askerden gelmiş. Askerliğin kattığı hava ile babasının yanına gitmiş. Babası o sırada koyunlara bakıyormuş. Babasına: “Baba ne uğraşıyorsun bu meretlerle.” demiş. Babası: “Ne yapalım oğlum? Bizim işimiz de bu.” demiş. Adam: “Meleri ve möleri satalım. Bir deri mont dükkanı açalım.” demiş. Babası: “Ananı da satalım mı oğlum?” demiş. Adam: “Gerekirse onu da yaparız baba.” demiş. O günden sonra adamın adı hep deri mont kalmış. (K.K.: 41).

21. Vali Ne İş Yapıyor?

Çocuğun biri okula gitmiş. Öğretmen çocuğa: “Vali ne iş yapıyor?” diye sormuş. Çocuk: “Valla hocam en son gördüğümde davara bakıyordu.” demiş. Meğerse çocuk komşuları Vali’yi sanmış (K.K.: 32).

22. Tanker

Birgün Hallik dayı su tankeri almış. Tankerin içi paslıymış. İçini boyarsam içme suyu koyarım diye düşünmüş. Sanayiden biraz tinerle boya almış. Büyük oğlu ile beraber boya ile tineri karıştırıp tankerin içine girmişler. Hallik dayı tankerin sevinciyle almış eline fırçayı tankeri boyamaya başlamış. Bir yandan türkü söylüyormuş bir yandan tankeri boyuyormuş. Akşam olmuş Hallik dayı ve oğlu ortada yokmuş. Evdekiler bunları merak etmiş. Herkes baba ve oğlu aramaya çıkmış. Evin diğer oğlu: “En son tanker boyuyorlardı.” demiş. Tankerin içine bakmışlar. Hallik dayı ve oğlu tankerin içinde baygın yatıyorlarmış. Hallik dayı tankeri boyayınca daha güzel olacağını düşünmüş ama tinerden bayılacaklarını hiç düşünememiş (K.K.: 29).

23. Fark etmez Yeğen Çal Birini

Adamın biri yöreye yakın köylerden birine düğüne gitmiş. Düğündeki sazıcı adamları aynı köydenmiş. Adam el kol sallayarak sazıcının yanına gelmiş. Sazıcıya: “Yeğenim hele benim türküyü bi çal.” demiş. Sazıcı kendi kendine düşünmeye başlamış. Ama adamın türküsü bir türlü aklına gelmemiş. Adama: “Emmi neydi ki senin türkü?” demiş. Adam: “Fark etmez yeğenim çal birini.” demiş. Meğer adamın hiçbir türküsü yokmuş (K.K.: 1).

24. Süt Makinesi Lazım

Adamın biri evlenmek için kız geziyormuş. Komşusu sormuş: “Nasıl bir kız istiyon söyle bakalım?” demiş. Adam: “İnek sağsin, davar sağsin, peynir, yağ yapsın.” diye saymaya başlamış. Komşusu: “İstediklerine bakılırsa sana kız lazım değil, sana bir tane süt makinesi lazım” demiş (K.K.: 29).

25. Seni Anca Cehennem Lokantası Kabul Eder

Adamın biri iftar için cennet lokantasına gitmiş. Lokantanın sahibi: “Sen oruç musun?” diye sormuş. Adam: “Orucum.” demiş. Lokantanın sahibi buna pek inanmamış. Adamın dilini göstermesini söylemiş. Adam dilini çıkarınca lokantanın sahibi adamın oruç tutmadığını anlamış. Adam’a: “Sen cennet lokantasına gelmişsin ama yanlış gelmişsin. Seni burası kabul etmez. Az ileride cehennem lokantası var. Seni anca orası kabul eder.” demiş (K.K.: 44)

26. Sen Kese Kağıdını Çıkart

Adamın biri dükkana gitmiş. Dükkancıya: “Bana bir kangal sucuk ver.” demiş. Dükkancı sucuğu tartmış. Sucuk 300 gram gelmiş. Daha sonra sucuğu kese kağıdının içine koymuş. Sucuğu bu sefer tarttığında sucuk 305 gram gelmiş. Fiyatta küsürlü denk gelmiş. Dükkancı: “Bunun ucundan biraz kesmem lazım fiyat denk gelmiy.” demiş. Adam: “Sen kese kağıdını çıkart. Ben kağıtsız alacam sucuğu.” demiş (K.K.: 44)

27. Pantolon Pek Pahalı

Adamın biri oğluna kadife bir pantolon almış. Aradan birkaç gün geçmiş. Adam oğlunu sigara içerken yakalamış. Tutmuş kolundan ahıra asmaya götürmüş. Ahıra gelmişler adam oğluna: “Pantolon pek pahalı. Pantolonu çıkart da öyle asacam” demiş (K.K.:44)

28. Başını Yesin Senin Pantolonun

Eskiden bir düğüne giden adam kimin pantolonu, ayakkabası, şapkası varsa onları giyinin köylere düğüne gidermiş. Ahmet Ziya: “Açça Yeniyapan köyüne yasa gidecez. Pantolonunu ver de ben bi giyiyim.” diyerek Telet dayıdan pantolonunu istemiş. Telet dayı pantolonu vermiş. O sırada Telet dayı da onlarla beraber yasa gitmek istemiş. Yedi sekiz kişi yasa gitmişler. Odaya oturmuşlar. Baş sağlığı dilemişler. Telet dayı iki de bir dururmuş: “Ahmet Ziya’nın bacağındaki pantolon satlık” dermiş. Biraz dururmuş tekrar: “Ahmet Ziya’nın bacağındaki pantolon satlık.” dermiş. Ahmet Ziya daha fazla

dayanamamış. Bacağındaki pantolonu çıkarmış: “Başını yesin senin pantolonun.” diyerek pantolonu fırlatmış gitmiş (K.K.:44).

29. Emanetin Bağı Yuha Olur

Cıbrı Ahmet bir takım elbise almış. Adamın biri de düğüne gidecekmiş. Arkadaşları: “Cıbrı Ahmet’in takım elbiseyi istesen sana verirler.” demiş. Adam Cıbrı Ahmet’ten rica minnet takım elbiseyi almış. Hemen düğünden gelince geri teslim edeceğini söylemiş. Düğüne gitmiş. Düğünde böleleri: “İyi astabın varmış da balağı acık uzun.” demişler. Pantolonu çıkarttırıp balağını kesmişler. Adam utandığı için emanet olduğunu söyleyememiş. Sonra Cıbrı Ahmet’e gidip: “Emanetin bağı yuha olur. Senin pantolonu bizim böleler kesti. Kaç liraysa söyle parasını verim.” demiş (K.K.: 44).

30. Gelen Yalî Giden Yalî

Kara Dayı bir düğünde çaycı olmuş. Düğün bittikten sonra arkadaşları: “Kara, düğün sahiplerinde hürmet, yiyecek, içecek bol muydu?” demiş. Kara Dayı: “Valla gadeş, çelene bi tavuk asmışlar. Gelen yalî, giden yalî.” demiş (K.K.: 44)

31. Bazo Hav Hav Hav

Adamın birinin Bazo adında bir köpeği varmış. Bu adam, Bazo ile uzun süre yaşamış. Fakat Bazo bu sürede hiç havlamamış. Adam da bu köpeğin havlamasını çok istermiş. En sonunda dayanamamış. Köpeğin kulağına eğilmiş: “Bazo hav hav hav.” demiş (K.K.: 18).

BÖLÜM XI

11. DİL ÖZELLİKLERİ VE YÖRESEL KELİMELELER

11.1. DİL ÖZELLİKLERİ

Coğrafi ölçeklere bakıldığında oldukça geniş bir alanda hüküm sürmüş olan Türkler ve dolayısıyla Türkçe, bu geniş sahalara yayılmasının sonucu olarak zamanla birbirinden uzaklaşan farklı kollara ayrılmıştır. Bu uzaklığın ölçüsü arttıkça dilsel ayrılık da aynı oranda artmakla birlikte, zaman zaman Türk dilinin birbirine uzak kolları arasında şaşırtıcı derecede yakınlıklara rastlanmaktadır. Türkçenin farklı coğrafyalarda birbirine uzak veya yakın olacak biçimde yerleşen kolları, bağlı olduğu ölçünlü dilden ses, şekil ve söz varlığı bakımından kendisine özgü bazı değişik özellikler sergileyen dalları, o dilin ağızları olarak değerlendirmektedir (Güneş, 2012: 21).

Afşar yöresinin ağız özellikleri şu şekildedir:

- Bazı kelimelerde $t > d$ değişimi görülür. (tuz > duz, taş > daş, tat > dad)
- Bazı kelimelerde $d > t$ değişimi görülür. (doktor > tohdur, domates > tomatıs)
- Bazı kelimelerde $p > b$ değişimi görülür. (parmak > barmak, patlıcan > baldırcan, pahalı > bahalı, pekmez > bekmez)
- Bazı kelimelerde $b > p$ değişimi görülür. (kibrit > kiprit, abla > apla)
- Bazı kelimelerde $k > g$ değişimi görülür. (kına > gına, büyük > böyüg, koyun > goyun, kardeş > gardaş)
- Bazı kelimelerde $g > k$ değişimi görülür. (gölge > kolge, günde > kunde)
- Bazı kelimelerde $c > ç$ değişimi görülür. (güvercin > guvarçın, dünürücü > dünürçü, gelinciler > gelinçiler)
- Bazı kelimelerde $ç > c$ değişimi görülür. (çeyiz > cehiz, bohça > bohca, çıplak > cılbah, çizme > cızma)
- Bazı kelimelerde $v > f$ değişimi görülür. (teravihe > terefiye, alev > alaf, kahve > kayfe, vişne > fişne)
- Bazı kelimelerde $k > h$ değişimi görülür. (soğuk > soğuh, samanlık > samanlıh, okul > ohul, akraba > ahraba)

- Bazı kelimelerde ğ > y değişimi görülür. (eğlen > eylen, eğil > eyil, yeğen > yiyen, değnek > deynek, değirmen > deyirmen)
- Bazı kelimelerde ç > ş değişimi görülür. (göçtü > göşdü, içti > işti, kaçtı > kaştı)
- Bazı kelimelerde s > z değişimi görülür. (sabah > zabah, soba > zoba, maydanoz > maydonus)
- Bazı kelimelerde l > n değişimi görülür. (yanlış > yannış, şenlik > şennik, günlük > günnük)
- Bazı kelimelerde r > l değişimi görülür. (güreş > güleş, sürahi > sülahi, karaltı > karartı, yuvarlak > yuvallah)
- Bazı kelimelerde ğ > v değişimi görülür. (soğan > suvan, döğüş > dövüş)
- Bazı kelimelerde a > e değişimi görülür. (mezar > mezer, ezan > ezen, ama > emme)
- Bazı kelimelerde e > a değişimi görülür. (kıymetli > kıymatlı, ateş > ataş, helva > halva)
- Bazı kelimelerde e > i değişimi görülür. (nereye > neriye, eğer > iyar,)
- Bazı kelimelerde i > e değişimi görülür. (zincir > zencir, ikiz > ekiz)
- Bazı kelimelerde ö > ü değişimi görülür. (öğütmek > üğütmek, döver > düvar)
- Bazı kelimelerde ü > ö değişimi görülür. (büyük > böyük, güzel > gözel, hürmet > hörmet, yürü > yörü, güya > goya)
- Bazı kelimelerde o > u değişimi görülür. (soğan > suvan, sofrası > sufra, boynuz > buynuz, fotoğraf > foturaf)
- Bazı kelimelerde u > o değişimi görülür. (usanmak > osanmak, şurası > şorası, yukarı > yuharı, Yunus > Yonuz)
- Bazı kelimelerde ö > o değişimi görülür. (göz > goz, köy > koy, kök > kok, köşe > koşe)
- Bazı kelimelerde ü > u değişimi görülür. (gün > gun, küçük > guccuk, kürek > kurek)
- Bazı kelimelerde i > ı değişimi görülür. (vakit > vahıt, zalim > zalım, kıymetli > kıymatlı)

- Bazı kelimelerde *ı* > *i* değişimi görülür. (mısır > misir, kahır > kahir, hatır > hatir)
- Bazı kelimelerde *a* > *u* değişmesi görülür. (yuvaya > yuvuya, oraya > oruya)
- Bazı kelimelerde *ö* > *i* değişmesi görülür. (böyle > biyle, şöyle > šiyle, öyle > iyle)
- Bazı kelimelerde *u* > *ı* değişmesi görülür. (Mustafa > Mıstafa, muska > mısğa, yumurta > yımırta, çaput > çapıt, karpuz > karpız)
- Bazı kelimelerde *i* > *e* değişimi görülür. (arife > arefe, iletmek > eletmek, nenni > ninni, git > get)
- Bazı kelimelerde *ğ, g, h, k, r, n, v, d, f, l, t,* ünsüzleri düşer. (ekmeğin > ekman, buğday > buğda, oğlan > olan, ertesi gün > ertesi ün, mahşer > maşer, hoporlör > aporlo, akşam > aşam, kalk > gah, öksürek > ösürek, öksüz > ösüz, harçlık > haçlık, sevinç > seviç, piriç > piriñ, gövde > göde, dövme > döme, tövbe > töbe, gündüz > günüz, yufka > yuha, yanlış > yanış, serbest > serbes)
- Bir kelime *r, ş* gibi seslerle başlıyorsa kelimenin başında *i* sesi türer. (Recep > İrecep, limon > ilimon, rahmetlik > ırahmatlık, üvey > üve)
- Bazı kelimelerde *h, y* ünsüzleri türer. (atla > hatla, saat > sahat, maaş > mayış, ırak > yırak)
- Bazı kelimelerde *ğ* sesi genellikle düşer. (yağmur > yamur, dağ > da, sağlam > salam)
- Bazı kelimelerde *y* ünsüzün daraltmasıyla *a* ünlüsü *ı* ünlüsüne dönüşür. (çalışmaya > çalışmıya, tarlaya > tarlıya, karşılamaya > karşılamıya)
- Bazı kelimelerde *y* ünsüzünden önce gelen *e* sesi *i* sesine dönüşür. (seneye > seniye, gezmeye > gezmiye, kimseye > kimsiye)
- Bazı kelimelerdeki *İle* edatı yerine *-nen, -nan,* ekleri kullanılır. (arabayla > arabaynan, komşuyunan)
- Bazı kelimelerdeki *-lar* çoğul eki bazen *-nar -ner* şeklinde kullanılır. (Onlar > onnar, Şunlar > şunnar)

11.2. YÖRESEL KELİMELELER

abo	: hayret
acep	: aceba

acer	:	yeni
acıcık	:	çok az
acışmak	:	acımak
açacak	:	anahtar
adrefi	:	etrafı
ağarmak	:	beyazlamak
ağdırmak	:	eğilmek, eğdirmek
ağıl	:	koyunların beslendiği yer
ağlen	:	dur, bekle
ağman	:	özür, kusur
ağnanmak	:	yuvarlanmak
ağşam	:	akşam
aha	:	daha
ahacık	:	işte orda
ahır	:	ineklerin beslendiği yer
aklı gitmek	:	bayılmak
alaböle	:	rengarenk
alaf	:	ateş
alağaz	:	çok konuşan
alaşa	:	ortalık karıştıran
alazlamak	:	tutuşmak
alışmak	:	yanmak, tutuşmak
alimiyon	:	alüminyum
anadut	:	sap toplayan alet
apappa	:	kar gibi beyaz, bembeyaz
aporlo	:	hoparlör
april	:	nisan
arih	:	küçük kalmış, zayıf
ark	:	bostan sulamak için açılan su yolu
arlanmak	:	utanmak
aspinik	:	naftalin
astap yumak	:	çamaşır yıkamak
astap	:	çamaşır
astar	:	tavan

aşamança	: akşama kadar
aşamniyin	: akşamleyin
aşşa	: aşağı
avanız	: kavanoz
avhalamak	: terslemek
avlu buda	: zehirli buğday
avrat	: kadın
avren	: kertenkeleye benzeyen zehirli hayvan
avu	: acı
avulanmak	: acılanmak, zehirlenmek
avunmak	: teselli bulmak
ayıtlamak	: ayıklamak
aymalaşmak	: kavga etmek
aynı	: ayna
azınsamak	: bir şeyi az bulmak
azıtmak	: salmak, serbest bırakmak.
azzıh	: tarlaya giderken konulan yemek
bağız	: boğaz
bakla	: fasulye
balah	: pantolon paçası
baldırcan	: patlıcan
barmak	: parmak
bastın	: baston
başğıltı	: başucu
bayır	: yokuş aşağı
bayrı	: bari
bebelenmek	: yetişkin bir insanın çocuk gibi davranışlar sergilemesi
bee	: örümcek türü
bek	: pek
bekmez	: pekmez
belle	: öğren, unutma
bellemek	: çapalamak
belletmek	: öğretmek

bıçkı	: testereli bıçak
bıldır	: geçen yıl
bi bişirim	: pişecek kadar
bi dene	: bir tane
bi hekmet	: çok, bol
bi karel	: hiç durmadan
bişi	: bir şey
bişir-	: pişir-
bişki	: yemek
biyaz	: bu sefer, bir daha
biyle	: böyle
bohça atmak	: yüzük, nişan atmak
boör	: yan taraf
bostan	: kavun
boyun bağı	: atkı
böğün	: bugün
böle	: kuzen (teyze, dayı çocukları)
bölemek	: kundağa sarmak
bölemek	: kundağa sarmak
bön	: saf
börtlemek	: haşlamak
buradan ağı	: buradan sonra
buymak	: donmak, üşümek
buyumsuz	: terbiyesiz
buvaççıl	: çok yemek yiyen
caaşamak	: gevşemek
cağ	: büyük çuval
camız	: manda
cavlamak	: yüzünün soyulması
ceç	: harmandaki buğdayı üst üste yığmak
cegit	: ceket
cenefe	: kırılğan
ceyran	: elektrik
cıbrı	: kel

cılat	: jilet
cılbah	: çıplak
cılh	: bozulmuş yumurta
cılk	: bozuk yumurta
cıllımak	: vazgeçmek
cımcık	: ıslak
cıncık	: cam
cırcır	: fermuar
cırrıh	: ayakkabı
cıvınmak	: bağırmak
cızı	: tarlanın aynı boyda ve ende parsellenmesi
cızma	: çizme
cımcık	: çimdikleme, makarna
cingan	: çingene
ciraat	: irin
cöb	: cep
cubban	: alkış
culuh	: hindi
cuvara	: sigara
çabıh	: çabuk
çakıldak	:kuru koyun pisliği
çalgavur	: dolaşık
çalgı	: süpürge
çalgıcı	: hırsız
çalhamaç	: ayran
çalı	: diken
çalık	: yeşil ot
çalmak	: sürmek
çapıt	: bez
çar	: başörtüsü
çara	:inek doğum yaptıktan sonra inekte salgılanan sümüksü akıntı
çavmak	: etin kokması
çay taplası	: çay tabağı

çay	: dere
çebiş	: keçi yavrusu
çekecek	: tarlada çapa yapmak için kullanılan alet
çeleni	: çatı oluğu
çelgi	: başa sarılan yemeni
çemirmek	: kıyafetin kolunu ve paçalarını toplamak
çencire	tencere
çenesek	: geveze
çerçi	: seyyar satıcı
çerelmek	: halsizleşmek
çetel	: kura çekmek
çezmek	: çözmek
çıbıh	: çubuk
çığırnak	: söylemek, çağırnak
çıhı	: bohça, kese
çılga	: ince yol
çılha	: sade
çıngı çıngı	: darma dağın
çıngı	: ateşin kıvılcımı
çıra	: ışık, lamba
çırpma	: ağaçtaki meyveleri toplama
çıtlak	: korkak
çıtlıh	: bir çeşit ot
çift ekmek	: tarla ekmek
çifte	: tüfek
çiklek	: çekirdek
çile	: ip yumağı
çileki	: rutubet
çimetir	havalı, yaramaz
çimmek	: banyo yapmak
çinti	: kadınların giymiş olduğı şalvar
çir	: kayısı kurusu
çirpi	: kuru dal parçası
çit	: kumaş

çitil	: fide
çona	: çobanın yanında bulunan kişiye verilen ad
çömce	: tahta kepçe kaşık
çömmek	: dizlerinin üzerine oturmak
çörek	: ekmek, yufka
çörten	: yağmur veya kar suyunun çatıdan akmasını sağlamak için yapılan oluk
çul	: post, halı, kilim
dadanmak	: sürekli aynı şeyi yapmak
dahacik	: işte orda
dahra	: satır
dalazlamak	: kandırmaya çalışmak
dam başı	: toprak ev
damızlık	: pişmiş sütü mayalamak için kullanılan yoğurt
dane	: tane
dartı	: tartı
daşatan	: sapan
davar	: koyun sürüsü
dayza	: teyze
de baah	: söyle bakalım
de gayri	: söyle artık
dellar	: ilan
delme	: yelek
dembesek	: gereksiz konuşan
dene	: tane
depelemek	: ezmek, çarpmak
depik atmak	: tekme atmak
destimal	: mendil
deşmek	: eşelemek
devre	: ters
deyha	: işte şurda.
deynek	değnek, çubuk
dihız	: dolu
dırmık	: tırmık

dibek	: yarma dövülen alet
dikme	: fide
dilbent	: tülbent
dilik	: vücudun herhangi bir yerinin dilinmesi
dinalmek	: ayakta durmak
dirgen	: sap toplamak için kullanılan araç
diş	: düş, rüya
ditmek	: yünü el ile parçalamak
diyal	: değil
diyami	: demi
dolandırma	: yastık örtüsü
domatis	: domates
dölek dur	: düzgün dur
dölek	: doğru
döş	: göğüs
döşürmek	: toplamak
döşürükçü	: dilenci
döşürüksüz	: düzensiz
dulda	: gölgelik yer
duluk	: surat
dutah	: sıcak yemekleri tutmak için kullanılan bez parçası.
dümbelek	: darbuka
dünân	: dün
dünyalık	: sahur
düve	: İnek, sığır
ebe	: babaanne, anneanne
ecer	: yeni
ehliyal	: aile
eke	: fena
eksi	: aksi
el peşkiri	: el havlusu
elbiz	: örümcek ağı
elenti	: buğday veya arpanın elekten geçirilmiş bölümü
eletmek	: getirmek

ellani	: leğen
elleme	: dokunma
ellik	: eldiven
elliyam	: herhalde
emme	: ama, fakat, lakin
emmi	: amca
emmi	: baba
en vurmak	: koyun veya kuzu gibi hayvanlara işaret koymak için kulaklarına işaret koymak
erinmek	: üşenmek
essah	: gerçek
etamin	: nakış yapmak için kullanılan delikli kumaş
etecer	: çekmece
evelkuun	: iki gün önce, evvelki gün
evermek	: evlendirmek
evmek	: çabalamak
evrace	: çörek yapmak için kullanılan demir
eyce	: güzelce, iyice
eyy	: ne diyorsun?
fentildemek	: şımarmak
fereni	: kazan
ferik	: tavuk ile civciv arasındaki tavuk
fırlanmak	: dönmek
fırma	: hurma
fışılğan	: ince esnek yeşil dal
fışkı	: inek dışkısı
fıtıh	: sümük
filtik filtik	: parça parça
fitdirdek	: oynak
fitlemek	: dolduruşa getirmek
fiyelsiz	: doymak bilmemek
gabaran	: balon
gadah	: çivi
gahirlenmek	: dertlenmek

galayçı	: bakırcı
gandak	: su dolu çukur
gandırakçı	: yalancı
garel	: kıvam, yeterince
garez	: kin
gaşene, guşene	: tencere
gavileşmek	: anlaşmak
gavurga	: kavurga
gayıl olmak	: razı olmak
gayış	: kayış
gayle	: dert
gayme	: para
gayrı	: artık
gaysahklanmak	: kabuklanmak
gazel	: yaprak kurusu
geleni	: tarla faresi
gene	: yine
gever	: bostan sulamak için açılan su yolu
gevinmek	: çok acıkmak
gı	: kızların kendi aralarında hitap şekli
gıcıklanmak	: hoşuna gitmemek, sinirlenmek
gıcır	: yeni
gıdım	: çok az
gığ	: koyun ve keçi dışkısı
gırcı	: küçük buzlu kar
gırışmak	: paylaşmak
giçişmek	: kaşınmak
go biber	: yeşil biber
gocunmak	: küsmek
goğ	: olgunlaşmamış meyve, gökyüzü
gomgo	: yemyeşil
gon	: hayvan derisi
gozel	: güzel
göbelek	: mantar

gönen	: nemli toprak
gubaşmak	: toplanmak
gubur	:soba isi
guccucuk	: küçücük
gucülen	: zorla
guğüm	: su konulan eşya
gunnacı	: doğum yapacak olan köpek, kedi
gunnamak	: kedi veya köpeğin doğurması
gupürdetmek	: ses çıkarmak
gurk	: tavukların cüce çıkarmak için kuluçkaya yatması
guva	: damat
guvarçin	: güvercin
guvermek	: morarmak, yeşermek
gümele	: çadır
günüz	: gündüz
ğaaam	: akraba
ğo	: dedikodu
ğoçu	: dedikoducu, laf taşıyan
ğoya	: güya
habar	: haber
habe	: heybe
habire	: daha
hacana	: erkek ve kızın arasını yapan kişi
haflenmek	: korkmak
haft	: havuz
halat	: alet
halbuse	: halbuki
halbur	: elek
halva	: helva
hamem	: hamam
haşat	: yorgun
hatlamak, hotlamak	: atlamak
havar	: bahçe
havas	: heves

havlu	: bahçe
heç	: hiç
hedik	: haşlanmış bulgur
hela	: tuvalet
helke	: kova
henk	: şenlik
herif	: erkek
herk	: nadas
herslenmek	: sinirlenmek
heşlemek	: israf etmek
hıra	: zayıf, çelimsiz
hısta	: pay
hindi	: şimdi
hocahanım	: bayan öğretmen
horaçer	: işe yarar
cin talazı	: hortum
hot	: kalça
hokurmek	: ağlamak
höl	:tavuğun tekrar yumurtlaması için altına konulan yumurta.
hörmet	: hürmet
huymaça	: çadır
ığrantı	: salantı
ırat	: rahat
ıravuh	: makine yağı
ırgalamak	: sallamak
ırılmak	: kurtulmak, temizlenmek
ıska	: küçük soğan
ıstar	: kilim dokuma tahtası
ısmarıç	: sipariş
ışılamak	: gülmek
iccak	: sıcak
icıh	: azcık
ilân, ilaen	: leğen

ilazım	: lazım
ilimon	: limon
ilmek	: düğüm
imremek	: fazla ilgi göstermek
inne	: iğne
ipti	: önce
irahmatlı	: rahmetli
irak	: uzak
irakı	: rakı
iramazan	: ramazan
iramıh	: römork
ırbıh	: sürahi
irecep	: recep
iredyon	: radyo
irey	: oy
irgat	: hizmetkâr
irkmek	: biriktirmek
iska	: küçük soğan
iskarpın	: ayakkabı
iskembe	: sandalye
işçimen	: iş gören, becerikli
işkillenmek	: şüphelenmek
işleme	: nakış
işlik	: gömlek
itdirseği	: arpacık
ivez	: sinek
iyalmek	: eğilmek
iyar	: eğer
iyle	: öyle
kabaran	: balon
kadak	: çivi
kadeş	: baba
kafa kağıdı	: nüfus cüzdanı
kahıç	: yapılan iyiliği yüze vurma

kaleyin	: ince taş
kantar	: tartı
kapçık	: arpa, buğday sapları
karaltı	: gölge
karamet	: iftira
karamık	: bir tür meyve
kardaş	: kardeş
karık	: tarlanın bölüm bölüm ayrılması
karın	: işkembe
karış	: beddua
karmak	: karıştırmak
karsamba	: karışık
kasnak	: yemek yerken sini tepsisinin altına konulan yuvarlak eşya
kaşık güden	: kurbağanın en küçüğü
katık torbası	: yoğurt süzmek için kullanılan torba
katık	: sarımsaklı yoğurt
kavlak	: soyulmuş
kayferengi	: kahverengi
kayhılmak	: büyüklenmek
kayış	: kemer
kaymaklı	: kremalı bisküvi
keçibeğirden	: zehirli böcek türü
kelem	: lahana
kengel	: deve dikenini
kepelek	: kelebek
kepir	: verimsiz toprak
kepmek	: yıkılmak
kerme	: tezek, yakacak
kesean	: tarla faresi
kesek	: toprak parçası
kesmik	: sap
keven	: dikenli bitki
kevgir	: süzgeç

keyha	: kahya, her şeye karışan
keyveni	: aşçı
kırışmak	: paylaşmak
kırkılmak	: traş olmak
kırklık	: hayvanın yününü kesmeye yarayan
kırma	: arpa veya buğdaydan yapılan hayvan yemi
kıvırcık	: marul
kıvrah	: hızlı
kızdırmak	: ısıtmak
kızınmak	: ısınmak
kilaylanmak	: durumundan şikayetçi olmak
kingirdemek	: gülmek
kirelik	: kiler
kocuk	: mont
koğçu	: laf taşıyan
konah	: saçta oluşan kepek
koslü	: köstebek
koyurmek	: salmak, serbest bırakmak
körsenlendirmek	: söndürmek
kötülemek	: zayıflamak
koynek	: pijama, atlet
kuban	: kurban olurum
kubarmak	: kabarmak, kendini beğenmek
kul havuş	: paramparça
kulle	: tandırın hava alması için açılan delik
kulluk	: kül tablası
kulünmek	: yıkılmak
kunde	: her gün
kunduru	: buğday çeşidi
kuritki	: kar temizleme aleti
kuyruğu ölü	: akrep
kuzlacı	: doğum yapacak olan hayvan
küllük	: sobanın külünün döküldüğu yer
kurtük	: kar yığını

kürük	: kısa kulaklı
kusgüç	: ucu sivri sopa
kütelemek	: atmak
lağlanmak	: dalga geçmek
laylon	: naylon
loda	: arpa ve buğday yığını.
madara	: kötü bir hale gelmek
mahana	: bahane
mal	: inek
malamat etmek	: perişan etmek
malamat	: rezil
malye	: bir buğday çeşidi
mapıs	: hapisane
masıs	: mahsus
maydonus	: maydanoz
mazarrat	: şımarık
meres	: miras
merifet	: beceri
mertek	: giriş
mesel satmak	: masal anlatmak
mesel	: masal
mesimek	: önemsemek
mezer	: mezar
mıçıkıcı	: oyun bozan
mındar	: leş
mırılı	: sulu çamur
mintan	: gömlek
misir	: mısır
mismil	: mundar
mitil	: yorgan kılıfı
miyarse	: meğerse
motor	: traktör
möhlüz	: hantal, tembel
mualla, muallim	: öğretmen

muhanet	: hayırsız
muhat ol	: sahip ol
müseyip	: sahipsiz, başıboş
müzevirici	: laf taşıyan
naadar	: ne kadar
nahas	: nasıl oldu da
namazla	: seccade
napin	: nasılsın, ne yapıyorsun?
narpız	: bir çeşit ot
ne diy	: ne diyor
nem	: bilmiyorum
nicoldu	: nereye gitti?
niidin	: ne yapıyorsun?
nineycam	: ne yapacağım
niy azi	: ne geziyor.
niyannı	: ne tarafa
niyedin	: ne yapıyorsun
niyedin	: ne yapıyorsun?
niyördün	: ne yaptın?
niyörüm, nörüm	: ne yapayım
nizah	: kavga
nörecam	: ne yapacağım?
nöriye öyttiler	: nereye gittiler?
nuzul	: felç
ohla	: oklava
okuntu	: davetiye
oluk	: hayvanların su içtiği yer
oncaaz	: çok az
ondu	: tamir edildi
osanmak	: bıkmak
osür	: öksür
öfelemek	: ufalamak
öksemek	: özlemek
öküz götü	: kuş burnu

öndünç vermek	: ödünç vermek
ören	: yıkılmış ev
örtü	: döşek, yorgun, yastık
ösemek	: özlemek
öteaan	: geçen gün
öteaçe	: öte geçi
öteberi	: eşya
öyüttü	: gitti
özemek	: yoğurdu su ile karıştırmak
palaz	: paspas
palazımak	: acele acele koşmak
pambıh	: pamuk
pantul	: pantolon
patik	: yün çorap
pavhurmak	: ateşin dışına çıkması
pece	: baca
pendir	: peynir
peşkir	: havlu
peygam	: haber
pezzik	: pazı
pırtmak	: elden kaçmak
pıtpıtı	: bulgurun incisi
povhurmak	: ocaktaki ateşin dışına savurması
pöçük	: köşe
pulluk	: tarla işlerinde kullanılan bir alet
pürçüklü	: havuç
püskürüt	: bisküvi
saap ol	: sahip ol
sabanan	: sabahleyin
saçgı	:çörek pişirmek için sacın altını yakmak için kullanılan malzeme
sahırğa	: kene
saho	: palto
salıngaç	: salıncak

salmak	: yollamak
saprican	: zatürre
sası	: pişmemiş, tatsız
sehen	: tabak
seki	: merdiven
seklem	: yarım, az
selinti	: yağmur selinin getirdiği sap saman çöpü
selle	: salya
seme	: saf
sergen gezen	: fare
sergen	: raf
sıçan	: fare
sıtara	: değer
sifon	: hortum
singer	: sünger
sini	: tepsi
sinmek	: saklanmak
sirke	: bitin yavrusu
siyartmek	: hızlı koşmak
soğuk kuyu	: lastik ayakkabı
soğukluk	: semizotu
sohum	: lokma
somun	: şehir ekmeği
somya	: oturmak için kullanılan eşya
soyha	: yaramaz
sufraltı	: sofrta bezi
suvan	: soğan
sümsük	: yumruk
sündürmek	: esnetmek
süva	: kapının kenar tahtası, eşik
şalak	: kelek
şampiyon	: şampuan
şamrel	: lastik
şapka	: terlik

şaplak	: tokat
şargada	: yaramaz, hayta
şaşırttım	: şaşırdım
şelek	: yığın
şevik	: becerikli
şıbak	: zil
şırınga	: enjektör
şıkar	: naz
şikirsiz	: suratsız
şiplek	: terlik
şire	: şerbet
şişek	: bir yaşını geçmiş kuzu
şiyle	: şöyle
şoncağız	: azıcık
şor	: çok fazla tuzlu olan
şorak	: toprak
şorayı	: şurayı
tahırdatma	: ses çıkarma.
talaz	: rüzgar
taman	: hani
tas	: bardak
tavalık	: tavuğun yumurtladığı yer
tavlamak	: yufkayı ıslatmak
tekesakalı	: bir çeşit ot
telis	: çuval
tembih	: uyarı
temcit	: sahur
temelli iyle	: devamlı öyle
temin	: az önce
teslik	: büyükbaş hayvanların dışkısının atıldığı yer
tevek	: kabak ve kavun gibi sebzelerin yaprakları
tevir tevir	: türlü türlü
tez	: çabuk
tezek	: yakacak

tısgalı	: hastalıklı
tike	: kurutulmuş et
tiyreki	: tiryaki
tiselemek	: yağmurun atıştırması
tisenti	: ince yağan yağmur
tohaç	: çamaşır yıkanan tahta.
tohlu	: koçun irisi
tosgaba	: kaplumbağa
töhmelemek	: çok yemek
töremek	: yetişmek, artmak
tuluk	: peynir ve yağ saklamak için yapılan deri
tuturuk	: ateşi tutuşturmak için kullanılan yakacak
tuvalla	: yuvarla
tümtünmek	: oyalanmak
uçaçan	: kalem traş
uçkur	: şalvar veya dona takılan lastik
uçluk	: iplik
uğra	: ekmeği açmak için kullanılan un
uğraşmak	: tartışmak
uğunmak	: canı yanmak
umunmak	: birilerinden bir şeyler ummak
usgutlaşmak	: akıllanmak
uyutma	: sütlaç
üleşmek	: paylaşmak
ümremek	: aşırı sevgi göstermek
üşenmek	: erinmek
ütmek	:küçükbaş hayvanların kesildikten sonra tüylerinin ateşte yakılması
ütmek	: kazanmak
üyütmek	: öğütmek
vıhılık	: zılgıt
vooha	: İneği hareket ettirmek için söylenir.
yadırgamak	: yabancılamak
yakacak	: odun, kömür

yalak	: hayvanların yiyecek yediği yer
yalanmak	: başkasının üzerinden geçinmek
yanaşma	: kuma
yapma	: tezek
yaramak	: faydalı olmak
yarımla	: ölçek
yarma	: dövülmüş buğday
yarnı	: sırtı
yarnım	: böğrüm
yarsımak	: özenmek, beğenmek
yavan	: sade
yaylım	: ot olan bölge
yazlık	: balkon
yenli	: hafif
yercoce	: tavukları yiyen tilkiye benzer hayvan
yerçellemek	: dışlamak
yırac	: uzak
yo	: hayır
yoklamak	: ziyaret etmek
yunmak	: yıkanmak
yunurmak	: yoğurmak
yüklü	: hamile
yüklük	: yastık, yorgan konan yer
zaar, zahar	: heralde
zerdali	: kayısı
zerhoş	: sarhoş
zıbarmak	: ölmek
zıbıh	: soytarı
zırbıh	: ıslanmak, suyu çıkmak.
zikke	: hayvanları bağlamak için yere çakılan demir
zohurdamak	: vücudunun herhangi bir yerinin atması

SONUÇ

Kültür tarihsel süreç içerisinde insanların içinde yaşadığı toplumun kabul ettiği maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Toplumların kimlik kazanmasında önemli bir yeri olan kültürel değerler nesilden nesle aktararak günümüze ulaşmıştır. Bu kültürel değerler bir milletin var olduğunun en önemli göstergesidir. Türk milleti de zengin ve köklü bir kültüre sahiptir. Bu kültür Türk milletine bırakılan en büyük miraslardan biridir.

Toplumumuzun değişen yapısı ve gelişen teknoloji yavaş yavaş kültürel mirasımızı yok etmeye başlamıştır. Bu yüzden maddi ve manevi değerlerimize sahip çıkarak bu değerlerimizi en iyi şekilde korumalı ve kuşaktan kuşağa aktararak gelecek nesiller tarafından yaşatılması sağlanmalıdır.

“Ankara İli Bala İlçesi Afşar Folkloru” adlı bu araştırmada amaçlanan Afşar yöresinin folklorunu tespit etmektir. Teknoloji karşısında geleneksel yapısını yitirmeye başlamış olan yörenin kültürel değerlerinin tamamıyla yok olmadan derlenip yazıya geçirilmesi ve bu kültür mirasının gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır. Çalışmada Afşar yöresinin kültürü, geçiş törenleri, ninnileri, manileri, türküleri, inanışları ve halk edebiyatı ürünleri derlenip tanıtılmak istenmiştir.

Afşar yöresinin halk edebiyatı ve halk bilimi ürünlerini derlemek için alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Afşar’da yaşayan kaynak kişilerle görüşülüp konu ile ilgili sorular sorulup ses kaydetme cihazı, kamera, araç ve gereçler yardımıyla duyulanlar ve görülenler kaydedilmiştir. Önemli bulunan görüntülerin resmi çekilmiştir. Çalışma alanımızın doğup büyüdüğümüz çevre olması örnek olay metodundan yararlanmamızı sağlamıştır. Düğün töreni, cenaze töreni, asker uğurlama töreni, sünnet töreni gibi törenlere doğrudan katılarak orada gözlemlediğimiz folklor ürünleri kayıt altına alınmıştır. Çalışmamızda bazı konularda var olan türlerin doğruluğunu kabul etmek için yazılı kaynaklardan faydalanılmıştır.

Derleme çalışmamızda kaynak kişi olarak daha çok yaşlı insanları tercih etmemize rağmen genç olan kaynak kişilerimizle de görüşmeler yapılmıştır. Kaynak kişilerle yapmış olduğumuz görüşmelerden hareketle çalışmalarımız sırasında bazı kaynak kişilerin çok yaşlı olmasından dolayı bildiklerinin bir kısmını hatırlayamaması, utandıkları için konuşamamaları, eşlerinden çekinmeleri, 15 Temmuz askerî darbe girişiminden dolayı bazı kaynak kişilerin isim vermeye tereddüt etmeleri ve seslerinin kayıt altına alınmasına karşı çıkmaları gibi birçok sorunla karşılaşmıştır. Kaynak kişilerden bazıları da “ağıt ağıtı

getirir.” düşüncesiyle bir günde iki ağıt söyleyemeyeceklerini dile getirmişlerdir. Bu gibi sorunlar da çalışmamızı sınırlandırmıştır.

Bu sorunlara rağmen yörede birçok halk bilimi ürünü derlenmiştir. Kaynak kişilerimiz tarafından birçok türkü, ağıt, ninni, mani söylenmiştir. Doğum, evlenme ve ölüm gibi törenlerde yıllardır yapılan gelenek ve görenekleri hala varlığını koruduğu kaydedilmiştir. Folklor ürünleri bazı konularda benzerlik gösterse de yörenin kendine özgü çok zengin bir kültürel hazinesinin olduğu dikkatimizi çekmiştir. Bu hazinenin bir kısmı belgelenecek gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır. Yöredeki insanlarımız da bu konuda elinden geldiği kadar yardımcı oldular.

Sonuç olarak, sözlü kaynaklarımız yok olmadan ve halk edebiyatı ürünlerimiz daha fazla hafızalardan silinmeden bir an önce yazıya geçirilerek kültürümüze kazandırılması, gelecek kuşaklara aktararak yaşatılması ve bunlardan faydalanılması sağlanmalıdır. Bölgenin folklorik yönden çok zengin olmasından dolayı araştırmaların devam ettirilmesi gerekmektedir.

DİZİN

A

adam toplama, 50
ağ bayrak, 45, 46
ağan, 133, 134, 181
ağız, 134
al basması, 22, 25
al bayrak, 45, 46, 47
alağaz, 189
ana kınası, 43
arefe, 72, 188, 338
arılı toklu gibi olmak, 228
asa, 13
asker uşağı, 79
astap yuma, 90
aş, 118, 175, 215
aşık, 148
avar olmak, 228
ayrılık ekmeği, 80

B

baş ekmeği, 61
baş kili, 18
baş yuma, 51
başığ, 106
başı bütün insan, 176
bayrak ekmeği, 46
bayram payı, 34, 73
bea cacığı, 104
bebe görmesi, 27
bebeğin dışasını kesmek, 27
bişki, 191
bohça atma, 39
bostan, 9, 12, 189, 191, 197, 336
bölükçü, 85
burmaç, 141

C

büyük tatlılık, 32
cıngıl, 140
cırrıh, 147
cızıya koşulmak:, 229
cüldelenmek, 229

Ç

çalgavur, 192
çaput görmesi, 33
çar, 146
çelgi, 146
çerçici, 96
çetel, 193
çıtlıh, 193
çileki, 193
çinti, 146
çir, 122
çullama, 110

D

damadın saklanması, 62
davar, 12, 83, 118, 194, 267, 268, 343, 347
dayı yolu, 40
dellar, 194
delme, 146
dihız, 194
dikme, 195
diş hediği, 27, 137
dışasını kesme, 173
dölsüz, 17
Dut Dede, 12, 13, 14, 17, 83, 84, 183, 335
duvak açmak, 63
dünürçü, 31, 186
dünyalık, 73, 195

dürülük, 40

E

ebe hakkı, 23

ehliyal, 195

emmi yolu, 40

en, 85

en vurmak, 196

eriş, 141

eşi, 21, 94, 224, 273, 330

etter, 96

evrace, 196

G

Garip Dede Tepesi, 8, 83, 336

gavil kurmak, 231

geleni, 197

gelin görmesi, 33

gelin övmesi, 53

gelinçiler, 59, 186

gelinin süzülmesi, 63

gelinlik etme, 63

gever, 197

göbek çekme, 17, 170

gümele, 198

Ğ

ğam, 198

H

hacı, v, 12, 82

Hacı Bayram Veli, 12, 335

hedik, 27, 36, 124, 199

hedik payı, 35

herslenmek, 199

hıra, 199, 267

hısta, 199

homa, 112, 113

höplek, 21

İ

irkmek, 200

K

kanırtlak, 112

kapı yolu, 37

Kara Dayı, 341, 342, 348

Kara Tepe,, 8

karık, 201

kaşık güden, 201

kaşıkla, 140

katık, 117, 118, 201

keçibeğirden, 201

kelep, 141

kerc etmek, 234

kesean, 201

keseneye almak, 234

keyveni, 47, 202

kına davarı, 49

kırk basması, 25

kırk kabuk, 96

Kırk Kabuk Tepesi, 8

kırkım, v, 91, 141

kırklama, 22, 26

kısır, 15, 16, 17

kızın kuşağı, 58

kılaylanmak, 202

kirelik, 140, 202

kirmen, 141

kör ocak, 16, 17, 303

kurt ağzı, v, 97

kusgüç, 203

kuyruğu düğümlü at, 235

kuyruğu ölü, 202

küçük tatlılık, 32

L

lohusa, 23, 25, 137, 339

M

menik, 141

mesel satmak, 203

muska, 171

N

nazar, 4, 24, 25, 26, 34, 37, 78, 97, 180

O

omaç, 116

Ö

ögür olmak, 236

P

pay kapları, 35, 140

pazarlık bozma, 42

peygam, 205

Pıtpıtı, 126

S

saçgı, 205

sağdıç, 45

sahırğa, 205

sakalına göre tarak vurmak, 236

sandık yolu, 59

saplağ, 140

sergen gezen, 206

sıtara, 206

sirinsi, 123

Ş

şaka, 148

şerbetliğini, 37

T

tarak batmaz, 51

tavuk Karası, 172

tekesakalı, 94, 105, 207

temçit, 73

terlik, 147

teslik, 92, 207

tırnak Yakan, 110

tike, 123, 248

tongul, 52, 53, 313, 314

topalak, 33, 102, 103

tuz çevirme, v, 97

U

umsuluk, 28, 172

uyutma, 134

Ü

üç etek, 146

Y

yağlacı, 140

yağlıca, 104

yağmur, 12, 83, 84, 139, 182, 226, 319

yağmur duası, 83

yağmur gelini, 83

yan halay, 56

yaşçılar, 69

yemlik, 105, 106

yol dağıtma, 44

yün görmesi, 40

yüz görümlüğü, 62

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Acıpayamlı, O. (1974). *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*. Ankara: Atatürk Üniversitesi.
- Aksoy, Ö. A. (1992). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap.
- And, M. (1974). *Oyun ve Bügü: Türk Kültüründe Oyun Kavramı*. İstanbul: İş Bankası.
- Artun, E. (2015). *Türk Halk Bilimi*. Adana: Karahan.
- Aslan, E. (2010). *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Maya Akademi.
- Bekki, S. (2004). *Baş Yastıkta Göz Yolda Sivas Türküleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Boratav, P. (1994). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek.
- Boratav, P. (2003). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: K Kitaplığı.
- Boratav, P. (2014). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Bilgesu.
- Çelebioğlu, A. (1995). *Türk Ninnileri Hazinesi*. İstanbul: Kitabevi.
- Dilçin, C. (2005). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Duymaz, A. (2002). *İrfanı Arzulayan Sözler Tekerlemeler*. Ankara: Akçağ.
- Elçin, Ş. (2001). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Gönen, S. (2006). “Dede Korkut Hikâyelerinden Günümüze Yansıyan Evlilik Âdetleri”. *Prof. Dr. Saim Sakaoglu’na Armağan. Milli Folklor*, 69, 62-71.
- Gözaydın, N. (1989). Anonim Halk Şiiri Üzerine. *Türk Dili*, 445-450, 1-104.
- Güneş, B. (2012). “Karşılaştırmalı Ağız Araştırmalarının Önemi ve Türkiye’deki Karşılaştırmalı Ağız İncelemeleri Üzerine Bir Deneme”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Eğitim Dergisi*, 1/4, 20-44. Ankara.
- Kaya, A. M. (2004). *Afşar Türkmenleri*. Kayseri: Geçit.
- Kaya, D. (2010). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Kılıç, A. (2001). “Isparta Yöresi Halk İnanışları”. *Uluslararası Anadolu İnançlar Kongresi (23-28 Ekim 2000) Bildirileri, Nevşehir*, Ankara: Evrak.
- Köprülü, M. F. (2003). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ.
- Levend, A. S. (1980). *Divan Edebiyatı: Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Enderun.
- Örnek, S. V. (1971). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk Halk Bilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Özdemir, A. Z. (1985). *Avşarlar ve Dadaloğlu*. Ankara: Dayanışma.
- Özdemir, N. (2006). *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*. Ankara: Akçağ.
- Sakaoglu, S. (1980). *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sakaoglu, S. (1992). *Efsane Araştırmaları*. Konya: Kömen.

- Seyidoğlu, B. (1992). *Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Sümer, F. (1980). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilâtı- Destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Vakfı.
- Şar, S. (1989). “Halk Hekimliğinin Dünü Bugünü”, *Türk Halk Hekimliği Sempozyum Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Mifad. 221-231.
- Şimşek, E. (1993). *Kadirli ve Osmaniye Ağıtları*. Antakya: Tesfa.
- Şimşek, T. (2004). *Çocuk Edebiyatı*. Erzurum: Suna.
- Tezcan, M. (1982). “Türklerde Yemek Yeme Alışkanlıkları ve Buna İlişkin Davranış Kalıpları”. *Türkiye Mutfak Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Türkoğlu, S. (2002). *Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim ve Kuşam*. İstanbul: Atılım Kağıt.
- Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü*. Ankara: Akçağ.
- Yıldırım, D. (1992). “Fıkra” *Türk Dünyası El Kitabı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Elektronik Kaynaklar

<http://www.avsarobasi.com/forum/index.php/topic,56605.0.html> (11.05.2017/ 19:07)

Sözlü Kaynak Kişiler

1.

Adı Soyadı : Bahri ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1938
Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Esnaf
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 12. 03. 2015
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

2.

Adı Soyadı : Tahir ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1927
Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Çalışmıyor
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 18. 02. 2015
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

3.

Adı Soyadı : Fehime ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar /1928
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 20. 02. 2015
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

4.

Adı Soyadı : Nebile ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1935

Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 04. 03. 2015
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

5.

Adı Soyadı : Seyahat ER
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1931
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 24. 12. 2014
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

6.

Adı Soyadı : Kadriye KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1945
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 27.01.2015
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

7.

Adı Soyadı : Nebahat GÜZEL (Senemin Bacı)
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar/ 1953
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 06. 10. 2014

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

8.

Adı Soyadı : Sultan YAZAR
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar/ 1954
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 06. 10. 2014
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

9.

Adı Soyadı : Döndü KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1936
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 20. 11. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

10.

Adı Soyadı : Rukiye ÖZCAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar/ 1945
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 20. 11. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

11.

Adı Soyadı : Tanzel KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar/ 1948
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 20. 11. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

12.

Adı Soyadı : Derviş KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar/ 1950
Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Esnaf
Öğrenim Durumu : İlkokul Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 05. 09. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

13.

Adı Soyadı : Emir KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar/ 1935
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 05. 02. 2017
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

14.

Adı Soyadı : Melek ÇAYAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar/ 1982
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı

Öğrenim Durumu : Lise Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 11. 07. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

15.

Adı Soyadı : Zehra BORAN
Doğum Yeri – Tarihi :Afşar/ 1939
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 15.02.2017
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

16.

Adı Soyadı :Sultan KILIÇ
Doğum Yeri – Tarihi :Afşar/ 1962
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 05.09.2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

17.

Adı Soyadı : Zübeyde ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi :Afşar / 1969
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : İlkokul mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 09. 11. 2014
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

18.

Adı Soyadı : Ömer ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1962
Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Çiftçi
Öğrenim Durumu : İlkokul mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 16. 11. 2014
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

19.

Adı Soyadı : Ahmet YURT
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1950
Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Çiftçi
Öğrenim Durumu : İlkokul Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 10. 06. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

20.

Adı Soyadı : Fethiye YURT
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1950
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 10. 06. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

21.

Adı Soyadı : Metin YURT
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1954

Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Esnaf
Öğrenim Durumu : Ortaokul Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 05.07. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

22.

Adı Soyadı : Münübe YURT
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1957
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 05. 07. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

23.

Adı Soyadı : Kamer KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1955
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 14. 11. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

24.

Adı Soyadı : Bilge ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1979
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Ortaokul mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 15. 11. 2016

Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

25.

Adı Soyadı : Mürsel YURT
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1971
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Çiftçi
Öğrenim Durumu : Ortaokul Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 27.01.2015
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

26.

Adı Soyadı : Senem YURT
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1970
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Lise Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 12. 08. 2016
Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

27.

Adı Soyadı : Özlem ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1987
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Sivil Havacılık ve Ulaştırma
İşletmeciliği
Öğrenim Durumu : Üniversite
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 09. 10. 2014
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

28.

Adı Soyadı : Efil GÖKÇE
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1987
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Lise mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 17. 05. 2015
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

29.

Adı Soyadı : Ahmet ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1985
Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Memur
Öğrenim Durumu : Üniversite
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 05. 01. 2017
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

30.

Adı Soyadı : Nuray ÇAYAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1975
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : İlkokul mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 11. 07. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

31.

Adı Soyadı : Ayfer ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1992
Cinsiyeti : Kadın

İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Lise Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 05. 10. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisi

32.

Adı Soyadı : Yücel ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1998
Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Öğrenci
Öğrenim Durumu : Üniversite
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 01. 05. 2017
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

33.

Adı Soyadı : Sultan KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1993
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Öğretmen
Öğrenim Durumu : Üniversite
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 20. 02. 2015
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

34.

Adı Soyadı : Şükrü KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1992
Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Güvenlik
Öğrenim Durumu : Üniversite mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 11. 10. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri

Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

35.

Adı Soyadı : Dilan ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 2004
Cinsiyeti : Kadın
İŞ / Meslek : Öğrenci
Öğrenim Durumu : Ortaokul
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 09. 04. 2015
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

36.

Adı Soyadı : Nebile ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1999
Cinsiyeti : Kadın
İŞ / Meslek : Öğrenci
Öğrenim Durumu : Lise
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 13. 01. 2015
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

37.

Adı Soyadı : Hamide KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1978
Cinsiyeti : Kadın
İŞ / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Ortaokul Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 13. 01. 2017
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

38.

Adı Soyadı : MenekŐe KÜÇÜK

Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1953
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 15. 08. 2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

39.

Adı Soyadı : Keklik KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1923
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Okumamış
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 20. 01. 2017
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden ve kendisinden

40.

Adı Soyadı : Sevinç ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1988
Cinsiyeti : Kadın
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : Lise Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 14. 01. 2017
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

41.

Adı Soyadı : Diyar ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1985
Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Sigortacı
Öğrenim Durumu : Açıköğretim Mezunu

Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 14.10.2016
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

42.

Adı Soyadı : Hilal KÜÇÜK
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1993
Cinsiyeti : Bayan
İş / Meslek : İşletme
Öğrenim Durumu : Üniversite mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 05. 02. 2017
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

43.

Adı Soyadı : Ayşe NAZLIGÜL
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1974
Cinsiyeti : Bayan
İş / Meslek : Ev Hanımı
Öğrenim Durumu : İlkokul Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 12. 04. 2017
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu : Büyüklerinden

44.

Adı Soyadı : Bayram ÇOŞAN
Doğum Yeri – Tarihi : Afşar / 1964
Cinsiyeti : Erkek
İş / Meslek : Esnaf
Öğrenim Durumu : İlkokul Mezunu
Derleme Yeri ve Tarihi : Afşar – 22.05.2017
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu : Doğduğundan beri
Söylediklerini Kimden Duyduğu :Büyüklerinden

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Seçil ÇOŞAN
Doğum Yeri ve Yılı : Bala / 05.09.1993
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : cosan_kizi@hotmail.com

Eğitim

Durumu

Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Gazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2014-2015 Farabi Değişim Programı

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı

Mesleki Deneyim

Afşar Çok Programlı Anadolu Lisesi: Vekil Öğretmen (2016)